

Α. Χ. ΠΑΤΣΗ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: "ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ", ΑΘΗΝΑΙ
ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37 · ΤΗΛΕΦ. 25.169

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Α. Χ. ΠΑΤΣΗ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΚΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΔΙΑ ΜΙΑΝ ΤΡΙΕΤΙΑΝ

Υποβληθεῖσα εἰς τὸν προκηρυχθέντα Διαγωνισμόν συγγραφῆς Βοηθητικῶν βιβλίων
τοῦ Σοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἐνεκρίθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 54408/22-6-50
ἀποφάσεως τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.

ΣΤ' ΕΚΔΟΣΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ν. ΑΛΙΚΙΩΤΗΣ & ΥΙΟΙ
ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑΙ

18885

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κάθε γνήσιο αντίτυπο έχει την υπογραφή του συγγραφέα
και τη σφραγίδα του εκδότη,

Χάρης Παύλου

Τυπογραφεῖον Ν. ΑΛΙΚΙΩΤΗΣ & ΥΙΟΙ — Ψαρῶν 2, Ἀθήναι

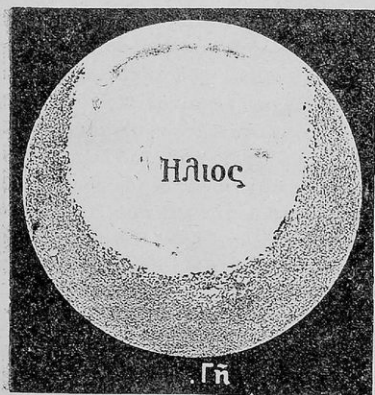
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η ΓΗ

Τό σχῆμα τῆς Γῆς. Ἡ γῆ εἶναι στρογγυλή σάν σφαῖρα, ὅπως μάθαμε καὶ στὴ Γεωγραφία τῆς Ε' τάξης. Μποροῦμε νὰ τὴ φαντασθοῦμε σάν ἓνα πορτοκάλι. Οἱ ἀρχαῖοι τὴν θεωροῦσαν ὡς ἐπίπεδη. Σήμερα ὅμως ἡ σφαιρικότητα τῆς γῆς ἔχει ἀποδειχθῆ μετὰ ταξίδια γύρω τῆς καὶ με ἄλλα πειράματα καὶ παρατηρήσεις. (Ἔλα αὐτὰ μπορῆτε νὰ τὰ βρῆτε στὴ «Γεωγραφία τῶν Ἠπείρων» τῆς Ε' τάξης σελ. 3, 4, 5 καὶ 6).

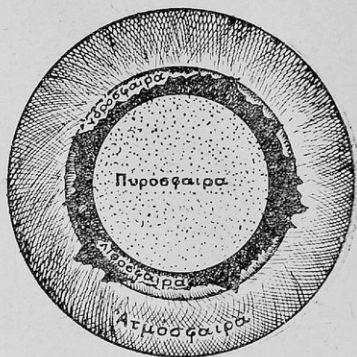
Εικ. 1. Σύγκριση Γῆς καὶ Ἡλίου

Μέγεθος τῆς Γῆς. Ἡ περιφέρεια τῆς γῆινης σφαίρας εἶναι 40.000 χιλιόμετρα, ἡ δὲ ἀκτίνα τῆς 6370 μ. Ἡ γῆ εἶναι πεπιεσμένη (πιεσμένη) στοὺς πόλους καὶ ἐξογκωμένη στὸν ἰσημερινό. Ἄρα δὲν εἶναι τελεία σφαῖρα. Γι' αὐτὸ ἡ διάμετρος τῆς ἀπὸ τὸν ἓνα πόλο ὡς τὸν ἄλλο εἶναι 12.700 χιλ. Ἐνῶ ἡ διάμετρος τῆς στὸν ἰσημερινὸ εἶναι 12.756 χιλ. Ἡ γῆ μᾶς φαίνεται

πολὺ μεγάλη. Κι' ὅμως δὲν εἶναι παρὰ ἓνα ἀστεράκι τοῦ οὐρανοῦ 1.300.000 φορές μικρότερο ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἡ ἔκταση ὁλοκλήρου τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εἶναι 500 ἑκατ. τ. χ.

Διθόσφαιρα-πυρόσφαιρα. Ἡ γῆ ποὺ βλέπομε καὶ ποὺ κατοικοῦμε σήμερα δὲν ἦταν πάντοτε στὴν ἴδια κατάσταση. Πρὶν ἀπὸ ἑκατομμύρια χρόνια ἡ γῆ ἦταν μιὰ *πύρινη* μάζα ποὺ εἶχε ἀποσπασθῆ ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τίποτε δὲν ὑπῆρχε ἐπάνω τῆς οὔτε ἀνθρώποι, οὔτε ζῶα, οὔτε φυτὰ, οὔτε νερὰ καὶ θάλασσες. Ἔλα τὰ σώματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ἡ γῆ σήμερα,

τὴν ἔποχὴ ἐκείνη, εὐρίσκονταν σὲ ρευστὴ καὶ πυρακτωμένη κατάστατι. Ἦταν λυωμένα ὅπως λυώνει σήμερα τὸ μόλυβι, τὸ κερὶ ἢ τὸ σίδηρο ὅταν τὸ θερμάνωμε. Σιγὰ σιγὰ μὲ τὸν καιρὸ σχηματίσθηκε μιὰ λεπτὴ κρούστα, ἕνας φλοιὸς (φλούδα) στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς ποὺ ὄλοένα καὶ πάχαινε ὅσο ἡ γῆ κρύνανε. Σήμερα ὁ ἐξωτερικὸς φλοιὸς τῆς ἔχει πᾶχος μέχρι 100 χιλιομέτρα περίπου. Τὸ ὑπόλοιπο πᾶχος τῆς γῆς (ποὺ ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια μέχρι τὸ κέντρο τῆς εἶναι 6370 χιλ.) ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ εἶναι μιὰ πύρινη μάζα. Τὴν ἐξωτερικὴ φλούδα τῆς γῆς ὀνομάζομε *λιθόσφαιρα*. Τὴν ἐσωτερικὴ πύρινη μάζα τῆς γῆς ὀνομάζομε *πυρόσφαιρα* (εἰκ. 2).

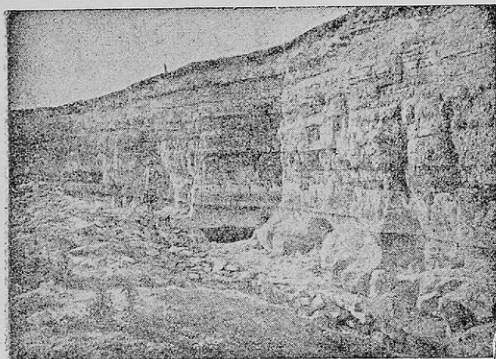
Εἰκ. 2. Λιθόσφαιρα καὶ πυρόσφαιρα.

Ἄτμόςφαιρα — *Ἵδρόςφαιρα*. Γύρω ἀπὸ τὴν πύρινη μάζα τῆς γῆς στὴν ἀρχή, ὑπῆρχαν πολλοὶ ἄτμοι καὶ αἲρια ποὺ, ὅταν κρύνωναν (αὐτὰ κρύνωναν εὐκολώτερα ἀπὸ τὰ στερεὰ γιατί εὐρίσκονταν σὲ κάποια ἀπόσταση ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς), ἔπεφταν ὡς βροχὲς στὴ φλογισμένη γῆ καὶ ἔτσι ψύχονταν ἡ ἐπιφάνειά τῆς. Οἱ βροχὲς αὐτὲς ἦταν ἀκατάπαυστες, κατὰ τὴν περίοδο ἐκείνη, γιατί μόλις ἔπεφτε τὸ νερὸ στὴ γῆ ἀμέσως ἐξατμιζόταν, ξαναγινοῦσαν σύννεφοι καὶ ἐξακολουθοῦσε ὁ ἴδιος κύκλος. Ἡ γῆ βέβαια ἐκρύνανε κι ἀπ' ἄλλο λόγο. Ἐδιώχνε συνεχῶς (ὅπως κάνει καὶ τώρα) μεγάλη ποσότητα ἀπὸ τὴ θερμοκρασία τῆς, μὲ τὴν *ἀκτινοβολία* τῆς πρὸς τὰ ἄλλα οὐράνια σώματα καὶ πρὸς τὸ ἄπειρο. Ὅταν σχηματίσθηκε ὁ πρῶτος φλοιὸς τῆς γῆς τότε τὰ νερὰ τῶν βροχῶν κατακάθησαν σὲ ὠρισμένα κοιλώματα καὶ ἀπετέλεσαν τὶς θάλασσες ποὺ βλέπομε σήμερα. Ὡστε μαζί μὲ τὴ λιθόσφαιρα δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε καὶ τὴν *ἀτμόςφαιρα* ποὺ περιβάλλει τὴ γῆ (μέχρι 500 χιλιομέτρα ὕψος ὀλόγυρά τῆς) οὔτε καὶ τὴν *Ἵδρόςφαιρα* δηλαδὴ τοὺς ὄκεανούς καὶ τὶς θάλασσες, ποὺ μάθαμε, καὶ ποὺ τὸ βάθος τοὺς δὲν ξεπερνᾷ κατὰ μέσο ὄρο τὰ 10 χιλιομέτρα.

Τὰ πετρώματα. Ὀλόκληρη ἡ λιθόσφαιρα ἀποτελεῖται ἀπὸ πετρώματα (εἰκ. 3). *Πετρώματα* λέμε τὰ ὑλικά ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ὁ φλοιὸς τῆς γῆς: τὰ μέταλλα, τὰ βράχια, τὰ χρώματα κλπ. Πετρώματα δηλαδὴ εἶναι ὅλα τὰ στερεὰ σώματα ποὺ ἀποτελοῦν τὸ φλοιὸ τῆς γῆς.

Πῶς σχηματίσθηκαν τὰ πετρώματα. Τὰ πετρώματα σχηματίζονται μὲ τοὺς ἐξῆς τρόπους: 1) *Μὲ τὴ θερμότητα καὶ τὰ ἠφαίστεια*. Ἡ γῆ, ὅπως εἶπαμε, εἶναι πυρακτωμένη στὸ ἐσωτερικόν. Πολλὲς φορὲς ἡ ρευστὴ πύρινη μάζα τῆς πυρόσφαιρας βρῖσκει διέξοδο πρὸς τὸ φλοιὸ τῆς λιθόσφαιρας καὶ, σχηματίζοντας ἠφαίστεια σὲ διάφορα σημεῖα τῆς γῆς, ξεθυμαίνει βγάζοντας ἀφθονὴ πυρακτωμένη *λάβα* ἀπὸ τὸ ἐσωρετικόν τῆς. Ἡ λάβα αὕτη,

δέν είναι τίποτε άλλο παρά διάφορα ύλικά σώματα σε ρευστή κατάσταση.

Εικ. 3. Διάφορα Πετρώματα

Μόλις όμως βρεθούν τὰ λυωμένα αὐτὰ ύλικά μακρὰ ἀπὸ τὴν πυρόσφαιρα, μόλις δηλαδὴ βγοῦν ἔξω ἀπὸ τὸν κρατῆρα τοῦ ἠφαιστείου στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, ψύχονται καὶ σχηματίζουν πετρώματα. Τὰ πετρώματα ποὺ σχηματίζονται ἔτσι ἀπὸ τὴ λάβα τῶν ἠφαιστείων λέγονται *πυριγενῆ* δηλαδὴ καμωμένα ἀπὸ φωτιά (ἀπὸ τὸ πῦρ). Πυριγενῆ πετρώματα δὲν συναντοῦμε μονάχα στὴν ἐπι-

φάνεια τῆς γῆς ἀλλὰ καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς λιθόσφαιρας. Αὐτὸ συμβαίνει γιατί πολλές φορές ἡ λάβα τῶν ἠφαιστείων δὲν προφθάνει νὰ φθάσει μέχρι τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἀλλὰ ψύχεται σὲ κάποιο ἐνδιάμεσο σημεῖο.

2) *Μὲ τὰ νερά.* Τὸ νερὸ τῶν ποταμῶν, τῶν λιμνῶν, τῆς βροχῆς καὶ τῶν θαλασσῶν παρασύρει σιγὰ σιγὰ διάφορα ύλικά (ἄμμο, ἄργιλο κλπ.), τὰ ἐναποθέτει τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο, κατὰ στρώματα, κι ἔτσι μὲ τὸν καιρὸ σχηματίζονται τὰ ὕδατογενῆ πετρώματα. Τέτοια πετρώματα εἶναι οἱ ὄσβεστόλιθοι (κιμωλιές, μάρμαρα, σχιστόλιθοι, κλπ.). Ἐνῶ πυριγενῆ εἶναι ὁ γρανίτης κλπ.

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΗΣ ΓΗΣ

Τὰ πετρώματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ἡ λιθόσφαιρα τῆς γῆς παθαίνουν μερικές μεταβολές πού μὲ τὸ πέρασμα τῶν χρόνων ἀλλάζουν τὴ μορφή τῆς ἐπιφανείας τῆς. Ἐκεῖ δηλαδὴ πού σήμερα βλέπομε μιὰ πεδιάδα μπορεῖ, ὕστερα ἀπὸ 20.000 χρόνια νὰ ὑπάρχη ἓνας κόλπος ἢ ἐκεῖ πού σήμερα βλέπομε ἓναν κόλπο νὰ ὑπάρχη, ὕστερα ἀπὸ μερικοὺς αἰῶνες ἢ χιλιετηρίδες, μιὰ πεδιάδα. Ἐπίσης ἐκεῖ πού τώρα εἶναι ἓνα νησὶ μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι τίποτε καὶ ἀντίθετα. Οἱ μεταβολές αὐτὲς ὀφείλονται στὶς παρακάτω αἰτίες, 1) στὴ μηχανικὴ ἐνέργεια τοῦ νεροῦ, 2) στὴ χημικὴ ἐνέργεια τοῦ νεροῦ, 3) στὴν ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου, 4) στὰ ἠφαιστεία, 5) στοὺς σεισμοὺς καὶ 6) στὶς θερμὲς πηγές.

1) *Μηχανικὴ ἐνέργεια τοῦ νεροῦ.* Τὸ νερὸ τῶν ποταμῶν παρασύρει διάφορα ύλικά ἀπὸ πετρώματα (πέτρες, χῶματα κλπ.) καὶ τὰ κατεβάζει στὰ παράλια μέρη, στὶς ἐκβολές τους. Ἐκεῖ τὰ ἐναποθέτει κι ἔτσι ἔχομε τὶς *προσχώσεις*, δηλαδὴ τὰ *μολώματα*, πού εἶναι πολὺ παχειὰ ἐδάφη. Ὅλα

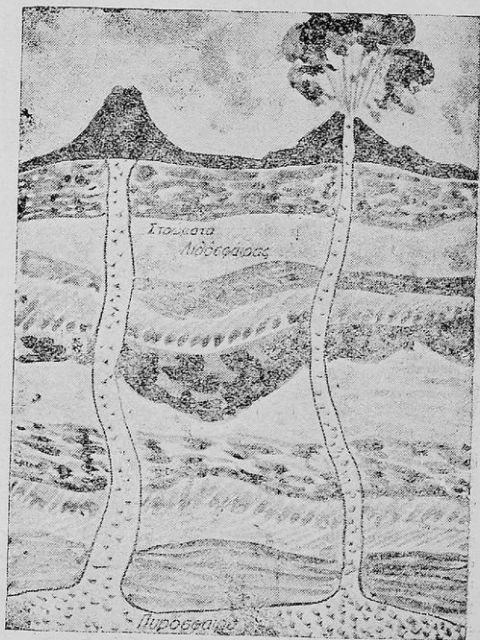

τά μεγάλα ποτάμια τῆς γῆς : ὁ Νεῖλος, ὁ Γιάν-τσέ Κιάνγκ, ὁ Μισσισιππῆς, ὁ Ἄμαζόνιος, ὁ Δούναβις, ὁ Βόλγας κλπ. με τὶς προσχώσεις των ἔχουν ἀλλάξει τελείως τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς στὸ μέρος ποῦ ἐκβάλλουν στὴ θάλασσα. Ὁλόκληρη ἡ Κάτω Αἴγυπτος καὶ ἡ Κάτω Μεσοποταμία ὀφείλονται στὶς προσχώσεις τῶν ποταμῶν Νεῖλου, Τίγρη καὶ Εὐφράτη. Ἐπίσης ἡ πεδιάδα τοῦ Πάδου στὴν Ἰταλία ὀφείλεται στὶς προσχώσεις τοῦ ὁμοῦ ποταμοῦ.

2) *Χημικὴ ἐνέργεια τοῦ νεροῦ.* Τὸ νερὸ δὲν ἐνεργεῖ μονάχα μηχανικὰ με τὸ νὰ παρασύρῃ τὰ διάφορα ὕλικά ἀπὸ τὰ ψηλότερα μέρη πρὸς τὰ χαμηλότερα. Ἐνεργεῖ καὶ χημικὰ με τὸ νὰ διαλύη, νὰ λυώη, τὰ διάφορα πετρώματα καὶ νὰ τὰ ἀναμιγνύη ἀλλάζοντας τους ἔτσι τὴ μορφή καὶ τὴ σύσταση.

3) *Ἀποσάθρωση τῶν πετρωμάτων με τὴν ἐνέργεια τοῦ νεροῦ.* Ὄταν τὸ νερὸ βρεθῇ στὶς σχισμὲς ἑνὸς πετρώματος καὶ παγώσῃ τότε μεγαλώνει σὲ ὄγκο καὶ σπάζει τὸ πέτρωμα, τὸ ἀποσαθρώνει, τὸ κομματιάζει καὶ με τὸ καιρὸ τὸ μεταβάλλει σὲ χῶμα κλπ.

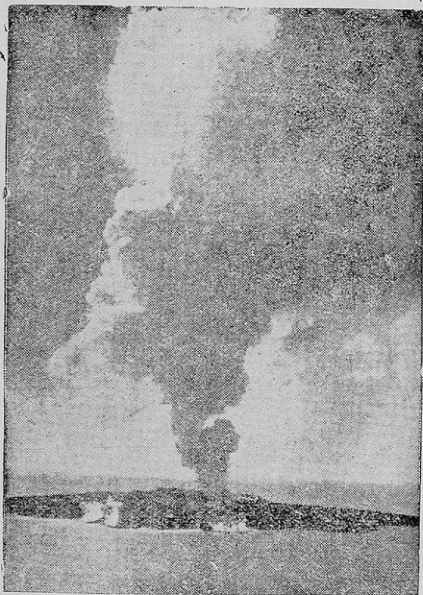
4) *Ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου.* Ἄλλὰ καὶ ὁ ἄνεμος εἶναι αἰτία γιὰ πολλὰ μεταβολὲς στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Σηκώνει χιλιάδες τόνους ἄμμο ἀπὸ τὶς ἐρήμους ἢ τὶς ἀμμουδερὲς ἀκρογιαλιὲς καὶ τὸν μεταφέρει πολὺ μακριά. Στὴ Γεωγραφία τῆς Ε' μάθαμε γιὰ τὴν ἐρημὸν Σαχάρα καὶ τοὺς δυὸ δυνατοὺς ἀνέμους ποῦ φυσοῦν ἐκεῖ : τὸν *Σιμόν* καὶ τὸν *Χορματιάν*. Αὐτοὶ μεταφέρουν τεράστιες ποσότητες ἄμμο στὶς γύρω περιοχές, ἀλλάζοντας κάθε χρόνο τὴν ὄψη τῆς περιοχῆς καὶ καταστρέφοντας τὶς καλλιέργειες τῆς.

Εἰκ. 4. Ἡφαίστεια

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΗΣ ΓΗΣ

5) *Τὰ ἠφαίστεια.* Ὅπως εἶπαμε παραπάνω, τὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς εἶναι πυρακτωμένο καὶ σὲ ρευστὴ κατάστασι. Τὰ ἠφαίστεια σχηματίζονται ἀπὸ τὴν τεραστία πίεσι πού ἔχουν τὰ ἀέρια τῆς πύρινης μάζας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς γῆς. Ἐὰν σὲ κάποιο σημεῖο τῆς λιθόσφαιρας βρεθῇ κάποια

Εἰκ. 5. Τὸ ἠφαίστειο τῆς Σαντορίνης (Θῆρα)

σχισμῆ, τὰ ἀέρια αὐτὰ θὰ εἰσορμήσουν καὶ θὰ προσπαθήσουν νὰ φθάσουν μέχρι τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Ἔτσι σχηματίσθηκαν τὰ ἠφαίστεια. (Εἰκ. 4.). Σιγὰ σιγὰ μὲ τὴ λάβα πού βγάζουν ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τους σχηματίζονται ψηλὲς κωνοειδεῖς βουνοκορφές σὰν αὐτὲς πού ἔχουν ὅλα τὰ ἠφαίστεια. Ἡ ὀπὴ (τρύπα) ἀπὸ τὴν ὁποία βγαίνει ἡ λάβα λέγεται *κρατήρας* (ἡ διάμετρός του) μπορεῖ νὰ φθάσῃ πολλὲς ἑκατοντάδες μέτρα Ἄλλα ἠφαίστεια ἔχουν τὸν κρατήρα τους στὸν πυθμένα τῆς θάλασσας. Τέτοιο εἶναι τὸ ἠφαίστειο τῆς *Σαντορίνης*, (Εἰκ. 5) στὸ νησί τῶν Κυκλάδων Θῆρα. Ἡ λάβα ψύχεται ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς θάλασσας καὶ σχηματίζει νησάκια γύρω

ἀπὸ τὸν κρατήρα. Ὅλοκληρη ἡ Θῆρα εἶναι νησί πού σχηματίσθηκε ἀπὸ τὸ ἠφαίστειο αὐτό. (Αὐτὸ συνέβηκε καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς γῆς). Τὰ μεγαλύτερα ἠφαίστεια τοῦ κόσμου εἶναι ἰτὰ ἑξῆς: α') στὴν Ἰταλία: ὁ *Βεζουβίος*, τὸ *Στρόμπολι* καὶ ἡ *Αἶτνα*. Καὶ τὰ τρία εἶναι *ἐνεργὰ* καὶ πότε πότε βγάζουν λάβα καὶ καμπνούς. Ἀλησμόνητες θὰ μείνουν οἱ καταστρεπτικὲς ἐκρήξεις τοῦ Βεζουβίου τὸ 79 μ. Χ. πού κατέστρεψε τρεῖς πόλεις μὲ ὀλόκληρο τὸν πληθυσμὸ τους: τὴν Πομπηῖα, τὴν Ἡράκλεια καὶ τὴ Σταβία. Ἄλλα ἠφαίστεια εἶναι ἡ *Ἐκκλα* στὴν Ἰσλανδία, τὸ *Φούτζι-Γιάμα* στὴν Ἰαπωνία, τὸ *Ἐρεβος* στὸ Ν. Πόλο, τὸ *Κιλιμάντζαρο* στὴν Ἀφρική καὶ πολλὰ ἄλλα στὴ Ν. Ἀμερική, στὰ νησιά τοῦ Εἰρηνικοῦ κλπ.

6) *Οἱ σεισμοί.* Οἱ σεισμοὶ εἶναι μεγάλα τραντάγματα πού παθαίνουν διάφορα σημεῖα τῆς γῆς ἀπὸ τὴν πίεσι τῶν ἀερίων τῆς πυρόσφαιρας πού προσπαθοῦν νὰ βροῦν διέξοδο πρὸς τὴν ἐπιφάνεια καὶ ἀπὸ ἄλλους λόγους.

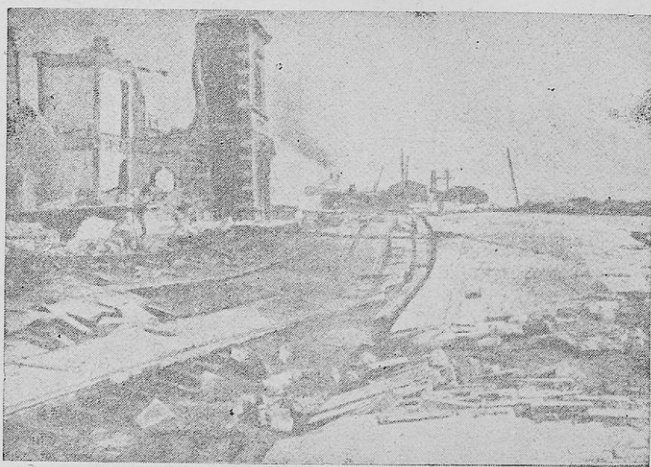

Οί σεισμοί είναι πολλών ειδών. α) σεισμοί έγκατακρημνίσεως β) ήφαιστειογενείς και γ) τεκτονικοί.

Σεισμοί έγκατακρημνίσεως. Συμβαίνει πολλές φορές στο έσωτερικό τής γής νά υπάρχουν διάφορα κουφώματα, διάφορα σπήλαια. Στα κενά αυτά σπήλαια πέφτουν πολλές φορές όγκοι πετρωμάτων από εκείνα που βρίσκονται στο έπάνω μέρος τους. Αυτή ή πτώση φέρει γενική αναστάτωση και τράνταγμα τής γής στο σημείο αυτό και σέ μερικά χιλιόμετρα απόσταση. Αυτοί οί σεισμοί, έπειδή όφείλονται σέ κατακρήμνιση και σέ απότομη πτώση πετρωμάτων, λέγονται σεισμοί *έγκατακρημνίσεως*.

Ήφαιστειογενείς σεισμοί. Αυτούς εύκολα τούς καταλαβαίνομε. Όφείλονται στα άέρια που συνοδεύουν τή λάβα τών ήφαιστειών. Ή τεραστία τους πίεση τραντάζει τò έδαφος.

Τεκτονικοί σεισμοί. Τα πετρώματα που άποτελούν τή λιθόσφαιρα

Εικ. 6. Σεισμοί στην Ίαπωνία

δέν έχουν τò ίδιο βάρος. Άλλα είναι έλαφρά κι άλλα πολύ βαρύτερα. Συμβαίνει πολλές φορές έπάνω από έλαφρά πετρώματα νά βρίσκονται βαρεία π.χ. μέταλλα. Τότε γίνεται μιá βίαιη μετατόπιση, μιá άνωμαλη μετακίνηση τών πετρωμάτων που αλλάζει έντελώς τή διάταξη και τήν άρχιτεκτονική που είχαν πριν τά πετρώματα αυτά. Έτσι έχομε τούς *τεκτονικούς* σεισμούς. Αυτοί είναι οί καταστρεπτικώτεροι από όλους, γιατί είναι πολύ σφοδροί και μεγαλύτερης διάρκειας. Έπίσης αυτοί κάνουν ρήγματα στο έδαφος.

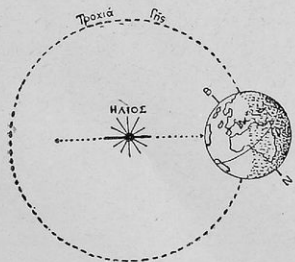
Καταστροφές από σεισμούς. Μεγάλες καταστροφές από σεισμούς παθαίνει τακτικά ή Ίαπωνία, μερικές περιοχές τής Έλλάδας (Κόρινθος, Ίόνιοι

νήσοι, Χαλκιδική κλπ.), ή Τουρκία, ή Ν. Ίταλία, ή Δυτική άκτή τής Β. και Ν. Αμερικῆς κλπ. Τό 1906 οί πόλεις Άγιος Φραγκίσκος και Βαλπαραΐσο τής Αμερικῆς καταστράφηκαν τελείως. Τώρα ξαναγίνηκαν αλλά ποιός ξέρει πότε θά ἔχουν τήν ἴδια τύχη. Τό 1923 στό Τόκιο τής Ίαπωνίας πέθαναν 150 χιλιάδες ἄνθρωποι κάτω ἀπ' τὰ ἐρείπια τῶν σπιτιῶν τους, ἀπό τοὺς σεισμούς. Στή χώρα αὐτή γίνονται τουλάχιστο 600 σειμοί τὸ χρόνο! Φοβεροί και καταστρεπτικοί ἦταν και οί σειμοί τής Κορίνθου, τής Χαλκιδικῆς, τής Λάρισσας, τής Λευκάδας, τής Χίου και τῶν Ἰονίων νήσων στήν Ἑλλάδα.

7) *Θερμές πηγές.* Τό νερό τής βροχῆς ἄλλο μαζεῦεται στά ποτάμια, ἄλλο στίς λίμνες και ἄλλο ἀπορροφᾶται ἀπό τή γῆ. Συμβαίνει πολλές φορές αὐτό πού ἀπορροφήθηκε ἀπό τή γῆ νά φθάσει πολὺ βαθειά και νά ζεσταθῆ καλά. Κατόπι μπορεῖ νά βρῆ μιὰ σχισμὴ και νά βγῆ ὅπως οί βρύσες. Αὐτὲς εἶναι οί *θερμές πηγές*. Λέγονται θερμές γιατί τὸ νερό τους εἶναι ζεστό. Οἱ περισσότερες θερμές πηγές βγαίνουν κοντά σέ ἠφαίστεια. Εἶναι πολὺ ὠφέλιμες γιατί, καθὼς περνοῦν ἀπὸ τὰ διάφορα πετρώματα τής γῆς παίρνουν μαζί διάφορα συστατικά (διαλυμένα στό νερό) και ἔτσι ἀποχτοῦν θεραπευτικῆς ἰδιότητες. Πολλές ἀρρώστειες θεραπεύουν οί θερμές πηγές: τοὺς ρευματισμούς, τὰ ἀρθρική, κλπ. κλπ. Λέγονται και *λαματικές πηγές*. Στήν Ἑλλάδα ὑπάρχουν σέ πολλὰ μέρη, ὅπως θά ἰδοῦμε παρακάτω, ὅταν θά ἐξετάσωμε τή χώρα μας. Ὅταν οί θερμές πηγές πετοῦν τὸ νερό τους πολὺ ψηλά λέγονται *θερμοπίδακες*.

ΟΙ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

Ἡ γῆ εἶναι αἰωρούμενη στό διάστημα χωρὶς νά στηρίζεται πουθενά ὅπως ἓνα μπαλόνι στόν ἀέρα. Δέν μένει ἀκίνητη ἀλλά κινεῖται και περιστρέφεται διαρκῶς και μὲ ταχύτητα πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνη πού ἔχει ἓνα σημερινὸ ἀεροπλάνο ἢ τὸ βλήμα ἑνὸς κανονιοῦ. Δύο κινήσεις κάνει ἡ γῆ:

Εἰκ. 7. Περιφορά τής γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο

1) Μία *περιστροφή* γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτό της σέ 24 ὥρες, δηλαδή σέ ἓνα *εἰκοσιτετράωρο*. Ἡ περιστροφή αὐτὴ γίνεται ἀπὸ τὰ δυτικά πρὸς τὰ ἀνατολικά. Και

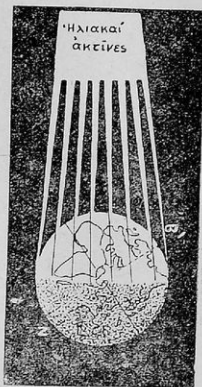
2) Μία *περιφορά* γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο σέ 365 ἡμέρες και 6 περίπου ὥρες δηλαδή σέ ἓνα *χρόνο*. (Εἰκ. 7).

Ἡ γῆ περιστρέφεται και ἐμεῖς βέβαια μαζί της ἀλλὰ τόσο ἑλαφρά, τόσο ὀμαλά

πού δέν τὸ καταλαβαίνουμε.

Πολλὰ παιδιά νομίζουν ὅτι ὁ ἥλιος κινεῖται και ὅτι ἡ γῆ μένει ἀκίνητη. Τὸ συμπέρασμα αὐτὸ τὸ βγάζουν ἐπειδὴ βλέπουν τὸν ἥλιο νά ἀνατέλλει τὸ πρωτὶ και νά βασιλεύει τὸ βράδυ! Κι ὅμως ἡ γῆ κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο.

‘Ημέρα και νύχτα. Ἡ περιστροφή τῆς γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτό της ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα νὰ ἔχωμε τὴν *ἡμέρα* καὶ τὴ *νύχτα* (εἰκ. 8). Γιατὶ ὁ ἥλιος φωτίζει διαδοχικὰ ὅλα τὰ σημεῖα κι ὅλους τοὺς τόπους τῆς κι ὄχι μονάχα τὴν μιά πλευρά, ὅπως θὰ συνέβαινε ἀν ἡ γῆ ἔμενε ἀκίνητη. Ὁ ἥλιος λοιπὸν τὴν ἡμέρα φωτίζει τὸ μισὸ μέρος τῆς γῆς (τὴ μισὴ σφαῖρα), καὶ τὸ ἄλλο μισὸ ἔχει νύχτα. Καὶ τὴν νύχτα φωτίζει τὸ ἄλλο μισὸ τῆς γῆς (ποὺ εἶχε νύχτα), καὶ ἔχει τώρα ἡμέρα. Ὡστε ἡ γῆ μέσα σὲ 24 ὥρες, ποὺ συμπληρώνει μιά περιστροφή γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτό της, ἔχει δεῖξει πρὸς τὸν ἥλιο ὁλόκληρη σχεδὸν τὴν ἐπιφάνειά της. Κι ἔτσι κάθε τόπος τῆς εἶχε τὴν ἡμέρα του καὶ τὴ νύχτα του. Ἄρα ὅταν ὁ ἥλιος φωτίζει τὴ γῆ ἔχομε ἡμέρα. Κι ὅταν δὲν τὴ φωτίζει τότε ἔχομε νύχτα.

Εἰκ. 8. Ἡμέρα καὶ νύχτα

Περιφορὰ τῆς γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κίνηση ποὺ κάνει ἡ γῆ γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτό της σὲ 24 ὥρες, εἴπαμε πὼς κάνει καὶ μιά δευτέρα: τὴν *περιφορὰ* τῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο σὲ 365 ἡμέρες (χρόνο). Αὐτὸ σημαίνει πὼς τὴν ἴδια στιγμή ποὺ ἡ γῆ κάνει μιά περιστροφή

γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτό της συγχρόνως προχωρεῖ κατὰ μιά θέση στὴν τροχιά της περὶ τὸν ἥλιο. *Τροχιά* λέμε τὴν πορεία ποὺ ἀκολουθεῖ ἡ γῆ κατὰ τὴν *περιφορὰ* τῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο.

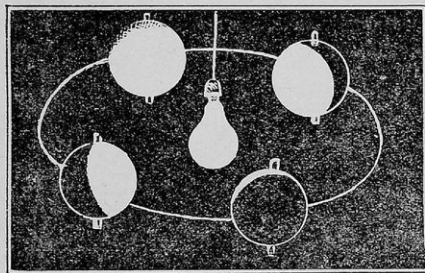
Ἄμα κάνη 365 τέτοιες περιστροφές γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτό της, δηλαδή ἅμα ἀλλάξη 365 θέσεις καὶ διανύση ὁλόκληρη τὴν τροχιά της γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, τότε λέμε ὅτι ἡ γῆ συνεπλήρωσε ἓνα ὁλόκληρο χρόνο.

Ἡ τροχιά ποὺ διαγράφει ἡ γῆ γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο δὲν εἶναι τέλειος κύκλος. Εἶναι μιά καμπύλη γραμμὴ, κλειστὴ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, δηλαδή μοιάζει μὲ κύκλο. Τὸ σχῆμα αὐτὸ ποὺ ἔχει ἡ καμπυλωτὴ τροχιά τῆς γῆς λέγεται στὴ Γεωμετρία «ἔλλειψη» καὶ στὴ Γεωγραφία «ἐκλειπτικὴ», γιατί ἐπάνω σ' αὐτὴ τὴν ἐκπλεμπτική, ὅπως θὰ ἰδοῦμε παρακάτω, σχηματίζονται οἱ ἐκλείψεις τῆς Σελήνης καὶ τοῦ Ἡλίου.

Γιατὶ οἱ ἡμέρες καὶ οἱ νύχτες δὲν εἶναι ἴσες. Οἱ ἡμέρες καὶ οἱ νύχτες, ὅπως ξέρομε, δὲν εἶναι ἴσες. Τὸ χειμῶνα οἱ νύχτες εἶναι μεγαλύτερες, τὸ καλοκαίρι εἶναι μικρές. Τὸ χειμῶνα οἱ ἡμέρες εἶναι μικρότερες ἀπὸ τὶς νύχτες, τὸ καλοκαίρι εἶναι μεγαλύτερες. Αὐτὸ συμβαίνει γιατί ὁ ἄξονας τῆς γῆς (γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖον περιστρέφεται) δὲν εἶναι κάθετος πρὸς τὴν ἐκλειπτικὴ, ἀλλὰ πλαγιαστὸς (κεκλιμένος). Κι ἔτσι ἡ γῆ, ὅταν περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, δὲν δείχνει σ' αὐτὸν πάντοτε τὰ ἴδια μέρη. Πότε στρέφει πρὸς αὐτὸν πρὸς τὸ Βόρειο ἡμισφαίριό της, πότε στρέφει πρὸς αὐτὸν τὸν Νότιο ἡμισφαίριό της.

Ἐνα μικρὸ πείραμα θὰ μᾶς κάνη νὰ τὰ καταλάβωμε ὅλα αὐτά.

Μαζεύομαστε μέσα σὲ ἓνα δωμάτιο. Κλείνουμε καλὰ τὰ παράθυρα ὥσπου νὰ γίνῃ σκοτάδι. Κατόπι χαμηλώνουμε μέχρι τὸ ἀνάστημά σας τὴν ἠλεκτρικὴ λάμπα, ἂν ἔχη ἠλεκτροφωτισμὸ τὸ δωμάτιο ἢ ἀνάβουμε μιὰ λάμπα ἐπάνω σὲ ἓνα τραπέζι. Κατόπι νὰ παίρνομε στὰ χέρια μας ἓνα πορτοκάλι (ἢ μιὰ σφαῖρα καμωμένη ἀπὸ πηλὸ ἢ τὴν ὑδρόγειο σφαῖρα τοῦ σχολείου μας). Τὸ πορτοκάλι αὐτὸ τὸ τρυποῦμε μὲ μιὰ μεγάλη βελόνα ὥστε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ δύο μέρη του καὶ νὰ περισσέψῃ ἀκόμη.

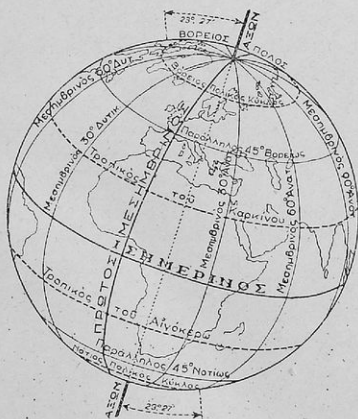

Εἰκ. 9. Τὸ πείραμα μὲ τὴν ἠλεκτρικὴ λάμπα

Ἡ ἠλεκτρικὴ λάμπα (ἢ ἡ λάμπα τοῦ πετρελαίου) ποῦ θὰ βάλωμε στὸ τραπέζι ἢ θὰ κρεμάσωμε, εἶναι ὁ «ἥλιος». Τὸ πορτοκάλι εἶναι ἡ «γῆ». Ἡ σιδερένια βέργα εἶναι ὁ «ἄξονας» τῆς γῆς. Τὰ δύο ἄκρα ὅπου βγαίνει ἡ βέργα εἶναι οἱ «πόλοι» τῆς. Καὶ τώρα ἄς ἀρχίσωμε τὸ πείραμα (εἰκ. 9).

Πρῶτα κρατοῦμε τὸ πορτοκάλι μὲ κάθετο τὸν ἄξονά του. Κατόπι τὸ φέρνομε στὸ ἴδιο ὕψος μὲ τὸ φῶς τῆς λάμπας, σὰν νὰ λέμε κάνομι νὰ συμπτῆσῃ ὁ «ἰσημερινὸς» τοῦ πορτοκαλιοῦ μὲ τὸ φῶς τῆς λάμπας. Τέλος ἀρχίζομε νὰ διαγράφωμε ἓναν ὀριζόντιο κύκλο γύρω ἀπὸ τὴν λάμπα κρατώντας στὰ χέρια μας τὸ πορτοκάλι μὲ κάθετο τὸν ἄξονά του καὶ στρίβοντας σιγὰ σιγὰ τὸν ἄξονα αὐτόν.

Τί παρατηροῦμε τώρα; Παρατηροῦμε 1) ὅτι τὸ μισὸ πορτοκάλι φωτίζεται σταθερὰ ἀπὸ τὸ φῶς τῆς λάμπας ἐνῶ τὸ ἄλλο μισὸ μένει στὸ σκοτάδι (στὴ σκιά). Δηλαδή τὸ μισὸ πορτοκάλι ἔχει «ἡμέρα» καὶ τὸ μισὸ «νύχτα», 2) ὅτι ὁ κύκλος φωτισμοῦ δηλαδή ὁ κύκλος ποῦ χωρίζει τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκοτάδι (σκιά) περιᾶ πάντοτε ἀπὸ τοὺς δύο «πόλους» τοῦ πορτοκαλιοῦ. Ἄρα ἡ «ἡμέρα» καὶ ἡ «νύχτα» τοῦ πορτοκαλιοῦ εἶναι ἴσες.

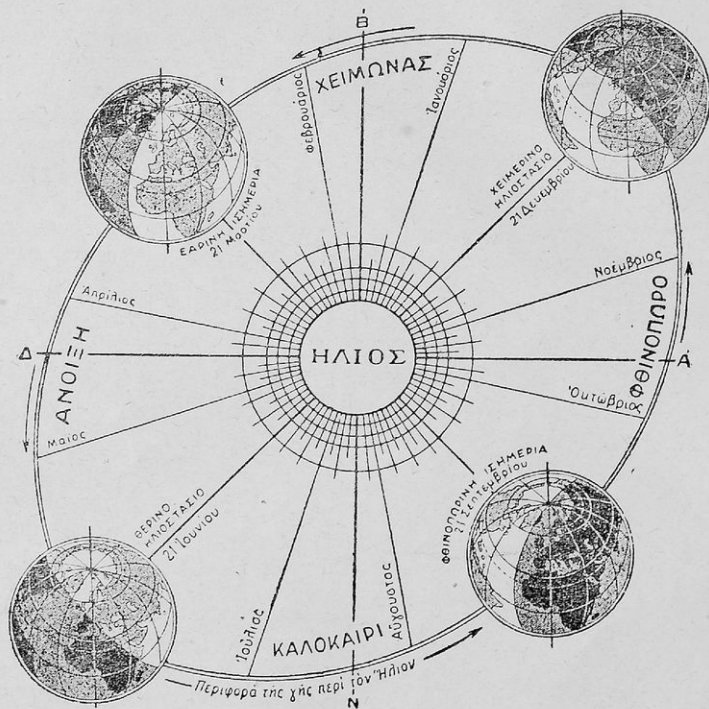
Εἰκ. 10. Ὁ ἄξονας τῆς γῆς εἶναι κεκλιμένος

Ἄν ἡ γῆ εἶχε κατακόρυφο τὸν ἄξονα τῆς πρὸς τὸ ἐπίπεδο τῆς ἐκλειπτικῆς (ὅπως τὸ σχῆμα 9) τότε κάθε μέρος τῆς ἐπιφανείας τῆς θὰ βρισκόταν

πάντοτε στην ίδια θέση σχετικά με την ήλιο. Οί ημέρες και οί νύχτες θά ήταν ίσες (θά είχαν από 12 ώρες) και δέν θά είχαν την *ανισότητα* που παρουσιάζουν σήμερα. Γιατί οί ακτίνες του ήλιου θά εφώτιζαν έξιςου και τὸ Βόρειο και τὸ Νότιο ἡμισφαίριο τῆς γῆς.

Ἄλλά, ὅπως εἴπαμε, ὁ ἄξονας τῆς γῆς εἶναι *κεκλιμένος*. Δέν εἶναι κάθετος πρὸς τὸ ἐπίπεδο τῆς ἐκλειπτικῆς. Ἄλλά σχηματίζει γωνία 23 μοιρῶν και 27' (εἰκ. 10).

Γι αὐτὸ τὸ λόγο ἡ γῆ ἄλλοτε παρουσιάζει στὸν ἥλιο τὸ Β. ἡμισφαί-

Εἰκ. 11

ριό τῆς και φωτίζονται περισσότερο οί τόποι που βρίσκονται σ' αὐτὸ (ἄρα ἔχουν μεγαλύτερη ἡμέρα και μικρότερη νύχτα). Ἄλλοτε παρουσιάζει στὸν ἥλιο τὸ Ν. ἡμισφαίριο τῆς και φωτίζονται περισσότερο οί τόποι που βρίσκονται σ' αὐτὸ (ἄρα ἔχουν μεγαλύτερη ἡμέρα και μικρότερη νύχτα).

Σημείωση. Οί τόποι που βρίσκονται στὸν Ἰσημερινὸ ἔχουν τίς ἡμέρες ἴσες με τίς νύχτες.

Ίσημερίες. Στην παραπάνω εικόνα 11 βλέπουμε ότι δύο φορές το χρόνο, στις 21 Μαρτίου και στις 21 Σεπτεμβρίου, καθώς ο ήλιος φωτίζει τη γη, ο κύκλος φωτισμού περνά ακριβώς από τους δύο πόλους της. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται *Ίσημερία*.

Έχουμε λοιπόν την άνοιξιάντικη Ίσημερία που λέγεται και *εαρινή Ίσημερία* και τη *φθινοπωρινή Ίσημερία*. Αυτές τις 2 ημέρες του χρόνου, ο ήλιος βρίσκεται επάνω ακριβώς από τον Ίσημερινό και φωτίζει εξίσου το Βόρειο και το Νότιο ημισφαίριο.

Ήλιοστάσια. Όπως βλέπουμε στην εικόνα 11, στις 21 Ίουνίου ο κύκλος φωτισμού ξεπερνά το Β. Πόλο και βρίσκεται στη μεγαλύτερη απόστασή του απ' αυτόν (23 περίπου μοίρες). Το ίδιο συμβαίνει στο Ν. Πόλο στις 21 Δεκεμβρίου. Δηλαδή από τις 21 Ίουνίου ολόκληρη η περιοχή του Β. Πόλου αρχίζει να φωτίζεται από τον ήλιο και 6 μήνες συνέχεια, μέχρι τής 21 Δεκεμβρίου, ο Β. Πόλος εξακολουθεί να έχει ημέρα. Την ίδια εποχή ο Νότιος Πόλος έχει 6 μήνες νύχτα. Τότε λέμε ότι ο ήλιος βρίσκεται στο *ήλιοστάσιό του* γιατί πραγματικά φαίνεται σά να σταματά ο ήλιος και να φωτίζει ώρισμα μόνάχα μέρη τής γής σταθερά. Έχουμε λοιπόν δύο ήλιοστάσια: το *θερινό ήλιοστάσιο* και το *χειμερινό ήλιοστάσιο*. Την εποχή που ο ήλιος βρίσκεται στο θερινό ήλιοστάσιό του (21 Ίουνίου) οι άκτινες του πέφτουν καθέτως επί του Βορείου πολικού κύκλου και φωτίζουν ολόκληρη την πολική περιοχή. Έτσι έχουμε την *Βόρειο πολική ημέρα* που, όπως είπαμε διαρκεί 6 μήνες. Την ίδια εποχή έχουμε τη *Νότιο πολική νύχτα* στο Νότιο πόλο. Την εποχή που ο ήλιος βρίσκεται στο χειμερινό ήλιοστάσιό του (21 Δεκεμβρίου) οι άκτινες του πέφτουν καθέτως επί του Νοτίου Πολικού κύκλου και φωτίζουν ολόκληρη την περιοχή του. Έτσι έχουμε την *Νότιο πολική ημέρα* που διαρκεί άλλο τόσο. Την ίδια εποχή έχουμε τη *Βόρειο πολική νύχτα*.

Οι Ίσημερίες και τα ήλιοστάσια οφείλονται στην περιφορά τής γησγύρω από τον ήλιο, όπως δείχνουν καθαρά οι εικόνες 10 και 11 καθώς και στον κελίμένο άξονά της.

Οι εποχές του χρόνου. Στα παραπάνω σχήματα, εκτός από τις Ίσημερίες και τα ήλιοστάσια, εξηγούνται και οι τέσσερες εποχές του χρόνου: η άνοιξη, το καλοκαίρι, το φθινόπωρο και ο χειμώνας.

Η άνοιξη αρχίζει από την *εαρινή Ίσημερία* (21 Μαρτίου) και διαρκεί τρεις μήνες μέχρις ότου η γη, περιστρεφόμενη γύρω από τον εαυτό της και γύρω από τον ήλιο, φθάσει στο θερινό ήλιοστάσιο (21 Ίουνίου). Κάθε ημέρα που περνά μετά την 21 Μαρτίου αρχίζει να μεγαλώνει ενώ κάθε νύχτα μικραίνει. Αυτό συμβαίνει οε μās που βρισκόμαστε στο Β. ημισφαίριο. Το αντίθετο συμβαίνει στο Νότιο, γιατί όταν εμείς έχουμε άνοιξη, εκεί είναι φθινόπωρο. Η άνοιξη τελειώνει στις 21 Ίουνίου, και τότε έχουμε τη μεγαλύτερη ημέρα.

2) Το καλοκαίρι αρχίζει στις 21 Ίουνίου, διαρκεί και αυτό τρεις μήνες, οσους χρειάζεται για να διατρέξει η γη την τροχιά της μέχρι τη φθινοπωρινή

Ίσημερία (21 Σεπτεμβρίου). Κάθε ημέρα που περνά μετά την 21 Ιουνίου αρχίζει να μικραίνει και όταν φθάσουμε στις 21 Σεπτεμβρίου, ημέρα και νύχτα έχουν τις ίδιες ώρες (Ίσημερία).

Σημείωση: Όταν έμεις στο Β. ημισφαίριο έχουμε καλοκαίρι στο Νότιο έχουν χειμώνα.

3) *Το φθινόπωρο αρχίζει την 21 Σεπτεμβρίου*, δηλαδή από τη φθινοπωρινή Ίσημερία και διαρκεί τρεις μήνες όσους χρειάζεται για να διατρέξει η γη την τροχιά της μέχρι το χειμερινό ήλιοστάσιο (21 Δεκεμβρίου) και τότε έχουμε τη μεγαλύτερη νύχτα ολόκληρης της χρονιάς. Κάθε μέρα δηλαδή που περνά από την 21 Σεπτεμβρίου μέχρι την 21 Δεκεμβρίου η νύχτα μεγαλώνει και η ημέρα μικραίνει. Το αντίθετο συμβαίνει στο Ν. ημισφαίριο, γιατί όταν έμεις έχουμε φθινόπωρο εκεί έχουν Άνοιξη.

4) *Ο χειμώνας αρχίζει από την 21 Δεκεμβρίου*. Διαρκεί και αυτός άλλους τρεις μήνες, όσους χρειάζεται η γη για να διατρέξει την τροχιά της μέχρι την εαρινή Ίσημερία (21 Μαρτίου). Κάθε ημέρα που περνά από την 21 Δεκεμβρίου, μέχρι την εαρινή Ίσημερία, η νύχτα μικραίνει και η ημέρα μεγαλώνει. Στις 31 Μαρτίου ημέρα και νύχτα έχουν από 12 ώρες.

Σημείωση: Όταν έμεις έχουμε χειμώνα, στο Ν. ημισφαίριο έχουν καλοκαίρι.

Ημερολόγια. Η περιφορά της γης γύρω από τον ήλιο δεν γίνεται ακριβώς σε 365 ημέρες, αλλά σε 365 ημέρες, 5 ώρες, 48 λεπτά και 47 δευτερόλεπτα. Άρα ένα αστρονομικό έτος σε τόσες ημέρες συμπληρώνεται. Μά στα παλαιά χρόνια το πολιτικό ημερολόγιο οι άνθρωποι το υπελόγιζαν σε 365 ημέρες. Έτσι, το πολιτικό έτος δεν συμφωνούσε με το αστρονομικό, ήταν λαθεμένο. Αυτό το λάθος θέλησαν να το διορθώσουν δύο μεγάλοι άνδρες 1) ο Ίούλιος Καίσαρας, αυτοκράτορας της Ρώμης και 2) ο Πάππας Γρηγόριος ο 13ος. Από αυτούς πήραν και το όνομά τους τα δύο κυριώτερα ημερολόγια.

1) Το *Ίουλιανό ημερολόγιο* έγινε το 45 μ. Χ. από τον Ίούλιο Καίσαρα, ο οποίος κάλεσε σε συνέδριο τους σοφούς της εποχής του. Συνεφώνησαν να ορίσουν το πολιτικό έτος σε 365 ημέρες και 6 ώρες ώστε το εξής να μη χάσκουν οι πέντε ώρες 48' και 47" λεπτά. Για να μη γίνεται όμως σύγχυση στο ημερολόγιο, στους μήνες και στις εβδομάδες (έπειδή οι 365 ημέρες, 5 ώρες 48 και 47" δεν μοιράζονται ακριβώς) απέφασισαν να ορίσουν όλα τα έτη σε 365 ημέρες και μόνο κάθε 4 να έχουν μία ημέρα παραπάνω δηλαδή 366. Το έτος αυτό το ώνόμασαν *δίσεκτο* και την ημέρα την πρόσθεσαν στο μήνα Φλεβάρη, ο οποίος από τότε κάθε 4 χρόνια έχει 29 ημέρες ενώ τα άλλα τρία χρόνια έχει 28. Δίσεκτα χρόνια είναι όσα διαιρούνται δια του 4. Το ημερολόγιο αυτό ώνομάσθηκε *Ίουλιανό*, από το όνομα του Καίσαρα, ενώ στην πραγματικότητα το έκανε ο Έλληνας αστρονόμος *Σωσιγένης* από την Αλεξάνδρεια.

2) Το *Γρηγοριανό ημερολόγιο* έγινε το έτος 1582 από τον Πάππα Γρηγόριο τον 13ο. Αυτός σκέφθηκε ότι το Ίουλιανό ημερολόγιο δεν ήταν σωστό.

Σύμφωνα με αυτό το πολιτικό έτος διέφερε από το αστρονομικό κατά 11 λεπτά και 13 δευτερόλεπτα. Από το 45 μ. Χ. (που έγινε το 'Ιουλιανό ημερολόγιο) μέχρι το 1582 ή διαφορά είχε γίνει 10 ημέρες περίπου. Άρα και οι ίσημερίες και οι έποχές και το έορτολόγιο άκόμη δέ συμφωνούσαν με το σωστό αστρονομικό έτος. Υπελόγισε δηλαδή ότι κάθε 128 χρόνια το ημερολόγιο διέφερε κατά μία ημέρα. Κάθε 400 χρόνια διέφερε 3 ημέρες. Κανόνισε λοιπόν ή 5 'Οκτωβρίου 1582 νά όνομασθή 15. Έκανε δηλαδή διόρθωση 10 ημερών άμέσως. Περιώρισε δέ κατά 3 και τά δίσεκτα έτη. Άντι δηλαδή σέ 400 χρόνια νά έχωμε 100 δίσεκτα έχομε μόνο 97. Αυτό το πέτυχε με το νά μή θεωρούνται δίσεκτα όσα χρόνια τελειώνουν σέ δύο μηδενικά και δέν διαιρούνται διά του 400. Π.χ. το 1600 ήταν δίσεκτο γιατί το 16 διαιρείται διά του 400. Το 2000 θά είναι δίσεκτο για τον ίδιο λόγο. Το 1700 δέν ήταν δίσεκτο γιατί δέν διαιρείται διά του 400. Το 2100 δέν θά είναι δίσεκτο κ.ο.κ.

Σημείωση : Το Γρηγοριανό ημερολόγιο είναι σωστότερο. Μικρό λάθος κάνει. Σέ 3500 χρόνια γίνεται λάθος μιá ημέρα. Το ημερολόγιο αυτό το άναγνωρίσαμε και μεις και το μεταχειριζόμαστε στην Έλλάδα από το 1923. Η διαφορά τών ημερών που είχαν περάσει από το 45 μ. Χ. μέχρι το 1923 ήταν 13 ημέρες κι όχι 10. Αυτή τή διόρθωση έκαναμε στο παλαιό ημερολόγιο. Σήμερα το έπίσημο ημερολόγιο μας είναι το Γρηγοριανό. Μερικοί όμως άμόρφωτοι πολίτες δέν το παραδέχονται. Αυτοί είναι οι Παλαιοημερολογίτες.

Ο ΕΝΑΣΤΡΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ

‘Ο Ουρανός. Άν ρίξωμε μιá ματιá επάνω από τά κεφάλια μας βλέπομε τον ουρανó τότε γαλάζιο τότε συννεφιασμένο και τότε κατάσπαρτον από άστέρια, όπως συμβαίνει τις νύχτες.

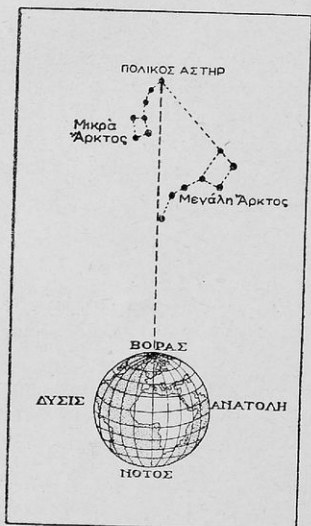
Τά άστέρια. Τή νύχτα με τήν άστροφεγιά βλέπομε δλόκληρο τον ουράνιο θόλο σπαρμένον με έκατομμύρια άστέρια (άστéρες). Τά άστέρια αυτά είναι ουράνια σώματα όπως και ή γή μας. Είναι τόσα πολλά που δέν μετριοούνται. Όλα μαζί τά άστέρια του ουρανού άποτελούν αυτό που λέμε *Σύμπαν*.

Άστερισμοί. Τά μεγαλύτερα άστέρια του ουρανού, άπ' όσα είναι κοντά στη γή μας, έχουν όνομα. Τά άλλα όμως που είναι πολύ μακριά μας και που δέν είναι δυνατόν νά μετρηθούν δέν έχουν όνομα. Τά βλέπομε σπαρμένα στον ουρανó ομάδες-ομάδες νά σχηματίζουν διάφορα περίεργα σχήματα : όπως ή Πούλια, ή Μεγάλη και Μικρά Άρκτος, ό Ταύρος, ό Κένταυρος, ό Σταυρός, ό Γαλαξίας και πολλά άλλα που οι χωρικοί μας τους έχουν δώσει διάφορα όνόματα (ζυγός, πυροστία κλπ.). Οι ομάδες αυτές τών άστéρων λέγονται *άστερισμοί*.

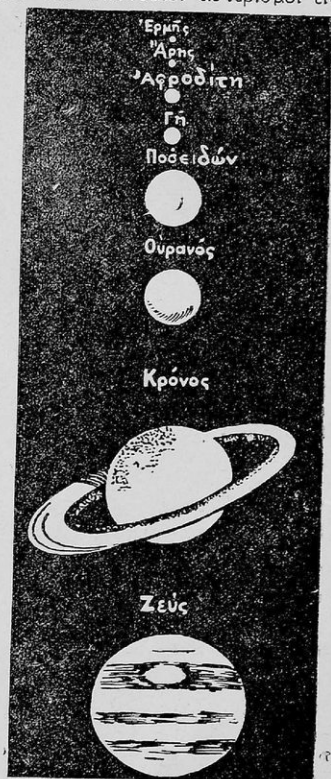
Γαλαξίας. Άπό όλους τους άστερισμούς μεγαλύτερος είναι ό Γαλαξίας, ό όποιος άποτελείται από 2 έκατομμύρια και παραπάνω άστέρια. Τή νύχτα φαίνεται σαν ένα ποτάμι που σκεπάζει μεγάλο μέρος του ου-

ρανοῦ. Οἱ χωρικοὶ τὸ ὀνομάζουν «ἄχυρα» ἢ «Ἰορδάνη ποταμὸς». Τὰ ἀστέρια ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ὁ Γαλαξίας εἶναι μεγάλοι ἥλιοι σὰν τὸν δικό μας ἀλλὰ βρίσκονται πολὺ μακρὰ ἀπὸ τὴ γῆ γι' αὐτὸ μᾶς φαίνονται τόσο μικροί.

Μεγάλη καὶ Μικρὰ Ἄρκτος. Ἄλλοι δύο σπουδαῖοι ἀστερισμοὶ εἶναι ἡ Μεγάλη καὶ ἡ Μικρὰ Ἄρκτος. Ἡ Μεγάλη Ἄρκτος βρίσκεται κοντὰ στὸ Β. Πόλο καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 7 ἀστέρια πού ὅλα μαζί σχηματίζουν ἕνα σχῆμα σὰν ἀμάξι (τὰ 4 κάνουν τὴν καρότσα τοῦ ἀμαξιοῦ καὶ τὰ 3 ἀποτελοῦν τὸ τιμόνι του). Οἱ χωρικοὶ τῆς ἔχουν δώσει διάφορα ὀνόματα (ἄλε-

Εἰκ. 12. Μεγάλη καὶ Μικρὰ Ἄρκτος

Εἰκ. 13. Ἡ Γῆ καὶ οἱ ἄλλοι πλανῆτες

τραπόδα, Ἄμαξα τοῦ Δαυὶδ, συμπεθερικό κλπ.).

Μικρὰ Ἄρκτος. Αὕτῃ εἶναι ὁ σπουδαιότερος ἀστερισμὸς γιατί ἔχει τὸ Πολικό ἀστέρι πού ἀποτελεῖ ὁδηγὸ καὶ πυξίδα γιὰ τοὺς ναυτικούς μας. Ἀποτελεῖται καὶ αὕτῃ ἀπὸ 7 ἀστέρια μὲ σχῆμα σὰν τῆς Μεγάλῃς Ἄρκτου. Τὸ Πολικό ἀστέρι (*Πολικός ἀστήρ*) βρίσκεται στὴν ἄκρη τῆς οὐρᾶς τῆς καὶ σχεδὸν ταιριάζει ἐπάνω ἀπὸ τὸ Β. Πόλο. Δείχνει πάντοτε τὸ Βορρᾶ. Νὰ γιατί οἱ ναυτικοὶ προσανατολίζονται εὐκόλα τῇ νύχτῃ μὲ τὸ ἀστέρι αὐτό.

Τὰ παλαιὰ χρόνια αὐτὸ εἶχαν ὡς ὁδηγὸ ὅλοι οἱ ναυτικοὶ μέχρι τὴν ἐποχὴ πού ἀνακαλύφθηκε ἡ πυξίδα.

Ἀυτόφωτα καὶ ἑτερόφωτα ἀστέρια. Ὅλα τὰ ἀστέρια πού βλέπομε στὸν οὐρανὸ δὲν ἔχουν δικό τους φῶς. Ὅσα ἔχουν δικό τους φῶς λέγονται *αὐτόφωτα*. Ὅπως ὁ δικός μας ἥλιος καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἥλιοι τοῦ οὐρανοῦ, πού δὲν τοὺς βλέπομε γιατί εἶναι πολὺ μακρὰ. Ὅσα δὲν ἔχουν δικό τους φῶς, ἀλλὰ τὸ παίρνουν ἀπὸ τοὺς ἥλιους, λέγονται *ἑτερόφωτα*. Ἀπὸ τὰ ἀστέρια τοῦ δικοῦ μας ἡλιακοῦ συστήματος, ἀπὸ τὰ ἀστέρια δηλαδή πού ἀνήκουν στὸ δικό μας ἥλιο, κανένα δὲν εἶναι αὐτόφωτο. Ὅλα παίρνουν τὸ φῶς τους ἀπὸ τὸν ἥλιο. Πῶς θὰ καταλάβωμε ἂν ἓνα ἀστέρι ἔχη δικό του φῶς ἢ ὄχι; Ὅσα ἀστέρια ἔχουν φῶς πού τρεμοσβύνει αὐτὰ εἶναι αὐτόφωτα. Ὅσα ἔχουν φῶς σταθερὸ αὐτὰ εἶναι ἑτερόφωτα.

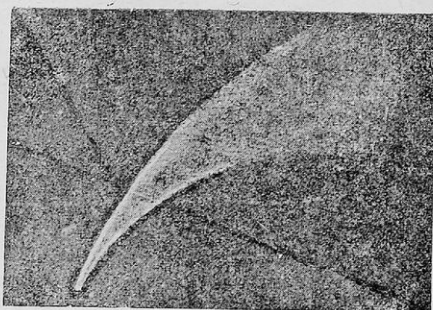
Πλανῆτες καὶ Ἀπλανεῖς. Πολλὰ ἀστέρια στὸν οὐρανὸ κινοῦνται γύρω ἀπὸ διάφορους ἥλιους. Ἡ γῆ κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν δικό μας ἥλιο. Τὸ ἴδιο κινοῦνται καὶ περιφέρονται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο μας ἄλλα ἑννέα ἀστέρια σὰν τὴ γῆ. Ὁ ἥλιος ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι δὲν κινεῖται καὶ δὲν «πλανιέται» στὸν οὐρανὸ ὀνομάζεται *ἀπλανῆς* ἀστέρας. (Ἀπλανεῖς ἀστέρες εἶναι ὅλοι οἱ ἥλιοι πού δὲν βλέπομε). Ἡ γῆ καὶ τὰ ἄλλα οὐράνια σώματα πού βλέπομε νὰ κινοῦνται εἶναι *πλανῆτες* γιατί «πλανιοῦνται» στὸν οὐρανὸ καὶ περιφέρονται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ὁ ἥλιος μας ἔχει 9 πλανῆτες πού περιφέρονται γύρω του 1) τὴ Γῆ, 2) τὸν Ἑρμῆ, 3) τὴν Ἀφροδίτη, 4) τὸν Ἄρη, 5) τὸν Δία, 6) τὸν Κρόνο, 7) τὸν Οὐρανὸ, 8) τὸν Ποσειδῶνα καὶ 9) τὸν Πλούτωνα. Ἐχει καὶ πολλοὺς ἄλλους μικρότερους πού δὲν φαίνονται μὲ γυμνὸ μάτι (εἰκ. 13).

Δορυφόροι. Κάθε μεγάλος πλανῆτης ἔχει γύρω του ἕναν-δυὸ ἢ καὶ περισσότερους ἄλλους *δορυφόρους* δηλαδή μικρότερους πλανῆτες πού περιστρέφονται γύρω του. Ἡ γῆ π.χ. ἔχει ὡς δορυφόρο τὴ Σελήνη (τὸ φεγγάρι). Τὸ φεγγάρι εἶναι δορυφόρος τῆς γῆς. Ὁ Κρόνος ἔχει 10 μικροὺς δορυφόρους. Ὁ Ἄρης ἔχει 2 δορυφόρους. Ὁ Ζεὺς 9. Ὁ Οὐρανὸς 4. Ὁ Ποσειδῶνας ἕναν κλπ. Γιὰ μᾶς μεγάλη σημασία ἔχει ὁ δορυφόρος τῆς γῆς μας : ἡ Σελήνη.

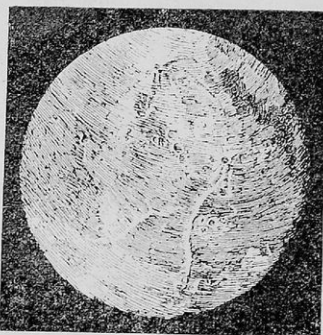
Κομήτες. Σπανίως βλέπομε στὸν οὐρανὸ τὴ νύχτα κάτι περίεργα οὐράνια σώματα πού εἶναι μακρουλά καὶ ἔχουν μεγάλη οὐρά. Τρέχουν μὲ μεγάλη ταχύτητα καὶ κατόπι ξεφανίζονται. Τὰ σώματα αὐτὰ ὀνομάζονται *κομήτες*. Εἶναι πολὺ ἀραιὰ ἢ μᾶζα τῶν καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρὰ μόρια ὑλης πού αἰωροῦνται ὡς σκόνη. Ἐχουν *κεφαλή* πού περιβάλλεται ἀπὸ ἓνα σύννεφο φωτεινὸ καὶ πού μοιάζει σὰν κεφαλὴ ἀνθρώπου μὲ πολλὰ μαλλιά (*κόμη*). Γι' αὐτὸ ὀνομάζονται καὶ *κομήτες*. Οἱ κομήτες εἶναι τεράστια οὐράνια σώματα καὶ καθὼς περιφέρονται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο διαγράφουν μιά φωτεινὴ τροχιά. Ὅταν περνοῦν κοντὰ ἀπὸ τὴ γῆ ἢ θέα τους προξενεῖ κατάπληξη καὶ θαυμασμό. Πολλὲς φορές ὁμως καὶ φόβο στοὺς ἀπλοϊκοὺς ἀνθρώπους πού νομίζουν ὅτι ὁ κομήτης θὰ καταπέσει ἐπάνω στὴ γῆ καὶ θὰ τὴ συντρίψει. (Ρωτήστε τοὺς παπποῦδες σας νὰ σᾶς διηγηθοῦν τίς ἐντυπώσεις των ἀπὸ ἓνα μεγάλο κομήτη πού

πέρασε πολύ κοντά από τη γή έδω και 40 χρόνια). Οί κομήτες είναι έτερόφωτα ούράνια σώματα. Έμφανίζονται και εξαφανίζονται κατά περιόδους (είκ. 14).

Διάττοντες. Πολλές φορές ξεκόβονται από την ούρά τών κομητών κομμάτια ύλης πού, όταν με τήν έλξη τής γής, εισχωρήσουν μέσα στην ατμόσφαιρά της, θερμαίνονται και πυρακτώνονται από τήν τριβή τους με τόν ατμοσφαιρικό άέρα. Έτσι μās φαίνονται ώς φωτεινά σώματα πού τρέχουν σαν βολίδες. Οί περισσότεροι διάττοντες, από τή μεγάλη τριβή, εξαερώνονται και σβύνουν μέσα στην ατμόσφαιρα τής γής, όπως ακριβώς σβύνει ένα δικό μας πυροτέχνημα. Τό καλοκαίρι βλέπομε στόν ούρανό βροχή από διάττοντες.

Είκ. 14. Κομήτες

Εικόνα 15.

ΈΗ Σελήνη με τό τηλεσκόπιο.

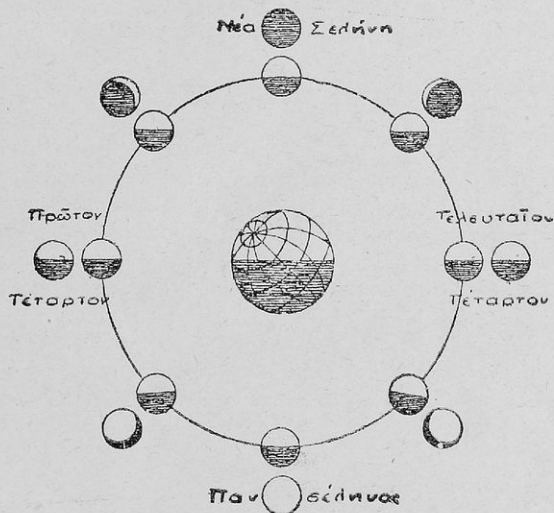
☐ *Ο Ήλιος.* Ο Ήλιος είναι ένα από τά μεγάλα άπλανή άστέρια του ούρανού. Αύτος φωτίζει τή γή και όλους τούς άλλους πλανήτες. Είναι μία πύρινη μάζα 1.300.000 φορές μεγαλύτερη από τή μάζα τής γής. Μās φαίνεται μικρός γιατί απέχει από τή Γή 150 εκατ. χιλιομέτρα.

Η Σελήνη. Η Σελήνη είναι δορυφόρος τής Γής. Έχει σχήμα σαν τής Γής, ψηλά βουνά και βαθειά κοιλώματα, όπως φαίνονται με τό τηλεσκόπιο (είκ. 15). Νερό και άέρα, λένε, ότι δέν έχει. Είναι νεκρό άστέρι ή Σελήνη. Ίσως νά είχε ζωή πριν από έκατομμύρια χρόνια, όμως τώρα είναι παγωμένη, νεκρή. Στο μέγεθος είναι 50 φορές μικρότερη από τή Γή και απέχει 384.000 χιλιομέτρα από μās. Η Σελήνη κάνει δύο κινήσεις 1) μία περιφορά γύρω από τή Γή σε 27 ήμερες 7 ώρες και 43 λεπτά και 2) μία περιστροφή γύρω από τόν έαυτό της στο ίδιο χρονικό διάστημα.

Φάσεις τής Σελήνης. Η Σελήνη είναι έτερόφωτος. Τό φώς του ήλιου φωτίζει τό μισό ήμισφαίριό της, όπως συμβαίνει και με τή Γή. Έμεις όμως δέν βλέπομε τή Σελήνη νά είναι πάντοτε φωτισμένη ολόκληρη γιατί, καθώς περιστρέφεται γύρω από τή γή, δέν παρουσιάζει σε μās πάντοτε ολόκληρη

τήν φωτιζόμενη από τον ήλιο επιφάνειά της. Έτσι άλλοτε τή βλέπομε ολόκληρη, άλλοτε μισή, άλλοτε στο τέταρτο κι' άλλοτε καθόλου. Αυτά τὰ φαινόμενα λέγονται *φάσεις τῆς Σελήνης*. Οἱ φάσεις τῆς Σελήνης ἐξηγοῦνται καθαρά στήν παρακάτω εἰκόνα 16.

Στήν πρώτη ἐπάνω θέση δὲν βλέπομε καθόλου τὴ Σελήνη. Τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου δὲν φωτίζει τὸ μέρος τῆς Σελήνης ποῦ εἶναι στραμμένο πρὸς τὴ Γῆ. Τότε λέμε ὅτι ἡ Σελήνη βρίσκεται στὴ «χάση» τῆς. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἀρχίζει ἡ πρώτη φάση ποῦ λέγεται «Νέα Σελήνη».

Εἰκ. 16. Φάσεις τῆς Σελήνης

Ἡ φάση αὐτὴ, ὅπως καὶ κάθε μία ἀπὸ τὶς 4 φάσεις τῆς Σελήνης, διαρκεῖ 7 ἡμέρες περίπου ($4 \times 7 = 28$).

Παρατηροῦμε τώρα τὴ Σελήνη δυὸ θέσεις ἀριστερώτερα. Μόνο τὸ 1)4 τῆς ἐπιφάνειας τῆς φαίνεται ἀπὸ τὴ Γῆ φωτισμένο. Στὴ θέση αὐτὴ ἡ Σελήνη βρίσκεται στὴ δευτέρη φάση τῆς ποῦ λέγεται «πρῶτο τέταρτο» τῆς Σελήνης.

Διαρκεῖ καὶ αὐτὴ ἄλλες 7 ἡμέρες ὥσπου φθάνη στὴν τρίτη φάση τῆς ποῦ λέγεται «πανσέληνος».

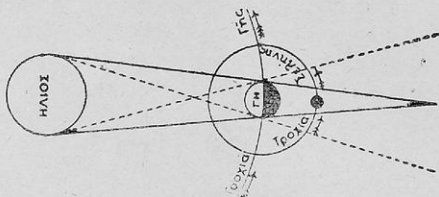
Στὴ θέση αὐτὴ βλέπομε φωτισμένη ολόκληρη τὴν ἐπιφάνεια τῆς Σελήνης ποῦ εἶναι στραμμένη πρὸς τὴ Γῆ.

Καθὼς προχωρεῖ ἡ Σελήνη στὴν τροχιά τῆς φθάνει, ὕστερα ἀπὸ 7 ἄλλες ἡμέρες, δηλαδὴ ὕστερα ἀπὸ 21 περίπου ἡμέρες συνολικὴ πορεία, στὴν τελευταία τῆς φάση ποῦ λέγεται «τελευταῖο τέταρτο». Τὸ διατρέχει καὶ αὐτὸ σὲ 7 ἡμέρες καὶ συμπληρώνει τὴν περιφορὰ τῆς γύρω ἀπὸ τὴ γῆ σὲ 28 περίπου ἡμέρες (εἰκ. 16).

Ἐκλειψη τῆς Σελήνης. Ὅς παρατηρήσωμε τὸ παρακάτω σχῆμα γιὰ νὰ καταλάβωμε καλύτερα τί εἶναι ἡ ἔκλειψη τῆς Σελήνης.

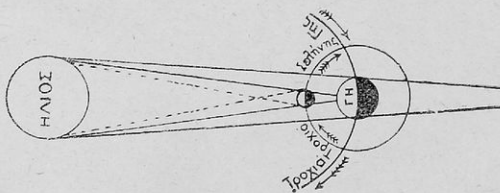
Ὅπως βλέπομε στὴν εἰκόνα 17, συμβαίνει μερικές φορές νὰ βρεθῆ ἡ Γῆ

Εἰκ. 17. Ἐκλειψη σελήνης

ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ Σελήνη καὶ τὸν Ἥλιο. Τότε ἡ Σελήνη παθαίνει «ἔκλειψη» δηλαδὴ χάνει τὸ φῶς της. Ἐνῶ μέχρι τῆ στιγμῆ ἐκείνῃ τῇ βλέπαμε λαμπερῆ, ἀρχίζει σιγά-σιγά νὰ σκιάζεται καὶ νὰ χάνεται. Αὐτὸ συμβαίνει γιὰτὶ ἡ σκιά τῆς γῆς πέφτει ἐπάνω της καὶ τὴν σκεπάζει. Ἡ ἔκλειψη τῆς Σελήνης μπορεῖ νὰ εἶναι ὀλική, ἂν ἡ σκιά τῆς γῆς τὴ σκεπάσῃ ὀλόκληρη, ἢ μερικὴ, ἂν σκεπάσῃ μονάχα μέρος της.

Ἐκλειψη τοῦ Ἡλίου. Ἄν παρατηρήσωμε τὴν παρακάτω εἰκόνα 18 θὰ καταλάβωμε τί εἶναι ἔκλειψη τοῦ ἡλίου καὶ ποῦ ὀφείλεται.

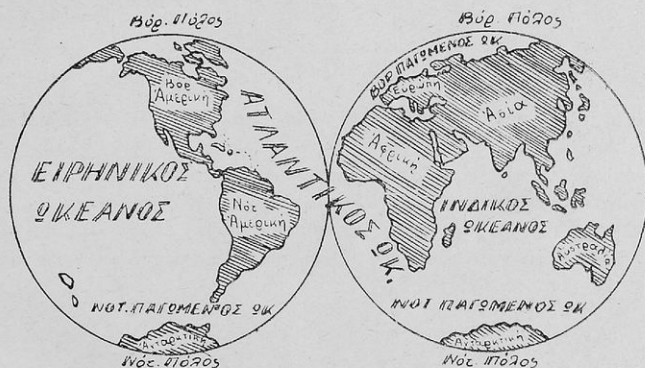
Εἰκ. 18. Ἐκλειψη ἡλίου

Τί παρατηροῦμε; Τὸ ἀντίθετο δηλαδὴ ἀπὸ τὸ προηγούμενο. Τώρα βρίσκεται ἡ Σελήνη ἀνάμεσα στὴ Γῆ καὶ στὸν Ἥλιο. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ὁ δίσκος τῆς Σελήνης σκεπάζει καὶ ἀποκρύβει μὲ τὴ σκιά του τὸν Ἥλιο καὶ ἔχομε ἔκλειψη τοῦ Ἡλίου. Καὶ ἡ ἔκλειψη τοῦ Ἡλίου μπορεῖ νὰ εἶναι ὀλικὴ ἢ μερικὴ ἀνάλογα μὲ τὸ ἂν ἡ σκιά τῆς Σελήνης σκεπάσῃ ὀλόκληρη τὴν ἐπιφάνεια τοῦ Ἡλίου ἢ μέρος της.

ΩΚΕΑΝΟΙ ΚΑΙ ΗΠΕΙΡΟΙ

Ἡ ὀλόκληρη ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ στεριᾶς καὶ θάλασσης. Τὰ 3)4 τῆς ἐπιφάνειας τῆς γῆς εἶναι θάλασσα καὶ τὸ 1)4 ξηρά. Ἡ ὀλόκληρη ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς χωρίζεται σὲ 5 ὠκεανούς πού κατὰ τὸ μέγεθος εἶναι στὴ σειρά :

- 1) *Εἰρηνικὸς ὠκεανὸς* μὲ ἔκταση 175 ἑκατ. τ. χ. καὶ μέγιστο βάθος 10.000 μ. περίπου (μέσον βάθος 4.000 μ.).
- 2) *Ἀτλαντικὸς ὠκεανὸς* μὲ ἔκταση 100 ἑκ. τ. χ. καὶ μέγιστο βάθος 8.500 μ. (μέσον βάθος 3.870 μ.).
- 3) *Ἰνδικὸς ὠκεανὸς* μὲ ἔκταση 70.500.000 τ. χ. μέγιστο βάθος 7.500 μ. καὶ μέσον βάθος 3.930 μ.
- 4) *Βόρειος Παγωμένος ὠκεανὸς* μὲ ἔκταση 15 ἑκ. τ. χ., μέγιστον βάθος 4.850 καὶ μέσον βάθος 1170 μ.
- 5) *Νότιος Παγωμένος ὠκεανὸς* μὲ ἔκταση 13.500.000 τ.χ. καὶ ἀγνώστου βάθους.

Ἵκεανοὶ καὶ Ἡπειροὶ τῆς γῆς

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς ξηρᾶς χωρίζεται καὶ αὐτὴ σὲ 5 μεγάλα κομμάτια πού λέγονται Ἡπειροί. Ἡ σειρά τους κατὰ τὸ μέγεθος εἶναι :

1) Ἡ Ἀσία	μὲ ἔκταση 43 ἑκ. τ. χ.	καὶ πληθυσμὸ 1200 ἑκατ.
2) Ἡ Ἀμερική	» 41 »	» 300 »
3) Ἡ Ἀφρική	» 30 »	» 150 »
4) Ἡ Εὐρώπη	» 11 »	» 530 »
5) Ἡ Αὐστράλια	» 11 »	» 10 »
6) Πολικὲς περιοχὲς	21 »	» 20 »

Φυλές.—Ο πληθυσμός όλοκλήρου τής Γῆς είναι, σύμφωνα με τόν τελευταίο υπολογισμό, (Δεκέμβριος 1948) 2.280.000.000. Ἀποτελείται από τίς ἑξῆς φυλές:

1) Λευκή φυλή: Εὐρωπαῖοι. 2) Κίτρινη φυλή: Κινέζοι, Ἰάπωνες, Ἰνδοί. 3) Μαύρη φυλή: Ἀφρικανοί. 4) Μαλαϊκή φυλή: Ἰνδονήσιοι, Μελανήσιοι, Μαλαῖοι (Ἰνδονησία - Πολυνησία). 5) Ἐρυθρόδερμοι: Ἰθαγενεῖς Ἀμερικῆς (εἰκότρω κοίτα παρακάτω).

Ἀπό συνολικό πληθυσμό τής γῆς είναι: λευκοί 1.202.000.000, κίτρινοι 672.000.000, μαῦροι 222.000.000, Μαλαῖοι 164.000.000 καί ἐρυθρόδερμοι 20.000.000.

Παλιός καί Νέος κόσμος.—Ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἀσία καί ἡ Ἀφρική είναι

Κίτρινος

Μαῦρος

Λευκός

Μαλαῖος

Ἐρυθρόδερμος

γνωστές από τὰ παλαιά χρόνια. Γι' αὐτό καί με ἓνα ὄνομα λέγονται Παλιός ἢ Ἀρχαῖος κόσμος. Ἡ Ἀμερική, ἡ Αὐστραλία καί οἱ Πολιτικές περιοχές ἐπειδή ἀνακαλύφθηκαν πρὶν ἀπό λίγα χρόνια, λέγονται Νέος Κόσμος. Σήμερα ὁμως ὅταν λέμε Νέο Κόσμο ἐννοοῦμε ἀποκλειστικά τήν Ἀμερική.

Τῆ γεωγραφία τῶν Ἡπειρῶν μάθαμε στήν Ε' τάξη. Τώρα θά μάθωμε λεπτομερῶς καί τῆ γεωγραφία τῆς Εὐρώπης. Ἐμπρός, λοιπόν, ἄς ἀρχίσωμε ἀπό τήν ἐπομένη σελίδα.

ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ — ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—1) Τί ξέρετε γιά τή γῆ; Τί σχῆμα ἔχει; Ποῖό τὸ μέγεθός της;

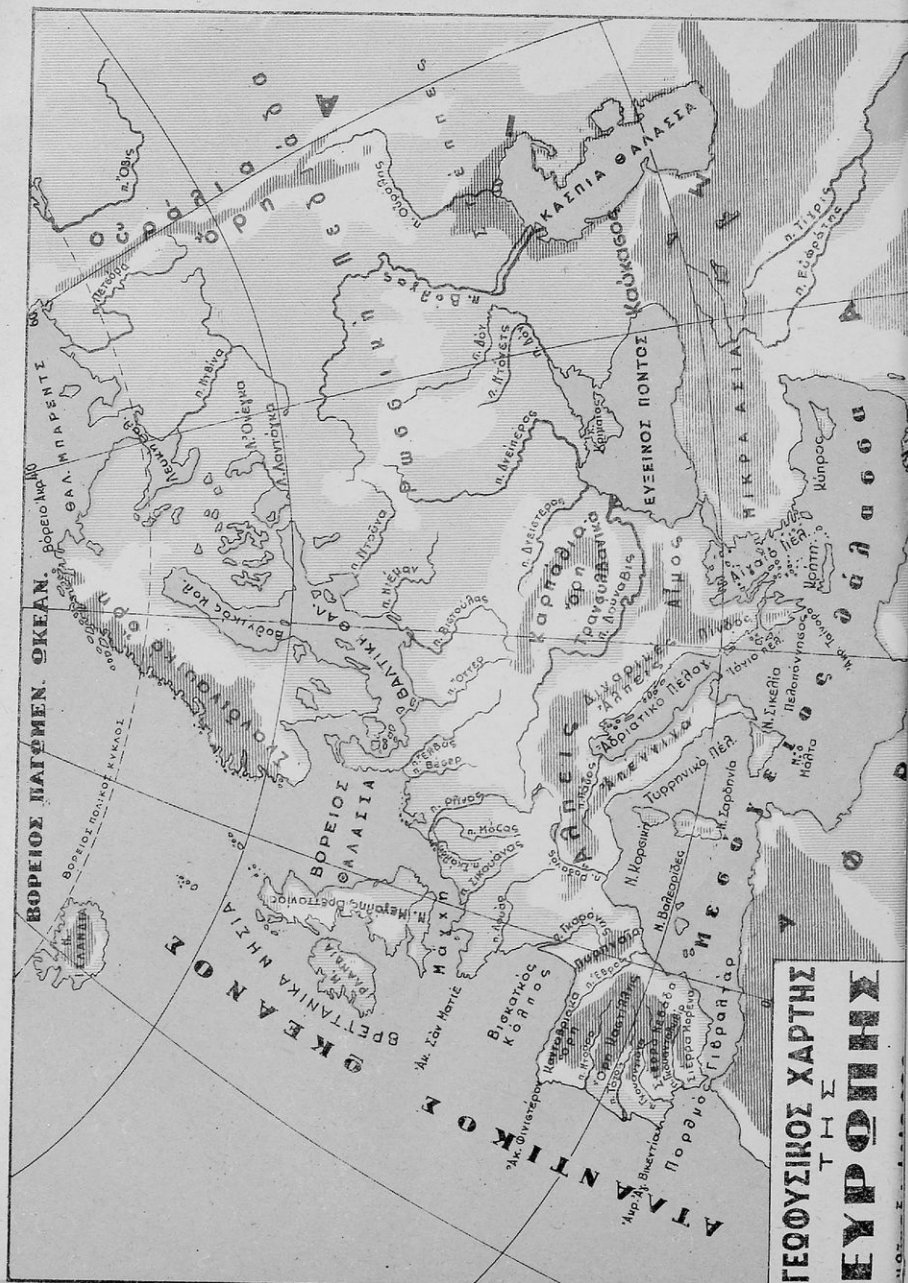
2) Τί είναι λιθόσφαιρα; Τί πυρρόσφαιρα; Τί ὑδρόσφαιρα; Τί ἀτμόσφαιρα; Πόσα εἶδη πετρωμάτων ἔχουμε; Πῶς σχηματίζονται;

3) Τί ξέρετε γιά τὰ ἠφαιστεια; Γιά τοὺς σεισμούς; Γιά τίς θερμές πηγές;

4) Νά διαβάσετε στὰ λεξικά τίς λέξεις Ἰσημερία, ἠλιοστάσιον, Ἡμερολόγιον (Ἰουλιανόν, Γρηγοριανόν, Ἀστρονομικόν, Πολιτικόν), Οὐρανός, Ἀστέρες, σύμπαν, Ἀστερισμός, Γαλαξίας, Πλανήτης, Ἀπλανής, Κομήτης, Διάττων, Δορυφόρος, Ἥλιος, Γῆ, Σελήνη, Φάσεις σελήνης, Ἐκλειψη Ἥλιου. Πρέπει ὅλα αὐτὰ νά τὰ καταλάβετε καί νά τὰ χωνεύετε καλά.

Γιά ὅ,τι δὲν καταλαβαίνετε νά ρωτᾶτε τὸ δάσκαλό σας, τοὺς γονεῖς σας, τοὺς μεγαλύτερους.

ΓΕΩΓΡΦΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ
ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ιτὸν ἀπέναντι ἔγχρωμο γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης, βλέπετε ὅλα τὰ γεωφυσικὰ στοιχεῖα τῆς: βουνά, πεδιάδες, ὀροπέδια, ποταμούς, λίμνες, θάλασσες, χερσονήσους, ἀκρωτήρια κλπ. Μὰ προσπαθήσετε νὰ τὰ ἀναγνωρίσετε καὶ γὰ τὰ ἐπαληθεύσετε καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ μεγάλου μας σχολικοῦ χάρτη (*) καὶ μὲ τὴν ἀνάγνωση τοῦ κειμένου ποῦ ἀκολουθεῖ.

ΜΕΡΟΣ Β': « Η ΕΥΡΩΠΗ »

Πρώτη Ἐνότης

ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Θέση. Ἡ Εὐρώπη βρίσκεται ὁλόκληρη στὸ Βόρειο καὶ Ἀνατολικὸ ἡμισφαίριο τῆς γῆς καὶ οἱ χώρες τῆς ξαπλώνονται στὴν εὐκρατὴ ζώνη.

Σύνορα. Πρὸς Β. βρέχεται ἀπὸ τὸ Β. Παγωμένον Ὠκεανό. Πρὸς Ν. ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα, τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα, τὸ Αἰγαῖο Πέλαγος, τὸν Ἑλλήσποντο, τὴν Προποντίδα, τὸν Εὐξείνιο Πόντο. Πρὸς Α. συνορεύει μὲ τὴν Ἀσία. Φυσικὰ τοὺς σύνορα ἐδῶ εἶναι τὰ Οὐράλια ὄρη, ὁ Οὐράλιος ποταμὸς καὶ ἡ Κασπία θάλασσα. Πρὸς Δ. βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ Ὠκεανό.

Παράλια—χερσόνησοι—ἀκρωτήρια—ἰσθμοί. Ἡ Εὐρώπη, καθὼς ξαπλώνεται καὶ εἰσχωρεῖ βαθειὰ μέσα σὲ δύο Ὠκεανούς καὶ σὲ τόσες θάλασσες, σχηματίζει πολλὰ χερσονήσους, ἀκρωτήρια, ἰσθμούς, πορθμούς, κόλπους καὶ νησιά. Ρίχνοντας ἓνα βλέμμα στὸ χάρτη βλέπομε:

1) Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Βορείου Παγωμένου Ὠκεανοῦ: τὴ χερσόνησο *Χάνι* καὶ τὴ χερσόνησο *Κόλα*, στὰ Βόρεια τῆς Ρωσσίας. Ἐπίσης τὴ μεγάλη *Σκανδιναβικὴ* χερσόνησο μὲ τὸ *Βόρειο* ἀκρωτήριο.

2) Ἀπὸ τὴ πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ βλέπομε τὴ χερσόνησο τῆς *Γιουτλάνδης* (ἢ ἀλλοιῶς τὴ Δανικὴ χερσόνησο) τὶς δύο μικρὰς Γαλλικὰς χερσονήσους τῆς *Νορμανδίας* καὶ τῆς *Βρετάνης* μὲ τὸ ἀκρωτήριο *Σὰν Ματιέ*. Καὶ τέλος τὴν *Ἰβηρικὴ* χερσόνησο (δηλ. τὴν Ἰσπανικὴ) μὲ τὰ ἀκρωτήρια: *Φινιστέρον*, τοῦ Ἁγίου Βικεντίου.

(1) Κόλτα Χάρη Πάτση «μικτὸς-τριπλὸς χάρτης τῆς Εὐρώπης» (γεωφυσικὸς-παραγωγικὸς-πολιτικὸς), ἔκδοσις «Νέου Σχολείου», Ἀθῆναι, Σωκράτους 37.

3) Ἀπὸ τὴ πλευρὰ τῆς Μεσογείου βλέπομε : τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησο, τὴ Βαλκανικὴν καί, στὸν Εὐξείνιον πόντον, τὴν χερσόνησο τῆς Κορμαίας. Στὴν Ἰταλικὴν χερσόνησο, ἅμα προσέξωμε, θὰ ἴδωμε τὸ ἀκρωτήριο Σκαρπιβέντο. Στὴ Βαλκανικὴν τὰ ἀκρωτήρια : *Τάιναιο*, *Μαλέας* κλπ.

Ἴσθμους πολὺ λίγους βλέπομε στὴν Εὐρώπη : τὸν Ἴσθμὸν τῆς Καρελίας πού σχηματίζεται μεταξύ τοῦ Φιλλανδικοῦ κόλπου καὶ τῆς λίμνης Λαντόγκα καὶ τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους στὴν Ἑλλάδα.

Θάλασσεσ—κόλποι—πορθμοί—διώρυγες. 1) Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Β. Παγωμένου Ὀκεανοῦ βλέπομε τὴ *Λευκὴ Θάλασσα* πού, καθὼς εἰσχωρεῖ μέσα στὰ παράλια τῆς Β. Ρωσσίας, σχηματίζει τρεῖς κόλπους: τὸν κόλπον Ὀρέγια, τὸν κόλπον Ἀρχαγγέλου καὶ τὸν κόλπον Κανταλάσκα. Ἐπίσης βλέπομε τὴ θάλασσα Μπάρετς, λίγο βορειότερα, ὅπου σχηματίζεται ὁ κόλπος *Τοσόκαγια* καὶ ὁ Πορθμὸς τοῦ Καρά.

2) Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ὀκεανοῦ βλέπομε : τὴ Βόρειο Θάλασσα καὶ νοτιώτερα τὴ θάλασσα τῆς Μάγχης μὲ τὸν περίφημον πορθμὸν τοῦ Καλαί. Λίγο βορειότερα εἶναι δυὸ ἄλλοι πορθμοί: τοῦ Σκάγκερακ καὶ τοῦ Κάπτεγατ, πού ἅμα τοὺς περάσωμε μπαίνομε ἀμέσως στὴ Βαλτικὴ Θάλασσα, ἡ ὁποία ὅπως βλέπομε καὶ στὸ χάρτη, εἶναι κλειστὴ καὶ σχηματίζει τρεῖς κόλπους: τὸ Βοθηκικό, τὸ Φιλλανδικὸ καὶ τὸν κόλπον τῆς Ρίγας.

Ἐπίσης ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἔχομε καὶ τὸ μεγάλο Βισκαϊκὸν κόλπον, πού λέγεται καὶ κόλπος τῆς Γασκώνης ἢ Γασκωνικός. Βρίσκεται μεταξύ τῆς χερσονήσου τῆς Βρεττανίας καὶ τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου.

3) Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Μεσογείου θάλασσεσ βλέπομε: τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτάρ, τὸν κόλπον τοῦ Λέοντος, τὸν κόλπον τῆς Γένονας, τὸν κόλπον τοῦ Τάραντα, τὸν πορθμὸν τῆς Μεσσήνης, τὸν πορθμὸν τοῦ Ὀτράντο, τὸ Τυρρητικὸν πέλαγος, τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσα (μὲ τοὺς κόλπους τῆς Βενετίας καὶ τῆς Τεργέστης), τὸ Ἴόνιον πέλαγος, τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Συνέχεια ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος βλέπομε τὸν πορθμὸν τοῦ Ἑλλησπόντου, τὴν Προποντίδα, τὸν πορθμὸν τοῦ Βοσπόρου, τὸν Εὐξείνιον Πόντον, τὸν Πορθμὸν τοῦ Κέρετς καὶ τὴν Ἀζοφικὴν θάλασσα.

Διώρυγες βλέπομε μίαν: τὴν διώρυγα τῆς Κορίνθου. Εἶναι καὶ μερικὲς ἄλλες στὸ ἐσωτερικὸν τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, πού ἐνώνουν διάφορα ποτάμια μὲ λίμνες κλπ. Αὐτὲς ὅμως θὰ τις ἐξετάσωμε ὅταν φθάσωμε στὶς χώρες αὐτές.

Νησιά.—Τὰ μεγαλύτερα νησιά τῆς Εὐρώπης εἶναι : Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Β. Παγωμένου Ὀκεανοῦ: ἡ *Νέα Ζέμλα*, καὶ ἡ *Σουιτςβέργη*. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὀκεανοῦ: ἡ *Ἰσλανδία*, ἡ *Μεγάλη Βρετανία*. Στὴ Μεσόγειο: οἱ *Βαλεαρίδες*, ἡ *Κορσικὴ*, ἡ *Σαρδηνία*, ἡ *Σικελία*, ἡ *Μάλτα*, ἡ *Κρήτη*.

Διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους.—Τὸ ἔδαφος τῆς Εὐρώπης παρουσιάζει μεγάλες ἀνωμαλίες. Δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ ἀπέραντες καὶ μονότονες ἔρημοι πε-

διάδες ή όροπέδια, όπως συμβαίνει στην 'Ασία, 'Αφρική, 'Αμερική, Αύστρα-
λία κλπ. Πολλές όροσειρές διαδέχονται ή μία τήν άλλη σχηματίζοντας με-
γάλες και μικρές πεδιάδες και κοιλάδες. *Άλλο χαρακτηριστικό τής διαμορ-
φώσεως του έδαφους τής Εύρώπης είναι ότι δέν παρουσιάζει μεγάλα όρο-
πέδια και μεγάλο ύψος. Τό μέσο ύψος τών έδαφών της δέν ξεπερνά τά 375
μέτρα ενώ τής 'Αφρικής είναι 660 και τής 'Ασίας γύρω στα 1000 μέτρα.
Αυτό σημαίνει ότι τό έδαφος τής Εύρώπης είναι περισσότερο πεδινό και λι-
γώτερο όρεινό. Τό ύψηλότερο σημείο τής Εύρώπης είναι τό Λευκό *Όρος
στις *Άλπεις (4.800).

*Όροπέδια.—Στήν Κεντρική και Νότιο Εύρώπη βλέπομε: 1) τό *κεντρικό
όροπέδιο* τών *Άλπεων, 2) τό *Βαυαρικό* λίγο βορειότερα, 3) τό όροπέδιο τής
Τρανσυλβανίας πρòς τά 'Ανοταλικά, τό 4) όροπέδιο τής *Σιλεσίας*, στα Καρ-
πάθια όρη, 5) τά τρία μεγάλα Ρωσικά όροπέδια (τής *Κεντρικής Ρωσίας*
του *Βόλγα* και του *Βαλντάι*), 6) τό όροπέδιο τής *Καστίλης* στην 'Ισπανία,
7) τό *Σκανδιναβικό* όροπέδιο και 8) τό όροπέδιο τής *κεντρικής Γαλλίας*.

Βουνά.—1) Οί *Άλπεις, που άρχίζουν από τή Γένουα και φθάνουν
μέχρι τή Βιέννη. Έχουν μήκος 1400 χιλιομ. και πλάτος μεταξύ 150—200 χιλ.
Οί *Άλπεις χωρίζονται σε *Κεντρικές*, με ψηλότερη κορυφή τό *Λευκό *Όρος*.
(4.800 μ.), σε *Δυτικές* και σε *Ανατολικές*. Οί *Άλπεις είναι μεγάλο φράγμα
που έμποδίζει τή μεσογειακή θερμοκρασία νά φθάση μέχρι τό έσωτερικό
τής Εύρώπης και νά μεταβάλη τό ήπειρωτικό της κλίμα. Επίσης οί *Άλπεις
τροφοδοτούν με νερά τούς περισσότερους ποταμούς τής Κεντρικής Εύρώπης
όπως θά ίδουμε παρακάτω. Τέλος από τούς αύχένες τών βουνών τών *Άλ-
πεων, περνούν διάφορες σιδηροδρομικές γραμμές που ένώνουν τις χώρες τής
Κεντρικής Εύρώπης.

2) Τά *Καρπάθια* με μήκος 1600 μέτρα και άνώτερο ύψος 2.500 μέτρα.
Αυτά χωρίζουν τις πεδιάδες τής Ούγγαρίας και τής Ρουμανίας από τις Ρωσ-
σικές.

3) Οί *Τρανσυλβανικές *Άλπεις* ή τά όρη τής Τρανσυλβανίας. Αυτά
είναι συνέχεια τών Καρπαθίων και χωρίζουν τις Ούγγρικές από τις Ρου-
μανικές πεδιάδες.

4) Οί *Διναρικές *Άλπεις* με 600 χιλιόμετρα μήκος και με 1800 μέτρα
ύψος. Είναι συνέχεια τών κεντρικών *Άλπεων που προχωρούν μέχρι τήν
'Ελλάδα.

5) 'Η όροσειρά τής 'Ελληνικής *Πίνδου*, με μήκος 160 χιλιόμετρα, από
τήν όποία διακλαδίζονται όλα τά γνωστά όρη τής 'Ελλάδος. 'Η Πίνδος είναι
συνέχεια τών Διναρικών *Άλπεων.

6) 'Ο *Αίμος* ή *Βαλκάνια*. Είναι ένα βουνό με ύψος 2.400 μέτρα από τό
όποιο έπήρε τό όνομα όλόκληρη ή Βαλκανική χερσόνησος. Βρίσκεται στο
έδαφος τής Βουλγαρίας. Νοτιώτερα από τόν Αίμο έρχεται ή όροσειρά τής
Ροδόπης μεταξύ Βουλγαρίας και 'Ελλάδας.

7) 'Ο *Καύκασος* με μήκος 1200 χιλμ. και ύψος 5640 μ. Γιαυτόν μιλήσαμε στην Γεωγραφία τῆς Ε'. 'Ο Καύκασος ἀποτελεῖ φυσικό σύνορο μεταξύ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας.

8) Τὰ *Οὐράλια*. Καὶ αὐτὰ εἶναι πολὺ γνωστὰ ἀπὸ τὴ Γεωγραφία τῆς Ε'. Εἶναι σύνορα μεταξύ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Ἔχουν μήκος 2500 χιλ. ἀλλὰ εἶναι πολὺ χαμηλά. (μέχρι 1600 μέτρα ὕψος).

9) Οἱ *Σκανδιναυικὲς Ἄλπεις* ἢ Σκανδιναυικὰ ὄρη, με ὑψηλότερη κορυφὴ τὸ ὄρος *Γιοτουμχάιμ* (2600 μ.) Ἡ ὄροσειρὰ αὐτὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ βορειότερα δυτικά παράλια τῆς Νορβηγίας καὶ φθάνει μέχρι τὸ νοτιώτερο ἄκρο τῆς Σκανδιναυικῆς χερσονήσου.

10) Τὰ *Ἀπέννινα* ὄρη τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου. Αὐτὰ εἶναι συνέχεια τῶν κεντρικῶν Ἄλπεων καὶ ἔχουν μήκος 1200 χιλιόμετρα καὶ ἀνώτερο ὕψος 2940 (ὄρος *Γκράν Σάσσο*). Πιάνουν ὅλο τὸ μήκος τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου καὶ κατεβαίνουν, ἀλλοῦ ὁμαλά καὶ ἀλλοῦ ἀνώμαλα, πρὸς τὶς παραλιακὲς πεδιάδες τῆς Ἰταλίας.

Συνέχεια τῶν Ἀπεννίνων εἶναι τὰ ὄρη τῆς Σικελίας με τὸ ἠφαίστειο *Αἶτνα*, στὴν κορυφὴ ὁμωνύμου ὄρους (3300 μ. περίπου). Ἐκεῖ κοντὰ σὲ ἕνα νησάκι εἶναι καὶ τὸ ἠφαίστειο *Στρόμπολι*. Ἐπίσης κοντὰ στὴ Νεάπολη βρίσκεται τὸ περίφημο ἠφαίστειο *Βεζούβιος*.

11) Τὰ *Πυρηναῖα ὄρη*, στὴν Ἰβηρικὴ χερσόνησο. Ἔχουν μήκος 450 χιλ. ἀνώτερο ὕψος 3400 μ. (τὸ ὄρος *Μαλατέδα*). Τὰ ὄρη αὐτὰ χωρίζουν τὴν Ἰσπανία ἀπὸ τὴ Γαλλία. Ἔχουν πολλὲς μικρὲς λίμνες ἐπάνω στὰ ὄροπέδια τους. Τὰ Πυρηναῖα ἀποτελοῦν φυσικό ὄχυρὸ γιὰ τὶς δύο χῶρες. Τρεῖς μόνο διαβάσεις ὑπάρχουν ἀπ' ὅπου περνοῦν οἱ σιδηρόδρομοι ποὺ ἐνώνουν τὴ Γαλλία με τὴν Ἰσπανία.

12) Ὑπάρχουν κι ἄλλες μικρότερες ὄροσειρὲς καὶ βουνὰ στὴν Εὐρώπη, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ ξεετάσουμε ὅταν φθάσουμε σὲ κάθε χώρα χωριστά.

Πεδιάδες. Μιὰ ματιὰ, ἄμα ρίξουμε στὸ χάρτη, βλέπομε ὅτι τὸ κέντρικὸ καὶ νότιο μέρος τῆς Εὐρώπης εἶναι πιὸ πολὺ ὄρεινὸ. Ἀνάμεσα ὁμως ἀπὸ τὰ ὄροπέδια καὶ τὰ βουνὰ ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω σχηματίζονται πολλὲς πεδιάδες καὶ μικρὲς κοιλάδες. Τέτοιες εἶναι : 1) Ἡ *πεδιάδα τοῦ Πάδου* στὴν Ἰταλικὴ χερσόνησο, ἀνάμεσα στὶς Κεντρικὲς Ἄλπεις καὶ στὰ Ἀπέννινα ὄρη, 2) Ἡ *πεδιάδα τῆς Οὐγγαρίας* μεταξύ τῶν Καρπαθίων καὶ τῶν Δυναρικών Ἄλπεων. 3) Ἡ *πεδιάδα τῆς Ρουμανίας* μεταξύ τοῦ Αἴμου καὶ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων. 4) Ἡ *πεδιάδα τῆς Θράκης* νοτιώτερα. 5) Ἡ *πεδιάδα τῆς Πορτογαλίας* στὴν Ἰβηρικὴ χερσόνησο. 6) Ἡ *μεγάλη πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς καὶ Δυτικῆς Γαλλίας*. 7) Ἡ *πεδιάδα τῆς Νοτίου Ἀγγλίας*, τῆς *Σκωτίας* καὶ τῆς *Ἰρλανδίας*.

Ἀκόμη πιὸ μεγάλες εἶναι οἱ πεδιάδες τῆς Βορείου καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Στὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης βλέπομε : 8) Μία ἀπέραντη πεδιάδα ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ Δυτικά παράλια τῆς Εὐρώπης καὶ φθάνει μέχρι τὰ Οὐράλια. Σ' αὐτὴ τὴν τεράστια ἐπαφικὴ *λωρίδα* διακρίνομε πολλὲς μικρότερες πεδιάδες: τῆς Ὀλλαν-

δίας, τῆς Δανίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Πολωνίας, τῆς Ρωσσίας, τῆς Φιλλανδίας καὶ αὐτὲς ἀκόμη τὶς πεδιάδες τῆς Σκανδιναυικῆς χερσονήσου (Σουηδίας, Νορβηγίας).

Κλίμα — θερμοκρασία — ἄνεμοι — βροχές. Ἡ Εὐρώπη ἔχει διαφορετικὰ κλίματα. Τέσσερες εἶναι οἱ κλιματολογικὲς ζώνες καὶ περιοχὲς ποῦ διακρίνομε :

1) Στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη τὸ κλίμα εἶναι Ὁκεάνειο μὲ ἄφθονες βροχὲς, πολὺ συχνές, μὲ χειμῶνες γλυκεῖς καὶ δροσερὰ καλοκαίρια. Φυσοῦν ἄνεμοι ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικόν, θερμὸ τὸ χειμῶνα καὶ δροσεροὶ τὸ καλοκαίρι. Σ' αὐτὸ συντελεῖ καὶ τὸ θερμὸ ρεῦμα τοῦ Κόλπου τοῦ Μεξικοῦ, ποῦ βρέχει τὰ παράλια τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

2) Στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη καὶ προπάντων στὴν Ἀνατολικὴ τὸ κλίμα εἶναι Ἡπειρωτικὸ μὲ ἀπότομες καὶ θυελλώδεις βροχὲς, μικρῆς ὅμως διαρκείας κατὰ τὸ καλοκαίρι, καὶ μὲ χειμῶνα τραχὺ καὶ ξηρό. Χιόνια ἄφθονα.

3) Στὴ Νότιο Εὐρώπη τὸ κλίμα εἶναι Μεσογειακὸ μὲ καλοκαίρια πολὺ θερμὰ καὶ ξηρά, χειμῶνες γλυκεῖς, σχεδὸν χωρὶς χιόνια ἀλλὰ μὲ σφοδρὲς βροχὲς (μῦρες) μικρῆς διαρκείας. Ὁ οὐρανὸς εἶναι, τὶς περισσότερες φορὲς, αἴθριος καὶ οἱ μέρες ἡλιόλουστες. Ἡ ξηρασία διαρκεῖ 2-3 μῆνες.

4) Στὴ Βόρειο Εὐρώπη τὸ κλίμα εἶναι πολικό. Ἐκεῖ οἱ θάλασσες, οἱ λίμνες, τὰ ποτάμια καὶ τὰ νερά γενικὰ παγώνουν 8 μῆνες τὸ χρόνο.

Νερά — ποτάμια. Οἱ σπουδαιότεροι ποταμοὶ τῆς Εὐρώπης εἶναι : Στὴ Ρωσσία 1) ὁ Βόλγας, ὁ μεγαλύτερος τῆς Εὐρώπης (μῆκος 3890 χιλιόμετρα καὶ πλάτος στὸ μεγαλύτερο σημεῖο του 3400 μ.). 2) Ὁ Ντόν πηγάζει ἀπὸ τὸ ὄροπέδιο τοῦ Βαλντάι καὶ χύνει τὰ νερά του στὸν Εὐξεινο Πόντο. Ἔχει μῆκος 1800 μέτρα. 3) Ὁ Δνείπερος πηγάζει ἀπὸ τὴν ἴδια ὄροσειρὰ καὶ χύνεται στὸν Εὐξεινο Πόντο. Μῆκος 2200 χιλ. 4) Ὁ Δνειστερος πηγάζει ἀπὸ τὰ Καρπάθια καὶ χύνει τὰ νερά του στὸν Εὐξεινο Πόντο. Μῆκος 1400 χιλ. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ποταμοὶ τῆς Ρωσσίας, καὶ μερικοὶ ἄλλοι ποῦ παραλείψαμε, κατεβάζουν μεγάλες ποσότητες νερά καὶ ποτίζουν τὶς ἀπέραντες πεδιάδες τῆς χώρας αὐτῆς. Οἱ περισσότεροὶ τους εἶναι πλωτοὶ καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς ὁδοὶ συγκοινωνίας.

Στὴν Πολωνία καὶ στὴ Γερμανία εἶναι οἱ ἐξῆς ποταμοί : 5) Ὁ Βιστούλας μὲ μῆκος 1050 χιλ. Πηγάζει ἀπὸ τὰ Καρπάθια καὶ χύνεται στὴ Βαλτικὴ θάλασσα. Εἶναι πλωτός. 6) Ὁ Ὄντερ πηγάζει καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὰ Καρπάθια καὶ χύνεται στὴ Βαλτικὴ. Μῆκος 900 χιλ. 7) Ὁ Ἐλβας, πηγάζει ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Βοημίας καὶ χύνεται στὴ Βόρειο θάλασσα. Μῆκος 1100 χιλμ. Πλωτός μέχρις ἐνὸς σημείου καὶ γιὰ μικρὰ πλοία. 8) Ὁ Βέσερ, πηγάζει ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Θουριγγίας καὶ χύνεται στὴ Β. Θάλασσα. Μῆκος 712 χιλμ.

Στὴ Γαλλία, Ἰταλία κλπ. βλέπομε τοὺς ποταμοὺς 9) Ρῆνο. Τὸ μῆκος του εἶναι 1350 χιλ. Ὁ Ρῆνος ἔχει μεγάλῃ οἰκονομικὴ καὶ ἱστορικὴ σπουδαιότητα

Διασχίζει 4 χώρες : την Έλβετία, τη Γαλλία, την Γερμανία και την Όλλανδία. Πηγάζει από τις Έλβετικές Άλπεις, ακριβώς από τον Άγιο Γοτθάρδο, προχωρεί με όρμη προς τη λίμνη της Κωνσταντίας και, αφού την περάσει, κατεβαίνει προς τα Βόσγια όρη. Διασχίζει τις πεδιάδες της Δυτικής Γερμανίας και Όλλανδίας και χύνεται στη θάλασσα της Μάγχης, κοντά στη Χάγη. Είναι πλωτός από τη θάλασσα μέχρι το Στρασβούργο. Ο Ρήνος συνδέεται με διώρυγες με το Μόζα, το Σηκούανα και άλλους ποταμούς της Γαλλίας κι' έτσι σχηματίζει μαζί τους ένα πυκνό πλωτό δίκτυο επικοινωνίας. Ποτίζει επίσης απέραντες εκτάσεις κατά τη διαδρομή του. 10) Ο *Ροδανός*, πηγάζει από τις Άλπεις και χύνεται στη Μεσόγειο θάλασσα. Μήκος 850 χιλ. Πλωτός στο μεγαλύτερο μέρος του. 11) Ο *Σηκουάνας*, πηγάζει από τα Βόσγια όρη και τις *Αρδένες* και χύνεται στη θάλασσα της Μάγχης. Μήκος 750 χιλ. Πλωτός στα 3)4 του μήκους του. 12) Ο *Λουάρε* ή *Λείηρας*. Μήκος 1020 χιλ.

Πιο κάτω στην Ισπανία είναι : 13) Ο *Έβρος* που πηγάζει από τα Πυρηναία και χύνεται στη Μεσόγειο θάλασσα. Μήκος 800 χιλ. 14) Ο *Τάγος* πηγάζει από τα όρη της Καστίλλης, διασχίζει την Πορτογαλλία και χύνεται στον Άτλαντικό Ώκεανό. Έχει μήκος 100 μόνο χιλιόμετρα.

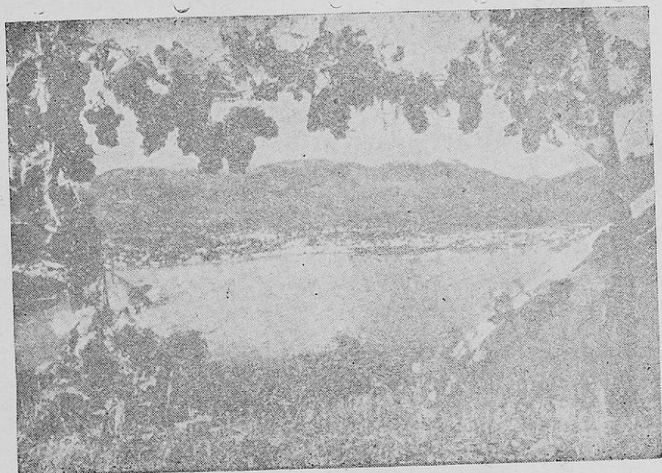
Στην Ιταλία είναι : 15) ο *Πάδος* που πηγάζει από τις Κεντρικές Άλπεις και χύνεται στην Αδριατική θάλασσα. Έχει μήκος 700 χιλ. και είναι πλωτός. Είναι το μεγαλύτερο ποτάμι της Ιταλίας και ποτίζει τη μεγάλη πεδιάδα της Β. Ιταλίας που φέρει το όνομά του. Άλλος ποταμός της Ιταλίας είναι 16) ο *Τίβερης*, μικρός ποταμός με μήκος 400 χιλ. αλλά γνωστός από την Ιστορία. Στις όχθες του έγιναν πολλές μάχες κατά την αρχαιότητα και κατά την εποχή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Στην Κεντρική Ευρώπη αφήσαμε να εξετάσωμε ένα άλλο μεγάλο ποτάμι : 17) το *Δούναβι*. Ο Δούναβης πηγάζει από τις Κεντρικές Άλπεις και από όλα τα βουνά της Κεντρικής Ευρώπης. Καθώς προχωρεί προς Α. δέχεται τα νερά διαφόρων άλλων μικρότερων ποταμών και παραποτάμων κι' έτσι φορτωμένος χύνεται στον Εϋξεινο Πόντο, αφού διασχίση μία απόσταση 2850 χιλιομέτρων. Είναι ο δεύτερος στο μήκος ποταμός της Ευρώπης. Είναι πλωτός για μικρά και μεγάλα ποταμόπλοια. Ο Δούναβης ενδιαφέρει 8 χώρες : τη Γερμανία, Αυστρία, Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία, Γιουγκοσλαβία, Ρουμανία και Ρωσία. Ποτίζει το μεγάλο ομώνυμο λεκανοπέδιο (πεδιάδα του Δουνάβεως ή Ουγγρική) και σκορπίζει πλούτο και εύτυχια σε εκατομμύρια ανθρώπους. Ο Δούναβης είναι και μια μεγάλη οδός συγκοινωνίας για όλες τις Παραδουνάβιες χώρες. Στις όχθες του είναι χτισμένες πολλές μεγάλες και μικρές πόλεις. Παραπόταμοί του είναι από τη Βορεία όχθη του οι : *Προδθος*, *Σερέτης*, *Αλούτας*, *Τέμερ* και από τη Νότια οι : *Σαβος*, *Μοράβας*, *Δραβος*.

Στη Νότιο Βαλκανική χερσόνησο είναι : 18) Ο *Έβρος* που πηγάζει από τον Αίμο και χύνεται στο Αιγαίο Πέλαγος. Μήκος 550 χιλ. και οι άλλοι μικρότεροι ποταμοί της Ελλάδας μας.

Στήν Ἀγγλία εἶναι : 19) ὁ *Τάμεσης* ποταμός. Μῆκος 405 χιλ. Εἶναι καὶ μερικοὶ ἄλλοι μικρότεροι.

Λίμνες. Ἡ Εὐρώπη δὲν ἔχει πολὺ μεγάλες λίμνες ὅπως ἡ Ἀσία, ἡ Ἀφρική καὶ ἡ Ἀμερική. Ἔχει ὅμως πολλές. Οἱ μεγαλύτερες εἶναι ἡ : *Λαντόγκα* καὶ ἡ *Ουόγκα* στὴ Ρωσία, ἡ *Βένερ* καὶ ἡ *Βέτερ* στὴ Σουηδία, ἡ λίμνη τῆς *Γενεύης*, τῆς *Κωνσταντίας* στὴν Ἑλβετία, ἡ λίμνη *Κόμο* καὶ ἡ *Ματζιόρε* στὴν Ἰταλία,

Εἰκ. 19. Ἡ Λίμνη Λυγκάνο στὴν Ἑλβετία

ἡ λίμνη *Μπάλατον* στὴν Οὐγγαρία, τῆς *Σκόδρας* στὴν Ἀλβανία-Σερβία, τῆς *Αρχίδος*, τῆς *Πρέσπας* καὶ τῆς *Δοϊράνης* στὴ Ἑλλάδα κ.τ.λ.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ-ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—1) Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ μικροῦ γεωφυσικοῦ χάρτη τῆς Εὐρώπης, μὲ τὸ δικό μας σχολικὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης καὶ μὲ τὸ κείμενο ποὺ διαβάσατε ὡς ἐδῶ νὰ κάνετε ἀνάγλυφο τὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης, α) ἂν μπορεῖτε μὲ γύψο, β) ἂν δὲν μπορῆτε, τότε μὲ τὸ σκαλιστήρι σὲ μιὰ γωνιά τῆς αὐτῆς ἢ τοῦ σχολικοῦ σας κήπου. Ἀφοῦ τῆς δώσετε τὴν ἀνάγλυφη μορφή τότε βάζετε νερὸ στὶς γύρω θάλασσες καὶ ἔτσι θὰ ἔχετε μπροστά σας ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη στὴν πραγματικὴ τῆς μορφή. γ) στὴν ἀμμοδόχο τῆς τάξης σας. Ἐκεῖ νὰ βάλετε μὲ προσοχὴ τὰ σύνορα, τὶς πεδιάδες, βουνὰ, ποταμοὺς, λίμνες θάλασσες, χερσονήσους, κλπ. 2) Νὰ μεταφέρετε τὰ ἴδια γεωφυσικὰ στοιχεῖα καὶ στὸ τετραδίό σας τῆς χαρτογραφίας. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὴ λέξη Εὐρώπη, καὶ ἰδιαίτερα ὅσα γράφονται γιὰ τὰ βουνὰ, τοὺς ποταμοὺς, τὶς πεδιάδες τῆς κλπ. 4) Νὰ γράψετε μιὰ σύντομη εἰκαστὴ μὲ τὰ παραπάνω γεωφυσικὰ στοιχεῖα τῆς Εὐρώπης.

Στὸν ἀπέναντι ἑγχρωμο παραγωγικὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης, ὑπάρχουν ὅλα τὰ παραγωγικὰ στοιχεῖα: γεωργικά, κτηνοτροφικά, δασικά, ἀλιευτικά, ὀρυκτά, βιομηχανικά, ἐμπορικά κ.τ.λ. Νὰ προσπαθήσετε νὰ τὰ ἀναγνωρίσετε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ μεγάλου τριπλοῦ σχολικοῦ μας χάρτη τῆς Εὐρώπης καὶ μὲ τὸ κείμενο πού ἀκολουθεῖ.

Δευτέρα Ἐνότης

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Βλάστηση — φυτὰ — καλλιέργειες. Στὴν Εὐρώπη διακρίνομε 4 ζῶνες βλαστήσεως, ὅσες εἶναι καὶ οἱ κλιματολογικὲς περιοχὲς τῆς :

1) *Τὴ ζώνη τῆς Τούνδρας* στὶς πολικὲς περιοχὲς τῆς Β. Εὐρώπης (Ρωσικὰ παράλια πρὸς τὸν Β. Παγωμένο Ὦκεανό, Λαπωνία κλπ.). Ἐκεῖ ἡ βλάστηση εἶναι ἐλαχίστη καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ λειχήνες πού φυτρώνουν σὲ βραχώδη ἐδάφη.

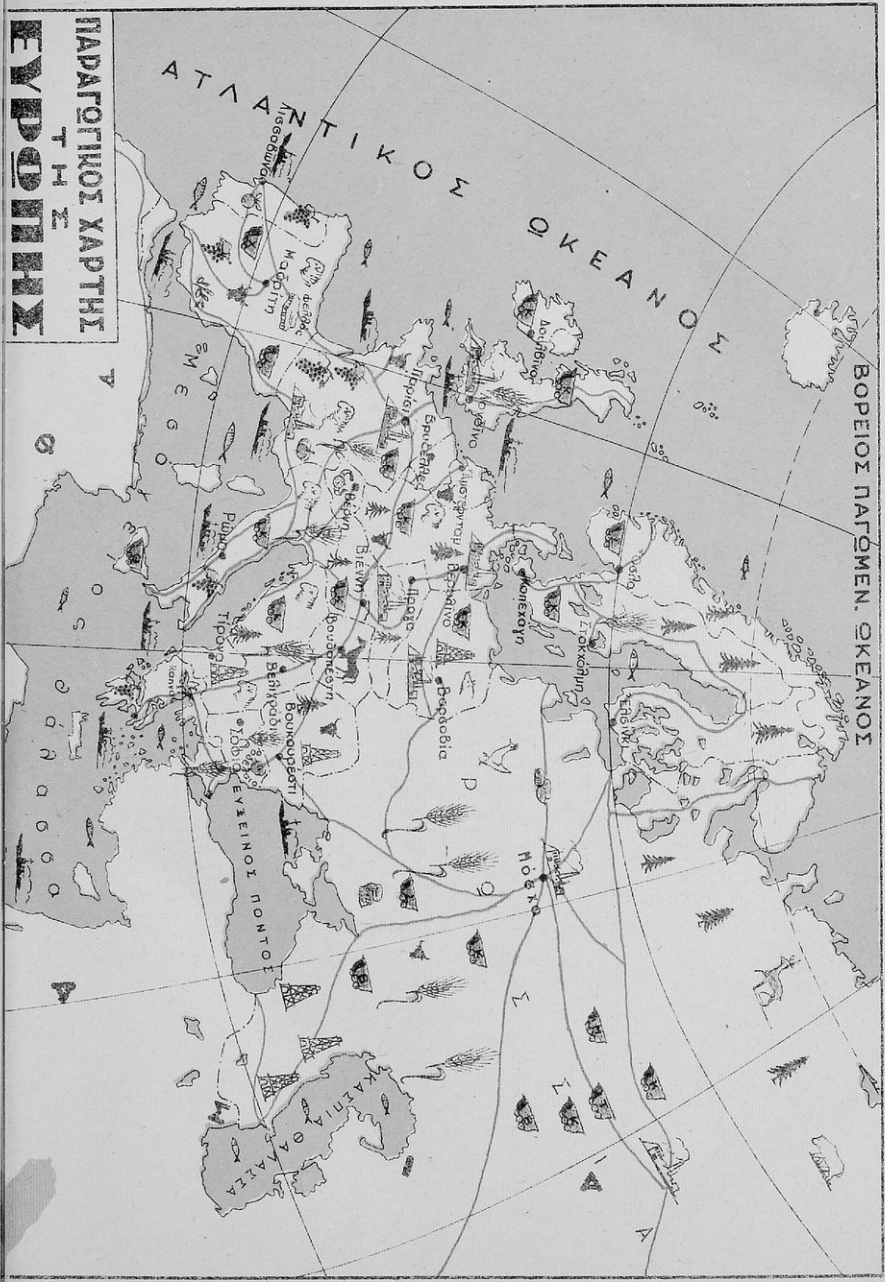

Εἰκ. 20. Δάση στὴ Σκανδιναυικὴ χερσόνησο

ἀπὸ βρῦα, πού φυτρώνουν στὰ ἔλη καὶ ἀπὸ ἡμίθιαμνους πού φυτρώνουν σὲ προσήλια μέρη. Στὰ μέρη αὐτὰ ὁ πάγος διαρκεῖ 7-8 μῆνες τὸ χρόνο. Οὔτε καλλιέργειες μποροῦν νὰ γίνουν σοβαρές.

2) *Τὴ ζώνη μὲ τὰ Δάση.* Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Εὐρώπης σκεπάζεται μὲ δάση ἀπὸ κωνοφόρα, βελανιδιές, ὄξυές κλπ. Ὑπάρχουν καὶ ἀδεντρα μέρη καὶ στέππες. Δάση ἔχομε καὶ στὴν ἀρκτική περιοχὴ, σὲ ἐδάφη νοτιώτερα ἀπὸ τὴ ζώνη τῆς Τούνδρας. Μεγάλες ἐκτάσεις μὲ κωνοφόρα βλέπομε στὶς χώρες

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ
ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΗΣ

τῆς Σκανδιναυικῆς χερσονήσου (Φιλλανδία, Σουηδία, Νορβηγία) ὅπου βγαίνει καί ἡ καλλύτερη ξυλεία τῆς Εὐρώπης.

Εἰκ. 21. Κυνήγι Ρένων στις παγωμένες περιοχές

3) *Τῆ ζώνη μετὰ τίς Στέππες.* Τῆ Στέππη συναντοῦμε πρὸς Ν. τῆς περιοχῆς τῶν ἄρκτικῶν δασῶν, στὰ ἠπειρωτικὰ κλίματα, πού εἶναι πιὸ ζεστὰ καί πού τὰ ἐδάφη σπάνια βλέπουν βροχές. Ἡ μεγάλη ξηρασία πού ἐπικρατεῖ στὰ μέρη αὐτὰ δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀναπτυχθοῦν μεγάλα δάση.

Οἱ στέππες τῆς Εὐρώπης εἶναι συνέχεια ἀπὸ τίς Ἀσιατικές. Ἀρχίζουν δηλαδὴ ἀπὸ τὰ Οὐράλια τῆς Ρωσίας προχωροῦν πρὸς τὰ δυτικὰ καί νότια μέρη, ἐγγίζουσι τίς ἀκτὲς τῆς Μαύρης θάλασσας (Εὐξείνου Πόντου) καί φθάνουσι μέχρι τὰ Καρπάθια καί τίς Οὐγγρικές πεδιάδες. Στὰ παλαιὰ χρόνια οἱ στέππες αὐτὲς εἶχαν μεγάλα δέντρα. Ἀργότερα ἐξαφανίσθησαν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο πού τὰ ἔκαψε καί τὰ ξερρίζωσε γιὰ νὰ τὰ κἀνη λειβάδεια καί χωράφια καλλιεργήσιμα. Σήμερα οἱ στέππες τῆς Ρωσίας καί τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἔγιναν πλούσιες πεδιάδες ὅπου καλλιεργοῦνται ὅλα τὰ δημητριακὰ προϊόντα, ὅπως βλέπομε καί στὸν παραγωγικὸ χάρτη.

4) *Τῆ Μεσογειακῆ ζώνη.* Ἐδῶ ἡ βλάστηση ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀειθαλῆ ἢ φυλλοβόλα δέντρα: ἀπὸ πορτοκαλιές, ἐλιές, κυπαρίσια καί ὅλα τὰ γνωστὰ ἄκαρπα καί καρποφόρα δέντρα. Ἐπίσης καλὴ ἀπόδοση ἔχουσι καί οἱ καλλιέργειες μετὰ *δημητριακὰ* καί ἄλλα *γεωργικὰ προϊόντα*. Σ' αὐτὸ συντελεῖ τὸ γλυκὸ χειμωνιάτικο κλίμα, οἱ θερμοὶ ἄνεμοι καί ἡ κάποια ὑγρασία. Τὸ καλοκαίρι ὅμως ὅλα (δέντρα, καλλιέργειες), ὑποφέρουσι ἀπὸ τὴν ξηρασία. Τὰ δέντρα, στὴ ζώνη αὐτῇ, ἔχουσι μεγάλες καί βαθεῖς ρίζες γιὰ νὰ βρίσκουσι, τὸ καλοκαίρι, νερὸ στὰ μεγάλα βάθη τοῦ ἐδάφους. Ἐχουσι ἐπίσης καί μικρὰ φύλλα σκληρὰ καί γυαλιστερὰ γιὰ νὰ ἀποφύγουσι τὴν ἐξάτμιση τοῦ νεροῦ μετὰ ὁποῖο τρέφονται καί δροσιζονται.

Γεωργικά προϊόντα — παραγωγή. Μπορούμε τώρα να βάλουμε στη σειρά τὰ γεωργικά προϊόντα πού παράγει ἡ Εὐρώπη καὶ πού εἶναι τὰ ἑξῆς :

- 1) Σιτάρι τὰ 58 ο)ο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς.
- 2) Κριθάρι » 56 ο)ο » » »
- 3) Σίκαλι » 93 ο)ο » » »
- 4) Βρώμη » 64 ο)ο » » »
- 5) Πατάτα » 93 ο)ο » » »
- 6) Ζάχαρη ἀπὸ κοκκινούλια τὰ 32 ο)ο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς.
- 7) Κρασί, παραπάνω ἀπὸ τὰ 3)4 τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς κλπ.

Ζῶα — κτηνοτροφία. Τὰ ζῶα τῶν θερμῶν χωρῶν δὲν ὑπάρχουν στὴν Εὐρώπη. Σήμερα διακρίνουμε τόσες κατηγορίες ζῶων ὅσες εἶναι καὶ οἱ κλιματολογικὲς περιοχὲς τῆς Εὐρώπης. 1) Στὶς πολικὲς περιοχὲς : φώκες, λευκὲς ἀρκοῦδες, τάρανδους, ρέννους, πολικοὺς λαγούς, πολικὲς ἀλεποῦδες, φαροφάγους, πιγγουίνους κλπ. Ἀπὸ αὐτὰ μόνον οἱ τάρανδοι καὶ οἱ ρέννοι ἐξημερώνονται καὶ χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ σύρουν τὰ ἔλκυθρα πού μὲ αὐτὰ κάνουν τὶς μεταφορὲς των οἱ *Ἔσκιμῶι* καὶ οἱ *Λάπωνες*. Γιὰ τὴ δουλειὰ αὐτὴ χρησιμοποιοῦν καὶ μιὰ ράτσα σκυλιῶν πού ἀντέχουν πολὺ στὸ κρύο.

Εικ. 22. Κατοικίδια ζῶα στὴν Εὐρώπη

2) Στὶς ζῶνες τῆς Στέππης καὶ τῶν Δασῶν, συναντοῦμε ἄγρια ζῶα : λύκους, τσακάλια, ἐλάφια, ἀγριογούρουνα, ἀγριόγιδες, ζαρκάδια, κάστο-

ρες, σκίους, λαγούς, άλεπουδες, κουνάβια και άλλα ζώα που άποτελοϋν ώρατα κυνήγια για τὸ δέρμα τους, τὸ κρέας τους, τὰ γουναρικά τους.

3) Στις μεγάλες πεδιάδες τῆς Εὐρώπης και στα άπέραντα λειβάδεια της βόσκουν όλα τὰ γνωστά οικόσιτα ἢ κοπαδιάρικα ζώα: Τὸ πρόβατο, ἡ κατσικά, ἡ άγελάδα, τὸ βόδι, τὸ άλογο, τὸ μουλάρι, τὰ κουνέλια, οἱ κότες, πάπιες, χῆνες κλπ. Ὑπάρχουν όμως και μικρά άγρια ζώα και πουλιά: λύκοι, λαγοί, περισσότερα, μπεκάτσες, ὄρνυκια που με μεγάλη ὄρεξη τὰ κυνηγοϋν οἱ άνθρωποι.

4) Τὰ ἴδια ζώα ζοϋν και στην περιοχή τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου και τοϋ ἘΑτλαντικοϋ. Τὸ κλίμα εἶναι ὠκεάνειο και μεσογειακό και συντελεῖ στην καλή συντήρησή τους. Στις περιοχές αυτές σχεδόν κανένα ζῶο δέν ναρκώνεται τὸ χειμώνα, ἐνῶ τὰ βορειότερα κλίματα πολλά πέφτουν σὲ χειμερινή νάρκη. Ἐδῶ τρέφονται τὰ μεγαλύτερα κοπάδια με πρόβατα, γίδια, άγελάδες και γουρούνια.

Εικ. 24. Μεταφορά ξυλείας.

Άλιευτικά προϊόντα. Ἄφθονα και κάθε λογῆς μεγάλα και μικρά ψάρια άλιεύονται στα νερά τῆς Μεσογείου, τοϋ Εὐξεινου Πόντου, στις άκτές τοϋ ἘΑτλαντικοϋ, στις λίμνες και στα ποτάμια τῆς Εὐρώπης: κυπρίνοι, κέφαλοι, μαρίδες, σαρδέλες, ρέγγες (στη Β. Εὐρώπη), πέστροφες στα ποτάμια, χέλια κλπ. Ὅλα αυτά θα τὰ εξετάσωμε με λεπτομέρειες στις διάφορες χώρες τῆς Εὐρώπης.

Ώρουκτά. Τὸ ἔδαφος τῆς Εὐρώπης κλείνει μέσα στὰ σπλάχνα του ἀπ' ὅλα τὰ μεταλλεύματα.

Σὲ σύγκριση μὲ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο ἡ Εὐρώπη παράγει :

1) *Κάρβουνο* τὰ 40 ο)ο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς.

2) *Σίδηρο* τὰ 40 ο)ο.

3) *Βωξίτη* (άλουμίνιο) τὰ 25 ο)ο.

4) *Πετρέλαιο* ἄφθονο στῆ Ρωσία, Ρουμανία, Πολωνία, Γερμανία, κλπ.

5) Ἀπὸ τὴν Εὐρώπη δὲν λείπουν καὶ τὰ ἄλλα μέταλλα. Χαλκός, μόλυβος, ὑδράργυρος, χρυσὸς κλπ.

Βιομηχανία. Ἡ Εὐρώπη εἶναι μητέρα τῆς βιομηχανίας. Σήμερα τὴν ἔφθασε καὶ τὴν ξεπέρασε ἡ Ἀμερική. Ἔχει ὅμως πολλὰ βιομηχανικά προϊόντα ἢ Ἀγγλία, ἢ Ρωσία, ἢ Γαλλία, ἢ Γερμανία καὶ ἢ Ἰταλία : ὑφάσματα, γυαλικά, λιπάσματα, μηχανήματα, αὐτοκίνητα, βιομηχανία τροφίμων, χημικά προϊόντα (φάρμακα, χρώματα, ἀρώματα, καλλυντικά).

Ἡ Εὐρώπη σήμερα ἐξάγει πολλὰ βιομηχανικά προϊόντα, ὄχι ὅμως ὅσα πρὶν ἀπὸ τὸν τελευταῖο πόλεμο.

Ἐμπόριο.—Ἀπὸ τὰ παραπάνω γεωργικά, κτηνοτροφικά, δασικά, ἀλιευτικά, κληνηγετικά, ὄρουκτά καὶ βιομηχανικά προϊόντα ἡ Εὐρώπη ἐξάγει μερικά στὶς ἄλλες Ἠπείρους καὶ πρὸ πάντων : Κάρβουνο, χρώματα, φάρμακα, ὑφάσματα, πολύτιμα μέταλλα. Εἰσάγει δὲ τρόφιμα, βαμπάκι, σιτάρι καὶ ὅλα τὰ ἄλλα προϊόντα ποὺ τῆς λείπουν. Γενικά ἔχει ἓνα σπουδαῖο εἰσαγωγικὸ καὶ ἐξαγωγικὸ ἐμπόριο. Κάθε μέρα ποὺ περνᾷ τὸ ἐμπόριο αὐτὸ δυναμώνει πρὸ πάντων μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικής.

ΑΝΑΚΑΙΦΑΛΛΙΩΣΗ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ χρωματιστοῦ παραγωγικοῦ χάρτη ἀσχεδιάσετε στὸ τετράδιο τῆς χαρτογραφίας σας ἓνα δικό σας παραγωγικὸ χάρτη.

2) Τὴν ἴδια δουλειά νὰ κάνετε μὴ ομάδα παιδιῶν τῆς Στ'τάξης σὲ χαρτὶ τοῦ μέτρου μεγαλύτερων διαστάσεων. Νὰ κάνετε δηλ. ἓναν ὁμαδικὸ παραγωγικὸ χάρτη καὶ νὰ τὸν κρεμάσετε στὸν τοῖχο.

3) Νὰ κάνετε προβλήματα στὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς, μὲ βάση τὴν παραγωγή, ἐξαγωγή, εἰσαγωγή τῶν διαφόρων προϊόντων.

Στόν άπέναντι έγχρωμο πολιτικό χάρτη τής Εύρώπης βλέπετε τά κράτη τής, τīs πρωτεύουσες, τά μεγάλα λιμάνια, τīs μεγάλες πόλεις του έσωτερικού, τīs συγκοινωνίες κ.λ.π. Όσα στοιχεΐα δέν άναγράφονται δά τά θρήτε στο δικό μας μεγάλο « τριπλό χάρτη τής Εύρώπης » (*) και στο κείμενο που άκολουθεΐ.

Τρίτη Ένότης

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ή όνομασία τής.—Ή Εύρώπη πήρε τήν όνομασία τής άπό τήν Άσυριακή λέξη «Έρέβ», που σημαίνει «Δύση» για νά διακρίνεται άπό τή λέξη «Άζου» που σημαίνει «Άνατολή» (Άσία). Κι έτσι έπεκράτησε νά όνομάζουν «Εύρώπη» όλες τīs χώρες που βρίσκονται Δυτικά τής Μ. Άσίας και Άσία όλες τīs χώρες που βρίσκονται Άνατολικά τής Μ. Άσίας.

Ή Ίστορία τής.—Ή Εύρώπη έχει πολύ άρχαία ιστορία. Σ' αυτήν άναπτύχθησαν δύο σπουδαΐοι άρχαιοι λαοί : οί Έλληνες και οί Ρωμαΐοι που τήν ιστορία τους μαθαΐνομε στο σχολείο. Άπό τους δύο αυτούς λαούς μετεδόθησαν τά φώτα του πολιτισμοΐ σέ όλες τīs χώρες τής Εύρώπης.

Ή άνακάλυψη τής.—Όλόκληρη ή σημερινή Εύρώπη δέν ήταν γνωστή άπό τά παλαιά χρόνια. Γνωστές ήταν μόνο οί χώρες τής Μεσογείου : ή Ελλάδα, ή Ίταλία, μέρος τής Γαλατίας (σημερινής Γαλλίας) και τής Ίσπανίας. Ήπίσης μικρό μέρος τής Βαλκανικής χερσονήσου και όλα τά νησιά τής Μεσογείου.

1) Ή άνακάλυψη των ύπολοιπων άγνωστων χωρών τής Εύρώπης όφείλεται στους *Φοΐνικες*. Αυτοί είχαν ταξιδέψει μέχρι των Βρετανικών νησιών (τής Άγγλίας) και προμηθεΐονταν άπό εκεί κασίτερο. Είναι οί πρώτοι θαλασσοπόροι που έτόλμησαν νά περάσουν τó Γιβραλτάρ, (Θυμάσθε τόν Άμμωνα τόν Καρχηδόνιο που έξερεύνησε τīs Δυτικές άκτές τής Άφρικής και έφθασε μέχρι τόν κόλπο τής Γουϊνέας;) Οί ΐδιοι λοιπόν οί Φοΐνικες δέν έδΐστασαν νά έξερευνήσουν και τά Βόρεια παράλια τής Εύρώπης, άπό τήν πλευρά του Άτλαντικού. Τīs γνώσεις τους αυτές τīs πήραν άργότερα οί Έλληνες και οί Ρωμαΐοι κΐρχισαν νά άνακαλύπτουν, με τή σειρά τους, νέα άγνωστα έδάφη στήν Εύρώπη. (Θυμάσθε ποΐος ΐδρυσε τή Μασσαλία και πολλές άλλες άποικίες στα παράλια τής Μεσογείου;)

2) Δεύτεροι λοιπόν έξερευνητές τής Εύρώπης ήταν οί Έλληνες.

3) Οί Ρωμαΐοι κατόπι με τīs έκστρατεΐες που έκαναν, για νά ξαπλώσουν

(1) Μικτός τριπλός χάρτης τής Εύρώπης Χάρη Πάτση, έκδοση περιοδικού «Νέου Σχολείου», Άθήναι, Σωκράτους 37.

τὸ κράτος τους πρὸς τὸ Βορρᾶ καὶ τὴ Δύση, ἀνακάλυψαν καὶ ἔκαναν γνωστὲς στὸν ὑπόλοιπο κόσμον, τὰ νέα αὐτὰ μέρη τῆς Εὐρώπης: τὶς Γερμανικὲς χῶρες, τὶς Γαλιτικές, Ἰσπανικὲς, τὶς χῶρες τοῦ Κάτω Δούναβι κλπ.

4) Οἱ *Ιεραπόστολοι* ποὺ ἐστέλλονταν γιὰ νὰ μεταδώσουν τὸν χριστιανικὸ πολιτισμὸ κατὰ τὴν περίοδο τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Αὐτοὶ ἐξερεύνησαν καὶ ἔκαναν γνωστὲς: τὴ Ρωσία, τὶς Σκανδιναυικὲς χῶρες κλπ. Ἀπὸ τότε ἄρχισαν νὰ σχεδιάζονται πραγματικοὶ καὶ ἀληθινοὶ χάρτες τῆς Εὐρώπης. Οἱ παλαιότεροι τὴν εἶχαν σὰν «δίσκο».

Πληθυσμὸς — φυλές.—Ὁ σημερινὸς πληθυσμὸς τῆς Εὐρώπης προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἰνδοευρωπαϊκὴ ἢ *Ἀρία λευκὴ φυλὴ* ποὺ μετανάστευσε στὴν Εὐρώπη ἀπὸ τὴν περιοχή τῆς Ἀρμενίας ἢ τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Παμίρ, ποὺ μάθαμε στὴ Γεωγραφία τῆς Ε'. Ἡ φυλὴ αὐτὴ ἀναμίχθηκε μὲ τὶς ἐντόπιες Εὐρωπαϊκὲς φυλές κι ἔτσι διαμορφώθηκαν οἱ παρακάτω σημερινὲς φυλές ποὺ κατοικοῦν στὴν Εὐρώπη:

1) *Οἱ Εὐρωπαῖοι τῆς Ἀνατολῆς* (Ἀνατολικὴ φυλὴ) εἶναι κοντόχουτροι, ξανθοί, μὲ ἀστραφετὰ μάτια, πρόσωπο πλατὺ καὶ ἀποφασιστικὸ, μύτη κοντὴ καὶ πλατειά. Στὴ φυλὴ αὐτὴ ἀνήκουν οἱ Πολωνοὶ καὶ οἱ Ρῶσοι (Σλαῦοι).

2) *Οἱ Βόρειοι Εὐρωπαῖοι* (Βόρειος φυλὴ) μὲ ἀνάστημα ψηλὸ, κορμοστασιὰ λυγερή, λευκὸξανθοί, μακρουλὸ πρόσωπο, βλέμμα λαμπερὸ, μύτη στενὴ, λεπτὰ χεῖλη. Αὐτοὶ κατοικοῦν γύρω ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ καὶ τὴ Βόρειο Θάλασσα. Στὴ φυλὴ αὐτὴ ἀνήκουν οἱ Νορβηγοί, Σουηδοί, Δανοὶ καὶ οἱ Γερμανοί.

3) *Οἱ Εὐρωπαῖοι τῶν Ἀλπεων* (Ἀλπικὴ φυλὴ) μὲ μέτριον ἀνάστημα, δέρμα βαθὺ σκοῦρο, καστανό, πρόσωπο καὶ κρανίον στρογγυλὸ. Αὐτοὶ κατοικοῦν στὴν Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Εὐρώπη. Ἀπὸ τὰ Καρπάθια μέχρι τὴ χερσόνησο τῆς Βρετανίας. Στὴ φυλὴ αὐτὴ ἀνήκουν οἱ Αὐστριακοί, Ἑλβετοί, Γάλλοι.

4) *Οἱ Εὐρωπαῖοι τῆς Μεσογείου* (Μεσογειακὴ φυλὴ). Μικρόσωμοι, μὲ καστανὸ δέρμα, μαῦρα μαλλιά ἢ καστανά, μάτια σκοῦρα, κρανίον μακρουλὸ. Αὐτοὶ κατοικοῦν στὰ παράλια τῆς Μεσογείου καὶ στὶς ἀκτὲς τῆς Β. Ἀφρικῆς: Ἰσπανοί, Πορτογάλοι, νησιῶτες, Ἰταλοί, Ἕλληνες.

5) Στὴν Εὐρώπη ὑπάρχουν καὶ ἄλλες φυλές ποὺ ἦρθαν ἀπὸ τὴν Ἀσία, καὶ εἶναι σκορπισμένες σὲ διάφορα μέρη: Ἑβραῖοι, Τσιγγάνοι, Φιλλανδοὶ καὶ Μαγυάροι.

6) Ἄς μὴ ξεχνοῦμε ὅμως ὅτι στὴν Εὐρώπη κατοικεῖ μόνο μιὰ μεγάλη φυλὴ, ἡ *Λευκὴ φυλὴ*, μὲ τὶς παραπάνω ὑποδιαιρέσεις καὶ πῶς σὲ κάθε κράτος τῆς θά βροῦμε κι ἄλλα ἀκόμη μικρότερα φυλετικὰ παρακλάδια.

Πολιτισμὸς.—Ἡ Εὐρώπη εἶναι ἡ περισσότερο πολιτισμένη Ἠπειρος τῆς γῆς. Ἐχεῖ ἀναπτύξει ἕναν ὑπέροχον πολιτισμὸ (γράμματα, τέχνες, ἐπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις) σὲ τέτοιο μεγάλον βαθμὸ ποὺ προκαλεῖ τὸ θαυμασμὸ ὅλων μας. Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι συνετέλεσαν νὰ μεταδοθῇ αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς σὲ ὅλα τὰ γνωστὰ κι ἄγνωστα τότε μέρη τῆς Εὐρώπης. Οἱ Ἕλληνες σοφοὶ ποὺ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, μετὰ τὴν Ἄλωσίν τῆς ἀπὸ τοὺς Τούρκους (1453), ἐγκατεστάθηκαν στὴ Δύση κι ἀπὸ τότε ἄρχισε νὰ ἀνθίξῃ ὁ

Ευρωπαϊκός πολιτισμός και να έχουμε μια αληθινή *Ἀναγέννηση* στα γράμματα, στις Ἐπιστήμες, στις Τέχνες. Τότε ανακαλύφθηκε ἡ πυξίδα, τὸ μπαρούτι ἢ τυπογραφία, ὁ ἀτμός. Οἱ ἐφευρέσεις αὐτὲς ἀναστάτωσαν καὶ ἀνέβασαν τὸν πολιτισμὸ τῆς ἀνθρωπότητος. Τότε ἀνακαλύφθηκαν καὶ οἱ *Νέες Χῶρες*, ὅπως ἡ Ἀμερική, ἡ Ἀφρική, ἡ Αὐστραλία, πού μάθαμε στὴν Ε΄ τάξη. Ἀπὸ τὴν Εὐρώπη ὁ πολιτισμὸς μετεδόθηκε καὶ στὶς ἄλλες Ἠπείρους.

Ἐπαίδευση.—Δὲν ὑπάρχει μεγάλη ἀγραμματοσύνη στὴν Εὐρώπη. Κάθε χώρα καὶ κάθε κράτος ἔχει πάρει τὰ μέτρα του καὶ ἡ ἐκπαίδευση εἶναι ὑποχρεωτική καὶ δωρεὰν γιὰ ὅλα τὰ παιδιά. Σχολεῖα ὑπάρχουν σὲ ὅλες τὶς χῶρες: νηπιαγωγεῖα, Δημοτικά, Γυμνάσια, Πανεπιστήμια. Ὅλες οἱ πρωτεύουσες καὶ οἱ μεγάλες πόλεις τῆς Εὐρώπης ἔχουν Πανεπιστήμια. Στὶς φτωχὲς μόνο χῶρες ὑπάρχει κάποια ἀγραμματοσύνη στοὺς κατοικοῦς πάνω ἀπὸ τὰ 50 χρόνια, ἀλλὰ καταβάλλεται προσπάθεια μὲ σχολεῖα ἀναλφαβῆτων, νὰ μάθουν κι αὐτοὶ γράμματα.

Γλῶσσες.—Οἱ γλῶσσες πού ὀμιλοῦν σήμερα οἱ Εὐρωπαῖοι προέρχονται ἀπὸ τὴν *Ἰνδοευρωπαϊκὴ διάλεκτο*, ἀπὸ τὴ γλῶσσα δηλαδὴ πού μιλοῦσαν οἱ πρῶτες Ἀσιατικὲς φυλὲς πού μετανάστευσαν στὴν Εὐρώπη. Ἔτσι ἔχομε:

- 1) Τὴν *Ἀρχαία Ἑλληνική* ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθε ἡ *Νέα Ἑλληνική*.
- 2) Τὴ *Λατινικὴ γλῶσσα* ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθαν οἱ σημερινὲς γλῶσσες: Ἱταλική, ἡ Γαλλική, ἡ Ἰσπανική, ἡ Πορτογαλική καὶ ἡ Ρωμανική.
- 3) Τὴν *Ἀρχαία Γερμανικὴ* ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθαν οἱ σημερινὲς γλῶσσες: ἡ Γερμανική, ἡ Ἀγγλική, ἡ Ὀλλανδική, ἡ Σουηδική, ἡ Νορβηγική, ἡ Δανικὴ καὶ ἡ Φλαμανδική.
- 4) Τὴ *Σλαβικὴ γλῶσσα* ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθαν: ἡ Ρωσικὴ, ἡ Πολωνική, ἡ Τσεχικὴ, ἡ Σερβικὴ καὶ ἡ Βουλγαρικὴ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς παραπάνω ὑπάρχουν κι ἓνα σωρὸ ἄλλες γλῶσσες καὶ διαλέκτοι πού μιλοῦν διάφοροι μικρότεροι λαοὶ καὶ πού προέρχονται ἀπ' ἄλλα παρακλάδια: ἡ Φιλανδικὴ πού μιλοῦν οἱ Φιλανδοί, ἡ Οὐγγρικὴ πού μιλοῦν οἱ Οὐγγροὶ, ἡ Ἰρλανδικὴ πού μιλοῦν οἱ Ἰρλανδοὶ κλπ. Γιὰ ὅλες αὐτὲς θὰ μιλήσωμε ὅταν ξεετάσωμε χωριστὰ κάθε κράτος.

Θρησκείες.—Ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι εἶναι *χριστιανοί*. Ἀπὸ αὐτοὺς 28 ο)ο εἶναι Ὁρθόδοξοι (Ἕλληνες, Σέρβοι, Βούλγαροι, Ρῶσοι, Ρουμάνοι), 45 ο)ο Καθολικοὶ (Ἱταλοὶ, Γάλλοι, Ἰσπανοὶ, Πορτογάλοι, Πολωνοὶ, Τσεχοσλοβάκοι), 25 ο)ο Διαμαρτυρόμενοι (Γερμανοὶ, Ἀγγλοὶ, Ὀλλανδοὶ, Σκανδιναβοί).

ὑπάρχουν ἀκόμη μερικοὶ πληθυσμοὶ πού πιστεύουν σὲ ἄλλες θρησκείες: στὴν *Ἰουδαϊκὴ* (3-4 ἑκατ.), στὴ *Μωαμεθανικὴ* (30 ἑκατ. περίπου). Σ' αὐτὴ πιστεύουν οἱ διάφορες μουσουλμανικὲς μειονότητες: στὴν Ἀλβανία, Οὐγγαρία, Βουλγαρία, Θράκη, Καύκασο κλπ.

Πολιτικὴ κατάσταση.—Πρὶν ἀπὸ τὸν β' παγκόσμιο πόλεμο ὑπῆρχαν στὴν Εὐρώπη 38 μεγάλα καὶ μικρὰ κράτη. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου αὐτοῦ πολλὰ ἄλλαξαν μορφή, ἄλλα μεγάλωσαν κι ἄλλα μίκραιναι ἢ ἐσβυναν ἀπὸ τὸ χάρτη. Ὑστερα ἀπὸ τὸν β' παγκόσμιο πόλεμο τὰ περισσότερα ξανα-

γύρισαν στην παλαιά τους μορφή. Έγιναν όμως μερικές μεταβολές που απέφασαν οι σύμμαχοι. Νά ποιές :

1) Τὰ τρία *Βαλτικὰ κράτη* : Λιθουανία, Λεττονία, Έσθονία, έσσωματώθηκαν στη Ρωσία.

2) Ἡ *Πολωνία* μεγάλωσε και τὰ δυτικά της σύνορα έφθασαν μέχρι τὸν ποταμὸ Ὀντερ τῆς Γερμανίας. Έσσωμάτωσε επίσης τὸ μικρὸ κρατίδιο τοῦ Ντάνσιχ. Τὰ Ἀνατολικά της όμως σύνορα τροποποιήθηκαν ὑπὲρ τῆς Ρωσίας.

3) Ἡ *Γερμανία* έχασε τὶς Ἀνατολικές περιοχές τῆς χώρας της, πέρα ἀπὸ τὸν Ὀντερ, που παραχωρήθηκαν στην Πολωνία, έχασε τὴν Ἀνατολική Πρωσία που παραχωρήθηκε στη Ρωσία, έχασε και τὴν Ἀλσατία και Λωραίνη που παραχωρήθηκαν στη Γαλλία. Καί τέλος χωρίθηκε σὲ τέσσερες ζώνες και κατέχεται ἀπὸ τοὺς νικητὲς συμμάχους : Ἀγγλους, Ἀμερικανούς, Γάλλους και Ρώσους.

4) Ἡ *Ἰταλία* έχασε τὶς ἀποικίες της στην Ἀφρική.

5) Ἡ *Τσεχοσλοβακία* ξαναπῆρε τὰ παλαιά της σύνορα και ένώθηκαν τὰ δύο κομμάτια της στὰ ὁποία τὴν είχαν χωρίσει οἱ Γερμανοὶ (ἡ Τσεχία και ἡ Σλοβακία).

6) Ἡ *Ρουμανία*, ἡ *Οὐγγαρία* και ἡ *Βουλγαρία* τακτοποίησαν τὶς ἑδαφικές διαφορές τους στὶς περιοχές : τῆς Τρανσυλβανίας και Δουβρουτσᾶς. Τὸ ἴδιο και ἡ *Γιουγκοσλαβία* ξαναπῆρε τὰ προπολεμικά της σύνορα.

7) Ἡ νικήτρια *Ἑλλάδα*, ὕστερα ἀπὸ πολλές θυσίες και βάσανα, πῆρε στην ἀγκαλιά της τὰ Δωδεκάνησα ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς. Καί διεδικεῖ τὴ Β. Ἡπειροκαί τὴν Κύπρο.

Πολιτικὴ διαίρεση.—Ἡ Εὐρώπη σήμερα χωρίζεται σὲ 24 κράτη και 5 ἀκόμη κρατίδια. Νά τὰ ὀνόματά τους : Ἑλλάδα, Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, Ἀλβανία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Οὐγγαρία, Αὐστρία, Ἐλβετία, Ἰταλία, Ἰσπανία, Πορτογαλία, Βέλγιο, Ὀλλανδία, Ἀγγλία, Γερμανία, Τσεχοσλοβακία, Πολωνία, Ρωσία, Φιλανδία, Σουηδία, Νορβηγία, Δανία. Πριγκηπάτα : Μονακό, Λιχτενστάιν, Ἀνδόρα Ἅγιος Μαρίνος. Δουκάτο : τὸ Λουξεμβούργον.

Μεγάλες πόλεις και λιμάνια τῆς Εὐρώπης.—Ἐνα βλέμμα ἄμα ρίξωμε στὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης τὸ μάτι μας θὰ σταθῆ ἀμέσως σὲ μερικές μεγάλες πόλεις και λιμάνια :

1) *Πρωτεύουσες* : τὸ Παρίσι (Γαλλία), Λονδῖνο (Ἀγγλία), Μαδρίτη (Ἰσπανία), Λισαβὼνά (Πορτογαλία), Βρυξέλλες (Βέλγιο), Χάγη (Ὀλλανδία), Κομπενχάγη (Δανία), Ὄσλο (Νορβηγία), Στοκχόλμη (Σουηδία), Ἐλσίνκι (Φιλανδία), Μόσχα (Ρωσία), Βαρσοβία (Πολωνία), Βερολίνο (Γερμανία), Πράγα (Τσεχοσλοβακία), Βιέννη (Αὐστρία), Βουδαπέστη (Οὐγγαρία), Ρώμη (Ἰταλία), Βελιγράδι (Γιουγκοσλαβία), Βουκουρέστι (Ρουμανία), Σόφια (Βουλγαρία), Τίρανα (Ἀλβανία), Ἀθῆναι (Ἑλλάδα), Κωνσταντινούπολη (Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία).

2) *Μεγάλα λιμάνια.*—(Ἑλλάδα) : Πειραιάς, Θεσσαλονίκη, Πάτρα. (Ἰταλία) Τεργέστη, Βενετία Μπάρι, Νεάπολη, Λιβόρνο, Γένουα. (Γαλλία) Μασσαλία, Τουλώνα, Μπικοντώ, Χερβούργο, Χάβρη,. (Ἰσπανία) : Βαρκελώνη, Σαραγόσα,

Βαλέντσια, Καρθαγένη, Γιβραλτάρ, Κάδιξ, (Πορτογαλλία) : Φάρου, Πόρτο, (Άγγλία) : Πλύμουθ, Πόρτσμουθ, Σαούθαμπτον, Κάρδιφ, Λίβερπουλ, Νιουκάσσελ, Έδιμβούργον και τὸ Γιβραλτάρ πού ἀναφέραμε. (Όλλανδία) : Άμβέρσα. (Βέλγιο) : Ρότερνταμ, Άμστερνταμ. (Γερμανία) : Βρέμη, Άμβούργο, Κίελο, Ροστόκ, Στέτιν,. (Ρωσία) : Λένινγκραντ, Όδησσός, Σεβαστούπολη, Άζώφ, Μπακού.

Όλες αὐτὲς τὶς πόλεις θὰ τὶς ξαναβροῦμε ὅταν θὰ ἐξετάσωμε χωριστὰ κάθε χώρα.

Συγκοινωνία.—Όλες οἱ πρωτεύουσες, τὰ λιμάνια καὶ οἱ πόλεις τοῦ ἔσωτερικοῦ τῆς συνδέονται μὲ σιδηροδρόμους, μὲ αὐτοκινητοδρόμους, μὲ ἀτμοπλοϊκὲς καὶ μὲ ἀεροπορικὲς γραμμὲς.

Διάρθρωση τῆς Εὐρώπης κατὰ περιοχὲς.—Ἡ Εὐρώπη διαιρεῖται σὲ πέντε φυσικὲς περιοχὲς.

1) Στὴ *Νότιο Εὐρώπη* πού περιλαμβάνει τρεῖς χερσονήσους: τὴ Βαλκανικὴ, τὴν Ἰταλικὴ, καὶ τὴν Ἰβηρικὴ. Στὴ Νότιο Εὐρώπη θὰ ἐξετάσωμε τὰ ἐξῆς κράτη: τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἀλβανία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία, Ρουμανία, τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, Ἰταλία, Ἰσπανία, Πορτογαλία.

2) Στὴν *Κεντρικὴ Εὐρώπη* μὲ τὰ ἐξῆς κράτη: Οὐγγαρία, Τσεχοσλοβακία, Πολωνία, Γερμανία, Αὐστρία, Ἑλβετία.

3) Στὴ *Δυτικὴ Εὐρώπη* μὲ κράτη : Γαλλία, Λουξεμβούργο, Βέλγιο, Ὀλλανδία, Ἀγγλία, Ἱρλανδία.

4) Στὴ *Βόρειο Εὐρώπη* μὲ κράτη: Δανία, Νορβηγία, Σουηδία, Φιλανδία, Βαλτικά.

5) Στὴν *Ἀνατολικὴ Εὐρώπη*: πού περιλαμβάνει τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία.

Όλα αὐτὰ τὰ κράτη θὰ ἀρχίσωμε νὰ τὰ ἐξετάσωμε μὲ τὴ σειρά στὰ παρακάτω κεφάλαια.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ πολιτικοῦ χάρτη τῆς Εὐρώπης καὶ μὲ ὁδηγὸ τὸ κείμενο πού διαβάσαμε παραπάνω νὰ σχεδιάσετε στὴ χαρτογραφία σας ἕναν ἀτομικὸ χάρτη πολιτικὸ τῆς Εὐρώπης. 2) Τὴν ἴδια ἐργασία νὰ κάνετε μιά ομάδα παιδιῶν τῆς Στ' σὲ χαρτί τοῦ μέτρου μεγαλυτέρων διαστάσεων. Νὰ κάνετε δηλ. ἕναν ὁμαδικὸ πολιτικὸ χάρτη. Σ' αὐτὸν μπορῆτε νὰ βάλετε καὶ ἄλλα στοιχεῖα: τὶς πρωτεύουσες, τὰ λιμάνια, τὶς σιδηροδρομικὲς γραμμὲς κλπ. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὶς λέξεις: «Εὐρώπη», «Ἰνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ», «Σλαῦοι», «Λατίνοι», «Γαλάται», «Οὔνοι», «Γότθοι», «Ἑλληνες», «Ρωμαῖοι», «Ἀναγέννηση», κλπ. 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ ταξίδια πρὸς ὅλες τὶς πόλεις καὶ τὰ λιμάνια τῆς μὲ πλοιοσιδηρόδρομο ἀεροπλάνο. 5) Νὰ κάνετε μιά γεωγραφικὴ, ἔκθεση γιὰ ὅλα αὐτὰ καὶ κατόπι νὰ τὴν ἐνώσετε μὲ τὶς δύο προηγούμενες (γεωφυσικὴ, οἰκονομικὴ). Μιά τέτοια ἐργασία μπορῆτε νὰ τὴν κάνετε ἕνα ὥραῖο βιβλιαράκι δικό σας.

Στὸν ἀπέναντι ἑγχρωμο χάρτη τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου βλέπετε τὰ κυριώτερα γεωφυσικά, καὶ πολιτικά στοιχεῖα τῆς. Πρὶν προχωρήσετε στὴν ἐξέταση τῶν κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου νὰ προσπαθήσετε νὰ πάρετε μιὰ γενικὴ ἰδέα γι' αὐτή.

ΝΟΤΙΟΣ ΕΥΡΩΠΗ

Τετάρτη Ἐνότης

1. ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ.—ΓΕΝΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

- 1) *Θέση - σύνορα.*— Νὰ τὰ βρῆτε στὸ χάρτη.
  - 2) *Ἐκταση - Πληθυσμός.*— Μαζί μὲ τὴ Ρουμανία ἔχει ἔκταση 580.000 τ.χ. καὶ πληθυσμὸ 48 ἑκατ. κατοίκους.
  - 3) *Παράλια - θάλασσες - νησιά.*— Σχεδὸν ὅλα αὐτὰ βρίσκονται στὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ τὰ ἐξετάσωμε παρακάτω.
  - 4) *Ὅροσειρές - βουνά.*— Διναρικές Ἄλπεις, Ἰούλιες Ἄλπεις, Τρανσυλβανικές Ἄλπεις, Καρπάθια, Αἴμος, Ροδόπη, Πίνδος, Ὀλυμπος.
  - 5) *Πεδιάδες - ὄροπέδια.*— Τὸ λεκανοπέδιο τοῦ Δούναβι, τοῦ Μοράβα ἢ Ρουμανικὴ πεδιάδα, ἡ πεδιάδα τῆς Σόφιας, τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας.
  - 6) *Ποταμοί.*— Δούναβις, Σαῦος, Μοράβας, Δρίνος, Ἐβρος, Νέστος, Στρυμόνας, Ἀξιός.
  - 7) *Κλίμα.*— Στὸ ἔσωτερικὸ εἶναι ἠπειρωτικὸ. Στὰ παράλια μεσογειακόν.
  - 8) *Παραγωγή - προϊόντα.*— Θὰ τὰ ἰδοῦμε παρακάτω ὅταν θὰ ἐξετάσωμε κάθε βαλκανικὴ χώρα ξεχωριστά.
  - 9) *Κάτοικοι.*— Στὴ Βαλκανικὴ ζοῦν Ἕλληνες, Τοῦρκοι, Βούλγαροι, Σέρβοι, Ἀλβανοί, Ρουμάνοι.
  - 10) *Γλῶσσες - θρησκείες.*— Καθένας ἀπὸ τοὺς παραπάνω λαοὺς μιᾶ τῆ δική του γλῶσσα. Ριζικὰ διαφέρουν ἡ Σλαβικὴ, ἡ Τουρκικὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ. Θρησκεία ὅλοι ἔχουν τὴ χριστιανικὴ, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ τοὺς Τοῦρκους οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν Μωαμεθανικὴν.
  - 11) *Πολιτικὴ κατάσταση - διαίρεση.*— Ἡ Βαλκανικὴ χερσονήσος περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς κράτη: Ἑλλάδα, Ἀλβανία, Γιουγκοσλαβία, Ρουμανία, Βουλγαρία, καὶ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία. Πολίτευμα: Ὅλες εἶναι Δημοκρατίες. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει Συνταγματικὴ Βασιλεία.
- Πόλεις.*— Ἀθῆναι (πρωτ. Ἑλλάδος), Τίρανα (Ἀλβανίας), Βελιγράδι (Γιουγκοσλαβίας), Βουκουρέστι (Ρουμανίας), Σόφια (Βουλγαρίας) καὶ Κωνσταντινούπολη (Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας).

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΚΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Κλίμαξ 1:7.500.000.

Χιλ. 0 100 200 300 Χιλ.

Η ΕΛΛΑΔΑ: ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση - έκταση - σύνορα.— Η Ελλάδα κατέχει το νότιο μέρος τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ ἔχει έκταση 130.000 περίπου τ. χ. (Νὰ βροῦμε στὸ χάρτη τὰ σύνορά της).

Παράλια - χερσόνησοι - ἀκρωτήρια - νησιά - ἰσθμοί.— Η Ελλάδα διαφέρει ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες Βαλκανικὲς χώρες γιὰ τὸν ἀνώμαλο διαμελισμὸ της. Οἱ γύρω θάλασσες εἰσχωροῦν βαθειὰ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας. Ἔτσι ἔχομε τὰ δαντελωτὰ Ἑλληνικὰ ἀκρογιάλια, τὶς ἀμέτρητες μικρὲς ἑλληνικὲς χερσονήσους, τὰ νησιά, τὰ ἀκρωτήρια καὶ τοὺς κόλπους, πού μάθαμε στὴ Γεωγραφία τῆς Δ' τάξης.

1) *Χερσόνησοι:* τῆς Πελοποννήσου (μὲ 4 τέσσερες ἄλλες μικρότερες), τῆς Χαλκιδικῆς (μὲ 3 ἄλλες μικρότερες).

2) *Ἀκρωτήρια:* τὸ Ρίον, ὁ Ἀκρίτας, τὸ Ταίναρο καὶ ὁ Μαλλέας (στὴν Πελοπόννησο), τὸ Ἄκτιο (ἀπέναντι στὴν Πρέβεζα), τὸ Σούνιο (στὴν Ἀττική), ὁ Καφηρέας, τὸ Ἀρτεμίσιο (στὴν Εὐβοία), τὸ Τρίκερι (στὴ Θεσσαλία), ὁ Ἄθως καὶ ἄλλα τρία (στὴ χερσόνησο τῆς Χαλκιδικῆς).

3) *Ἰσθμοί:* τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Ἄθω (τί ξέρετε γι αὐτούς;)

4) *Κόλποι:* τῆς Σπλάντζας, Πάργας, Ἀμβρακικός, Πατρῶν, Κορινθιακός, Κυπαρισσιακός, Μεσσηνιακός, Λακωνικός, Ἀργολικός, Σαρωνικός, Εὐβοϊκός, Μαλιακός, Παγασσητικός, Θερμαϊκός, Τορωναῖος, Συγγιτικός, Στρυμωνικός, Σούδας, Μεσαρᾶς κλπ. (Εἶναι καὶ ἄλλοι μικρότεροι, νὰ τοὺς βροῦμε στὸ χάρτη)

5) *Διμνοθάλασσες:* ἡ Λογαροῦ καὶ ἡ Τσουκαλιῶ, δυὸ μικρὲς στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο. Βγάζουν ὠραῖα ψάρια καὶ αὐγοτάραχο. Τοῦ Μεσολογγίου Βγάζει θαυμάσια χέλια καὶ ἄφθονα ψάρια.

6) *Πορθμοί:* ὁ στενὸς Πορθμὸς τῆς Πρέβεζας μεταξὺ Ἠπείρου καὶ Αἰτωλοακαρνανίας πού λέγεται καὶ Αὐλακας. Ὁ Πορθμὸς τοῦ Ρίου καὶ Ἀντιρίου μεταξὺ Στερεᾶς καὶ Πελοποννήσου. Ὁ Πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας.

7) *Δυὸρρυες:* τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Λευκάδας.

8) *Νησιά:* Κέρκυρα, Παξοί, Λευκάδα, Ἰθάκη, Κεφαλληνία, Ζάκυνθος, Κύθηρα, Ὑδρα, Σπέτσες, Αἴγινα, Σαλαμίνα, Κυκλάδες, Εὐβοία, Χίος, Λέσβος, Λήμνος, Θάσος, Σαμοθράκη, Δωδεκάνησα, Κρήτη. Ὑπάρχουν κι' ἄλλα μικρότερα. (Βρῆτε τα στὸ χάρτη καὶ ἀνακοινώσετε τί ξέρετε γιὰ τὸ καθένα σύντομα).

Διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους: βουνά, ὄροπέδια, πεδιάδες.— Η Ελλάδα εἶναι πολὺ ὄρεινὴ χώρα, περισσότερο ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες χώρες τῆς Εὐρώπης καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ χάρτη ἄς προσπαθήσουμε νὰ τὰ ὀνομάσωμε :

1) *Βουνά:* ἡ *Πίνδος*, πού εἶναι συνέχεια τῶν Δυναρικῶν Ἀλπεων. Εἶναι ἡ ραχοκοκκαλιὰ τῆς Ἑλλάδας. Ἀπὸ αὐτὴ διακλαδίζονται ὅλα τὰ ἄλλα βουνά τῆς χώρας μας : α) Τὰ Θεσσαλικά βουνά (Χάσια, Καμβούνια, Ὀλυμπος, Κίσσαβος, Πήλιο, Ὀρθρυς). β) Τὰ Ἠπειρωτικά βουνά (Μουργκάνια, Πάπιγκο,

Μιτισκέλι, Περιστερί, Τζουμέρκα). γ) Τὰ βουνὰ τῆς Στερεᾶς (Ἄγραφα, Βαρδούσια, Τυμφρηστός, Γκιώνα, Παρνασσός, Καλλίδρομο) καὶ δ) τὰ βουνὰ τῆς Πελοποννήσου (Παναχαϊκό, Ἐρύμανθος, Ἀροάνεια, Κυλήνη, Ἀραχναῖο, Ἀρτεμίσιο, Μαίναλο, Πάρνωνας, Ταῦγετος).

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ βουνὰ αὐτὰ ἔχομε καὶ ἄλλα στὴν Κεντρικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ Θράκη ποὺ εἶναι προέκταση τοῦ Αἴμου ἢ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἀλπεων καὶ τῶν Καρπαθίων: τέτοια εἶναι ἡ ὄροσειρὰ τῆς *Ροδόπης* καὶ τοῦ *Ὀρβήλου* μὲ μικρότερα βουνὰ τὸ *Μενοίκιο*, τὸ *Παγγαῖο*, τὸ *Μπέλες*, τὰ *Κερδύλλια*. Ψηλότερο ἀπ' ὅλα τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδας εἶναι ὁ *Ὀλυμπος* μὲ 2918 μ. Ὑστερα ἔρχεται ὁ *Σμόλικας* μὲ 2680 μ.

2) *Ὀροπέδια*: Τὸ ὄροπέδιο τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Καστοριάς, τῆς Φλώρινας, τῆς Ἀρκαδίας.

3) *Πεδιάδες*: Πεδιάδες ἔχει πολλές ἡ Ἑλλάδα, ἀλλὰ μικρές. Μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες εἶναι ἡ *Μακεδονικὴ* πεδιάδα ποὺ χωρίζεται σὲ πολλές μικρότερες: Ἐβρου, Κομοτινῆς, Καβάλας, Δράμας, Σερρών, Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικῆς, Γιαννιτσῶν. Πιὸ εὐφορὴ καὶ πιὸ μεγάλη, ἀπὸ τίς παραπάνω, εἶναι ἡ πεδιάδα τῶν Σερρών. Ἄλλη μεγάλη πεδιάδα τῆς χώρας μας εἶναι ἡ *Θεσσαλικὴ* ποὺ παράγει πολλὰ σιτηρά. Μικρότερες: ἡ πεδιάδα τοῦ Φαναρίου, τοῦ Καλαμά, τοῦ Λούρου, τῆς Ἄρτας (στὴν Ἡρεῖπο). Τοῦ Ἄγρινιου, Μεσολογγίου, Κωπαΐδας, Θηβῶν, Λαμίας, Μεγάρων, Μεσογαίων (στὴ Στερεὰ καὶ Ἀττικοβοιωτία). Τῆς Κορινθίας, Ἀργολίδος, Αἰγιαλίας, Ἀχαιίας, Ἡλείας, Μεσσηνίας, Εὐρώτα (στὴν Πελοπόννησο) καὶ τῆς Μεσσαρᾶς (στὴν Κρήτη).

Κλίμα — *θερμοκρασία* — *ἄνεμοι* — *βροχές*.— Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδας εἶναι μεσογειακὸ σχεδὸν σὲ ὅλη τὴ χώρα. Σὲ ἐλάχιστα ὄρεινὰ μέρη εἶναι ἡπειρωτικὸ καὶ γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα. Τὸ μεσογειακὸ τῆς κλίμα, ἔνα ἀπὸ τὰ καλύτερα κλίματα τῆς γῆς, ἡ Ἑλλάδα τὸ χρωστᾷ στὴ γεωγραφικὴ τῆς θέση. Ἐδῶ φυσοῦν οἱ δροσεροὶ θαλασσινοὶ ἄνεμοι τῆς Μεσογαίου κι ἀπὸ ἐδῶ περνοῦν οἱ θερμοὶ ἄνεμοι τῆς Σαχάρας γιὰ τοὺς Πόλους. Κατὰ τὴ διαδρομὴ τοὺς αὐτὴ παρασύρουν τοὺς ὑδρατμοὺς τῆς Μεσογαίου ποὺ, ἅμα προσκρούσουν στὶς βουνοκορφές τῆς χώρας μας, γίνονται ἄφθονες βροχές, μικρῆς ὅμως διαρκείας. Πολλὰ καλοκαίρια ἔχομε ἀνομβρία καὶ ξηρασία ἀπὸ αὐτὸ τὸ λόγο. Οἱ μέρες εἶναι ἠλιόλουστες στὴν Ἑλλάδα κι ὁ οὐρανὸς πάντοτε αἴθριος.

Νερά — *ποταμοὶ* — *λίμνες*.— Ὁ Ἔβρος (μῆκος 550 χιλ.). Πηγάζει ἀπὸ τὸν Αἴμο καὶ χύνεται στὸ Αἰγαῖο. Ὁ Νέστος (234) πηγάζει ἀπὸ τὴ Ροδόπη καὶ τὸν Ὀρβηλο καὶ χύνεται στὸ Αἰγαῖο. Ὁ Στρυμῶνας, ὁ Ἀξιός (Βαρδάρης), ὁ Ἀλιάκμονας, ὁ Πηνειός, ὁ Σπερχειός, ὁ Ἀχελῷος, ὁ Ἀραχθός, ὁ Λοῦρος, ὁ Καλαμᾶς, ὁ Ἀλφειός, ὁ Εὐρώτας. (Νὰ βρῆτε στὸ χάρτη τὴν ἀκριβῆ τους θέση).

Λίμνες: ἔχομε τὴν Παμβώτιδα (στὰ Γιάννενα). Τὴν Ἀμβρακία καὶ Τριχωνίδα (στὴν Αἰτωλοακαρνανία). Τὴν Ζήρια (στὴν Πελοπόννησο). Τὴν Ὑλίκη καὶ Παραλίμνη (στὴν Βοιωτία). Τὴν Κάρλα ἢ Βοιρηΐδα (στὴ Θεσσαλία). Τὴν Πρέσπα, τὴ λίμνη τῆς Καστοριάς, τοῦ Ὀστρόβου (στὴ Δυτικὴ Μακεδονία). Τῆς Δοιράνης, Ταχνηοῦ, Λαγκαδᾶ (στὴν Ἀνατολικὴ καὶ Κεντρικὴ Μακεδονία).

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1) *Γεωργία.*—Οί Έλληνες, από τὰ παλαιὰ χρόνια, ἐπιδίδονται στὴ γεωργία, πού τοὺς ἐδίδαξε πρώτη ἡ θεὰ Δήμητρα, ὅπως μάθαμε στὴ Μυθολογία. Καλλιεργοῦν: σιτάρι, κριθάρι, σίκαλι, βρώμη, ἀραβόσιτο, πατάτες, λαχανικά, βαμπάκι, χαροῦπια. Ἀκόμη καὶ ρύζι ἄρχισαν νὰ καλλιεργοῦν σὲ μερικές περιφέρειες. Μεγάλη ἀνάπτυξη στὴν Ἑλλάδα ἔχει ἡ ἀμπελοργία καὶ ἡ καπνοκαλλιέργεια. Τὰ Ἑλληνικά σταφύλια, κρασιά, σταφίδα καὶ οἰνοπνεύματα ἔρχονται πρῶτα στὸν κόσμο μαζί μὲ τὰ Γαλλικά. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ καπνά. Αὐτὰ τὰ δύο προϊόντα ἀποτελοῦν καὶ τὰ δύο σκέλη τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας τῆς χώρας. Ἀναπτυγμένη ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ δενδροκαλλιέργεια σὲ ὠρισμένα μέρη: μηλιές, πορτοκαλιές, ἐλιές, ἀμυγδαλές, συκιές κλπ. Ἡ γεωργικὴ ὅμως παραγωγή τῆς Ἑλλάδας δὲν φθάνει νὰ θρέψη τὸν πληθυσμὸ τῆς. Γιατὸ εἰσάγομε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ: σιτάρι, ὄσπρια, παστά, λίπη, ρύζι, ἄλευρα κλπ.

2) *Κτηνοτροφία.*—Ἡ κτηνοτροφία εἶναι πολὺ διαδομένη στὴ χώρα μας. Τρέφονται κοπάδια μὲ πρόβατα, γίδια, βόδια, γουρούνια. Ἀπὸ τὰ ζῶα αὐτὰ παίρνουμε τὸ γάλα, κρέας, δέρμα, μαλλιά. Ἡ Ἑλλάδα ἐξάγει ἐκλεκτὰ τυριά: στὴν Ἀμερική καὶ βούτυρα. Στὴν ἀγορὰ ὅμως βλέπομε καὶ ξένα τυριά καὶ βούτυρα πολὺ κατώτερα ἀπὸ τὰ Ἑλληνικά. Αὐτὸ γίνεται γιατί τώρα, μετὰ τὸν πόλεμο, σταμάτησε ἡ δική μας παραγωγή. Ἐχομε καὶ καλὴ πτηνοτροφία καὶ μελισσοκομία. Σὲ ὠρισμένα μέρη καὶ σηροτροφία. Στὸν παραγωγικὸ χάρτη τὰ βλέπομε ὅλα αὐτά. Τὰ μεγάλα ζῶα: ἄλογα, μουλάρια, βόδια τὰ χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ καλλιεργοῦμε τὰ χωράφια καὶ γιὰ τὶς μεταφορές.

3) *Κυνήγια.*—Ἄγρια ζῶα ὑπάρχουν στὰ ὄρεινα μέρη τῆς χώρας μας: λίγες ἀρκοῦδες, ἀγριογούρουνα, ζαρκάδια, ἀγριοκάτσικα, λύκοι, τσακάλια, ἀλεπούδες, κουνάβια, λαγοί. Ἀπὸ αὐτὰ πολλὰ τὰ κυνηγοῦν γιὰ τὸ κρέας, τὸ δέρμα, τὸ γουναρικό. Ἀλλὰ γιατί εἶναι ἐχθροὶ τῆς κτηνοτροφίας. Ὑπάρχουν καὶ ἄγρια πουλιά: πέρδικες, μπεκάτσες, ὀρτύκια, ἀγριοπαπες.

4) *Ἀλιεία.*—Ἡ ἀλιεία εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς κυριώτερες ἀσχολίες τῶν Ἑλλήνων. Ὑπάρχουν ὅλα τὰ εἶδη τῶν ψαριῶν στὶς Ἑλληνικὲς θάλασσες: σαρδέλλες, κέφαλοι, μαρίδες, σπάροι καὶ λιθρίνια. Ὅμως καὶ στὴν ἀλιεία ὑστερεῖ ἡ Ἑλλάδα γιατί δὲν ὑπάρχουν τὰ νέα μέσα τῆς ψαρικήs, ὅπως στὴν Εὐρώπη. Πολλοὶ νησιῶτες ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὴ σπογγαλιεία.

5) *Δασικὰ προϊόντα.*—Ἡ Ἑλλάδα ἔχει ἄφθονα δάση. Λειτουργοῦν μερικά νεροπρίονα στὴν Πίνδο καὶ σὲ μερικά ἄλλα δασωμένα βουνά. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουν τὰ μέσα γιὰ νὰ γίνῃ συστηματικὴ ἐκμετάλλευση τοῦ δασικοῦ πλοῦτου τῆς χώρας μας κι ἔτσι εἰσάγομε ξυλεία ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ (Σουηδία, Ρουμανία, Καναδά),

6) *Ὀρυκτά*.—Πολλά ὄρυκτά ἔχει τὸ ὑπέδαφος τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ δὲν γίνεται καλὴ ἐκμετάλλευση του. Βγαίνουν μικρὲς ποσότητες ἀπὸ μολύβι, σίδηρο, τσίγκο, σμύρι, χρώμιο, μαγγάνιο, νικέλιο, θειάφι, χαλκὸ, μάρμαρο καὶ μεγάλες ποσότητες κάρβουνο κατωτέρας ποιότητος (λιγνίτης). Ὅλα τὰ ὄρυκτά αὐτὰ ἐξάγονται στὸ ἐξωτερικόν. Τὴν ἐκμετάλλευση τοὺς ἔχουν ἀναλάβει ξένες ἐταιρεῖες.

7) *Βιομηχανία*.—Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο εἶχε ἀναπτυχθῆ καλὴ βιομηχανία στὴν Ἑλλάδα. Βιομηχανίες ὑφασμάτων (Βόλο, Νάουσα, Πειραιά, Ἀθήνα), καπνοβιομηχανίες, βιομηχανίες οἰνοπνευματοποιίας, ὑαλουργίας, φαρμακευτικῶν προϊόντων. Σήμερα πολλὲς ἐκλείσαν, ἄλλες ἀνοίγουν τώρα κι ἄλλες ξαναβρῆκαν τὸν παλαιὸ ρυθμὸ τοὺς. Σπουδαῖες εἶναι οἱ καπνοβιομηχανίες μας ποὺ ἐπεξεργάζονται τὰ καπνὰ καὶ τὰ στέλνουν στὸ ἐξωτερικόν. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ οἰνοπνευματοποιεῖς μας. Ὅλες οἱ ἄλλες ὑστεροῦν. Γιατὸ τὰ περισσότερα γυαλικά, φάρμακα, δέρματα, ὑφάσματα, τρόφιμα, μηχανήματα τὰ εἰσάγομε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν.

8) *Ναυτιλία*.—Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων καὶ τῶν νησιῶν ἐπιδίδονται στὴ ναυτιλία. Ἀπὸ μικροὶ μπαρκάρουν στὰ μεγάλα καράβια καὶ ὀργώνουν τοὺς ὠκεανούς εἴτε ὡς μούτσοι καὶ λοστρόμοι εἴτε ὡς καπεταναοί. Ἀλλὰ καὶ τὶς μεταφορὲς καὶ τὸ ἐμπόριο, στὸ ἐσωτερικόν τῆς χώρας, αὐτοὶ τὸ ἐκτελοῦν μὲ καΐκια, βενζινάκατες καὶ πλοῖα κάθε χωρητικότητος. Ἡ Ἑλλάδα ἔρχεται ἐβδόμη σχεδὸν σὲ χωρητικότητά πλοίων σὲ ὅλο τὸν κόσμον παρόλο ποὺ ἔχασε τὰ 3/4 τῶν πλοίων τῆς κατὰ τὶς ἐπιχειρήσεις τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου.

9) *Ἐμπόριο*.—Μεγάλον ἐμπόριον διεξάγεται μεταξὺ ὄλων τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐμεῖς ἐξάγομε τὰ λίγα προϊόντα μας καὶ εἰσάγομε ἀπ' ὅλα τὰ εἶδη ποὺ μᾶς λείπουν.

10) *Τουρισμός*.—Ἄλλη μεγάλη πηγὴ πλούτου γιὰ τὴ χώρα μας εἶναι ὁ *τουρισμός*. Ἐπειδὴ ἔχομε πολλὰς ἀρχαιότητες ἔρχονται ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου περιηγητὲς νὰ ἐπισκεφθοῦν, νὰ θαυμάσουν καὶ νὰ μαζέψουν πολυτιμὲς πληροφορίες γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος ποὺ ἐφώτισε μὲ τὸν πολιτισμὸν τῆς ὀλόκληρῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ τουριστικὴ αὐτὴ κίνησις ἐνισχύεται ἀκόμη πιὸ πολὺ ἀπὸ τὸ ὥραϊον κλίμα, τὸν ξάστερον οὐρανόν, τὰ δαντελωτὰ ἀκρολιάνια, τὰ μυρωμένα νησιά, τὶς ἄγριες βουνοκορφὲς τῆς γαλανῆς μας πατρίδας. Ἐκτὸς ἀπὸ ὅσους ἐπισκέπτονται τὶς ἀρχαιότητες ἔρχονται καὶ ἄλλοι γιὰ νὰ θαυμάσουν καὶ νὰ ἀπολαύσουν ὅλες αὐτὲς τὶς ὠραιότητες ποὺ παρουσιάζει ἡ Ἑλληνικὴ Φύσις.

11) *Ἱαματικὲς Πηγές*.—Στὴ χώρα μας ὑπάρχουν πολλὰς ἱαματικὲς πηγές ποὺ θεραπεύουν τὶς ἀρρώστειες μὲ λουτρά.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Όνομασία και Ίστορία της.—Η Ελλάδα είναι μία από τις αρχαίες χώρες του κόσμου. Την ονομασία της πήρε από τον μυθολογικό γενάρχη μας «Έλληνα», όπως μάθαμε στην ιστορία της Δ' τάξης.

Πληθυσμός — κάτοικοι.—Ο πληθυσμός της Ελλάδας είναι 7 1)2 εκ. κατ. Πριν από τον πόλεμο ήταν μεγαλύτερος. Άλλα ή κατοχή και οι πόλεμοι τον λιγόστεψαν. Στην Ελλάδα δεν κατοικούν ξένες φυλές παρά μονάχα Έλληνες. Υπάρχουν ελάχιστοι Έβραίοι, Τούρκοι και Άλβανοι (Τσαμουριά), που έχουν συνδεθεί με τον Έλληνικό πληθυσμό γιατί ζουν από πολλά χρόνια στην Ελλάδα και έχουν ξεελληνισθεί.

Γλώσσα.—Σε ολόκληρη την Ελλάδα μιλιέται ή Έλληνική γλώσσα με μικρές τοπικές διαφορές στην προφορά (ιδιωματισμοί).

Θρησκεία.—Ορθόδοξη Χριστιανική.

Πολιτική κατάσταση — πολίτευμα.—Η Ελλάδα αποτελεί Βασίλειο με κληρονομικό Βασιλέα, Σύνταγμα και Βουλή.

Πολιτική διαίρεση.—Η Ελλάδα διαιρείται σε 11 μεγάλα γεωγραφικά διαμερίσματα και περιοχές: 1) Στερεά Ελλάδα μαζί με την Εύβοια, 2) Θεσσαλία, 3) Ήπειρος, 4) Μακεδονία, 5) Θράκη, 6) Πελοπόννησος, 7) Νησιά Αιγαίου, 8) Νησιά Ίονίου, 9) Κυκλάδες, 10) Κρήτη και 11) Δωδεκάνησα.

Νομοί.—Κάθενα από τα διαμερίσματα αυτά χωρίζεται σε νομούς (2-5). Έτσι ολόκληρη ή Ελλάδα έχει 51 Νομούς. (Νά τους βρήτε στο χάρτη). Οι Νομοί χωρίζονται σε Έπαρχίες - Δήμους - Κοινότητες.

Διοικητική διαίρεση.—Τή Διοίκηση του Κράτους έχει ή *Κυβέρνηση* που έδραει στην Αθήνα. Η Κυβέρνηση αποτελείται από 16 *Υπουργούς*, όσα είναι και τα *Υπουργεία*. Ο πρώτος από όλους τους ύπουργούς λέγεται *Πρωθυπουργός*. Η Κυβέρνηση και τα *Υπουργεία* βγαίνουν από τους *Βουλευτές* της Βουλής που εκλέγει με ψηφοφορία ο Λαός κάθε 4 χρόνια. Η Βουλή ψηφίζει τους Νόμους και ή Κυβέρνηση τους εκτελεί με τα εκτελεστικά της όργανα: τους *Υπουργούς*, *Γενικούς Διοικητές*, *Νομάρχες*, *Έπαρχους*, *Δημάρχους* και όλους τους Δημοσίους *Υπαλλήλους*.

Για την καλύτερη διοίκηση ή χώρα χωρίσθηκε σε 4 Γενικές Διοικήσεις, που τις διοικούν Γενικοί Διοικητές: της Ήπειρου, Μακεδονίας, Θράκης, Κρήτης.

Τά Υπουργεία.—Τά *Υπουργεία* είναι τά έξης: 1) *Έσωτερικών*. Αυτό κανονίζει την έσωτερική διοίκηση του Κράτους με τις Γεν. Διοικήσεις, τις Νομαρχίες, τις Έπαρχίες, τους Δήμους και τις Κοινότητες. 2) *Τών Έξωτερικών*. Αυτό κανονίζει τις έξωτερικές υποθέσεις της χώρας μας. 3) *Τής Παιδείας*. Φροντίζει για την κανονική λειτουργία τών σχολείων, τά προγράμματα, τά σχολικά κτίρια, την έκδοση βιβλίων, τό διορισμό δασκάλων και καθηγητών. Η παιδεία (έκπαίδευση) στην Ελλάδα είναι δωρεάν για όλα τά παιδιά στο Δημοτικό σχολείο. Από εκεί και πάνω δεν είναι υποχρεωτική. Υπάρχουν 18.000 δάσκαλοι σε όλη τη χώρα, πολλά Δημοτικά σχολεία και Γυμνάσια καθώς και δύο Πανεπιστήμια: ένα στην Αθήνα και ένα στη Θεσσαλονίκη. Στην Αθήνα υπάρχει

καὶ Πολυτεχνεῖο καὶ πολλὰ ἄλλα ἀνώτερα σχολεῖα: Γυμναστικὴ Ἀκαδημία (ποῦ βγαίνουν οἱ Γυμναστές), Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία (ποῦ βγαίνουν οἱ Δημοδιδάσκαλοι), καὶ πολλὰ ἄλλα Τεχνικὰ σχολεῖα. Ὅλα αὐτὰ τὰ διοικεῖ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας. 4) Στρατιωτικῶν. Αὐτὸ διοικεῖ τὸ στρατό. 5) Ναυτικῶν. Διοικεῖ τὸ πολεμικὸ Ναυτικὸ μᾶς. 6) Ἀεροπορίας. 7) Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας. Διοικεῖ τὸν ἔμπορικὸ μᾶς στόλο. 8) Γεωργίας. 9) Ἔργασίας. 10) Δημοσίων Ἔργων. 11) Μεταφορῶν. 12) Ὑγιεινῆς. 13) Δικαιοσύνης. 14) Δημοσίας Τάξεως. 15) Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ 16) Οἰκονομικῶν.

Μεγάλες πόλεις καὶ λιμάνια στὴν Ἑλλάδα.—Πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδας εἶναι ἡ Ἀθήνα (800 χιλ. κάτ.). Ἡ Ἀθήνα ἔχει ὠραία κτίρια, σπουδαῖα ἀρχαῖα μνημεῖα ὅπως τὴν Ἀκρόπολη, τὸν Παρθενῶνα, τὸ Θησεῖο, τὸ Στάδιο. Ἐχει ὠραία πάρκα καὶ πλατεῖες: τὸ Ζάππειο, Πεδίον Ἀρεῶς, Πλατεῖα Ὀμονοίας, Συν-

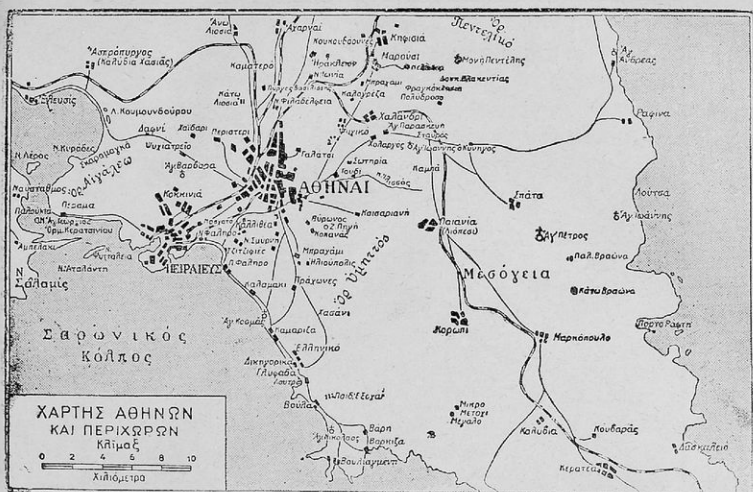

Ἡ Ἀθήνα ὅπως φαίνεται ἀπὸ ἀεροπλάνο

τάγματος. Ἐχει καὶ ὠραίους δρόμους. Μεγάλον λιμάνι, κοντὰ στὴν Ἀθήνα, εἶναι ὁ Πειραιῶς (300 χιλ.), τὸ μεγαλύτερον τῆς Ἑλλάδας.

Στὴν Πελοπόννησο μεγάλες πόλεις ἔχομε τὴν Κόρινθο, τὸ Ναύπλιο (7000), τὴν Πάτρα (70.000, τὸ τρίτον ἔμπορικὸν λιμάνι τῆς χώρας μετὰ τὸν Πειραιῶν καὶ τὴν Θεσσαλονικὴν), τὸν Πύργον (20.000), τὴς Καλάμες (30.000), τὴ Σπάρτη (9.000) καὶ τὴν Τρίπολη (15.000). Ὅλες αὐτὲς εἶναι πρωτεύουσες νομῶν, ἔκτος ἀπὸ τὴν Κόρινθο.

Στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, ἔκτος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιῶν, ἔχομε: τὴ Λαμία (20.000), τὴ Χαλκίδα (10.000), τὸ Μεσολόγγι (10.000), τὸ Ἀργεῖο (15.000).

*Όλες αυτές είναι πρωτεύουσες νομών, έκτος του Ἀργινίου.

Στὴν Ἠπειρο ἔχομε: τὰ *Γιάννενα* (35.000), τὴν *Πρέβεζα* (10.000) καὶ τὴν *Αἶονα* (10.000). Καὶ οἱ τρεῖς εἶναι πρωτεύουσες ὁμώνυμων νομών.

Στὴ Θεσσαλία: τὴ *Λάρισα* (30.000), τὰ *Τρίκαλα* (25.000), τὸ *Βόλο* (30.000), τὴν *Καρδίτσα* (10.000).

Στὴ Μακεδονία: τὴ *Θεσσαλονίκη* (280 χιλ.), τὸ δεῦτερο λιμάνι τῆς Ἑλλάδος στὸ μυχὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου. Ἐχει ὠραία κτίρια καὶ προκυμαία. Εἶναι κόμβος συγκοινωνιακὸς γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ καὶ ἐξωτερικὸ. Ἄλλες πόλεις ἔχομε: τὴ *Φλώρινα* (15.000), τὴν *Κοζάνη* (15.000), τὴν *Ἐδεσσα* (15.000), *Κατερίνη* (25.000), τὸ *Κιλκίς* (8.000), τὸν *Πολύγυρο* (5.000), τὴς *Σέρρες* (35.000), τὴ *Δράμα* (35.000), τὴν *Καβάλλα* (60.000).

Στὴ Θράκη ἔχομε: τὴν *Ξάνθη* (40.000), τὴν *Κομοτινή* (30.000), τὴν *Ἀλεξανδρούπολη* (20.000).

Στὴν Κρήτη: τὰ *Χανιά* (35.000), τὸ *Ρέθυμνο* (10.000), τὸ *Ἡράκλειο* (40.000), τὸν *Ἅγιο Νικόλαο* (5.000).

Στὰ νησιά τοῦ Ἰονίου: *Κέρκυρα* (40.000), *Λευκάδα* (6.000), *Αργοστόλι* (10.000), *Ζάκυνθος* (12.000).

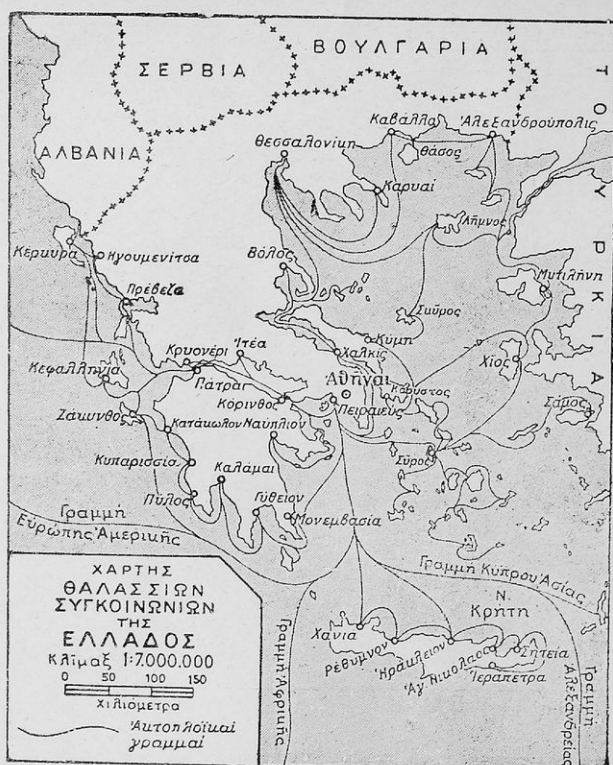
Στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου: *Χίος* (25.000), *Βαθὼ - Σάμου* (12.000), *Μυτιλήνη* (30.000).

Στὴς Κυκλάδες: ἡ *Ἐρμούπολη* (25.000).

Στὰ Δωδεκάνησα: ἡ *Ρόδος*, ὠραιότατη πόλη, κέντρο τουριστικὸ μὲ *Εὐρωπαϊκὴ* φήμη.

Συγκοινωνία.—Ἡ συγκοινωνία στὴν Ἑλλάδα γίνεται μὲ ὅλα τὰ μέσα:

ζώα, κάρα, αυτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοία, αεροπλάνα. Αυτοκινητόδρομοι υπάρχουν σε όλη τη χώρα και ενώνουν τις πρωτεύουσες των νομών και έπαρχιών άναμεταξύ τους. Τελευταία άρχισαν να λειτουργούν και οι σιδηρόδρομοι που είχαν σταματήσει από τον πόλεμο. Στην Ελλάδα έχουμε 2694 χιλίόμε. σιδηροδρομικές γραμμές που λειτουργούσαν προπολεμικά και μπήκαν ξανά σε κίνηση. Είναι δε οι έξης :

1) Ο ηλεκτρικός σιδηρόδρομος Αθηνών—Πειραιώς με 10 χιλμ. μήκος και ο σιδηρόδρομος Αθηνών—Κηφισιάς που θα χρησιμοποιηθή και πάλι.

2) Ο σιδηρόδρομος Πειραιώς—Αθηνών—Πελοποννήσου (Σ.Π.Α.Π.) με 847 χιλμ. μήκος που έκτελεί τη συγκοινωνία Πειραιώς—Αθηνών—Κορίνθου—Καλαμών και Κορίνθου—Πατρών—Πύργου—Όλυμπίας καθώς και Πύργου—Μελιγαλά. Όλες αυτές οι γραμμές έχουν και μικρές διακλαδώσεις. Στους Σ.Π.Α.Π. άνήκει και η γραμμή Αθηνών—Λαυρίου.

3) Ο σιδηρόδρομος Βορειοδυτικής Ελλάδας από Κρουονέρι—Μεσολόγγι—Άγρινιο με μήκος 75 χιλ.

4) Οί σιδηρόδρομοι Θεσσαλίας : Βόλου—Βελεστίνου—Λαρίσης, Βελεστίνου—Καλαμπάκας και Βόλου—Μηλεών με συνολικό μήκος 230 χιλμ.

5) Οί σιδηρόδρομοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους (Σ.Ε.Κ.) Ἀθηνῶν—Λαρίσης—Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκης—Φλωρίνης—Μοναστηρίου (καί ἀπό ἐκεῖ στήν Κεντρική Εὐρώπη), Θεσσαλονίκης—Σερρών—Δράμας—Ξάνθης—Ἀλεξανδρούπολης καί ἀπό ἐκεῖ στήν Κων)πολη (1230 χιλμ.).

6) Ὁ σιδηρόδρομος Ἀθηνῶν—Χαλκίδας.

Θαλάσσια συγκοινωνία.—Ἡ συγκοινωνία μεταξύ τῶν διαφόρων παραλίων πόλεων καί νησιῶν τῆς χώρας μας γίνεται τακτικωτάτη μέ μικρά καί μεγάλα ἀτμόπλοια. Εἶναι πυκνὸ τὸ δίκτυο τῆς ἀκτοπλοίας μας. Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ἀναχωροῦν κάθε ὥρα ἀτμόπλοια πού ἐκτελοῦν τὶς συγκοινωνίες πρὸς ὅλα τὰ λιμάνια τῆς χώρας καί τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἀεροπορική συγκοινωνία.—Ἀπὸ τὸ 1932 εἶχε ἀρχίσει κάποια ἀεροπορική συγκοινωνία μέ τὴν ἴδρυση τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Ἑναερίων Συγκοινωνιῶν. Ὑπῆρχε συγκοινωνία μεταξύ Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης, Ἀθηνῶν—Γιαννίνων. Τώρα ἄλλες Ἑταιρεῖες : ἡ «ΕΛΛΑΣ» καί ἡ «ΤΑΕ» ἀντικατέστησαν τὴν προπολεμική καί ἐκτελοῦν καθημερινὴ συγκοινωνία ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ (Χασάνι) τῶν Ἀθηνῶν πρὸς 7 διευθύνσεις : Ἀθῆναι—Ἀγρίνιο—Γιάννινα, Ἀθῆναι—Θεσσαλονίκη—Εὐρώπη, Ἀθῆναι—Λάρισα, Ἀθῆναι—Πάτραι—Εὐρώπη, Ἀθῆναι—Μυτιλήνη—Κωνσταντινούπολη—Ρωσία, Ἀθῆναι—Χανιά, Ἀθῆναι—Ἡράκλειο, Ἀθῆναι—Ρόδος κλπ.

Δὲν ὑπολογίζομε καί τὶς γραμμὲς πού συνδέουν τὴν Ἑλλάδα μέ τὸ ἐξωτερικὸ οὔτε τὰ δρομολόγια τῶν ξένων ἀεροπορικῶν ἑταιρειῶν πού ἐκτελοῦνται μέ ἐνδιάμεσο σταθμὸ τὰ ἀεροδρόμια τῆς Ἑλλάδας.

ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νὰ μελετήσετε τὸν τριπλὸ χάρτη μας (γεωφυσικὸ—παραγωγικὸ—πολιτικὸ) καί νὰ ἐπαληθεύετε πάνω σ' αὐτοὺς ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα.

2) Νὰ κάνετε στὴν ἀμμοδόχο καί σὲ χαρτόνια τὶς τρεῖς μορφὲς τῆς Ἑλλάδας μας καί νὰ βάλετε ἐκεῖ ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα.

3) Νὰ μελετήσετε κι' ἄλλους χάρτες : τουριστικούς, συγκοινωνιακοὺς, λευκώματα.

4) Νὰ κάνετε ἓνα σύντομο φανταστικὸ ταξιδάκι σ' ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα.

5) Νὰ γράψετε μιὰ ἐκθεση γιὰ ὅλα αὐτά.

2. Α Λ Β Α Ν Ι Α

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — έκταση — σύνορα — πληθυσμός.—Η Ἀλβανία βρίσκεται στὰ Β.Α. τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔχει έκταση 27.500 τ. χ. Ὁ πληθυσμὸς τῆς φθάνει μόλις τὸ 1.000.000 κατ. Πρὸς Β. συνορεύει μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία, πρὸς Ν. μὲ τὴν Ἑλλάδα, πρὸς Α. μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία πάλι, πρὸς Δ. βρέχεται ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα.

Παράλια.—Τὰ παράλια τῆς Ἀλβανίας δὲν παρουσιάζουν ἀνώμαλο διαμελισμὸ. Οὔτε χερσονήσους βλέπομε, οὔτε ἀκρωτήρια, κόλπους κλπ. Ὑπάρχουν δύο μικροὶ κόλποι τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἀναφέρωμε : ὁ κόλπος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (κουτὰ στὸ Δυράχιο) καὶ ὁ κόλπος τῆς Ἀβλώνας. Ἐπίσης μία χερσόνησος κοντὰ στὴν Αὐλώνα ἐπάνω στὴν ὁποία εἶναι τὰ Κεραῦνια ὄρη.

Νησιά.—Ἐνα μόνον μικρὸ νησάκι ἔχει στὸ στόμιο τοῦ κλόπου τῆς Αὐλώνας : τὴ Σάσσωνα. Τὴν ἔχουν ὀχυρώσει καλὰ γιὰ στρατηγικοὺς σκοποὺς.

Βουνά.—Εἶναι πολὺ ὄρεινὴ χώρα. Τὰ βουνὰ τῆς εἶναι συνέχεια τῶν Δυναρικών Ἀλπεων. Αὐτὴ ἡ μεγάλη ὄρσειρὰ διακλαδίζεται πρὸς Ν. καὶ σχηματίζει τὶς Ἀλβανικὰς Ἀλπεις μὲ κυριώτερα βουνά : τὴν Τρεμπεσίνα, Τομόρι, Σκάρδος, Μοράβα καὶ Κεραῦνια. Τὸ πιὸ ψηλὸ φθάνει τὰ 2600 μ.

Πεδιάδες.—Στὰ παράλια τῆς βλέπομε μικρὰς πεδιάδες ἀλλὰ, ὅπως εἶπαμε, τὸ ἔδαφος τῆς εἶναι ὄρεινὸν.

Ποταμοί.—Τὶς πεδιάδες αὐτὰς καὶ τὶς ἄλλες κοιλάδες τοῦ ἐσωτερικοῦ διασχίζουν τρεῖς κύριοι ποταμοί : ὁ Ἀῶος, ὁ Ἀγρος καὶ ὁ Δρίνος. Αὐτοὶ τὶς ποτίζουν καὶ τὶς κάνουν εὐφορες.

Λίμνες — ἔλη.—Τρεῖς λίμνες βλέπομε στὴν Ἀλβανία : τῆς Σκόδρας, τῆς Πρέσπας καὶ τῆς Ἀχρίδας. (Οἱ δύο τελευταῖες ἀνήκουν σὲ τρεῖς χῶρες : στὴν Ἀλβανία, στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴ Γιουγκοσλαβία). Στὶς πεδινὰς περιοχὰς τῆς σχηματίζονται καὶ πολλὰ ἔλη.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς Ἀλβανίας εἶναι μεσογειακὸ στὰ παράλια καὶ ἠπειρωτικὸ στὸ ἐσωτερικὸν.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

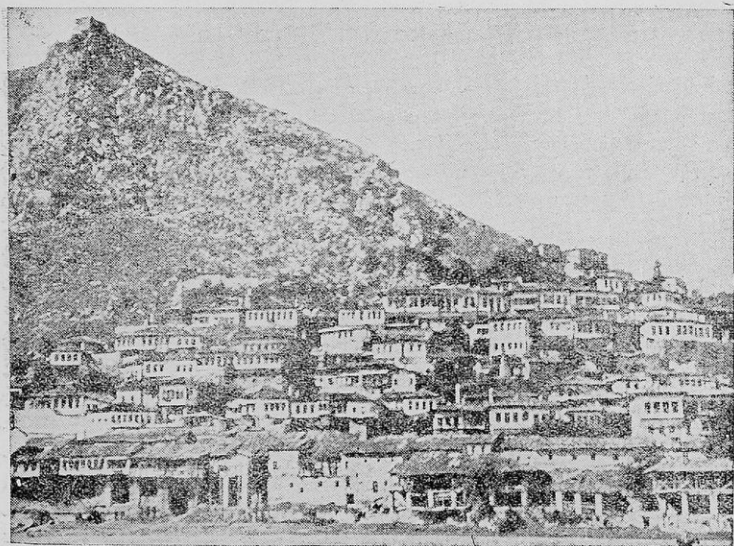
Προϊόντα — παραγωγή.—Ὑπάρχουν πολλὰ καρποφόρα δένδρα (πορτοκαλιὰς, ἐλιὰς, ἀμπέλια), ὀλίγα δημητριακὰ, ἀρκετὰ κτηνοτροφικὰ (κρέατα, τυριά βούτυρα), λίγο πετρέλαιο, κάρβουνο, σίδηρο (μικρὴ ἐκμετάλλευση), περιορισμένη ἀλιεία, ἐλαχίστη βιομηχανία, ἀνὺπαρκτὴ ναυτιλία, φτωχὸ τὸ συγκοινωνιακὸ τῆς δίκτυο.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — γλώσσα — θρησκεία.—Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀλβανίας ἀποτελεῖται ἀπὸ 600 χιλ. Ἀλβανοὺς (Μουσουλμάνους κατὰ τὴ γλώσσα καὶ τὸ θρήσκευμα,

*Από 250 χιλ. Χριστιανούς ὀρθοδόξους (Ἕλληνες τῆς Βορείου Ἡπείρου) καὶ 150 χιλ. καθολικούς. Οἱ Ἕλληνες μιλοῦν τὴν Ἑλληνικὴ καὶ τὴν Ἀλβανικὴ.

Ἱστορία — πολιτισμός.—Οἱ Ἀλβανοὶ ἔχουν ἀρχαία ἱστορία. Κατάγονται ἀπὸ τοὺς Ἰλλυροὺς ποὺ εἶχαν ἀναπτύξει κάποιον πολιτισμό. Τὸ ὄρεινὸ ἔδαφος τῆς χώρας τῶν δὲν ἐπέτρεψε νὰ δημιουργηθῆ καὶ ἀργότερα σπουδαῖος πολιτισμὸς κι' ἔτσι παρέμειναν πάντοτε ὡς βοσκοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, ὡς κυνηγοὶ καὶ πολεμιστὲς τοὺς ὁποῖους ἐμίσηθωνε ὁ Ἀλῆ Πασᾶς καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες τῶν Βαλκανίων κατὰ καιροὺς. Ὡς πολεμιστὲς διεκρίθησαν πάντοτε. Μία μόνο φορὰ κατώρθωσαν οἱ Ἀλβανοὶ νὰ κάνουν κράτος. Τὸ 14ο περίπου αἰῶνα μὲ ἀρχηγὸ τὸν Σκεντέρμπεη. Ἀλλὰ μετὰ τὸ θάνατό του πάλι περιῆλθαν στὴν ἐξουσία τῶν

Μερικὴ ἀποψη τοῦ Βερατίου

Τούρκων. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 1912-13 ἡ Ἀλβανία ἐλευθερώθηκε κι ἔγινε ἀνεξάρτητο κράτος μὲ Βασιλέα. Τὸ 1925 ἔγινε Δημοκρατία. Ἐγινε ξανά Βασίλειο τὸ 1928 μὲ βασιλέα τὸν Ἀχμέτ Ζώγου. Τὸ 1939 κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ σήμερα εἶναι ἀνεξάρτητο κράτος.

Πολίτευμα.—Δημοκρατία.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα *Τίρανα* (35.000). Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ *Σκόδρα* (Σκούταρι, 35.000), *Κορυτσά* (25.000), *Δυράχιο* (10.000), *Ἀργυροκάστρο* (12.000), *Ἐλβασάν* (10.000), *Βεράτι* (12.000), *Ἅγιοι Σαράντα* (3.000), *Χεϊμάρρα* (3.000), *Αἰδύνα* (8.000).

Συγκοινωνία.—Δέν περνά καμία σιδηροδρομική γραμμή από τὸ ἔδαφος τῆς πού νά τὴν ἐνώνη μετὰ τὶς ἄλλες Βαλκανικὲς χῶρες. Ὑπάρχουν μόνο μερικὸι αὐτοκινητόδρομοι. Ἡ ὑπόλοιπη συγκοινωνία γίνεται μετὰ ζῶα, κάρρα κλπ. Ἐλευταία ἀπέκτησε ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μετὰ τὸ ἐξωτερικὸ μόνον ἢ πρωτευούσα τῆς.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νὰ κοιτάξετε στὸ χάρτη τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου καὶ νὰ βρῆτε ἐκεῖ ὅσα εἶπαμε παραπάνω γιὰ τὴν Ἀρβανία στὸ χάρτη. 2) Νὰ κάνετε τὸ χάρτη τῆς Ἀλβανίας στὸ τετράδιο τῆς χαρτογραφίας σας. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὴ λέξη ALBANIA. 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ γεωγραφικὰ ταξίδια ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μέχρι τὶς διαφορὰς πῶλεις μετὰ αὐτοκίνητο.

3. ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΥΙΑ (ΣΕΡΒΙΑ)

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — ἔκταση — σύνορα — πληθυσμὸς.—Ἡ Σερβία βρίσκεται στὰ Δυτικὰ παράλια τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ ἔχει ἔκταση 250.000 τ. χ. Πληθυσμὸς 14 ἑκατομμύρια. Συνορεύει πρὸς Β. μετὰ τὴν Αὐστρία καὶ Οὐγγαρία, πρὸς Ν. μετὰ τὴν Ἀλβανία καὶ τὴν Ἑλλάδα, πρὸς Α. μετὰ τὴ Βουλγαρία καὶ Ρουμανία καὶ πρὸς Δ. βρέχεται ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα, συνορεύει δὲ καὶ μετὰ τὴν Ἰταλία.

Παράλια.—Τὰ παράλια τῆς εἶναι πολὺ ἀνώμαλα. Σχηματίζονται ἐκεῖ πολλοὶ κολλίσκοι καὶ ὀρμίσκοι. Ἐπίσης μερικὰ νησάκια καὶ ἡ χερσονήσος τῆς *Ιστρίας*. Κόλπο βλέπομε ἕναν: τὸν κόλπο τοῦ *Φιοῦμε*.

Βουνά.—Τὸ ἔδαφος τῆς Σερβίας εἶναι ὄρεινὸ στὰ δυτικὰ παράλια καὶ σ' ὅλο τὸ νότιο μέρος. Βουνὰ βλέπομε στὰ Β.Δ. τὶς *Ιούλιες Ἀλπεις*, στὰ σύνορα τῆς Γιουγκοσλαβίας—Ἰταλίας—Αὐστρίας (ὕψος 2850). Στὰ δυτικὰ παράλια καὶ σὲ ὅλο τὸ μῆκος τῆς χώρας βλέπομε τὶς *Δυναρικές Ἀλπεις* μετὰ ψηλότερη κορυφὴ τους τὸ ὄρος *Δορμίτορα* (2300). Στὴν ὑπόλοιπη νότιο χώρα μικρότερες ὄροσειρές χωρὶς ἀξία λόγου βουνά.

Πεδιάδες.—Μία εἶναι ἡ μεγαλύτερη πεδιάδα τῆς Σερβίας: τὸ λεκανοπέδιο τοῦ κάτω Δούναβι. Αὐτὴ εἶναι συνέχεια τῆς Οὐγγρικῆς πεδιάδας. Ἀρχίζει ἀπὸ τὶς Ν.Α. πλαγιὰς τῶν Ἰουλιῶν Ἀλπεων καὶ μετὰ βόρειο σύνορο τὸ Δούναβι προχωρεῖ μέχρι τὶς Τρανσυλβανικὲς Ἀλπεις τῆς Ρουμανίας. Τὴν πεδιάδα αὐτὴ ποτίζουν τρεῖς μεγάλοι ποταμοί: οἱ Δραῦος, ὁ Σαῦος καὶ ὁ Μοράβας πού χύνονται τὰ νερά τους στὸ Δούναβι. Στὴν ὑπόλοιπη χώρα ὑπάρχουν μικρὲς κοιλάδες χωρὶς μεγάλη σημασία καὶ στὰ παράλια μιὰ μικρὴ κοιλάδα στὸ στόμιο τοῦ ποταμοῦ Ναρέντα τοῦ ὁποίου φέρει τὸ ὄνομα (πεδιάδα τοῦ Ναρέντα).

Ποταμοί.—Εἶναι οἱ παραπάνω: *Δούναβις*, *Δραῦος*, *Σαῦος*, *Μοράβας*, *Ναρέντας*. Ὑπάρχουν καὶ μικρότεροι χωρὶς ἰδιαίτερη σημασία. Ἐπίσης ἀπὸ τὴ Σερβία πηγάζει καὶ ὁ δικός μας Ἀξιὸς (Βαρδάρης) ὁ ὁποῖος, πρὶν φθάσῃ στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο, ποτίζει τὸ 1)2 τῆς νοτίου Γιουγκοσλαβίας. Ὡς πρὸς τὸ Δούναβι δὲν χρειάζεται νὰ ποῦμε περισσότερα. Εἶναι σπουδαία δὸς συγκοινωνίας,

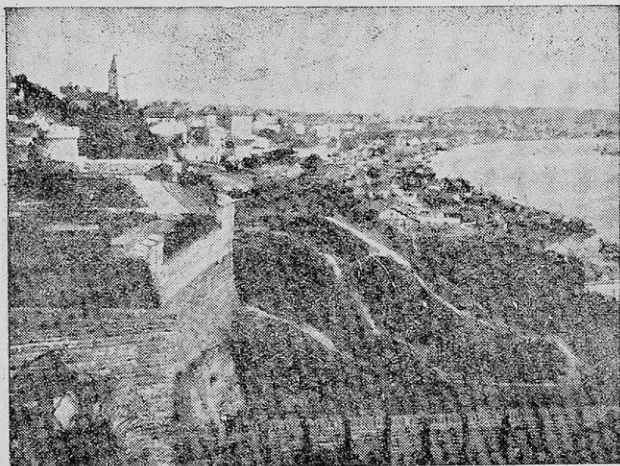
καὶ παράγοντας εὐφορίας, πολιτισμοῦ. Χωρὶς αὐτὸν οὔτε ἡ Οὐγγρική οὔτε ἡ Σερβική οὔτε οἱ Ρουμανικὲς καὶ Βουλγαρικὲς πεδιάδες θὰ εἶχαν τὴ γονιμότητα καὶ τὴν παραγωγή πού ἔχουν σήμερα.

Δίμνες.—Ἐχει τὶς ἴδιες μὲ τὴν Ἀλβανία: τῆς *Σκόδρας*, τῆς *Πρέσπας*, καὶ τῆς *Αἰχρίδας*. Ἐπίσης καὶ τὴ *Δοϊράνη* μοιρασμένη μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς εἶναι ἠπειρωτικὸ σὲ ὁλόκληρη τὴ χώρα γιὰτὶ οἱ Διναρικὲς Ἀλπεις, πού βρίσκονται στὰ δυτικὰ παράλια, δὲν ἀφήνουν τοὺς ἀνέμους τῆς Ἀδριατικῆς νὰ μεταφέρουν τοὺς ὑδατμούς των στὸ ἐσωτερικὸ καὶ νὰ γλυκάνουν τὸ κλίμα τῆς.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—*Γεωργικά:* ἀραβόσιτος, σιτάρι, πατάτες, φασόλια, καπνός, βαμπάκι, ὄσπρια, κοκκινογούλια, φρούτα, ἄφθονα κτηνοτρο-

Βελιγράδι ἡ πρωτεύουσα τῆς Γιουγκοσλαβίας

φικά (κρέας, γαλακτερά, μαλλιά). *Δασικά:* Καλὴ ἐκμετάλλευση. *Ἀλιευτικά:* ἄφθονα στὶς Δαλματικὲς ἀκτὲς καὶ στὰ ποτάμια. *Ὄρυκτά:* κάρβουνο, σίδηρο, χαλκὸ. *Βιομηχανικά:* ἔχει καλὲς βιομηχανίες πού ἐπεξεργάζονται τὰ μαλλιά, τὴν ξυλεία καὶ τὸ μετᾶξι. *Ἐμπόριο:* ἐξάγει κτηνοτροφικά, ὄρυκτά, δασικὰ καὶ γεωργικὰ προϊόντα. Εἰσάγει μηχανήματα πού ἔχει μεγάλη ἀνάγκη καὶ ὑφάσματα.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — γλῶσσα — θρησκεία.—Ὁ πληθυσμὸς τῆς Γιουγκοσλαβίας ἀποτελεῖται ἀπὸ Σέρβους, Κροάτες, Σλοβένους καὶ Μαυροβουνίους. Ἀπὸ τὰ 15 ἑκατ.

κατοίκους της τὰ 50 ο)ο είναι ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, τὰ 40 ο)ο Καθολικοὶ καὶ τὸ ὑπόλοιπο ποσοστὸ εἶναι Διαμαρτυρόμενοι, Μωαμεθανοὶ καὶ Ἰουδαῖοι. Γλῶσσα ἔχουν τὴ Σλαβική μὲ μικρὴ ἀπόχρωση στὴν προφορὰ.

Ἱστορία — πολιτισμός.—Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν, πού ἀποτελοῦν τὴ σημερινὴ Γιουγκοσλαυία, δὲν εἶναι πολὺ ἀρχαία. Ἀρχίζει ἀπὸ τὰ Βυζαντινὰ χρόνια. Ἀργότερα τοὺς βρίσκομε ὑπὸ τὴν κυριαρχία τῶν Τούρκων, ὅπως καὶ τοὺς Ἀλβανούς, ὕστερα ἀπὸ τὴ μεγάλη μάχη τοῦ Κοσσυφοπεδίου κατὰ τὴν ὁποία τὸ ἀνεξάρτητο κράτος τῶν Σέρβων κατακτῆθηκε (1389 μ. Χ.). Ὑστερα ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες, πού πέρασαν κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ διαφόρων ξένων κατακτητῶν, ἰδρύθηκε τὸ ἀνεξάρτητο Βασίλειο τῶν Σέρβων—Κροατῶν—Σλοβένων πού μὲ ἓνα ὄνομα ὀνομάζεται Γιουγκοσλαυία ἢ Σερβία (1918). Σήμερα, μετὰ τὸ β' παγκόσμιο πόλεμο, εἶναι Δημοκρατία Ὁμοσπονδιακὴ μὲ Κεντρικὴ Κυβέρνηση στὸ Βελιγράδι.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα τὸ *Βελιγράδι* (390 χιλ. κάτ.) ὡραία πόλη στὸ μέρος ἀκριβῶς πού ἐνώνονται ὁ Σαῦος μὲ τὸ Δούναβι καὶ στὴ δεξιὰ ὄχθη του. Ἔχει Πανεπιστήμιο καὶ ἄλλα ἀνώτερα καὶ κατώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα. Ἄλλες πόλεις εἶναι : τὸ *Ζάγκρεμπ* (290 χιλ.), τὸ *Σεράγεβο*, πρωτεύουσα τῆς Βοσνίας (120 χιλ.), *Νόσσα* (80 χιλ.) πατρίδα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, *Σκόπια* (90 χιλ.), *Μοναστήρι* (60 χιλ.), *Λουμπλιάνα* (120 χιλ.) πρωτεύουσα τῆς Σλοβενίας, *Κετίγγη*, πρωτεύουσα τοῦ Μαυροβουνίου (80 χιλ.) καὶ πολλὲς ἄλλες μικρότερες στὸ ἐσωτερικὸ καὶ στὰ παράλια: τὸ *Κάτταρο* (10 χιλ.), τὸ *Σπαλάτο* (60 χιλ.), ἡ *Ζάρα* (50 χιλ.), ἡ *Ραγοῦσα* (25 χιλ.), τὸ *Φιοῦμε* (80 χιλ.) καὶ ἡ *Πόλα* (50 χιλ.). Ὅλα αὐτὰ εἶναι λιμάνια στὶς Δαλματικὲς ἀκτὲς. Τὰ δύο τελευταῖα παραχωρήθηκαν τώρα μετὰ τὸν πόλεμο στὴ Γιουγκοσλαυία ὡς ἀνταμοιβὴ γιὰ τὴ συμμετοχὴ της στὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν. Ἀπὸ τὰ λιμάνια αὐτὰ γίνεται ὀλόκληρο τὸ εἰσαγωγικὸ καὶ ἐξαγωγικὸ ἐμπόριο τῆς χώρας.

Συγκοινωνία.—Σχετικὰ μὲ τὶς ἄλλες Βαλκανικὲς χῶρες ἡ Γιουγκοσλαυία ἔχει πυκνὸ σιδηροδρομικὸ δίκτυο. Ἀπὸ τὸ Βελιγράδι ξεκινοῦν πολλὲς γραμμὲς πού ἐνώνουν τὴ χώρα αὐτὴ μὲ τὶς ἄλλες Βαλκανικὲς καὶ Εὐρωπαϊκὲς : Βελιγράδι—Μοναστήρι—Θεσ)κη, Βελιγράδι—Θηρεσιούπολη—Βουδαπέστη, Βελιγράδι—Ζάγκρεμπ—Φιοῦμε—Τεργέστη—Ἰταλία—Αὐστρία, Βελιγράδι—Σόφια, Βελιγράδι—Βουκουρέστι. Ἐπίσης πρὸς ὅλα τὰ λιμάνια τῆς Ἀδριατικῆς : Σπαλάτο, Κάτταρο κλπ. Συγκοινωνία μὲ αὐτοκίνητα ὑπάρχει πυκνὴ. Στὰ ὄρεϊνα ἐξακολουθεῖ ἡ χρησιμοποίησις ζῶων ὡς μεταφορικῶν μέσων πράγμα πού συμβαίνει σὲ ὅλες τὶς Βαλκανικὲς χῶρες.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νὰ κοιτάξετε τὸ χάρτη τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ νὰ βρῆτε ἐκεῖ ὅλα τὰ στοιχεῖα πού διαβάσατε παραπάνω. 2) Νὰ κάνετε τὸ χάρτη τῆς Γιουγκοσλαυίας στὸ τετράδιο τῆς χαρτογραφίας σας. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὶς λέξεις : «Γιουγκοσλαυία, Σερβία, Βοσνία, Μαυροβούνιο, Δαλματία, Ἐρζεγοβίνη, Κροατία, Σλοβενία, Φιοῦμε, Μάχη Κοσσυφοπεδίου 1389». 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ γεωγραφικὰ ταξίδια ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μέχρι τὶς πόλεις καὶ τὰ λιμάνια τῆς Γιουγκοσλαυίας μὲ αὐτοκίνητο, σιδηρόδρομο, πλοῖο, ἀεροπλάνο. 5) Νὰ γράψετε μιὰ μικρὴ ἔκθεσι γι' αὐτὴ.

4. ΡΟΥΜΑΝΙΑ Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — έκταση — σύνορα — πληθυσμός.—'Η Ρουμανία κατέχει τὸ Β. Α. τμήμα τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου με̄ έκταση 236 χιλιάδες τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 16 ἑκατομ. Πρὸς Β. συνορεύει με̄ τὴ Σοβιετικὴ Ρωσία καὶ τὴν Πολωνία, πρὸς Ν. με̄ τὴ Βουλγαρία, πρὸς Α. βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο Πόντο, πρὸς Δ. συνορεύει με̄ τὴ Γιουγκοσλαβία καὶ Οὐγγαρία.

Παράλια.—Τίποτε τὸ ἰδιαίτερο δὲν παρουσιάζουν.

Βουνά.—Βλέπομε τὶς *Τρανσυλβανικὲς Ἄλπεις* ποὺ εἶναι συνέχεια τῶν Καρπαθίων με̄ μεγαλύτερο ὕψος 2.500 μ. Αὐτὴ ἡ ὄροσειρὰ διακλαδίζεται σὲ μικρότερες ἀλλὰ πάντοτε πρὸς τὸ κέντρο τῆς χώρας. Ὅλο τὸ ὑπόλοιπο ἔδαφος εἶναι πεδινὸ.

Πεδιάδες.—Ὁλόκληρη ἡ περιοχή μετὰξυ τοῦ Προῦθου καὶ τοῦ Δούναβι, στὸ ἀνατολικὸ μέρος τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων, εἶναι μία ἀπέραντη πεδιάδα : ἡ *Ρουμανικὴ πεδιάδα*. Ἄλλη πεδιάδα βλέπομε στὰ δυτικὰ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων ποὺ τὴν πορίζει ὁ ποταμὸς Μάρος, παραπόταμος τοῦ Δούναβι. Ἡ πεδιάδα αὐτὴ εἶναι συνέχεια τῆς Οὐγγρικῆς καὶ συνδέεται με̄ τὸ λεκανοπέδιο τοῦ Κάτω Δούναβι (Σερβικὴ πεδιάδα).

Ποταμοί.—Στὴ Ρουμανία κυλοῦν οἱ ἑξῆς ποταμοί : ὁ *Δούναβις* με̄ τὰ παραποτάμια του, ὁ *Προῦθος* καὶ ὁ *Δνεϊστερος*, ποὺ ἀποτελεῖ σύνορο με̄ τὴ Ρωσία. Ὑπάρχει καὶ ὁ *Μάρος* στὰ δυτικὰ ποὺ ἐνώνεται με̄ τὸν *Τίσα* τῆς Οὐγγαρίας. Κι οἱ δυὸ μαζί χύνονται στὸ Δούναβι.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς εἶναι ἡπειρωτικὸ. Ὁ χειμῶνας εἶναι ψυχρὸς γιὰ τὸ φυσοῦν δυνατοὶ ψυχροὶ ἄνεμοι ἀπὸ τὴ Ρωσία. Τὸ καλοκαίρι εἶναι θερμὸ γιὰ τὸ οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι δὲν φθάνουν ἐκεῖ ἐπάνω. Τὰ μικρὰ ρεύματα τοῦ Εὐξείνου Πόντου δὲν εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ μεταβάλουν τὸ κλίμα σὲ μεσογειακὸ.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—'Η Ρουμανία εἶναι ἀποκλειστικὰ *γεωργικὴ χώρα*. Τὰ 3)4 τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ζοῦν ἀκόμη καὶ σήμερα ἀπὸ τὴν γεωργία. Παράγουν ἄφθονο ἀραβόσιτο (τετάρτη στὴν παγκόσμιο παραγωγή), σιτάρι, καπνὸ, κανάβι, λινάρι, καρπούς (δαμάσκηνα πρὸ πολὺ). Ἐπίσης πολλὰ *κτηνοτροφικὰ* προϊόντα. Σήμερα τρέφει 4 1)2 περίπου ἑκατ. βόδια, 3 ἑκατ. γουρούνια, 12 ἑκατ. πρόβατα (τρίτη στὴν Εὐρώπη). *Δασικὰ* προϊόντα : Ξυλεία ἐκλεκτῆς ποιότητος καὶ ξυλοκάρβουνα. Ὁρυκτά : πετρέλαιο, κάρβουνο, ἄλατι. Τὸ πετρέλαιο βγαίνει σὲ μεγάλες ποσότητες στοὺς πρόποδες τῶν Καρπαθίων Β.Α. τοῦ Βουκουρεστίου. Ἡ Ρουμανία ἔρχεται δευτέρα στὴν παραγωγή πετρελαίου στὴν Εὐρώπη μετὰ τὴ Ρωσία. Τὰ βιομηχανικὰ τῆς προϊόντα εἶναι χαρτί, δέρματα, κονσέρβες, ὑφάσματα, μεταλλουργικὰ. Ἐξάγει σιτηρὰ, πετρέλαιο, κάρβουνο, κτηνοτροφικὰ, ξυλεία καὶ εἰσάγει μηχανήματα, φάρμακα, ζάχαρη.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — γλώσσα — θρησκεία.—Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ρουμανίας ἀποτελεῖται ἀπὸ 75 ο)ο Ρουμάνους. Ὁ ὑπόλοιπος πληθυσμὸς εἶναι 1.500.000 Μα-

γυάροι (Ούγγροι) πρὸς τὰ δυτικά διαμερίσματα τῆς χώρας, 800.000 Οὐκρανοί, 700.000 Γερμανοί, Σέρβοι, Τοῦρκοι καὶ Βούλγαροι. Καὶ 900.000 Ἑβραῖοι. Οἱ Ρουμάνοι κατάγονται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Δάκες πού ἀποδέχθηκαν τὴ γλῶσσα καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν Ρωμαίων. Γιατὸ ἡ Ρουμανικὴ γλῶσσα παράγεται ἀπὸ τὴ Λατινικὴ. Εἶναι Χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι. Ἡ σημερινὴ γλῶσσα των ἔχει ἀναμιχθῆ μὲ πολλὰ βαλκανικὰ στοιχεῖα κι ἔτσι δὲν εἶναι ὅπως ἡ Ἰταλική.

Ἱστορία — πολιτισμός.—Ὅταν οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὶς παραδουναβίαιες χώρες καὶ τὴ Ρουμανία (τὴν ἀρχαία Δακίαν) τὸ 106 μ. Χ. μὲ αὐτοκράτορα τὸν Τραϊανό, ἐπέδωξαν νὰ μεταφέρουν στὶς ἐπαρχίες αὐτὲς τὴ γλῶσσα καὶ τὸν πολιτισμὸ των. Ἀργότερα τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ οἱ Βυζαντινοὶ πού τοὺς μετέδωσαν τὴν Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ θρησκεία. Τέλος ἡ Ρουμανία κατακτῆθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Μόνον οἱ ὄρειοι πληθυσμοὶ τῶν Καρπαθίων καὶ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων δὲν ὑποτάσσονταν εὐκολά. Γιατὸ οἱ Τοῦρκοι παραχώρησαν κάποια αὐτονομία στὴ χώρα. Τὸ 1878, ὕστερα ἀπὸ σκληροὺς ἀγῶνες ἐναντίον τῶν Τούρκων ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Κατὰ τὸν ἀ' παγκόσμιον πόλεμον ἡ ἔκτασθίς της μεγάλωσε μὲ τὴν προσάρτησιν τῆς Βεσσαραβίας καὶ τῆς Βουκοβίνης ἀπὸ τὴ Ρωσία καὶ τῆς Τρανσυλβανίας ἀπὸ τὴν Οὐγγαρία. Μετὰ τὸ β' παγκόσμιον πόλεμον ἔχασε τὴν Βεσσαραβία καὶ Βουκοβίνα (παραχωρήθηκε στὴ Ρωσία) καὶ τὴ Δοβρουτσά πού παραχωρήθηκε στὴ Βουλγαρία.

Πολίτευμα.— Δημοκρατία.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα τὸ Βουκουρέστι. (Προπολεμικὰ εἶχε 600 χιλ. κατοικοὺς τώρα ἔχει 1 ἑκατομ. περίπου). Εἶναι ὠραία πόλη μὲ μεγάλη Ἑλληνικὴ παροικία. Ἀπὸ παλαιὰ χρόνια ἔχουν ἐγκατασταθῆ ἐκεῖ Ἕλληνες πού ἀπασχολοῦνται μὲ τὸ ἐμπόριον (Ἕλληνες δὲν ἦταν καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας ἐπὶ Τουρκοκρατίας; Ποιοὺς θυμῶστε ἀπὸ τὴν ἱστορία;). Ὑπάρχουν καὶ Ἑλληνικὰ σχολεῖα στὸ Βουκουρέστι, στὴ Βράιλα, Γαλάζιον, Σουλινᾶ καὶ σὲ μερικὲς ἄλλες πόλεις τῆς Ρουμανίας. Δεύτερη πόλη σὲ πληθυσμὸ εἶναι τὸ Ἰάσιο μὲ 108 χιλ. (Τί ξέρετε γι'αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἱστορία;) Τὸ Πλοέστι (105 χιλ.) ἡ πόλη τοῦ πετρελαίου. Ἡ Κραϊόβα (80 χιλ.). Τὸ Γαλάζιον καὶ ἡ Βραῖλα στὸ Δούναβι, ὁ Σουλινᾶς καὶ ἡ Κωνσταντζα (100 χιλ.) στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου. Ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ λιμάνια ἐκτελεῖται ὅλο τὸ εἰσαγωγικὸ καὶ ἐξαγωγικὸ ἐμπόριον τῆς χώρας.

Συγκοινωνία.—Ὑπάρχει πυκνὸ σιδηροδρομικὸ δίκτυον μεταξὺ ὄλων σχεδὸν τῶν πόλεων τοῦ ἐσωτερικοῦ καθὼς καὶ τοῦ Βουκουρεστίου μὲ τὶς ἄλλες πρωτεύουσες τῶν Βαλκανίων καὶ τῆς Εὐρώπης. Ἐπίσης ὁ Δούναβις ἀποτελεῖ τὴν καλύτερην ὁδὸν συγκοινωνίας μὲ ποταμόπλοια πού φθάνουν μέχρι τὰ σπουδαιότερα παραδουναβία κέντρα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Ὑπάρχει καὶ ἀεροπορικὴ καὶ ἄκτοπλοικὴ συγκοινωνία μὲ τὸ ἐξωτερικόν.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νὰ βρῆτε στὸ χάρτη τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου ὅλα τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς Ρουμανίας. 2) Νὰ σχεδιάσετε τὸ χάρτη της στὴ χαρτογραφία σας. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὶς λέξεις : Ρουμανία, Βλαχία, Φαναριώτες, Ἰάσιο, Κιοσόβι, Ὑψηλάντης, Ἐπὸς Λόχος, Δάκες, Τραϊανός. 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ ταξίδια. 5) Νὰ γράψετε μιὰ σύντομη ἔκθεσιν γιὰ τὴ Ρουμανία.

5. ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — έκταση — σύνορα — πληθυσμός.— Η Βουλγαρία βρίσκεται στο Ν. Α. τμήμα τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Ἐχει έκταση 103.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸν 7 ἑκατ. κατοίκους ἀπὸ τὸν ὅποιο 600.000 περίπου εἶναι Τούρκοι. Πρὸς Β. συνορεύει μὲ τὴν Ρουμανία, πρὸς Ν. μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκία (Εὐρωπαϊκῆ), πρὸς Α. βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο Πόντο καὶ πρὸς Δ. συνορεύει μὲ τὴν Γιουγκοσλαβία.

Βουνά.— Αἶμος, Ροδόπη καὶ Ὁρβηλος. Αὐτὰ τὰ ἀναφέραμε πολλὰς φορές.

Πεδιάδες.— Ἡ *παραδουνάβια πεδιάδα* ποὺ βρίσκεται πρὸς Β. τοῦ Αἶμου καὶ τὴν ποτίζουν οἱ ποταμοὶ Ἰσκερ καὶ Τιμόκος, ἡ πεδιάδα τῆς *Σόφιας*, τὸ βαθύπεδο τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Φιλιππούπολη καὶ φθάνει μέχρι τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου καὶ μερικὲς ἄλλες μικρὲς κοιλάδες.

Ποταμοί.— Ὁ Ἰσκερ καὶ ὁ Τιμόκος. Πηγάζουν ἀπὸ τὸν Αἶμο καὶ χύνονται στὸν Δούναβι. Ἐπίσης ὁ Ἐβρος, ὁ Νέστος, καὶ ὁ Στρουμώνας ποὺ χύνονται στὸ Αἰγαῖο πέλαγος.

Κλίμα.— Ἠπειρωτικὸ καὶ εὐκρατο.

Β' ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα - παραγωγή : *Γεωργικά :* γίνεται μεγάλη παραγωγή σταριῶν καὶ ἀραβοσίτου στὴν παραδουνάβια πεδιάδα. Ἐπίσης καλλιιεργεῖται καπνὸς, σταφύλια (κρασί), μουριές καὶ παράγεται *ροδέλαιο* στὴν περιοχή τῆς Ρωμυλίας. Τὸ ροδέλαιο εἶναι ἀπόσταγμα ἀπὸ τριαντάφυλλα. Ὅλοκληρὲς περιοχὲς εἶναι ροδῶνες στὴν πεδιάδα αὐτή. Ἔρχεται πρώτη στὴν παραγωγή ροδελαίου. *Δασικά :* ξυλεία. *Κτηνοτροφικά :* πρόβατα, βόδια, γουρούνια, κρέατα, γαλακτερά, πουλερικά, αὐγά. *Θρυκτά :* χαλκός, σίδηρος, μόλυβδος, καὶ λίγο κάρβουνο. Ἐχει μικρὴ *βιομηχανία :* ὑφαντουργία, ἀρωματοποιία, ζαχαροπλαστική.

Γ' ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

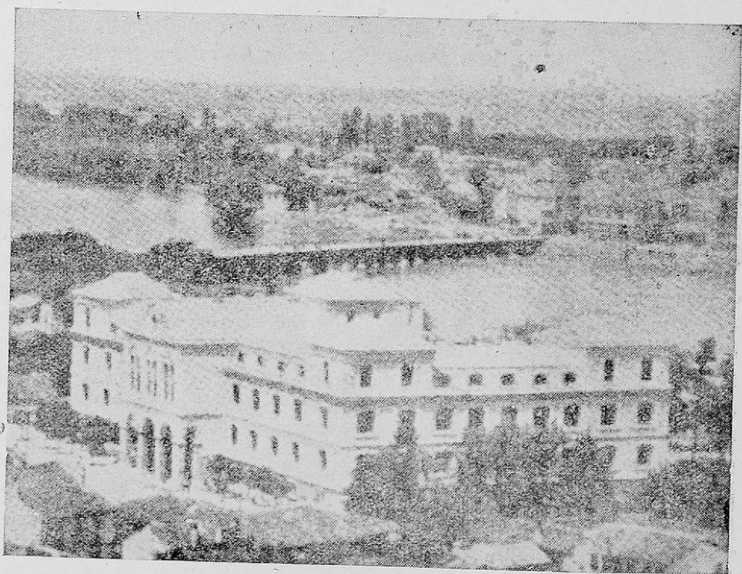
Κάτοικοι - γλώσσα - θρησκεία.— Οἱ Βούλγαροι εἶναι Ἀσιατικὴ φυλὴ ποὺ σλαυοποιήθηκε ἐπειδὴ ἔζησε πολλοὺς αἰῶνες κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῶν Σλαύων. Εἶναι διασκορπισμένοι καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ σημερινὰ σύνορα τῆς χώρας των: στὴ Σερβικὴ Μακεδονία, καὶ στὴ Δοβρουτσά. Γλῶσσα μιλοῦν τὴ Σλαβική. Θρησκεία ἔχουν τὴν ὀρθόδοξη χριστιανική. (Εἶναι ὅμως σχισματικοί, δὲν ἀνήκουν στὸ δικό μας Πατριαρχεῖο. Τί ξέρετε; γι αὐτό;)

Ἱστορία - πολιτισμός.— Γιά πρώτη φορὰ ἐμφανίζονται στὴν Εὐρώπη τὸ 600 μ.Χ. καὶ κατοικοῦν στὸ Δούναβι. Νίκησαν τοὺς Σλαύους κατοίκους ἀλλὰ ἀφομοιώθηκαν ἀπὸ αὐτοὺς, ὅμως ἔπαθαν καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποδουλώθηκαν καὶ αὐτοὶ στοὺς Τούρκους. Τὸ 1878 ἡ Βουλγαρία ἔγινε ἀνεξάρτητη γιὰτὶ ἡ Τουρκία νικήθηκε ἀπὸ τὴν Ρωσία. Στους Βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ

1912—1913 ἡ Βουλγαρία ἦταν σύμμαχος μας ἀλλὰ μετὰ τὴν συντριπτικὴ νίκη τῶν συμμάχων (Ἑλλήνων, Σέρβων καὶ Βουλγάρων) κατὰ τῶν Τούρκων, ἡ Βουλγαρία θέλησε νὰ μᾶς πάρῃ τὴ Θεσσαλονίκη. Ἔτσι ἐγίνε ὁ Ἑλληνοβουλγαρικὸς πόλεμος τοῦ 1913, ποῦ τελείωσε μὲ λαμπρὴ νίκη τῶν Ἑλλήνων. Τὸ 1914—1918 μᾶς πῆρε τὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία μὲ τὴ βοήθεια τῆς Γερμανίας. Κατόπι τὴν ἔχασε γιατί ἡ Γερμανία νικηθήκε. Πάλι τὸ 1940—41 μᾶς πῆρε τὰ μέρη αὐτὰ μὲ τὴ βοήθεια τῶν Γερμανῶν. Καὶ πάλι τὰ ἔχασε τὸ 1945. Μαζὶ μὲ τὴ Μακεδονία ἔχασε καὶ τὴ νότιο Δοβρουτσά. Οἱ Βούλγαροι εἶναι πολεμικὸς λαὸς καὶ πολλοὺς πολέμους ἔκαναν μὲ τοὺς Ἕλληνας (τί ξέρετε ἀπὸ τὴ Βυζαντινὴ ἱστορία γιὰ τὸν Κροῦμο, τὸ Συμεών, τὸ Βουλγαροκτόνο κλπ.);

Πολίτευμα.— Δημοκρατία.

Ἡ Φιλιππούπολη

Πόλεις.— Πρωτεύουσα *Σόφια* (430 χιλ.), *Φιλιππούπολη* (100 χιλ.), *Βάρνα* (80 χιλ.), *Πύργος* (50 χιλ.). Οἱ δυὸ τελευταῖες εἶναι λιμάνια στὸν Εὐξείνιο Πόντο. Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ *Πλεῦνα* (35 χιλ.), *Σούμλα* (30 χιλ.), *Ρουτσοῦκι* (60 χιλ.), *Στάρα-Ζαγόρα* (30 χιλ.), *Τίρνοβο* κλπ.

Συγκοινωνία.— Ἐχει 4 σιδηροδρομικὲς γραμμές: μία πρὸς τὴ Ρουμανία, μία πρὸς τὴ Γιουγκοσλαβία, τρίτη πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τετάρτη πρὸς τὴν Τουρκία. Ὑπάρχουν καὶ πολλὲς ἑσωτερικὲς διακλαδώσεις. Ὁ Δούνα-

βις επίσης αποτελεί για τὴ Βουλγαρία θαυμάσια ὁδὸ συγκοινωνίας καὶ μεταφορῶν. Ἐμπορικὴ ναυτιλία ἔχει πολὺ μικρὴ. Ἀεροπορικὴ συγκοινωνία ἔχει ἡ πρωτεύουσα Σόφια.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ-ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νὰ βρῆτε στὸ χάρτη τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου τὰ γεωφυσικὰ κλπ. στοιχεῖα τῆς Βουλγαρίας. 2) Νὰ σχεδιάσετε ξεχωριστὰ τὸ χάρτη της σὲ μεγαλύτερες διαστάσεις 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὴ λέξη «Βουλγαρία». 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ γεωγραφικὰ ταξίδια. 5) Νὰ γράψετε μιὰ σύντομη ἐκθεση γιὰ τὴ Βουλγαρία.

6. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ

Α' ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση - ἔκταση - σύνορα - πληθυσμός.—Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία βρίσκεται στὰ ΒΔ. τῆς Ἑλλάδας καὶ ἔχει ἔκταση 24.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸν 1.500.000 κατοίκους. Ἡ χώρα αὐτὴ εἶναι ἡ ἑλληνικὴ Ἀνατολικὴ Θράκη καὶ ἀποτελεῖ μέρος τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας ποὺ μάθαμε στὴν Ε' τάξη. Συνορεύει πρὸς Β. μετὴ Βουλγαρία, πρὸς Ν. βρέχεται ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο καὶ τὴν Προποντίδα, πρὸς Α. βρέχεται ἀπὸ τὸ Βόσπορο καὶ τὸν Εὐξείνιο, πρὸς Δ. συνορεύει μετὴν Ἑλλάδα (τὴ Δυτικὴ Θράκη).

Ἐδαφος.—Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία δηλ. ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη ἔχει ἔσφο πεδινό. Εἶναι μία ἀπὸ τίς μεγαλύτερες πεδιάδες τῶν Βαλκανίων. Δὲν ὑπάρχουν σ' αὐτὴ ψηλὰ βουνά.

Ποταμοί.—Ὁ Ἐβρὸς ποὺ εἶναι σύνορο Ἑλλάδας καὶ Τουρκίας καὶ ὁ παραπόταμός του Ἐγγίνης.

Ἀκτές.—Τὰ νότια καὶ Ἀνατολικά παράλια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας εἶναι ἀνώμαλα καὶ σχηματίζουν

1) τὴ χερσονήσου τῆς *Καλλιπόλης* 2) τὸν κόλπο τῆς *Ραιδεστοῦ* 3)

τὰ περὶ φημα στενὰ (πορθμὸ) τῶν *Δαρδανελλίων* (τί ξέρετε γι αὐτά;) 4) τὴ θάλασσα τῆς *Προποντίδας*, 5) τὸν *Κεράτιο* κόλπο καὶ 6) τὸν ξακουσμένο στὰ πέρατα τοῦ κόσμου *Βόσπορο*, ποὺ χωρίζει τὴν Εὐρώπη ἀπὸ τὴν Ἀσία.

Τὰ *Δαρδανέλια* (Ἑλλησποντος) ἔχουν μῆκος 67 χιλ. καὶ πλάτος 400 μέτρα. Ὁ *Βόσπορος* ἔχει μῆκος 32 χιλιόμετρα, πλάτος μεγαλύτερο 3500 μ., μικρότερο 700 καὶ μεσαίον 1600 μ. Βάθος 52 μ.

Κλίμα.—Ἠπειρωτικὸ στὸ κέντρο καὶ μεσογειακὸ στὰ παράλια.

Β' ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα - παραγωγή.—Γεωργικά: σιτάρι, ἀραβόσιτος, βαμβάκι, ρύζι,

Χάρτης τοῦ Βοσπόρου

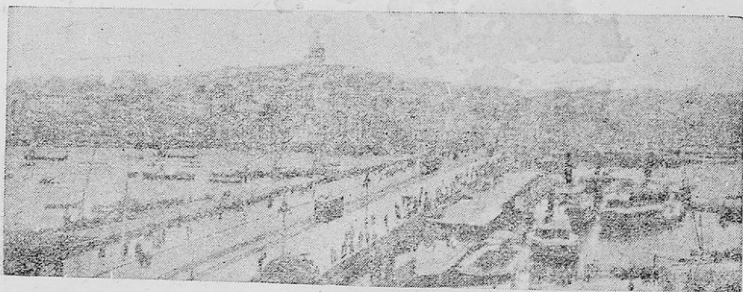
δσπρια. Κτηνοτροφικά: πρόβατα, κρέας, μαλλιά, γαλακτερά, δέρματα, και όλα τὰ είδη τῶν ζῶων και τῆς κτηνοτροφίας. Πουλερικά, αυγά.

Γ' ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Γλώσσα - Θρησκεία - κάτοικοι.—Κατοικείται μόνο ἀπὸ Τούρκους. Γλώσσα ἢ τουρκική. Θρησκεία ἢ μωαμεθανική.

Ἱστορία - πολιτισμός.—Ἡ Θράκη παρέμεινε στὴν κυριαρχία τῆς Τουρκίας ἀπὸ τότε πού ὑποδουλώθηκε τὸ Βυζαντινὸ κράτος (1453). Τὸ 1918—22 οἱ Ἕλληνες τὴν κατέλαβαν και τὴν ἀπελευθέρωσαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ μετὰ τὴν Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ παραχωρήθηκε ἀπὸ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις πάλι στὴν Τουρκία.

Πόλεις.—Μεγαλύτερη εἶναι ἡ Κωνσταντινούπολη (Ἰσταμπούλ τὴ λένε οἱ Τούρκοι) μὲ 1 ἑκατ. κατ. Εἶναι χτισμένη στὶς ὄχθες τοῦ Βοσπόρου σὲ 7

Ἡ Κωνσταντινούπολη: ὁ Γελατὸς και τὸ Πέραν

λόφους κοντὰ στὸν Κεράτιο κόλπο. Γι' αὐτὸ τὴ λένε και Ἐπτάλοφη. (Νὰ θυμηθῆτε ποῖος τὴν ἔχτισε γιὰ πρώτη φορὰ μὲ τὸ ὄνομα Βυζάντιο, ποῖος τὴν ξανάχτισε κατόπι κλπ.) Ἡ ἱστορία τῆς Κωνσταντινούπολης εἶναι πολὺ μεγάλη και εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ὑπαρξὴ ὀλοκλήρου τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. (Τὴ διδαχθήκαμε στὴν Ε' τάξη). Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ Ἀδριανούπολη (100 χιλ.), ἡ Ραιδεστός (30 χιλ.), οἱ Σαράντα Ἐκκλησίες (15 χιλ.), ἡ Καλλιπόλη (30 χιλ.) ἡ Μήδεια κλπ.

Συγκοινωνία.—Τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία διασχίζει μία διεθνὴς σιδηροδρομικὴ γραμμὴ πού συνδέει τὴν Κωνσταντινούπολη και τὴν Ἀσία μὲ τὴν Εὐρώπη. Ἐπίσης ὁ Βόσπορος και τὰ Στενά εἶναι ὁ πιὸ πολυσύχναστος θαλάσσιος συγκοινωνιακὸς δρόμος.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νὰ βρῆτε στὸ χάρτη τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου όλα τὰ γεωφυσικά κλπ. στοιχεία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. 2) Νὰ σχεδιάσετε τὸ χάρτη τῆς ξεχωριστὰ και σὲ μεγαλύτερες διαστάσεις. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τις λέξεις «Θράκη», «Κων»πολη», «Βόσπορος», «Κεράτιος κόλπος», «Ἑλλησποντος», «Καλλιπόλη», «Ἁγία Σοφία», «Ἄλωση Κων»πόλεως», «Βύζας». 4) Νὰ κάνετε φανταστικά γεωγραφικά ταξίδια. 5) Νὰ γράψετε μίὰ σύντομη ἔκθεση.

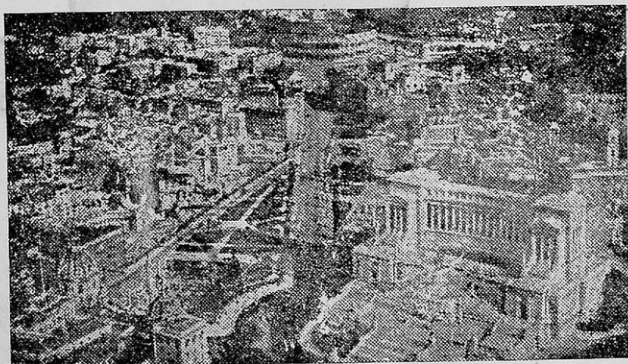

Πέμπτη Ένότης

ΙΤΑΛΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ (ΙΤΑΛΙΑ)

Α' ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Ἡ Ἰταλική χερσόνησος βρίσκεται στὰ Νότια τῆς Εὐρώπης καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὴ Βαλκανικὴ καὶ τὴν Ἰβηρικὴ, μὲ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα καὶ τὸ Τυρηνικὸ Πέλαγος. Ὁλόκληρο τὸ ἔδαφός της τὸ καταλαμβάνει ἡ Ἰταλία. Γι' αὐτὸ ὅταν λέμε Ἰταλικὴ χερσόνησος, ἐννοοῦμε τὴν Ἰταλία κι' ὅταν μιᾶμε γιὰ τὴν Ἰταλία, ἐννοοῦμε τὴν Ἰταλικὴ χερσόνησο. Ἡ Ἰταλία ἔχει ἑκτασὴ 301 χιλιάδες τ. χιλ. καὶ πλῆθυσμό 46 ἑκατομμύρια. Συνορεύει πρὸς Β. μὲ τὴν Ἑλβετία καὶ τὴν Αὐστρία, πρὸς Ν. βρέχεται ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα, πρὸς Α. συνορεύει μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία καὶ βρέχεται ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα,

Ρώμη : ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰταλίας. Στὸ βάθος φαίνεται «τὸ κολοσσαϊεῖον»

σα, πρὸς Δ. συνορεύει μὲ τὴ Γαλλία καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸ Τυρηνικὸ πέλαγος.

Παράλια - χερσόνησοι - ἀκρωτήρια.— Καθὼς εἰσχωρεῖ βαθεῖα μέσα στὴ Μεσόγειο θάλασσα, ἡ Ἰταλικὴ χερσόνησος σχηματίζει δύο ἄλλες μικρότερες : τὴ χερσόνησο τῆς Καλαβρίας καὶ τὴν χερσόνησο τῆς Ἀπουλίας.

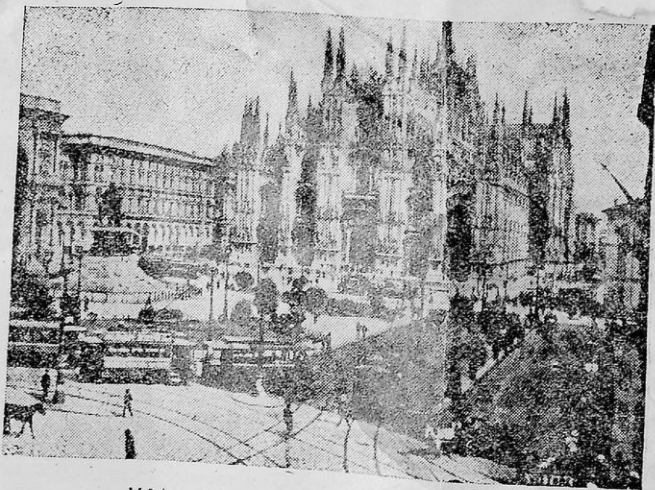
Στὴν πρώτη βλέπομε τὸ ἀκρωτήριο Σπαρτιβέντο. Ἀνάμεσά του σχηματίζεται ὁ κόλπος τοῦ Τάραντα. Ἄν προσέξομε καλὰ θὰ ἴδουμε ὅτι μεταξὺ τῆς χερσονήσου τῆς Ἀπουλίας καὶ τῶν Ἀλβανικῶν ἀκτῶν σχηματίζεται ὁ Πορθμὸς τοῦ Ὀτράντο. Ἐπίσης μεταξὺ τῆς χερσονήσου τῆς Καλαβρίας καὶ τῆς νήσου Σικελίας σχηματίζεται ὁ Πορθμὸς τῆς Μεσσηνίας. Στὸ μυχὸ τῆς Ἀδριατικῆς θάλασσας σχηματίζεται ὁ κόλπος τῆς Βενετίας καὶ ὁ κόλπος τῆς Τεργέστης. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Τυρηνικοῦ πελάγους. βλέπομε τὸν κόλπο τῆς Γένουας.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—*Γεωργικά:* δημητριακά, κρασί, ελιές, λάδι, πορτοκάλια, κίτρα, μανταρίνια, όσπρια. Στο ρύζι, ή 'Ιταλία, έρχεται πρώτη στην Εύρώπη. Στο κρασί και στο λάδι έρχεται δεύτερη στην παγκόσμιο παραγωγή. *Κτηνοτροφικά:* κρέατα, γαλακτερά, δέρματα, πουλερικά, αυγά. Στη *σηροτροφία* (μεταξοκαλλιέργεια), έρχεται πρώτη στην Εύρώπη. *Ορυκτά:* όνομαστό είναι τó θιέφι τής Σικελίας και τά μάρμαρα τής Καρράρας. *Βιομηχανικά:* παράγει πολλά ύφασματα, μεταξωτά, βαμβακερά, μάλλινα, οίνοπνευματώδη προϊόντα, μηχανήματα και μέσα μεταφοράς, αυτοκίνητα, βαγόνια. Γενικά έχει αναπτυγμένη βιομηχανία. Πριν από τόν πόλεμο συναγωνιζόταν τισ άλλες βιομηχανικές χώρες σέ πολλά προϊόντα. Μετά τόν πόλεμο όμως ή βιομηχανική της παραγωγή έπεσε πολύ χαμηλά.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — γλώσσα — θρησκεία.—'Όλοι οί κάτοικοι είναι ²Ιταλοί και ελάχιστοι ξένοι. Γλώσσα μιλούν τήν 'Ιταλική πού είναι εξελιγμένη Λατινική. Είναι Χριστιανοί καθολικοί.

Μιλάνο, ή πλατεία τής Μητροπόλεως και ό Ναός

Ίστορία — πολιτισμός.—'Η 'Ιταλία έχει άρχαία ιστορία όσο και ή 'Ελλάδα. 'Εμείς όμως οί 'Ελληνες διαδώσαμε τόν πολιτισμό στή χώρα αυτή με τισ άποικίες πού ίδρυσαν οί άρχαίοι 'Ελληνες στή Σικελία και στήν Κάτω 'Ιταλία στά 700 π. Χ. (Κι έπειτα ποιός έχτισε τήν Ρώμη; Τι θυμάσθε από τή Μυθολογία;) 'Αργότερα οί Ρωμαίοι, οί πρόγονοι τών σημερινών 'Ιταλών, έκαναν ένα πολύ ίσχυρό κράτος, μιá άπέραντη αυτοκρατορία πού κυρίευσε όλόκληρο τó γνωστό

τότε κόσμο. Κι έμιας άκόμη τούς "Έλληνες. Γι' αυτό λεγόμαστε και «Ρωμηοί». Τό 395 μ. Χ. ή Ρωμαϊκή αυτοκρατορία χωρίσθηκε σέ δύο κράτη, όπως θα μάθωμε στήν ιστορία: σέ 'Ανατολικό και Δυτικό. Και τό μόν 'Ανατολικό μέ τό Μέγα Κωνσταντίνο μεγάλωσε και θαυματούργησε μέ τό νέο όνομα Βυζαντινή αυτοκρατορία, τό Δυτικό όμως έσβυσε σιγά-σιγά και τέλος κατελύθη τό 476 μ.Χ. άπό Γερμανικές φυλές που έπέδραμαν εκεί και χωρίσθηκε σέ πολλά κρατίδια και ήγεμονίες. Τό 1871 όλα αυτά ένώθηκαν σέ ένα ένιαίο κράτος μέ τή σημερινή του μορφή. Στόν τελευταίο πόλεμο ή 'Ιταλία πήρε μέρος μέ τούς Γερμανούς, έπετέθη έναντίον μας, νικήθηκε και κατατροπώθηκε στήν 'Αλβανία άπό τόν ήρωικό 'Ελληνικό στρατό κι άφού στό τέλος νικήθηκαν και οι Γερμανοί τό 1945, ή 'Ιταλία έχασε τίς άποικίες της στήν 'Αφρική. 'Επίσης και τά Δωδεκάνησα που παραχωρήθηκαν στήν 'Ελλάδα. Έχασε επίσης τήν 'Ιστρία που παραχωρήθηκε στή Γιουγκοσλαβία μαζί μέ τίς δύο πόλεις Φιούμε και Πόλα. Σέ βάρος της έγινε και κάποια διόρθωση τών Γαλλοϊταλικών συνόρων.

Πολίτευμα.—Πρό του πόλεμου ήταν Βασίλειο. Τώρα είναι Δημοκρατία μέ Πρόεδρο, Βουλή και Γερουσία.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα ή *Ρώμη* μέ 1.600.000 κατοίκους. 'Ιστορική πόλη μέ πολλά άρχαία μνημεία. Στή Ρώμη μένει και ό Πάππας, ό Πατριάρχης δηλαδή τών καθολικών. Αυτός έχει μια ξεχωριστή περιοχή τής Ρώμης: τό *Βατικανό*, τό όποιο είναι ιδιαίτερο κράτος μέ δικούς του νόμους και διοίκηση. Άλλες ώραίες και ιστορικές πόλεις είναι ή *Βενετία* (300 χιλ.), ή *Τεργέστη* (300 χιλ.). Αυτή είναι διεθνής πόλη υπό τήν έποπτεία του Ο.Η.Ε. 'Επίσης ή *Νεάπολη* 1.000.000 κατ.), *Τουρίνο* (700 χιλ.), *Φλωρεντία* (370 χιλ.), *Βερόνα* (220 χιλ.) *Γένοβα* (650 χιλ.), *Μιλάνο* (1.300.000), *Πρίντζι* (140 χιλ.), *Παλέρμο* (470 χιλ.), *Μπάρι* (260 χιλ.), *Λιβόρνο* (140 χιλ.), *Σπέτσια* (120 χιλ.), *Μπολόνια* (320 χιλ.), *Τάραντας* (180 χιλ.), *Ρήγιο* (140 χιλ.), *Ότράντο* (100 χιλ.), *Μεσσήνη* (220 χιλ.), *Κατάνη* (280 χιλ.), *Συρακοῦσες* (100 χιλ., *Κάλιαρι* (140 χιλ.) κλπ.

Συγκοινωνία.—Έχει ένα άπό τά πιό πυκνά σιδηροδρομικά δίκτυα τής Εύρώπης. Αυτοκινητόδρομοι παντού. 'Αεροπορικές και άτμοπλοϊκές γραμμές πρός όλες τίς κατευθύνσεις.

ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ

Στήν Κεντρική 'Ιταλία υπάρχει και ένα μικρό κρατίδιο που λέγεται *Δημοκρατία του Άγιου Μαρίνου* μέ έκταση 100 τ.χ. και πληθυσμό 14.000 μέ όμως η πρωτεύουσα.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νά βρήτε στό χάρτη τής 'Ιταλικής χερσονήσου όλα τά παραπάνω γεωφυσικά κλπ. στοιχεία. 2) Νά σχεδιάσετε τό χάρτη αυτό μόνοι σας. 3) Νά διαβάσετε στά λεξικά λέξη «'Ιταλία» κλπ. 4) Νά κάνετε φανταστικά ταξίδια και νά γράψετε έκθεση.

Ἑκτη Ἐνότης

ΙΒΗΡΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ (ΙΣΠΑΝΙΑ - ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ)

Ἡ Ἰβηρικὴ χερσόνησος λέγεται καὶ Ἰσπανικὴ καὶ Πυρρηναϊκὴ γιὰ τὸ ἔδαφός της βρίσκεται ἡ Ἰσπανία καὶ τὰ Πυρρηναϊὰ ὄρη. Ἰβηρικὴ λέγεται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους κατοίκους της Ἰβηρες. Κατέχει τὸ Ν. Δ. τμήμα τῆς Εὐρώπης καὶ εἶναι μίᾳ ἀπὸ τὶς τρεῖς μεγάλες χερσονήσους τῆς Νοτίου Εὐρώπης, λίγο μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴ καὶ τὴ Βαλκανικὴ. Ἔχει σχῆμα τραπεζοειδὲς καὶ ἕκταση, χωρὶς τὰ νησιά, 594 χιλ. τ. χ. ὅση ἡ Γαλλία καὶ τὸ Βέλγιο μαζί. Χωρίζεται ἀπὸ τὴν Δ. Εὐρώπη μὲ τὰ Πυρρηναϊὰ ὄρη ποὺ εἶναι καὶ τὸ Β. σύνορό της. Ὀλόγυρα βρέχεται (πρὸς Ν., Α. καὶ Δ.) ἀπὸ θάλασσες καὶ σχηματίζονται ὁ *Βισκαινὸς κόλπος* ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ ὁ *Πορθμὸς τοῦ Γιβραλτᾶρ* ποὺ χωρίζει τὴν Ἰβηρικὴ χερσόνησο ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ. Βλέπομε 6 μεγάλα ἀκρωτήρια δύο ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι πολλὴ γνωστὰ στοὺς ναυτικούς: τὸ *Φινιστέρον* καὶ τὸ ἀκρωτήριο τοῦ *Ἀγίου Βικεντίου*.

Ἔδαφος — *βουνὰ — πεδιάδες — ποταμοί*.—Τὸ ἔδαφος τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου εἶναι ὄρεινόν. Μονάχα πρὸς τὰ παράλια εἶναι πεδινόν. Τὸ κέντρο καταλαμβάνει ἓνα μεγάλο ὄροπέδιο, τὸ *ὄροπέδιο τῆς Καστίλης* ἢ τὸ Ἰβηρικὸ ὄροπέδιο. Ἐπάνω σ' αὐτὸ καὶ σὲ ἄλλα μικρότερα ὄροπέδια ὑψώνονται ἑπτὰ ὄροσειρές: τὰ *Πυρρηναϊὰ*, τὰ *Κανταβρυγιακά*, τὰ ὄρη τῆς *Ἐστροέλας*, ἡ *Σιέρα Μορένα* καὶ ἡ *Σιέρα Νεβάδα*. Σπουδαῖες πεδιάδες εἶναι: ἡ *Ἀραγωνικὴ* ἢ ἡ πεδιάδα τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου, ἡ πεδιάδα τῆς *Βαλέντσιαις* καὶ τῆς *Μουρσίας*, συνέχεια τῆς προηγούμενης, ποὺ τὶς διασχίζουν οἱ ποταμοὶ *Ἰουκάο* καὶ *Σεγκοῦρο*, ἡ *Ἀνδαλουσιακὴ* πεδιάδα ποὺ τὴ διασχίζει ὁ Γκουαδαλκιβίρας ποταμὸς, μίᾳ ἀπὸ τὶς πιὸ εὐφορες πεδιάδες τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. Καὶ τελευταία ἡ *Πορτογαλικὴ* πεδιάδα πρὸς τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ποὺ τὴ διασχίζουν οἱ ποταμοὶ: *Τάγος*, *Ντουέρο*, *Μίνιο* καὶ *Γκουαντιάνας*. Λίμνες: πολλὰς ἑπάνω στὰ βουνὰ ἄλλα ἀσήμαντες.

Νησιά.—Στὴν Ἰβηρικὴ χερσόνησο ἀνήκουν καὶ τὰ νησιά *Βαlearίδες* καὶ *Πιτυοῦσες*.

Κλίμα.—Στὰ παράλια μεσογειακόν. Στὸ ἐσωτερικόν ἠπειρωτικόν.

Προϊόντα — *παραγωγή*.—Τὸ ἔδαφος τῆς χερσονήσου αὐτῆς εἶναι φτωχόν σὲ καλλιέργειες καὶ σὲ παραγωγή γεωργικῶν προϊόντων γιὰ τὸ κλίμα εἶναι ξηρό. Οἱ πεδιάδες τῆς Καστίλης καὶ τῆς Ἀραγώνας εἶναι στεπιπώδεις. «Τὸ πουλί ποὺ θὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Καστίλη, λέγει μίᾳ Ἰσπανικῇ παροιμίᾳ πρέπει νὰ ἔχη μαζί του καὶ τὴν τροφή του! . . .». Μονάχα στὴν Ἀνδαλουσιακὴ πεδιάδα, στὴν Πορτογαλικὴ καὶ στὰ παράλια ποὺ ποτίζονται τόσο πλούσια, βλέπομε μεγάλες

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ

Κλίμαξ 1:7 500.000

0 100 200 300 400 500

Χιλιόμετρα

ΓΑΛΛΙΚΗ ΑΦΡΙΚΗ

καί καλές καλλιέργειες, λειβάδια, όπωρῶνες, άμπελῶνες, έλαιῶνες, πορτοκα-
λεῶνες, δημητριακά, ζαχαροκάλαμο καί ρύζι άκόμη. Ὑπάρχει καί καλή κτηνο-
τροφία καί όρυκτά όπως θά ιδοῦμε έξετάζοντας χωριστά τήν Ἰσπανία καί
τήν Πορτογαλία.

Πληθυσμός — κάτοικοι.—Στήν Ἰβηρική χερσόνησο κατοικοῦν δύο λαοί :
οἱ Ἰσπανοί καί οἱ Πορτογάλοι πού άνήκουν σέ διάφορες φυλές: στους Βάσκους,
Καταλανούς, Ἄνδαλοῦσιους, Καστιλλάνους, Μαυριτανούς κλπ.

Πολιτική διαίρεση.—Ἡ Ἰβηρική χερσόνησος χωρίζεται σέ δύο κράτη :
στήν Ἰσπανία καί 2) στήν Πορτογαλία. Θά τά έξετάσωμε χωριστά.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νά βρῆτε στό χάρτη τις θάλασσες, κόλπους, πορθ-
μούς, άκρωτήρια, βουνά, πεδιάδες, ποταμούς κλπ. τῆς Ἰβηρικής χερσονήσου. 2) Ὅλα αὐτά νά
τά μεταφέρετε στήν άμμοδόχο, στή χαρτογραφία σας άτομικά καί σέ μεγαλύτερο όμαδικό
χάρτη πού θά σχεδιάσετε τά παιδιά τῆς ΣΤ'. 3) Νά μελετήσετε στά λεξικά τή λέξη «Ἰβηρική
χερσόνησος». 4) Τώρα μποροῦμε νά προχωρήσωμε εὐκολώτερα παρακάτω.

1. Ι Σ Π Α Ν Ι Α

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — έκταση — σύνορα — πληθυσμός.—Ἡ Ἰσπανία πιάνει τó ανατο-
λικό μέρος τῆς Ἰβηρικής χερσονήσου καί βρίσκεται πρὸς Ν. τῆς Γαλλίας. Ἐχει
έκταση 503 χιλ. τ. χ. καί μαζί με τά Κανάρια νησιά καί τις Βαλεαρίδες, στά
δυτικά παράλια τῆς Ἀφρικής, 512 χιλιάδες τ. χ. Συνορεύει πρὸς Β. με τή Γαλλία,
πρὸς Ν. βρέχεται άπό τή Μεσόγειο θάλασσα καί τόν Πορθμό τοῦ Γιβραλτάρ.
Ἐκεῖ στήν άπέναντη άκτή τῆς Β. Ἀφρικής κατέχει μικρή έδαφική ζώνη : τó
Ἰσπανικό Μαρόκο με πρωτεύουσα τήν Ταγγέρη. Κι έτσι μποροῦμε νά ποῦμε
ότι πρὸς Ν. συνορεύει καί με τή Β. Ἀφρική (Γαλλικό Μαρόκο). Πρὸς Α. βρέχεται
άπό τή Μεσόγειο καί πρὸς Δ. συνορεύει με τήν Πορτογαλία. Ὁ πληθυσμός
της συνολικά είναι 28 έκατ. δηλ. 55 κάτ. κατὰ τ. χιλιόμετρο. Ἀποτελεῖται άπό
τις φυλές πού αναφέραμε παραπάνω (Βάσκοι, Καταλανοί, Ἄνδαλοῦσιοι κλπ.).

Παράλια — έδαφος — βουνά — πεδιάδες — ποταμοί — νησιά.—Ὅλα αὐτά
τά βλέπομε στό χάρτη καθαρά. Τά αναφέραμε καί παραπάνω. (Νά προσπαθήσετε
νά τά βρῆτε έκεῖ καί νά τά ξεχωρίσετε άπό τά Πορτογαλικά. Ἐκεῖνα βρίσκονται
στά δυτικά τῆς Ἰβηρικής χερσονήσου).

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—Γεωργικά : σιτάρι καί κριθάρι καλλιεργεῖται σέ
μεγάλες έκτάσεις στις πεδιάδες τῆς Ἀραγώνας καί τῆς Ἄνδαλουσίας. Τό ρύζι
καλλιεργεῖται στά παράλια. Ἐλιές καί λάδι έχει μεγάλη παραγωγή, πρώτη στήν
παγκόσμιο άγορά. Παράγει τά 4)7. Σταφύλια καί κρασιά : έρχεται τρίτη στήν
παγκόσμιο παραγωγή. Ὑπέροχα είναι τά Ἰσπανικά κρασιά τῆς Μαλάγας καί
τῆς Ἀλικάντης. Ἀφθονα έσπεριδοειδή : πορτοκάλια κλπ., πρώτη στήν παγκό-

σμιο παραγωγή. Ἐπίσης πολλά καὶ ἐκλεκτὰ μῆλα στὴν ἐπαρχία τῶν Βάσκων, στὰ Β.Δ. τμήματα τῆς χώρας.

Κτηνοτροφικά: ἀγελάδες, βόδια ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκλέγουν νεαροὺς ταύρους γιὰ τὶς περίφημες Ἴσπανικὲς ταυρομαχίες. Πρόβατα, κασίκες σὲ μεγάλα κοπάδια. Ἔρχεται δευτέρα στὴν Εὐρώπη. Γαλακτερά, τυριά καὶ μαλλιά ἐξαιρετικά, περιζήτητα στὴν ἀγορά. Καλὲς ράτσες μουλάρια καὶ γαϊδούρια.

Δασικά: στὰ ὄρεινὰ μέρη ὑπάρχουν δάση μὲ βελανιδιές, πεῦκα, φελόδενδρα. Παράγεται ἀρκετὴ ποσότητα ξυλείας καὶ φελλοῦ ποὺ ἐξάγονται στὸ ἐξωτερικόν. Στὸ φελλὸ ἔρχεται δευτέρα στὴν παγκόσμιον παραγωγή.

Ὄρυζα: κάρβουνο, σίδηρος, ὑδράργυρος, χαλκός, μόλυβδος.

Ἀλιευτικά:—Μεγάλῃ παραγωγή σὲ ψάρια. Ἡ ἀλιεῖα ἀποτελεῖ σημαντικὴ πηγὴ πλοῦτου. Σαρδέλλες ἐξαιρετικὲς, τόνοι, παλαμίδες, ψαρεύονται στὰ παράλια τῆς καὶ ἰδίως στὸ Βισκαϊκὸ κόλπο ὅπου τὰ ρίχνει τὸ ρεῦμα τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ ὅπου καταφεύγουν νὰ γεννήσουν.

Βιομηχανικά:—Ἡ βιομηχανία τῆς Ἰσπανίας εἶναι μεταλλουργικὴ κυρίως καὶ γίνεταί μὲ κεφάλαια Ἄγγλικὰ καὶ Γαλλικά. Τελευταῖα γενικεύθηκε καὶ ἡ χρῆσις τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας γιὰ βιομηχανικοὺς σκοποὺς. Ἰδρύθηκαν πολλὰ ἐργοστάσια ποὺ ἐκμεταλλεύονται τὶς ὑδατοπτώσεις. Οἱ μεταλλουργικὲς βιομηχανίες βρίσκονται στὰ Β. τμήματα ἐνῶ οἱ Κλωστοῦφαντουργικὲς στὴ Καταλωνία, κοντὰ στὴ Βαρκελώνη.

Ἐμπόριο:—Ἡ Ἰσπανία εἰσάγει περισσότερα ἀπ' ὅσα ἐξάγει. Τὰ προϊόντα ποὺ ἐξάγει εἶναι: λάδι, κρασί, ἔλιές, φρούτα, φελλός, μαλλιά, ψάρια (νωπὰ καὶ παστά), μεταλλεύματα.

Συγκοινωνία:—Ἐχει πολλοὺς αὐτοκινητοδρόμους. Ἐπίσης περιορισμένη ἀτμοπλοία παρόλο ποὺ εἶναι θαλασσινὸ κράτος. Τὸ σιδηροδρομικὸ τῆς δίκτυο εἶναι ἀρκετὰ πυκνόν. Σύνολο 17.000 χιλιόμετρα μήκος. Ὑπάρχουν 4 κύριες σιδηροδρομικὲς γραμμὲς ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ περνοῦν ἀπὸ Ἰσάριθμες διαβάσεις τῶν Πυρηνάων. Αὐτὲς καταλήγουν στὴ Μαδρίτη, Σαραγόσσα, Βαρκελώνη, Λισάβωνα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διακλαδίζονται σὲ ὅλες τὶς ἄλλες πόλεις τῆς χώρας.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ.

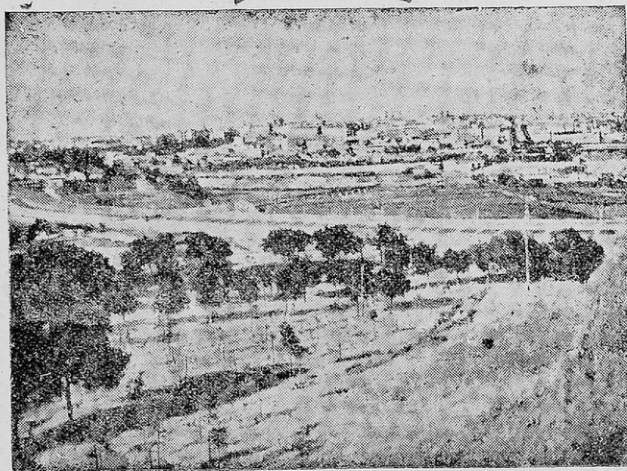
Γλώσσα — θρησκεία:—Γλώσσα Ἰσπανικὴ. Θρησκεία ἡ Καθολικὴ.

Ἱστορία — πολιτισμός:—Ἀπὸ τὰ παλαιὰ χρόνια ἡ Ἰσπανία εἶχε κατακτηθῆ ἀπὸ πολλοὺς ξένους λαοὺς: Φοίνικες, Ἰβηρες, Κέλτες, Καρχηδονίους, Ρωμαίους, Ἀραβες. Ἡ γεωγραφικὴ τῆς θέσις εἶναι τέτοια ὥστε ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴ τραβήξῃ τὸ ἐνδιαφέρον τους. Ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους πῆραν τὴν κυριαρχία τῆς Ἰσπανίας οἱ Ἀραβες. Αὐτοὶ τὴν μετέτρεψαν σὲ τέλειον Ἀραβικὸν κράτος ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες (711-1492). Τὸ 1492 ὁ χριστιανὸς βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας καὶ τῆς Καστίλης Φερδινάνδος νίκησε ὀριστικὰ τὸν Ἀραβὰ Χαλίφη τῆς Κορδοῦνης καὶ ἀπὸ τότε ἡ Ἰσπανία ἔγινε ἐλεύθερο καὶ ἀνεξάρτητο κράτος. Τὴν ἴδιαν χρονιά ὁ μεγάλος θαλασσοπόρος Χριστόφορος Κολόμβος ἀνακάλυψε τὴν Ἀμερικὴ καὶ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία στὴν Ἰσπανία νὰ γίνῃ μεγάλῃ αὐτοκρατορία. Τὸ 1898

έχασε τις αποικίες της και τη ναυτική της δύναμη γιατί νικήθηκε από τις Η. Π. της Αμερικής. Το 1931 έγινε Δημοκρατία. Άλλα το 1935 άρχισε ένας έμφύλιος πόλεμος που βάρσταξε 3 χρόνια. Σήμερα είναι το κράτος με δικτατορικό καθεστώς.

Πολιτική διαίρεση.—Η Ίσπανία διαιρείται σε 47 Νομούς. Άλλους δύο νομούς άποτελούν τὰ νησιά Βαλεαρίδες και Κανάρια. Επίσης διατηρεί άκόμη μερικές κτήσεις. 1) Το Ίσπανικό Μαρόκο με έκταση 28.000 τ. χ. 2) Τη Δυτική Σαχάρα ή Ρίο ντε Όρο (25.000 τ. χ.) μικρή περιοχή στα δυτικά παράλια τής Β. Αφρικής 3) τήν Ίσπανική Γουϊνέα (26.000 τ. χ.) στον κόλπο τής Γουϊνέας και 4) τὰ νησιά Βαλεαρίδες και Κανάρια που άναφέραμε παραπάνω.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα τής Ίσπανίας είναι ή *Μαδρίτη* (1.400.000) στο

Μαδρίτη, ή πρωτεύουσα τής Ίσπανίας.

κέντρο τής χώρας έπάνω στο όροπέδιο τής Καστίλης. Γύρω της βλέπουμε τις παλαιές πόλεις: *Τολέδο*, *Σαλαμάγκα*, *Μποϋργος*, *Βαλαντολίδ*. Στην περιφέρεια τής Ναβάρρας βλέπουμε τήν *Παμπλόνα* με τὰ ώραία της μνημεία, τή *Σαραγόσσα* (260 χιλ.), πρωτεύουσα τής Άραγώνας. Στη Β. Ίσπανία βλέπουμε τις πόλεις: *Φερόλ*, *Καρούνια*, *Όβιέντο*, *Άγιο Σεβαστιανό* και τὸ *Μπιλμπάο* (230.000) μεταλλουργικό κέντρο. Στην Καταλονία, πρὸς τὰ Β.Α. παράλια τής χώρας, βλέπουμε τή *Βαρκελώνη* (1.200.000) σπουδαίο λιμάνι τής Μεσογείου. Άλλες πόλεις πρὸς τὴ Μεσόγειο είναι ή *Βαλέντσια* (525.000), ή *Άλικάντη* (120.000), ή *Μουρσία* (210.000), ή *Καρθαγένη* (150.000), ή *Μαλάγα* (290.000). Λίγα χιλιόμετρα στο έσωτερικό βλέπουμε τή *Γρανάδα* (170.000) με τὰ μνημεία του Άραβικού πολιτισμοῦ που διατηροῦνται άκόμη. Στην πεδιάδα τής Άνδαλουσίας βλέπουμε τις πόλεις: *Σεβίλλη* (380.000), τήν χιλιотραγουδισμένη πόλη

τῆς Ἰσπανίας γιὰ τὶς ὁμορφίες τῶν τοπιῶν τῆς καὶ τὰ ἀρώματα τῶν ὀπωρῶνων καὶ ἀνθῶνων τῆς. Πλάϊ τῆς, στὴν παραλία, τὸ σπουδαῖο λεμάνι *Κάδιξ* (120.000), ὅπου σταματοῦν καὶ ἐφοδιάζονται τὰ πλοῖα καὶ ἡ *Κορδοῦη* ἢ *Κόρδοβα* (160.000). Νὰ μὴ ξεχάσωμε καὶ τὸ *Γιβραλτάρ* (20.000), στὸν ὁμώνυμο πορθμῶ, πού ἀνήκει στὴν Ἀγγλία. Πρωτεύουσα τῶν Βαλεαρίδων εἶναι ἡ *Πάλμα* στὴ Μαγιόρκα μὲ 140 χιλ. κατοίκους. Πρωτεύουσα τῶν Καναρίων νήσων εἶναι ἡ *Σάντα Κροῦζ* μὲ 80.000. Τοῦ Ρίο ντὲ Ὀρο ἡ *Βίλια Θισνέρος* (35.000), τῆς Ἰσπανικῆς Γουίνεας ἢ *Σάντα Ἰσαβέλα* καὶ τοῦ Ἰσπανικοῦ Μαρόκου ἡ *Ταγγέρη* (60.000) καὶ ἡ *Τετουάν* (45.000).

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νὰ βρῆτε ὅλα τὰ παραπάνω στὸ χάρτη τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. 2) Νὰ σχεδιάσετε τὸ χάρτη τῆς Ἰσπανίας χωρὶς τὴν Πορτογαλία στὴ χάρτογραφία σας. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὴ λέξη «Ἰσπανία», «Καζάρια νήσοι», «Βαλεαρίδες», «Ἀνδalousia», «Ἀστούρια», «Καταλωνία», «Ἀραγωνία», «ταυρομαχία», «φελλόδενδρα», «Ἰβρες», «Ἰσαβέλα», «Χρ. Κολόμβος» κλπ. 4) Νὰ κάνετε φανταστικά ταξίδια μέχρι τὰ κυριότερα λιμάνια καὶ τὶς πόλεις τῆς Ἰσπανίας μὲ σιδηρόδρομο ἀπὸ τὴν Ἀθήνα-Θεσ)νικὴ-Βελιγράδι κλπ. Καὶ μὲ πλοῖο ἀπὸ τὸν Πειραιά. 5) Νὰ γράψετε μιά σύντομη ἐκθεση γι'αυτῆ.

2. ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — ἔκταση — σύνορα — πληθυσμός.—Ἡ Πορτογαλία. πιάνει τὸ δυτικὸ μέρος τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. Ἔχει ἔκταση 91.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 8.400.000 κατ. Συνορεύει πρὸς Α. μὲ τὴν Ἰσπανία καὶ ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα μέρη βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό.

Παράλια — ἔδαφος — βουνὰ — πεδιάδες — ποταμοί.—Ὅλα αὐτὰ τὰ βλέπομε στὸ χάρτη τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. Τὰ ἀναφέραμε δὲ καὶ στὴ σελ. 77. Ἡ Πορτογαλία ἔχει μίᾳ πεδιάδα, τρεῖς ποταμούς, μίᾳ ὄρσειρὰ καὶ ὅλα τὰ ἀκρωτῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. (Νὰ τὰ βροῦμε στὸ χάρτη).

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—Γεωργικά: ἔχει μέτρια παραγωγή δημητριακῶν, ἀρκετὴ παραγωγή ἀραβοσίτου καὶ ρυζιοῦ. Μεγάλῃ παραγωγή λαδιοῦ καὶ φρούτων (πορτοκάλια, ἀμύγδαλα). Ἐλαιῶνες. Ἡ Πορτογαλία μοιάζει μὲ ἕνα ἀπέραντο λειβάδι μὲ ὀπωρῶνες σκόρπιους ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Ἔχει καὶ δάση μὲ φελλόδενδρα καὶ βελανιδιές. Τὸ ἀφθονώτερο προϊόν τῆς εἶναι τὸ κρασί. Παράγει τὸ χρόνο 9-10 ἑκατ. ἑκατόλιτρα.

Κτηνοτροφικά.—Τρέφει ἀπ' ὅλα τὰ ζῶα πού εἶδαμε καὶ στὴν Ἰσπανία. (4 1)2 ἑκατ. πρόβατα). Ἡ χοιροτροφία ἔχει τὴν πρώτη θέση.

Ἀλιεία.—Θαμιάσιες σαρδέλλες κονσερβοποιημένες. (Νὰ προσέξετε στὴν ἀγορὰ κάτι μικρὰ κουτιὰ πού ἔχουν μέσα λίγες ἀλλὰ «λαδωμένες σαρδέλλες» καὶ πουλιοῦνται ἀκριβώτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα. Εἶναι «Πορτογαλικές»).

Βιομηχανικά.—Σαποῦνια, ἐργοστάσιο ἐπεξεργασίας φελλοῦ, οἰνοπνεύματος, πορσελλάνης, συσκευασίας καπρῶν.

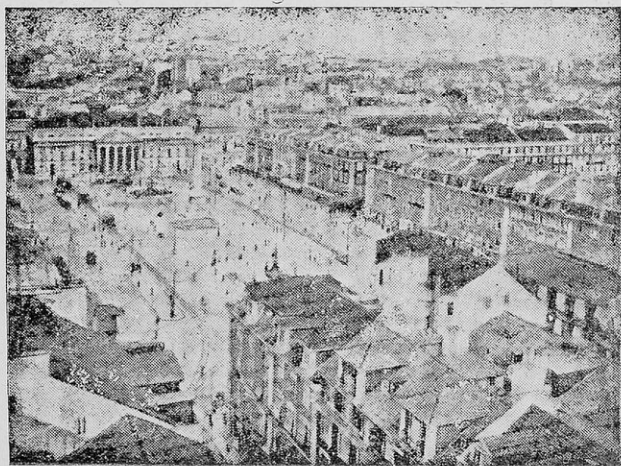

Έμποριο.—Με όλες τις χώρες. Περισσότερες συναλλαγές έχει με την Αγγλία στην οικονομική σφαίρα της οποίας βρίσκεται από πολλά χρόνια τώρα. Εισάγει σιτάρι, βαμπάκι, φάρμακα, μηχανήματα και εξάγει έλιές, λάδι, κρασί, ψάρια, δέρματα, μαλλιά.

Συγκοινωνία.—Περιορισμένη. Δύο έσωτερικές σιδηροδρομικές γραμμές ξεκινούν από την πρωτεύουσα και διακλαδίζονται προς τις κυριώτερες πόλεις της χώρας. Κατόπι συνεχίζουν ή μία προς τη Μαδρίτη κι' ή άλλη προς το Παρίσι. Στά λιμάνια της γίνεται μεγάλη κίνηση ξένων πλοίων που ταξιδεύουν για την Αμερική, Β. Εύρώπη ή Αφρική.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Γλώσσα — θρησκεία — πολιτεύμα.—Οί άρχαίοι έδιναν στην Πορτογαλία τ' όνομα «Λουζιτανία». Όπως και ή Ισπανία υποδουλώθηκε στους Ρωμαίους

Λισσαβόνα ή πρωτεύουσα της Πορτογαλίας.

και Άραβες από τους οποίους κατώρθωσε να έλευθερωθή κατά τ' 1209 μ. Χ. Από την εποχή αυτή αρχίζει να αναπτύσσεται ως ναυτική δύναμη και στα 1490-1500 έγινε μεγάλη αυτοκρατορία, γιατί ό Βάσκο ντε Γάμα ανακάλυψε και έθεσε στη διάθεσή της στις Ίνδιες και όλα τ'α παράλια της Άσίας. Άλλοι Πορτογάλοι θαλασσοπόροι και έξερευνητές ανακάλυψαν πολλές χώρες στη Ν. Αμερική κι έτσι ή Πορτογαλία μετεβλήθη σε ένα κράτος με άπέραντες άποικίες. Λεπτομέρειες για τις ανακαλύψεις τών Πορτογάλων θαλασσοπόρων βρίσκομε στο παράρτημα της γεωγραφίας της Ε' τάξης.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα είναι ή *Λισσαβόνα* (700 χιλ.) στις έκβολές του ποταμού Τάγου. Λιμάνι πολύ σπουδαίο με σοβαρή έμπορική κίνηση. Βορειότερα

τὸ Ὀπόρτο ἢ Πόρτο (260 χιλ.) περίφημο γιὰ τὰ κρασιά καὶ σπουδαῖο βιομηχανικὸ κέντρο. Εἶναι λιμάνι ἀπὸ τὰ καλύτερα τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ *Κοτμβρα* (35 χιλ.) λίγο βορειότερα ἀπὸ τὴ Λισσαβώνα, ἡ *Φάρο* καὶ ἡ *Αβράντες*.

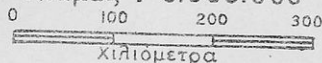
Ἀποικίες.—Ἡ Πορτογαλία εἶναι καὶ σήμερα ἀκόμη μία ἀπὸ τὶς μεγάλες ἀποικιακὰς δυνάμεις τοῦ κόσμου. Ὡς κράτος τῆς Εὐρώπης εἶναι ἀσήμαντο. Ὡς ἀποικιακὸ κράτος εἶναι πολὺ ὑπολογίσιμο. Ἐξουσιάζει ἀποικιακὰ ἐδάφη μὲ συνολικὴ ἔκταση 2 1)2 ἑκατ. τ. χ. εἶναι δηλαδὴ 25 καὶ παραπάνω φορές μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ μητροπολιτικὸ ἔδαφος. Κυριώτερες ἀποικίες τῆς εἶναι : 1) Ἡ *Πορτογαλικὴ Γουινέα*, στὴ Δ. Ἀφρικὴ μὲ ἔκταση 70 χιλ.τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 1.250.000 κατοίκους. Πρωτ. *Μπολάμα* (5.000 κατ.). 2) Ἡ *Αγγόλα* στὴ δυτικὴ Ἀφρικὴ μὲ ἔκταση 1.270.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 4 1)2 ἑκατ. κατοίκους. Πρωτ. *Σάν Πάολο ντὲ Λοάντα* (40.000). 3) Ἡ *Μοζαβίκη* στὴν ἀνατολικὴ Ἀφρικὴ μὲ ἔκταση 100.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 3 1)2 ἑκατ. Πρωτ. *Λορέντζο Μαρκὲς* (35.000). 4) Καὶ μερικὰ ἀκόμη νησάκια σὲ διάφορα μέρη τῶν ὠκεανῶν.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νὰ βρῆτε ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα στὸ χάρτη τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. 2) Νὰ σχεδιάσετε τὸ χάρτη τῆς Πορτογαλίας χωριστά. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὴ λέξη «Πορτογαλία». 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ ταξίδια καὶ νὰ γράψετε μιὰ σύντομη ἔκθεση.

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ
ΜΕΓ. ΒΡΕΤΤΑΝΙΑΣ
ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ

Κλίμαξ 1:6.000.000

Ν. Σχετλανδικαί

ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Ἑβδόμη Ἐνότης

Στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη θὰ ἐξετάσωμε τὰ ἑξῆς Κράτη : 1) τὴν Ἀγγλία, 2) τὴν Ἰρλανδία, 3) τὴ Γαλλία, 4) τὸ Λουξεμβούργο, 5) τὸ Βέλγιο καὶ 6) τὴν Ὀλλανδία. Ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἐξετάσωμε μὲ λεπτομέρειες τὴν Ἀγγλία καὶ τὴ Γαλλία γιὰτὶ εἶναι δύο ἀπὸ τὶς μεγάλες δυνάμεις τοῦ κόσμου.

1. ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ (ΑΓΓΛΙΑ)

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — ἔκταση — σύνορα — πληθυσμός.—Ἡ Μεγάλῃ Βρετανία, πού τὴ λέμε καὶ Ἀγγλία καὶ Ἀγγλικὴ Αὐτοκρατορία καὶ Ἡνωμένο Βασίλειο καὶ Βρετανικὴ Συμπολιτεία ἢ Κοινοπολιτεία, ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μεγάλα νησιά : τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ἰρλανδία καὶ ἀπὸ 800 ἄλλα μικρότερα πού βρίσκονται σκορπισμένα γύρω ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο μεγάλα. Ὅλα αὐτὰ τὰ νησιά ἀποτελοῦν «τὶς Βρετανικὲς νήσους» πού ἀναφέρουν ὅλες οἱ γεωγραφίες.

Ἡ Ἀγγλία ἢ Μ. Βρετανία εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ Βρετανικὰ νησιά μὲ ἔκταση 313 χιλ. τ. χ. μαζί μὲ τὰ νησάκια τῆς καὶ τὴ Βόρειο Ἰρλανδία πού τῆς ἀνήκει. Πληθυσμὸς ἔχει 50 ἑκατ. κατοίκους. Βρέχεται πρὸς Β. καὶ Δ. ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό, πρὸς Α. ἀπὸ τὴ Β. θάλασσα καὶ πρὸς Ν. ἀπὸ τὴ θάλασσα τῆς Μάγχης. Χωρίζεται σὲ τρία τμήματα : στὴν κυρίως Ἀγγλία πού καταλαμβάνει τὸ κεντρικὸ καὶ νότιο μέρος τοῦ νησιοῦ, στὴν *Οὐαλλία* πού καταλαμβάνει τὸ Ν. Δ. τμήμα καὶ στὴ *Σκωτία* πού καταλαμβάνει τὸ Β. τμήμα. Ὡς τέταρτο τμήμα μποροῦμε νὰ θεωρήσωμε τὴ Β. Ἰρλανδία.

Ἐδαφος — Βουνά.—Ἡ Μ. Βρετανία δὲν ἔχει ψηλὰ βουνά. Τὸ ἔδαφός τῆς εἶναι πεδινό. Τὸ μεγαλύτερο ὕψος τῶν βουνῶν τῆς φθάνει τὰ 1400 μ. Στὸ χάρτη τῆς σελ. 84 βλέπομε τὰ ἑξῆς βουνά : 1) στὴ Σκωτία : τὰ *Καμβριανὰ* ὄρη μὲ ψηλότερη κορυφὴ τὸ *Μπέν-Νέβις* (1350 μ.) καὶ τὰ ὄρη *Σεβιὸτ* πού δὲν ξεπερνοῦν τὰ 800 μ. 2) στὴν κυρίως Ἀγγλία καὶ Οὐαλλία διακρίνομε : τὰ *Πέννινα* ὄρη πού διευθύνονται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ τὰ ὄρη *τῆς Οὐαλλίας* μὲ τὶς ἠφαιστειογενεῖς κορυφές τους, ψηλότερη ἀπὸ τὶς ὅποιες εἶναι τὸ ὄρος *Σνόνουντον*.

Παράλια — πεδιάδες.—Τὰ παράλια τῆς Μ. Βρετανίας εἶναι πολὺ δαντελωτὰ μὲ πολλοὺς κόλπους καὶ χερσονήσους. Στὸ χάρτη βλέπομε τὶς χερσονήσους : τῆς *Κορνονάλης* στὰ Ν. Δ. καὶ τῆς *Οὐαλλίας* λίγο βορειότερα. Ἀκρωτήρια : τὸ *Λάδσεν* καὶ *Λιζάρδ*, στὴ χερσονήσο τῆς Κορνονάλης. Κόλπους : τοῦ *Μπρεστόλ*, τοῦ *Λίβερπουλ*, τοῦ *Τάμει*. Θάλασσες : τὴ *Μάγχη* καὶ τὴ

Βόρειο θάλασσα. Πορθμούς : του *Καλαί*, του *Άγιου Γεωργίου* και το *Βόρειο πορθμό*. Πεδιάδες : όλο το νότιο μέρος της χώρας το πιάνει ή μεγάλη *Άγγλική πεδιάδα*. Μικρότερες πεδιάδες υπάρχουν και στα άλλα διαμερίσματα της χώρας.

Ποταμοί.— Έχει πολλούς άλλα είναι άσήμαντοι γιατί δέν έχουν μεγάλο μήκος. Άς θυμηθούμε μονάχα τόν *Τάμεσι* πού έχει μήκος 334 χιλίομ. και πού στις έκβολές του είναι χτισμένο τó Λονδίνο. Είναι από τά πιό γνωστά και ιστορικά ποτάμια της Άγγλιας. Κάθε μέρα άκούμε νά μιλοϋν γιαυτόν. "Άλλοι είναι ό *Μέρσεν*, ό *Σέβερν*, ό *Κλόντ*, ό *Τέν*, ό *Χοϋμπερ* κλπ."Όλοι τους συγκοινωνοϋν μέ διώρυγες και είναι πλωτοί κι έτσι χρησιμοποιοϋνται ώς όδοι συγκοινωνίας και μεταφορών.

Λίμνες.— Η Άγγλια έχει πολλές άλλα μικρές λίμνες γεμάτες άφθονα και νόστιμα ψάρια.

Κλίμα.— Τό κλίμα της είναι ώκεάνειο μέ πολλές βροχές και ύγρασίες. Τό χειμώνα ή θερμοκρασία φθάνει μεταξύ 7-15 βαθμούς πράγμα πού σημαίνει ότι είναι αρκετά θερμό. Σ' αυτό συντελεί και τó ρεύμα τού κόλπου τού Μεξικού πού έγγίζει όλες τις δυτικές άκτές τού νησιού και τó γλυκαίνει. Οί άφθονοι ύδρατμοί πού μεταφέρουν από τή θάλασσα οί ώκεάνιοι άνεμοί γίνονται βροχές πολύ ώφέλιμες στην παραγωγή. Η άκτή πρós τήν Ίρλανδία έχει ξηρό κλίμα γιατί τά βουνά έμποδίζουν κάπως τούς άνεμους. Ο άγγλικός οϋρανός είναι, ώστόσο, πάντοτε συνεφιασμένος και πυκνή όμίχλη σκεπάζει τή χώρα κι αυτές άκόμη τις πολιτείες.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

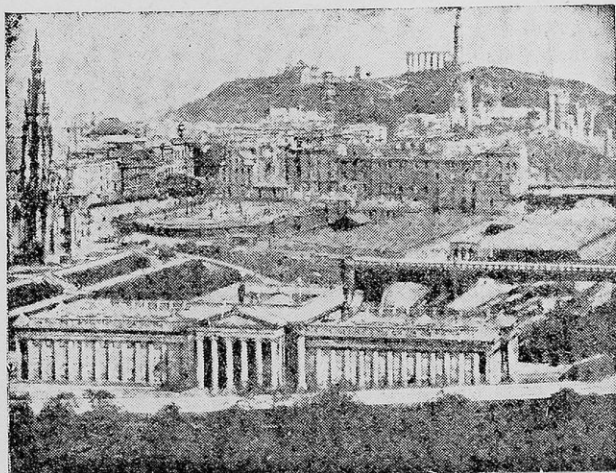
Προϊόντα — παραγωγή.— *Γεωργικά :* δημητριακά, σιτάρι, κριθάρι, κοκκινογούλια, βρώμη, πατάτα. Η καλλιέργεια γίνεται μέ όλα τά σύγχρονα γεωργικά μέσα, μηχανήματα λιπάσματα κλπ. Δέν έχουν όμως μεγάλη παραγωγή, γιατί ή έκταση πού καλλιεργείται είναι μικρή. Οί μεγαλύτερες εκτάσεις είναι λειβάδια για χορτονομή. Τά 66 ο)ο τών έδαφών είναι λειβάδια, τά 13 ο)ο καλλιέργειες, τά 17 ο)ο άκαλλιέργητα και τά 4 ο)ο μικρά δάση. Τά λαχανικά, τά άνθη και τά φρούτα καλλιεργοϋνται μέ έπιμέλεια στα παράλια της Μάγχης. Τά σιτηρά της δέν καλύπτουν παρά μόλις τó 1)5 τών αναγκών τών κατοίκων γιαυτό τά εισάγουν από τó έξωρετικό.

Κτηνοτροφικά.— Βόδια, όλογα, γουρούνια, πρόβατα. Η κτηνοτροφία είναι πολύ αναπτυγμένη στην Άγγλια, τά βοοειδή στην πεδιάδα της Κορνουάλης, τά πρόβατα στη Σκωτία στη Β. και Α. Άγγλια, τά γουρούνια και τά όλογα σε διάφορα μέρη. Από τά γουρούνια βγαίνει πολύ νόστιμο κρέας και άφθονο λίπος. Τά όλογα είναι καλές ράτσες και χρησιμοποιοϋνται για τις μεταφορές και τις ίπποδρομίες. Υπάρχει μεγάλη παραγωγή μαλλιών από τά πρόβατα. Από τά μαλλιά αυτά και τά άλλα πού εισάγουν από τις άποικίες των, κατασκευάζονται τά περίφημα «άγγλικά κασμήρια».

Άλιεία.— Ένα εκατ. τόνοι ψάρια τó χρόνο άλιεύονται στα Άγγλικά παράλια : ρέγγες, μπακαλιάροι και όλα τά άλλα είδη.

Όρυκτά.—Μεγάλες ποσότητες κάρβουνου καλής ποιότητας. Ἡ παραγωγή της είναι λίγο κατώτερη ἀπὸ τῶν Ἡ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, φθάνει ὅμως τὰ 205 ἑκατ. τόνους τὸ χρόνο δηλ. τὰ 13 ο)ο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Ἀπὸ τὴν ποσότητα αὐτὴ τὰ 4)5 ξοδεύονται γιὰ νὰ κινηθῆ ἡ Ἀγγλικὴ βιομηχανία, πού εἶναι μία ἀπὸ τὶς πιὸ δραστήριες τοῦ κόσμου. Ἄν δὲν εἶχε τὸ κάρβουνο ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ γινόταν τόσο μεγάλη δύναμη. Τὸ 1)5 τῆς παραγωγῆς ἐξάγεται στὸ ἐξωτερικὸ ἀπὸ τὰ λιμάνια Νιουκάστελ καὶ Κάρδιφ. Βγάζει ἐπίσης σίδηρο, μόλυβδο, κασσίτερο, ψευδάργυρο.

Βιομηχανία.—Ἐχει μεγάλες βιομηχανίες μετάλλων, κλωστοῦφαντουργικές, ὑφασμάτων, τροφίμων καὶ χημικῶν προϊόντων. Στὰ περίφημα ἐργοστάσια της κατασκευάζονται αὐτοκίνητα, τρακτέρ καὶ κάθε μηχανήμα πού ἔχει

Ἐδιμβούργο: Μεγάλη βιομηχανικὴ πόλη τῆς Ἀγγλίας

ἀνάγκη ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος : ραδιόφωνα, ραπτομηχανές, κλπ. Ἐχει καὶ μεγάλα ναυπηγεῖα ὅπου συναρμολογοῦνται ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ πλοῖα.

Τὰ Ἀγγλικά ναυπηγεῖα εἶναι τὰ καλύτερα τοῦ κόσμου. Ἡ βιομηχανία ὑφασμάτων ἔρχεται πρώτη στὴν ποιότητα τῶν προϊόντων της. Στὰ χημικὰ προϊόντα : φάρμακα, χρώματα ἔχει μεγάλη παραγωγή. Ἐπίσης στὴ βιομηχανία χαρτιοῦ, γυαλικῶν καὶ μύρας. Γενικὰ ἡ Ἀγγλικὴ βιομηχανία ἔρχεται δεύτερη σχεδὸν στὴ σειρά σὲ ὅλο τὸν κόσμο ὕστερα ἀπὸ τὶς Ἡ. Π. τῆς Ἀμερικῆς.

Ἐμπόριο - εἰσαγωγή - ἐξαγωγή.—Τὸ Βρετανικὸ ἐμπόριο εἶναι εὐρύτατο μὲ ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου. Εἰσάγει τρόφιμα καὶ πρώτες ὕλες. Τὰ 50ο)ο ἀπὸ τὶς εἰσαγωγές της εἶναι τρόφιμα γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ πληθυσμοῦ.

Εισάγει δηλαδή τὰ 80 ο)ο τῶν ἀλεύρων πού καταναλίσκει γιά ψωμί ὁ πληθυσμός, τὰ 50 ο)ο ἀπὸ τὸ τυρί, βούτυρο, κρέας, καὶ αὐγά, τὰ 90 ο)ο τῶν φρούτων, ὅλο το τσάι, 80 ο)ο ζάχαρη, ὅλο τὸ κρᾶσί, κλπ. Εἰσάγει ἐπίσης τὰ 80 ο)ο ἀπὸ ὅλες τὶς πρῶτες βιομηχανικὲς ὕλες, 40 ο)ο σίδηρο, 80 ο)ο μαλλιὰ καὶ ὄλα τὰ ὑφαντουργικὰ ὑλικά. Ἐπίσης καουτσούκ. Ἐξάγει δὲ ἐπεξεργασμένα: μάλλινα ὑφάσματα, βαμβακερά, καὶ μεταξωτά, μεταλλουργικὰ προϊόντα, πλοία ἀπὸ τὰ ναυπηγεῖα τῆς, μηχανὲς, αὐτοκίνητα, ἀεροπλάνα, κάρβουνο.

Γ' ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Πληθυσμός - γλώσσα - θρησκεία - πολιτεῖμα.—Στὴ Μ. Βρεττανία κα-

Λονδίνο, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἀγγλίας

τοικοῦν 50 ἑκατομμύρια κάτοικοι: Ἀγγλοὶ, Σκῶτοι, Οὐαλλοί, Ἴρλανδοί, πού μὲ ἓνα ὄνομα ὀνομάζομε «Ἀγγλοὺς». Γλώσσα μιλοῦν τὴν Ἀγγλικὴν πού σήμερα εἶναι διαδεδομένη σὲ ὅλον τὸν κόσμον καὶ μιλιέται ἐπίσημα στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὸν Καναδᾶ. Θρησκεία: εἶναι διαμαρτυρόμενοι χριστιανοί. Πολίτευμα: Βασιλεία ἀπὸ πολὺ παλαιὰ χρόνια.

Μεγάλαι πόλεις καὶ λιμάνια.—Πρωτεύουσα εἶναι τὸ Λονδίνο (8.300.000) μὲ πληθυσμὸν περισσότερον ἀπὸ ὅσον ἔχει ἡ Ἑλλάδα ὀλόκληρη. Σπουδαῖο ἐμπορικὸ λιμάνι στὶς ἐκβολὰς τοῦ Τάμεση ποταμοῦ. Μονάχα ἡ Νέα Ὑόρκη τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ξεπερνᾷ τὸ Λονδίνο. Ἀπέχει ἀπὸ τὴ θάλασσα 80

χιλιόμετρα αλλά ό Τάμεσις είναι πλωτός κι έτσι τό Λονδίνο είναι λιμάνι όπου φθάνουν τὰ πλοία απ' όλα τὰ μέρη του κόσμου. Τό Λονδίνο έχει ώρατα και ιστορικά κτίρια, Πανεπιστήμια, Μουσεία, έπαύλεις, ναούς, πλατείες, μεγάλη βιομηχανικά εργοστάσια κ.λ.π. Έκει υπάρχουν τὰ τὰ περίφημα άνάκτορα του Βούκιγγαμ, όπου μένουν οι Βασιλείς της Άγγλίας και τό περίφημο Χάϊδ-Πάρκ, μεγάλο δημόσιο Πάρκο.

Άλλες μεγάλες πόλεις είναι τό Ντόβερ (50 χιλ.) λιμάνι της Μάγχη, Πόρτσμουθ (250) πολεμικό λιμάνι με ναύσταθμο. Σαούθαμπτον (200 χιλ.) Πλύμουθ (200 χιλ.), Μπρίστολ (440 χιλ.), Κάρδιφ (240 χιλ.), εξαγωγικός λιμένας κάρβουνου, Λίβερπουλ (900 χιλ.), Μάντσεστερ (700 χιλ.), με τήν περίφημη διώρυγά του, τρίτο λιμάνι της Άγγλίας. Μπίρμιγγαμ (1.100.000), Νότιγγαμ (330 χιλ.), Νιουκάστελ (300 χιλ.), κλπ.

Συγκοινωνία.—Η Άγγλία έχει τό καλύτερο συγκοινωνιακό δίχτυο πρὸς όλον τόν κόσμο. Έρχεται πρώτη στον έμπορικό, έπιβατικό και πολεμικό στόλο. Έκατοντάδες άτμοπλοϊκές γραμμές διασχίζουν τούς ώκεανούς και τις θάλασσες για νά μεταφέρουν έπιβάτες και έμπορεύματα από τις άποικίες πρὸς τή Μητρόπολη και αντίθετα. Άλλά και στο έσωτερικό έχει πυκνό σιδηροδρομικό δίκτυο. Επίσης τὰ ποτάμια της πού είναι πλωτά άποτελοῦν ένα θαυμάσιο συγκοινωνιακό δίκτυο. Άεροπορικά δρομολόγια υπάρχουν πρὸς όλες τις πρωτεύουσες του κόσμου. Κολοσσιαία και πολυτελή ύπερωκεάνεια, όλόκληρες πολιτείες, εκτελοῦν τάκτικά τή συγκοινωνία μεταξύ Άγγλίας και Άμερικῆς.

Κτήσεις - άποικίες - προτεκτοράτα - κηδεμονίες.—Η Άγγλία κατέχει πολλές κτήσεις και άποικίες σε διάφορα μέρη της γῆς. Κυριώτερες είναι:

Κτήσεις.—1) Τό έλεύθερο κράτος της Ίρλανδίας. 2) τόν Καναδά. 3) τή Νοτιοαφρικανική Ένωση 4) τήν Αύστραλία. 5) τή Νέα Ζηλανδία. 6) τό Ίνδοσταν. 7) τό Πακισταν. Όλα τὰ κράτη είναι άνεξάρτητα. Άνήκουν όμως στη Βρετανική Κοινοπολιτεία.

Άποικίες.—1) Τό Άγγλο-αιγυπτιακόν Σουδάν. 2) τή Βρετανική Άνατολική Άφρική, 3) τή Ροδεσία, 4) τή Νιγηρία, 5) τήν Ίνδονησία, 6) τήν Πολυνησία, και 7) τή Γουιάνα στη Νότια Άμερική καθώς και μερικά νησιά-κτισίς Άντίλλες.

Προτεκτοράτα.—Τήν Άραβία και τή Μεσοποταμία.

Ναυτικές βάσεις: Γιβραλτάρ, Μάλτα, Κύπρος, Σουέζ, Άντεν, Σιγκαπούρη κλπ.

Ίστορία - πολιτισμός.—Η ιστορία της είναι πολύ άρχαία. Άρχίζει από τόν πρώτο μ. Χ. αιώνα. Όταν κατέκτησαν τήν Άγγλία οι Ρωμαίοι βρήκαν εκεί τούς Κέλτες και τούς Σκώτους. Τους κατέβαλαν με αντίσταση, από τό 1500 μ. Χ. άρχισε νά γίνεται μεγάλο ναυτικό κράτος και μέσα σε 400 χρόνια έφθασε στο σημείο νά κυριαρχή σ' όλόκληρο τόν κόσμο. Σήμερα, μετά τό δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, έχασε άρκετή από τή μεγάλη ισχύ

της αλλά παραμένει ακόμα μιὰ Μεγάλη Δύναμη, μὲ ἀπέραντο ἀποικιακὸ κράτος.

2. ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Ἡ Ἰρλανδία εἶναι τὸ δεύτερο μεγάλο νησί ἀπὸ τὸ σύμπλεγμα τῶν Βρετανικῶν νήσων. Βρίσκεται δυτικά τῆς Μ. Βρετανίας κι ἔχει ἔκταση 70·000 τ. χ. (χωρὶς τὴ Βόρειο Ἰρλανδία ποὺ ἔχει 15.000 τ.χ. καὶ ἀνήκει στὴν Ἀγγλία). Ὁ πληθυσμὸς τῆς φθάνει τὰ 3 ἑκατ. μαζί δὲ μὲ τὸν πληθυσμὸν τῆς Β. Ἰρλανδίας 4 1)2 ἑκατ. Δὲν ἔχει μεγάλα βουνὰ καὶ ποτάμια. Τὸ ἔδαφος τῆς εἶναι πεδινὸ στὸ κέντρο καὶ στὰ δυτικά παράλια μὲ μικρὲς καὶ χαμηλὲς ὄροσειρές.

Παραγωγή.—Ἐχει πολλὰ *κτηνοτροφικά* ἀλλὰ καὶ *γεωργικά* προϊόντα. Τὸ κλίμα τῆς, περισσότερο βροχερὸ μὲ εὐνοϊκὴ ἐπίδραση στὴν καλλιέργεια. Μὲ τὴ βοήθεια τῆς Κυβερνήσεως αὐξάνει καθημερινὰ ἡ καλλιέργεια δημητριακῶν καὶ σιτηρῶν. Τρέφονται ἐκεῖ 4 ἑκατ. βόδια, 3 1)2 ἑκατ. πρόβατα καὶ 1 ἑκατ. χοῖροι. Ἐπίσης ὑπάρχουν *ὄρνιθὰ* (ἀφθονο κάρβουνο), *βιομηχανικά* (μπύρα, οἶνοπνευματώδη, μπισκότα, ὑφαντά).

Πολιτικὴ κατάσταση.—Ἐχει τὴν ἴδια ἱστορία μὲ τὴν Ἀγγλία. Πολίτευμα Δημοκρατικόν. Ἀνήκει ὡς ἰσότιμο κράτος στὴ Βρετανικὴ Κοινοπολιτεία.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα *Δουβλίνο* (500 χιλ.), *Βέλφαστ* (415 χιλ.), *Κόρκ* (100 χιλ.), *Μπάτεφορτ* (30 χιλ.), *Λίμερικ* (50 χιλ.).

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ-ΕΡΓΑΣΙΕΣ.— 1. Νὰ βρῆτε ὅλα τὰ παραπάνω στὸ χάρτη τῶν Βρετανικῶν νήσων. 2) Νὰ σχεδιάσετε τὸ χάρτη τῆς Μ. Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας μαζί στὴν ἀμοδόχο καὶ στὴ χαρτογραφία σας. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τις λέξεις «Μ. Βρετανία-Ἀγγλία-Οὐαλλία-Σκωτία-Ἰρλανδία». 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ ταξίδια. 5) Νὰ γράψετε μιὰ ἔκθεση γιὰ τὴν Ἀγγλία.

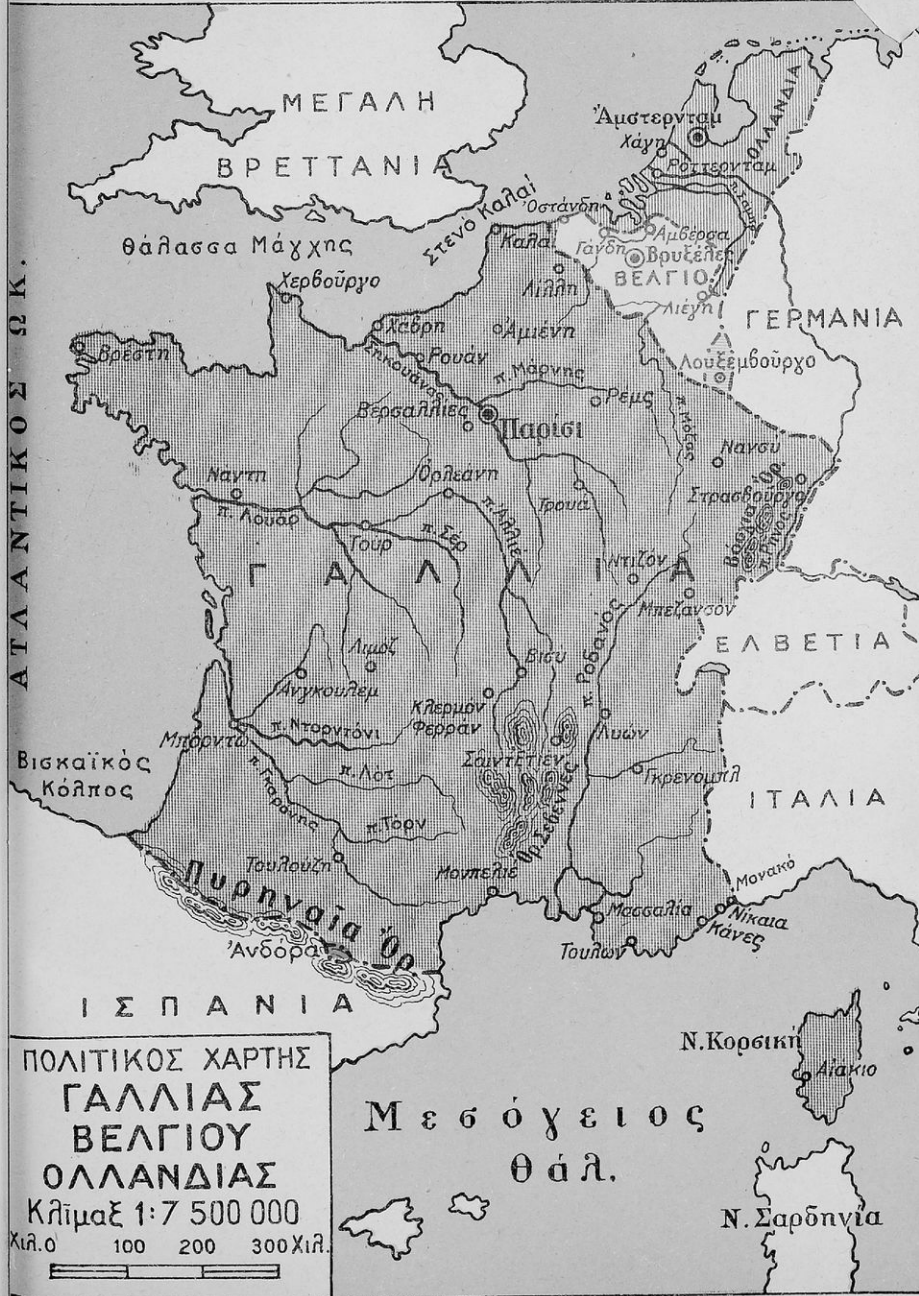
3. ΓΑΛΛΙΑ

Α' ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση—ἔκταση—σύνορα—πληθυσμὸς.—Ἡ Γαλλία πιάνει τὸ δυτικὸ μέρος τῆς Εὐρώπης. Συνορεύει πρὸς Β. μὲ τὸ Βέλγιο, Λουξεμβούργο καὶ τὴ Γερμανία. Πρὸς Ν. μὲ τὴν Ἰσπανία. Βρέχεται καὶ ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα. Πρὸς Α. συνορεύει μὲ τὴν Ἰταλία καὶ Ἑλβετία. Πρὸς Δ. βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανόν. Ἡ Γαλλία, ὅπως βλέπομε στὸν παραπάνω χάρτη, ἔχει σχῆμα ἑξαγωνικόν, σχεδὸν κανονικόν μὲ τρεῖς πλευρὲς πρὸς τὴ θάλασσα (δύο πρὸς τὸν Ἀτλαντικόν καὶ μία πρὸς τὴ Μεσόγειο) καὶ τρεῖς πρὸς τις γειτονικὲς χώρες (Ἰσπανία, Γερμανία, Ἰταλία. (Μπορῆτε νὰ βρῆτε πῶς σχηματίζεται τὸ ἑξάγωνο αὐτό;)) Ἡ Γαλλία ἔχει ἔκταση 550.000 τ.χ. δηλ. τὸ 1)20 τῆς Εὐρώπης. Τὸ μῆκος τῆς ἀπὸ Ν. (Μεσόγειο) πρὸς Β. (Δουγκέρκη) εἶναι 1000 χιλιόμετρα. Τὸ πλάτος τῆς ἀπὸ Α. (Στρασβούργο) πρὸς Δ. (Βρέστη) εἶναι 950 χιλ. Μονάχα ἡ Ρωσία στὴν Εὐρώπη εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Γαλλία. Ἐχει πληθυσμὸ 42 ἑκατ. κατοίκους.

Ἄκτεις—παράλια—κόλποι—χερσόνησοι—ἄκρωτήρια.—Οἱ ἄκτεις τῆς Γαλλίας εἶναι 3000 χιλιόμε. καὶ βρέχονται ἀπὸ 4 θάλασσες: τὴ Βόρειο θάλασσα, τὴ

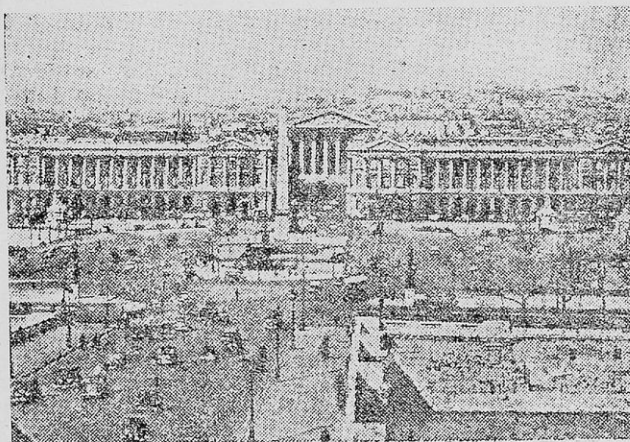
ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ
ΓΑΛΛΙΑΣ
ΒΕΛΓΙΟΥ
ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ
 Κλίμαξ 1:7 500 000
 Χιλ.0 100 200 300 Χιλ.

Μεσόγειος
 Θάλασσα

Μάγχη, τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ τὴ Μεσόγειο. Στὴ Μάγχη βλέπομε τοὺς κόλπους τοῦ Χερβούργου, τῆς Νορμανδίας καὶ στὸν Ἀτλαντικὸ τὸ Βισκαϊκὸ κόλπο ποὺ μισὸς ἀνήκει στὴν Ἰσπανία. Μεταξὺ Γαλλίας (Καλαί) καὶ Ἀγγλίας (Ντόβερ) σχηματίζεται ὁ Πορθμὸς τοῦ Καλαί, περίφημος γιὰ τὴν παλλίρροιά του ὅπως καὶ ὁ δικὸς μας τοῦ Εὐρίπου μεταξὺ Εὐβοίας καὶ Ἀττικῆς. Χερσόνησοι σχηματίζονται δύο: τῆς Βρετάνης καὶ τῆς Νορμανδίας. Σαυτὲς ἔγινε ἡ ἀπόβαση τῶν συμμάχων κατὰ τὸ β' παγκόσμιο πόλεμο. Ἀκρωτήρια βλέπομε: τὸ Ντέ λ' ἄγκ στὴ χερσόνησο τῆς Νορμανδίας. Στὴ Μεσόγειο βλέπομε τὸν κόλπο τοῦ Λέοντος, στὶς ἐκβολὲς τοῦ Ροδανοῦ ποταμοῦ.

Νησιά.—Ἡ Γαλλία ἔχει μερικὰ μικρὰ νησάκια γύρω της, πολὺ μικρὰ

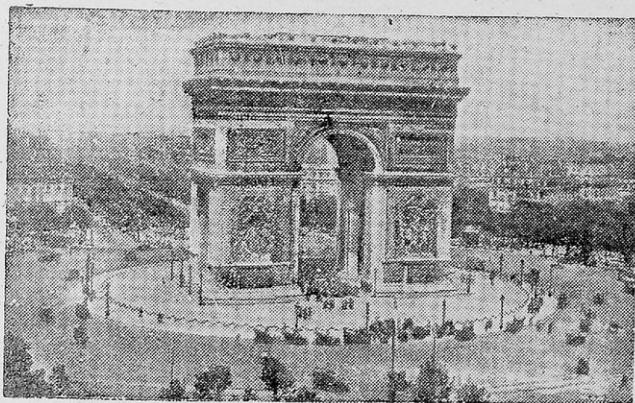
Παρίσι: ἡ Μονμάρτη, ἓνα ἀξιοθέατο μέρος τῆς πόλεως

ὄμως. Ἐχει κι ἓνα μεγάλο: τὴν Κορσικὴ στὴ Μεσόγειο. (Ἀφήνομε τὰ νησιά ποὺ ἔχει ὡς ἀποικίες).

Ἐδαφος—βουνά—πεδιάδες—ὄροπέδια.—Τὸ ἔδαφος τῆς Γαλλίας εἶναι πεδινὸ πρὸς τὰ παράλια καὶ ὄρεινὸ πρὸς τὸ κέντρο καὶ ἀνατολικά. Ἀποτελεῖται 1) ἀπὸ ἀρχαία βουνὰ ποὺ στὴν ἀρχὴ ἦταν πολὺ ψηλότερα, ἀλλὰ ποὺ μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων κατήντησαν μικρὲς καὶ χαμηλὲς ὄροσειρές γιὰτὶ οἱ πολλὲς βροχές, οἱ παγετῶνες καὶ τὰ νερὰ παρέσυραν τὰ χρώματά τους πρὸς τοὺς κάμπους. Τέτοια βουνὰ ἔχει ἡ Γαλλία τὰ *Βόσγια*, στὰ σύνορα Γαλλίας-Γερμανίας. Πεδιάδες ποὺ σχηματίσθηκαν κατὰ τὸν τρόπο αὐτὸν ἔχομε: τὸ *κεντρικὸ ὄροπέδιο* καὶ τὰ ὄροπέδια τῆς *Βρετάνης* καὶ τῶν *Ἀρδεννῶν*, στὰ σύνορα Γαλλίας-Βελγίου. 2) Ἔχομε καὶ ἄλλες ὄροσειρές. Τὰ *Πυρηναῖα* ποὺ μάθαμε στὴν Ἰσπανία, τὶς *Ἀλπεις* (Γαλλικὸ τμήμα), ποὺ μάθαμε στὴν Ἰταλία καὶ τὰ ὄρη *Γιούρα*, κοντὰ στὶς Ἀλπεις, στὰ σύνορα Γαλλίας—Ἑλβετίας. Οἱ ψηλότερες

βουνοκορυφές τῆς Γαλλίας εἶναι τὸ *Λευκὸ ὄρος*, πού εἶδαμε καὶ στὴν Ἰταλία (4800) καὶ τὸ *Ἄνετὸ* στὰ Πυρρηναῖα (3400). Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι κάτω ἀπὸ 2000 μ. Πεδιὰδες ὑπάρχουν πολλές καὶ ἐκτεταμένες: 1) ἡ *πεδιάδα τῆς Φλάνδρα*, πρὸς Β. 2) ἡ *πεδιάδα τῶν Παρισίων* στὸ κέντρο, πού πιάνει τὶς περιοχὲς πού ποτίζουν οἱ ποταμοὶ Σηκουάνας καὶ Λουάρ, 3) ἡ *πεδιάδα τῆς Ἀκουϊτανίας*, στὰ Ν. Δ., πού τὴν ποτίζει ὁ Γκαρόνης, 4) ἡ *πεδιάδα τοῦ Ροδανῶ* στὰ Ν. Α. πού τὴ διασχίζει ὁ ὁμώνυμος ποταμὸς καὶ 5) ἡ *πεδιάδα τῆς Ἀλσατίας*.

Ποταμοί-λίμνες.—Τέσσερες μεγάλους ποταμοὺς ἔχει ἡ Γαλλία: 1) τὸ *Σηκουάνα* πού πηγάζει ἀπὸ τὰ ὄρη Γιούρα καὶ χύνεται στὴ Μάγχη, 2) τὸν

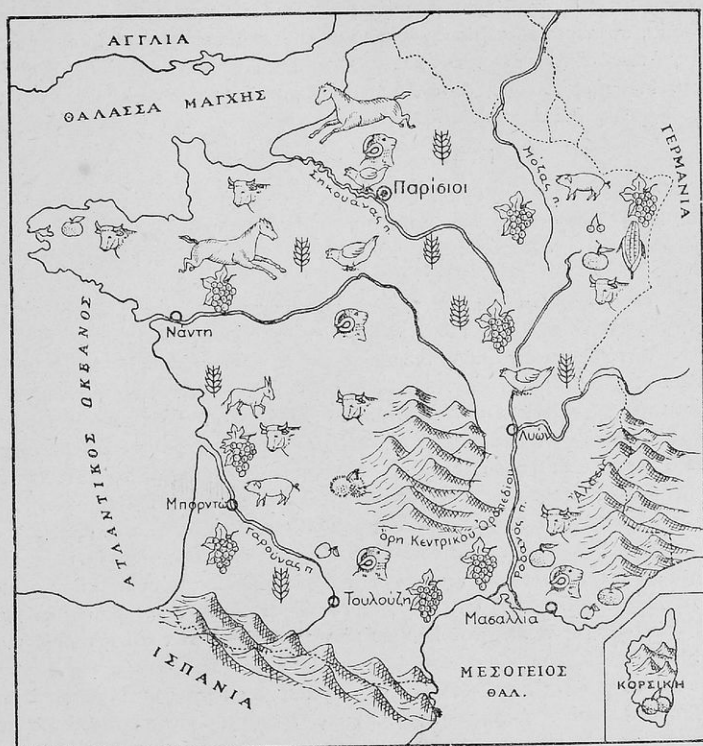

Ἡ Ἀψίδα τοῦ Θριάμβου στὸ Παρίσι

Λουάρ πού πηγάζει ἀπὸ τὰ μικρὰ ὄρη τοῦ κεντρικοῦ ὄροπεδίου καὶ χύνεται στὸν Ἀτλαντικό, 3) τὸν *Γκαρόνη* πού πηγάζει ἀπὸ τὰ Πυρρηναῖα καὶ χύνεται στὸν Ἀτλαντικό μὲ ἓνα ὠραῖο «Δέλτα» πού ὀνομάζεται «Ζιρόν» καὶ 4) τὸ *Ροδανῶ* πού πηγάζει ἀπὸ τὶς Ἑλβετικὲς Ἀλπεις καὶ χύνεται στὴ Μεσόγειο. Ἄφηνομε τὸ Ρῆνο νὰ τὸν ξετάσῃ στὴ Γερμανία. Σήμερα ὁ μεγάλος αὐτὸς ποταμὸς εἶναι σύνορο μεταξύ Γαλλίας-Γερμανίας. Μικρότεροι ποταμοὶ τῆς Γαλλίας εἶναι στὴ σειρά ὁ *Μόζας* μὲ τὸν παραπόταμό του *Σάμπρ* καὶ ὁ *Σκάλδης* μὲ τοὺς παραποτάμους του *Σκάρπ* καὶ *Ἀύς*. Ἐπίσης οἱ παραπόταμοὶ τοῦ Σηκουάνα: *Μάρνης*, *Ὀμπ*, *Ὀυάζ*, *Ἰὸν* κλπ. Σπουδαῖες λίμνες δὲν ἔχει ἡ Γαλλία.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς Γαλλίας εἶναι εὐκρατο σὲ ὅλη τὴ χώρα γιατί: 1) βρίσκεται σὲ ἴση ἀπόσταση ἀπὸ τοὺς Πόλους καὶ τὸν Ἰσημερινὸ (μετρήστε τὴν στὴν ὑδρόγειο σφαῖρα) 2) δὲν ἔχει ψηλὰ βουνὰ ἀλλὰ τὸ ἐδαφὸς τῆς εἶναι πεδινὸ. Ἄρα οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοὶ δὲν ἐμποδίζονται νὰ φθάσουν παντοῦ καὶ 3) ἐπειδὴ γειτονεῦει μὲ τὴ θάλασσα ἐπικρατοῦν δυτικοὶ θερμοὶ καὶ ὑγροὶ ἄνεμοὶ ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικό. Βροχὲς ἀφθονες.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Παραγωγικός χάρτης της Γαλλίας

Προϊόντα—παραγωγή.—Γεωργικά: κριθάρι, λυκίσκος, κοκκινογούλια στη Λωραίνη. Κύρια όμως γεωργικά προϊόντα είναι το σιτάρι και το κρασί. Το σιτάρι καλλιεργείται σε όλη τη Γαλλία πιά πολύ όμως στις εύφορες πεδιάδες της Φλάνδρας, του Γκαρόνη κλπ. Ή άμπελος δίνει εξαιρετικής ποιότητας σταφύλια και κρασιά στην έπαρχία της Καμπανίας, της Βουργουνδίας, της Άλσατίας και της περιοχής του Μπουρντώ. Περίφημα είναι τα κρασιά: σαμπάνια και μπορντώ. **Κτηνοτροφικά:** Μεγάλη πρόοδο έχει κάνει η κτηνοτροφία στη Γαλλία. Τρέφονται άλογα, βόδια, αγελάδες, πρόβατα. **Δασικά:** οικοδομική ξυλεία, για έπιπλα κλπ. Δυστυχώς τα δάση της κεντρικής Γαλλίας καταστράφηκαν από διάφορους λόγους κι έτσι τα δασικά προϊόντα λιγοστεύουν. **Άλιευτικά:** Γίνεται καλή άλιεία στα παράλια της Γαλλίας: ρέγγες, σαρδέλλες, μπακαλιάροι κλπ. Πιά συστηματική στον κόλπο της Γασκώνης (Βισκαϊός). **Ορυκτά:** μεγάλες ποσότητες

κάρβουνο, σίδηρο, αλουμίνιο. Στο σίδηρο έρχεται δεύτερη στην παγκόσμιο παραγωγή. Στο κρασί πρώτη. *Βιομηχανικά*: "Έρχεται πρώτη στη Βιομηχανία μεταξωτών ύφασμάτων. Έπίσης κατέχει μία από τις πρώτες θέσεις στην έρωματοποιία, σαπωνοποιία, βιομηχανία χημικών προϊόντων και στην κατασκευή μηχανημάτων, αυτοκινήτων, όχημάτων κλπ." *Έμπόριο* έχει με όλες τις χώρες του κόσμου. Με την Έλλάδα ανταλλάσσει ύφασματα, καλυντικά, δέρματα, νήματα, μηχανές, βιβλία και παίρνει, καπνό, σταφίδα, κρασί, λάδι, καρπούς.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι—γλώσσα—θρησκεία—πολίτευμα.—Στη Γαλλία κατοικούν οι Γάλλοι, λαός Γαλατικής καταγωγής. Μιλούν τη γαλλική γλώσσα μία από τις πιο γλυκειές και πιο διαδεδομένες γλώσσες στον κόσμο. Θρησκεία έχουν την Καθολική.

Ίστορία—πολιτισμός.—Οι Γάλλοι κατάγονται από τους αρχαίους Γαλάτες που κατοικούσαν στη Γαλατία δηλ. στη σημερινή Γαλλία. Τον Ιον μ. Χ. αιώνα κατεκτήθησαν από τους Ρωμαίους και η χώρα των έγινε έπαρχία του Ρωμαϊκού κράτους. Το 476 μ. Χ. διελύθη το Ρωμαϊκό κράτος και κατελήφθη η Γαλλία από τους Φράγκους. Το 850 μ. Χ. διελύθη και το Φραγκικό κράτος και ιδρύθηκε Γαλλικό κράτος ελεύθερο και ανεξάρτητο. Το κράτος αυτό μεγάλωσε και δοξάσθηκε με διαφόρους βασιλείς και αυτοκράτορες μέχρι το 1879, όποτε έγινε η Γαλλική επανάσταση και ως πολίτευμα επεκράτησε η Δημοκρατία. Ο Μ. Ναπολέον κατόπι έκανε πολλούς πολέμους και μεγάλωσε το Γαλλικό κράτος. Σήμερα η Γαλλία είναι μία από τις 5 Μεγάλες Δυναμείες της γής.

Μεγάλες πόλεις και λιμάνια της Γαλλίας.—Πρωτεύουσα της Γαλλίας είναι το *Παρίσι* (5 εκατ.) στις όχθες του Σηκουάνα. Το Παρίσι είναι μία από τις ωραιότερες πόλεις του κόσμου με πολλά αξιοθέατα και ιστορικά μνημεία, Μουσεία, Πανεπιστήμια, ανώτερες σχολές κλπ. Είναι κέντρο της διεθνούς πολιτικής κινήσεως. Έχει πολλές και μεγάλες βιομηχανικές εγκαταστάσεις. Άλλες πόλεις είναι οι *Βερσαλλίες* (60 χιλ.), περίφημες για τα ανάκτορα του Κεραμεικού και την αίθουσα με τα κάτοπτρα. Έδω υπογράφηκε το 1918 η συνθήκη ειρήνης με τη Γερμανία στον α' παγκόσμιο πόλεμο. *Λίλλη* (200 χιλ.), έμπορικό κέντρο στη Β. Γαλλία και *Καλαί* (70 χιλ.) στη *Μάγχη*, λιμάνι που συνδέει τη Γαλλία με την Άγγλία. *Αμιένη* (100 χιλ.), *Χάβρη* (200 χιλ.), μεγάλο λιμάνι της Γαλλίας, *Χερβουόργο* (50 χιλ.), πολεμικό λιμάνι πολύ όχυρο, *Βρέστη* (70 χιλ.), με πολεμικό ναύσταθμο, *Νάντη* (200 χιλ.), *Μπορντώ* (300 χιλ.), ένα από τα μεγαλύτερα λιμάνια στις έκβολές του Γκαρόνη ποταμού. Περύφημα είναι τα κρασιά της περιφέρειας του *Μπορντώ*. *Τουλούζη* (200 χιλ.), πολεμικός ναύσταθμος της Γαλλίας. *Μασσαλία*, το πρώτο έμπορικό λιμάνι της χώρας. "Όλα τα πλοία περνώντας από τη Μεσόγειο σταματούν όπωσδήποτε στη Μασσαλία. Την πόλη αυτή ίδρυσαν οι αρχαίοι Έλληνες (ποιοι αν θυμάσθε και τότε;). *Κάννες* (50 χιλ.) και *Νίκαια* (200 χιλ.), σπουδαία παραθεριστικά κέντρα. Οι καλύτερες λουτροπόλεις του κόσμου. *Στρασβούργο* (200 χιλ.) σπουδαίο έμπορικό κέντρο στο Ρήνο.

Συγκοινωνία.—Η Γαλλία έχει τὸ πυκνότερο σιδηροδρομικὸ δίκτυο ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο. Ἀπὸ τὸ Παρίσι ξεκινοῦν ὅλοι οἱ σιδηρόδρομοι γιὰ τὴν κεντρικὴ, βόρειο, δυτικὴ καὶ νότιο Εὐρώπη. Μιὰ ματιὰ στὸ χάρτη μᾶς δείχνει τὰ δρομολόγια αὐτά. Αὐτοκινητόδρομοι, ἀεροπορικὲς καὶ ἀτμοπλοϊκὲς γραμμὲς ἐξυπηρετοῦν τὸ ἐμπόριο καὶ τὶς μεταφορὲς στὸ ἐσωτερικὸ καὶ ἐξωτερικὸ.

Γαλλικὲς ἀποικίαι καὶ κτήσεις.—Ἡ Γαλλία εἶναι ἓνα μεγάλο ἀποικιακὸ κράτος. Οἱ κυριώτερες ἀποικίαι καὶ κτήσεις τῆς εἶναι: 1) Ἡ *Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα* μὲ πρωτ. τὴ *Σαϊγκὼν* (800 χιλ.), 2) ἡ *Νέα Καληδονία*, νησὶ στὴν Ὠκεανία καὶ Πολυνησία μὲ πρωτ. τὴ *Νουμέα* (15 χιλ.), 3) Στὴ Β. Ἀφρική: τὴν *Τούνιδα*, τὸ *Ἀλγέριο*, τὸ *Μαρόκο*, 4) στὴν Δ. Ἀφρική: τὴ *Σαχάρα*, τὴ *Γαλ. Γουϊνέα* καὶ τὸ *Καμερόν*, 5) στὴ Κεντρικὴ Ἀφρική τὸ *Γαλλικὸ Κογκό*, 6) τὴ *Μαδαγασκάρη*, 7) τὴ *Γουϊάνα*, ἓνα μικρὸ τμῆμα στὰ Β. Δ. παράλια τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ 8) μερικὰ νησάκια στὶς *Ἀντίλλες* νήσους (Κεντρικὴ Ἀμερικὴ) καὶ στὴν Ὠκεανία.

Σημείωση.—Στὸ ἔδαφος τῆς Γαλλίας ὑπάγεται διοικητικὰ καὶ τὸ νησὶ *Κορσικὴ*. Δὲν εἶναι κτῆση τῆς ἀλλὰ μόνιμο καὶ ἀναπόσπαστο μέρος τῆς μητροπολιτικῆς Γαλλίας. Σ' αὐτὴ γεννήθηκε ὁ Μ. Ναπολέων. Ἡ Κορσικὴ βρίσκεται ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Ὁ πληθυσμὸς τῆς μιᾶ τὴν Ἰταλικὴ γλῶσσα. Οἱ κάτοικοι εἶναι Ἰταλικῆς καταγωγῆς. Ἐκτασὴ 8.700 τ. χ. καὶ πληθυσμὸς 300 χιλ. Πρωτ. *Αἰάκιο* (30 χιλ.).

4. ΜΟΝΑΚΟ

Τὸ Μονακό εἶναι ἓνα Πριγκηπάτο μὲ πληθυσμὸ 25.000 κατοίκους στὰ σύνορα τῆς Γαλλίας-Ἰταλίας. Πρωτεύουσα ἢ ὁμώνυμος πόλη Μονακό μὲ 3.000 κατοίκους.

5. ΑΝΔΟΡΑ

Εἶναι ἓνα δεῦτερο κρατίδιο μέσα στὰ ὄρια τῆς Γαλλίας, στὰ σύνορα Ἰσπανίας-Γαλλίας (Πυρηναια). Ἔχει δημοκρατικὸ πολίτευμα, ἔκτασὴ 450 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 5.000. Πρωτ. Ἀνδόρα (800 κάτοικοι).

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ-ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—1) Νὰ βρῆτε ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα στὸ χάρτη τῆς Γαλλίας. 2) Νὰ σχεδιάσετε τὸ χάρτη τῆς Γαλλίας στὴν ἀμοδόχο καὶ στὴ χαρτογραφία σας ὁμαδικὰ καὶ ἀτομικὰ 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὶς λέξεις «Γαλλία, Μαρόκο, Τίνις, Μαδαγασκάρη, Γουϊάνα, Νέα Καληδονία, Βιέτ-Νάμ, Καρλαμάγνος, Λουδοβίκος XIV Μ. Ναπολέων, Βερσαλλίαι, Παρίσι, Πύργος Ἀίφελ, Σαμπάνια, 4) Νὰ γράψετε μιὰ ἐκθεση γιὰ τὴ Γαλλία.

6. ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟΝ

Τὸ Πριγκηπάτο τοῦ Λουξεμβούργου εἶναι ἓνα μικρὸ κρατίδιο μεταξὺ τῆς Γαλλίας, Γερμανίας καὶ Βελγίου. Ἔχει ἔκτασὴ 2.600 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 290.000. Πρωτεύουσα ἢ ὁμώνυμος πόλη *Λουξεμβούργο* (60.000).

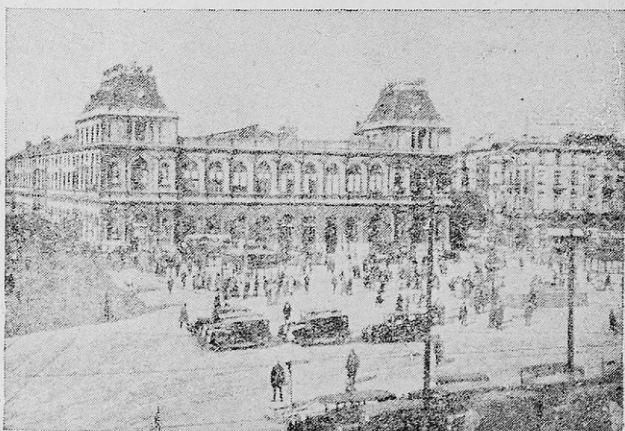
7. ΒΕΛΓΙΟ

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση-έκταση-σύνορα-πληθυσμός.—Το Βέλγιο βρίσκεται σφηνωμένο μεταξύ τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ὑλλανδίας. Βρέχεται πρὸς Δ. ἀπὸ τὴ θάλασσα τῆς Μάγχης. Ἔχει ἔκταση 30.000 τ.χ. καὶ πληθυσμὸ 8 1/2 ἑκατ.

Ἔδαφος-βουνά - πεδιάδες - ποταμοί.—Τὸ ἔδαφος τοῦ Βελγίου εἶναι πεδινό. Μόνο ἓνα μικρὸ μῆμα πρὸς τὰ Ν.Α. εἶναι ὄρεινὸ. Ἐκεῖ βρίσκονται τὰ ὄρη Ἀρδέενες μὲ μεγαλύτερο ὕψος 700 μέτρα. Πρὸς τὰ παράλια ξαπλώνονται οἱ μεγάλες πεδιάδες τοῦ Βελγίου πού φέρουν διάφορα ὀνόματα. Τὶς πεδιάδες αὐτὲς ποτίζουν οἱ ποταμοὶ Σάμπρ, Μόζας καὶ Σκάλδης.

Κλίμα.—Τὸ Βέλγιο ἔχει κλίμα ὠκεάνειο, ὑγρὸ ἀλλὰ πολλὲς φορές ἀπὸτομο καὶ ψυχρὸ. Τὰ Βρετανικὰ νησιά ἐμποδίζουν τοὺς Ἀτλαντικούς ἀνέμους.

Βρυξέλες, ἡ πρωτεύουσα τοῦ Βελγίου

νὰ φθάσουν ὡς τὸ ἐσωτερικὸ του, γιὰ αὐτὸ μερικὲς φορές κάνει κρύο. Φυσοῦν τότε ψυχροὶ ἀνεμοὶ ἀπὸ τῆ Γερμανία.

Β' ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα - παραγωγή.—Γεωργικά: ἐκτὸς ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Ἀρδενῶν, τὸ Βέλγιο ἔχει πολὺ εὐφορὸ ἔδαφος. Παράγει δημητριακὰ : σιτάρι, βρώμη, σίκαλη, πατάτες καὶ πρὸ πάντων βιομηχανικὰ φυτὰ : λινάρι, κοκκινουγούλια, ἀγριοκάμβη, λυκίσκο, ραδίκια. Ἐπίσης ἀρκετὴ ποσότητα καπνὸ καὶ ἄνη. *Κτηνοτροφικά:* ἔχει καλὴ κτηνοτροφία: πρόβατα, βόδια, γουρούνια. *Βιομηχανικά:* ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή τοῦ Βελγίου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ποσότητα τοῦ κάρβουνου πού βγάζουν κάθε χρόνο τὰ ὄρυχιά του. Ἄλλοτε τὴν

πρώτη θέση στη βιομηχανική έπεξεργασία είχαν τὰ μαλλιά. Ἀπὸ τὰ ὄρυκτά : κάρβουνο, τσίγκο, σίδηρο κλπ. παρασκευάζονται μηχανήματα πού ἐξάγονται στὸ ἐξωτερικό. Στὸ χυτοσίδηρο καὶ στὸ ἀτσάλι ἔρχεται ἕκτη στῆν παγκόσμιον παραγωγή. Στῆ Λιέγη κατασκευάζονται ὄπλα, αὐτοκίνητα, μηχανήματα. Στὸ Σαρλερούα : *χημικὰ* προϊόντα, γυαλικά, κεραμύδια. Ἀναπτυγμένες εἶναι καὶ οἱ ὕφαντουργικὲς βιομηχανίες καθὼς καὶ ἡ βιομηχανία τροφίμων. Ἐπίσης γίνεται ἐπεξεργασία οἰνοπνευματωδῶν (μπύρας) σὲ μεγάλες ποσότητες πού ἐξάγονται, γιὰτὶ οἱ Βέλγοι δὲν καταναλίσκουν τέτοια προϊόντα.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — γλώσσα — θρησκεία — πολίτευμα.—Οἱ κάτοικοι τοῦ Βελγίου ἀνήκουν σὲ δύο φυλές : στοὺς Βαλλόνους, πού κατάγονται καὶ συγγενεῖουν μὲ τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Φλαμανδοὺς πού κατάγονται καὶ συγγενεῖουν μὲ τοὺς Γερμανοὺς. Οἱ πρῶτοι μιλοῦν τῆ Γαλλικῆ. Οἱ δεῦτεροι τῆ Φλαμανδικῆ. Θρησκεία ἔχουν τὴν Καθολικῆ. Πολίτευμα Βασιλεία.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα εἶναι οἱ *Βρυξέλλες* (1 ἑκατ. κατ.) μὲ Πανεπιστήμιο, ἄλλα ἀνώτερα ἰδρύματα καὶ ὠραία κτίρια, στὸ κέντρο τῆς χώρας. Ἄλλες πόλεις εἶναι : ἡ *Ἀμβέρσα* (520 χιλ.) ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐμπορικὰ λιμάνια τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου. Ἡ *Γάνδη* (200 χιλ.) καὶ ἡ *Ὀστάνδη* (60 χιλ.), *Λιέγη* (460 χιλ.), βιομηχανικὴ πόλη.

Συγκοινωνία.—Τὸ Βέλγιο ἔχει πυκνὸ σιδηροδρομικὸ καὶ ὁδικὸ δίκτυο. Ἐπίσης ἀτμοπλοικὲς καὶ ἀεροπορικὲς γραμμές.

Ἀποικίες καὶ κτήσεις.—Ἐχει μιὰ μεγάλη ἀποικία : τὸ *Βελγικὸ Κογκό*, στὴν Κεντρικὴ Ἀφρικῆ, μὲ ἔκταση 2.400.000 τ. χ. καὶ πληθ. 10 ἑκατ. κατοίκους. Πρωτ. *Λεοπόλντβιλ* (12.000). Στὸ Βελγικὸ Κογκό παράγονται τὰ ἐξῆς προϊόντα πού μεγαλώνουν τὸ ἔθνικὸ εἰσόδημα καὶ τὸν πλοῦτον τῆς χώρας : χαλκός, οὐράνιο, χρυσός, βαμπάκι καὶ λάδι.

Ἱστορία — πολιτισμός.—Ἡ ἱστορία των εἶναι κοινὴ μὲ τὴν ἱστορία τῶν Γάλλων. Κατακτήθηκαν πρῶτα ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ ἀργότερα ἀπὸ τοὺς Φράγκους. Τὸ 1450 μ. Χ. ὑποτάχθηκαν στοὺς Ἰσπανοὺς. Κατόπι στὴν Αὐστρία, Γαλλία καὶ ἀπὸ τὸ 1880 ἔγινε ἐλεύθερο καὶ ἀνεξάρτητο κράτος. Οἱ Βέλγοι εἶναι λαὸς πολιτισμένους μὲ καλὴ ἑκπαίδευση καὶ μὲ δύο Πανεπιστήμια : ἕνα στὴς Βρυξέλλες καὶ ἕνα στῆ Γάνδη.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.— 1) Νὰ βρῆτε ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα στοὺς τρεῖς ἔγχρωμους χάρτες τῆς Εὐρώπης. 2) Νὰ ἀπομονώσετε καὶ νὰ σχεδιάσετε τὸ χάρτη τοῦ Βελγίου στὴν χαρτογραφία σας. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τις λέξεις Βέλγιο, Βελγικὸ Κογκό. 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ ταξίδια. 5) Νὰ γράψετε μιὰ σύντομη ἔκθεση, σὰν περίληψη γιὰ ὅσα εἶπαμε παραπάνω.

8. ΟΛΛΑΝΔΙΑ (ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ)

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — ἔκταση — σύνορα — πληθυσμός.—Ἡ Ὀλλανδία βρίσκεται ἀκόμα βορειότερα ἀπὸ τὸ Βέλγιο. Συνορεύει πρὸς Α. μὲ τὴ Γερμανία, πρὸς Ν. μὲ τὸ

Βέλγιο. Πρὸς Β. καὶ Δ. βρέχεται ἀπὸ τὴ Βόρειο θάλασσα. Ἔχει ἔκταση 34.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ πᾶνω ἀπὸ 9.300.000 κατοίκους.

Ἔδαφος—βουνά—πεδιάδες—ποταμοί.—Τὸ ἔδαφος τῆς Ὀλλανδίας εἶναι πεδινὸ σχεδὸν ὁλόκληρο. Ἡ Ὀλλανδικὴ πεδιάδα σκεπάζεται σχεδὸν ὁλόκληρη τὴν ἔκταση τῆς Β. Δ. Εὐρώπης. Μικροὺς μόνον λόφους βλέπομε στὰ Ν.Α. με ὕψος 300 μ. Ὅλο τὸ ἔδαφος πρὸς τὴν παραλία εἶναι χαμηλότερο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας κατὰ 7 μέτρα, γιὰ αὐτὸ καὶ τὰ ἔδαφη αὐτὰ λέγονται «Κάτω χῶρες». Σ' ὅλο τὸ μῆκος τῆς παραλίας ἔχουν κτισθῆ προχώματα ὕψους 10 καὶ παραπάνω μέτρων γιὰ νὰ ἐμποδισθῆ τὸ νερὸ τῆς θάλασσας νὰ προχωρήσῃ στὸ ἐσωτερικόν.

Νερά—ποταμοί—λίμνες—ἔλη.—Στὴν Ὀλλανδία περνοῦν οἱ ποταμοὶ Ρήνος, Μόζας καὶ Σγάδης. Αὐτοὶ τὴν ποτίζουν καὶ τὴν κάνουν πολὺ εὐφορη-

Ἐκτάσεις με ἀνθοκήπια στὴν Ὀλλανδία

Χρησιμοποιοῦνται δὲ καὶ ὡς μέσον συγκοινωνίας γιὰτὶ εἶναι πλωτοί. Λίμνες ὑπῆρχαν πολλὲς ἄλλοτε ἀλλὰ τώρα ἀποξηράνθηκαν καὶ οἱ ἐκτάσεις των καλλιεργοῦνται. Πολλὰ ἔλη ὑπάρχουν ἀκόμη. Γενικὰ στὴν Ὀλλανδία γίνεται μιὰ τεραστία πάλη ἐναντίον τοῦ νεροῦ τῶν βροχῶν, τῶν πλημμυρῶν καὶ τοῦ θαλασσινοῦ, πού ὅταν ἔχη φουσκοθαλασσιὰ καὶ παλίρροια, προσπαθεῖ νὰ εἰσχωρήσῃ στὶς χαμηλὲς παραλίες ἐκτάσεις. Τὰ προχώματα σὲ μερικὰ μέρη εἶναι διπλά καὶ τριπλά. Μὲ τέτοια προχώματα συγκρατοῦν καὶ τὶς πλημμύρες τῶν ποταμῶν στὸ ἐσωτερικόν. Ἐπίσης τὰ νερά τῶν βροχῶν τὰ διοχετεύουν σὲ μεγάλες διώρυγες με τρόμπες ἢ με ἀνεμομύλους. Οἱ διώρυγες αὐτὲς εἶναι σὲ μέρη ψηλότερα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Καὶ οἱ ἀνεμόμυλοι τὸ ἀνεβάζουν μέχρις ἐκεῖ. Σὲ ὁλόκληρη τὴν Ὀλλανδία ὑπάρχει ἓνα τεράστιο σύστημα διωρύγων καὶ ἀνεμομύλων.

Κλίμα.—Έχει κλίμα ώκεάνειο με γλυκό χειμώνα και δροσερό καλοκαίρι.

Παραγωγή — προϊόντα.—Η Όλλανδία έχει πολύ ανεπτυγμένη τη δενδροκαλλιέργεια, την κτηνοτροφία, την άλιεία και μερικούς κλάδους τής βιομηχανίας. Παράγει κτηνοτροφικά: γαλακτερά, βούτυρα, τυριά εξαιρετικά (τά Όλλανδικά που βλέπομε στην αγορά). Οί Όλλανδέζικες άλεγάδες είναι γνωστές σ' όλο τόν κόσμο γιατί δίνουν πολλές όκάδες γάλα τήν ήμέρα. Τρέφονται εκεί σήμερα 2.400.000 βόδια και άγελάδες που παράγουν 5 δισεκατ. λίτρες γάλα τόν χρόνο, 2 έκατ. χοίροι, 500.000 πρόβατα, 300.000 κατσίκες. Τήν κτηνοτροφία βοηθοῦν πολύ οί βοσκές, τά λειβάδια και οί τεράστιες ποσότητες χορτονομής που παράγει τόν έδαφος της. Είναι φτωχή σέ δημητριακά αλλά πολύ πλούσια σέ λαχανικά, χόρτο και ζωοτροφίες (τροφές για τά ζώα). Στήν Όλλανδία υπάρχουν και τεράστιες έκτάσεις με άνθώνες όπου καλλιεργοῦνται: τολίπες, ζουμπούλια, νάρκισσοι, άνεμνες, που κατά τήν άνοιξη σκεπάζουν όλόκληρες περιοχές με ένα άπέραντο λουλουδένιο χαλί. Πολλοί περιηγητές έπισκέπτονται κάθε χρόνο τή χώρα αυτή.

Βιομηχανία — όρυκτά — έμπόριο.—Η Όλλανδία δέν έχει πολλά όρυκτά. Λίγο πετρέλαιο (1000 τόνοι τόν χρόνο), λίγο κάρβουνο (15 έκ. τόνοι) και σχεδόν τίποτε άλλο. Τά βιομηχανικά προϊόντα της είναι μεταλλουργικά (αυτόκινητα, υλικά για γεφυροποιία, ναυπήγηση πλοίων), κλωστοϋφαντουργικά (ύφασματα μάλλινα, βαμπακερά, μεταξωτά), βιομηχανία τροφίμων (γαλακτερά), οίνοπνευματών (έκλεκτά λικέρ), κακάου, που τόν φέρουν άπό τίσ άποικίες των. Χημικά προϊόντα (τά 9)10 τής παγκοσμίου παραγωγής), πολύτιμα μέταλλα (έπεξεργασία άδαμάντων, πολυτίμων λίθων). Παραγωγή ήλεκτρικών ειδών (λαμπτήρες, όργανα τηλεγραφικά κλπ.). Όλα αυτά εξαγονται στο έξωτερικό.

Άλιεία — ναυτιλία — έμπόριο — μεταφορές.—Τεράστιες ποσότητες άπό σολωμούς, ρέγγες, σαρδέλλες και χέλια άλιεύονται στα παράλια και στα ποτάμια τής Όλλανδίας. Η κυρία όμως πηγή πλούτου τής χώρας είναι ή ναυτιλεία της. Έρχεται τετάρτη στήν σειρά. Με τόν έμπορικό της στόλο έπικοινωνεί με όλον τόν κόσμο. Έχει τέλειο συγκοινωνιακό δίκτυο στο έσωτερικό.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — γλώσσα — θρησκεία — πολιτενμα — ιστορία.—Οί Όλλανδοί είναι λαός Γερμανικής καταγωγής. Έπέτυχαν τήν ανεξαρτησία τους κατά τόν 16ον και 17ο αιώνα άπό τήν Ισπανική κυριαρχία. Τό 1940-45 ή χώρα τους κατελήφθη άπό τούς Γερμανούς και ή Κυβέρνησή της, άπό τόν έξωτερικό, μαζί με όσους κατόρθωσαν νά σωθοῦν, βοήθησε για τή συντριβή τού κοινού έχθρου. Η Όλλανδία είναι σήμερα ένα μικρό Εϋρωπαϊκό κράτος με πολλές άποικίες σέ διάφορα μέρη τής γής, άπό τίσ όποίες άντλεί δύναμη και οικονομικούς πόρους. Γλώσσα ή Όλλανδική. Θρησκεία: οί περισσότεροι είναι διαμαρτυρόμενοι. Υπάρχουν όμως και Καθολικοί. Πολίτευμα: Συνταγματική Μοναρχία άπό παλαιά χρόνια.

Πόλεις.—Πρωτ. είναι ή Χάγη (550 χιλ.), τόν *Αμστρενταμ (800 χιλ.),

τὸ Ρόττερνταμ (650 χιλ.), Κρονίγκεν, (130 χιλ.), Γοτίγκη (120 χιλ.), Ουτρέχτη (190 χιλ.), *Αρχενμ (160 χιλ.). Νιμέγη (110 χιλ.)

Ἀποικίες - κτήσεις.—Ἡ Ὁλλανδία ἔχει τὶς ἑξῆς ἀποικίες : 1) Ὁλλανδικὲς Ἰνδίες δηλαδὴ μερικὰ νησιά τῆς Ἰνδουήσιας : τὴ μισὴ Βόρνεο, ὀλόκληρη τὴ Σουμάτρα, τὴν Ἰάβα καὶ τὴν Κελέβη μὲ ἔκταση 2.00.000 τ. χ. καὶ πληθ. 60 ἑκατομ. Στὰ μέρη αὐτὰ γίνεται πόλεμος ἀπὸ τὸ 1946 μεταξὺ Ἰνδουήσιων καὶ Ὁλλανδῶν. Μὲ ἐπέμβαση τοῦ Ο.Η.Ε. ὁ πόλεμος σταμάτησε τὸ 1949 καὶ παραχωρήθηκε αὐτονομία στοὺς Ἰνδουήσιους. 2) Τὴ μισὴ Νέα Γουϊνέα, πρὸ κάτω, στὴν Ὠκεανία, μὲ ἔκταση 390 χιλ. τ. χ. καὶ πληθ. 450 χιλ. 3) Μερικὰ μικρὰ νησιά στὶς Ἀντίλλες νήσους τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, μὲ ἔκταση 130 χιλ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 250 χιλ. κατοίκους.

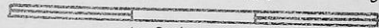
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.— 1) Νὰ βρῆτε τὰ παραπάνω γεωφυσικὰ κλπ. στοιχεῖα στοὺς τρεῖς ἐγχρωμοὺς χάρτες τῆς Εὐρώπης. 2) Νὰ ἀπομονώσετε καὶ νὰ σχεδιάσετε τὸ χάρτη τῆς Ὁλλανδίας μονάχα στὴ χάρτογραφία σας. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὶς λέξεις : Ὁλλανδία, Κάτω Χῶρες, Ὁλλανδικαὶ Ἰνδία, Βόρνεο, Σουμάτρα, Ἰάβα, Κελέβη, Νέα Γουϊνέα, Ἀντίλλες, Ὁλλανδικὸς τυρὸς, κλπ. 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ ταξίδια πρὸς τὴ χώρα αὐτή. 5) Νὰ γράψετε μιὰ ἔκθεση σὰν περίληψη.

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Κλίμαξ 1:10.000.000

0 200 400 600

Χιλιόμετρα

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Όγδοη Ένότης

Στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπῃ ἀνήκουν τὰ ἑξῆς κράτη : 1) Γερμανία, 2) Ἑλβετία, 3) Αὐστρία, 4) Οὐγγαρία, 5) Τσεχοσλοβακία, 6) Πολωνία καὶ 7) τὸ μικρὸ κρατίδιον τοῦ Λιχτενστάιν πού θὰ τὸ ἐξετάσωμε μαζὶ μὲ τὴν Ἑλβετία.

Γ Ε Ρ Μ Α Ν Ι Α

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

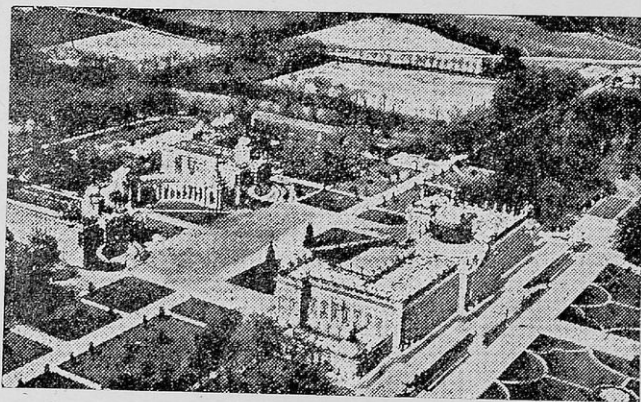
Θέση — ἔκταση — σύνορα — πληθυσμός.—Ἡ Γερμανία βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς Εὐρώπης καὶ λίγο πρὸς τὰ βόρεια αὐτῆς. Συνορεύει πρὸς Β. μὲ τὴν Δανία καὶ βρέχεται ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ καὶ Β. Θάλασσα. Πρὸς Ν. μὲ τὴν Αὐστρία καὶ τὸ Βέλγιο. Πρὸς Α. μὲ τὴν Αὐστρία, Τσεχοσλοβακία καὶ Πολωνία. Καὶ πρὸς Δ. μὲ τὴν Ὁλλανδία, Βέλγιο καὶ Γαλλία. Ἔχει ἔκταση 353.000 τ. χ. (ὕστερα ἀπὸ τὴ συμφωνία τοῦ Πότσδαμ). Πρὶν ἀπὸ τὸ β' παγκόσμιον πόλεμον εἶχε ἔκταση 470.000 τ. χ. Ἐχασε ὅμως τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσία καὶ μέρος τῆς Ἀν. Γερμανίας. Ὁ σημερινὸς πληθυσμὸς τῆς φθάνει τὰ 65 ἑκατ. περίπου, παρὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ πολέμου. Γιατὶ ἐπαναπατρίσθησαν πολλοὶ Γερμανικοὶ πληθυσμοὶ ἀπὸ τὴν Τσεχοσλοβακία, Πολωνία, Αὐστρία κλπ. Ἡ Γερμανία ἔχει τὸν πυκνότερον πληθυσμὸν τῆς Εὐρώπης καὶ ἔρχεται δεύτερη, μετὰ τὴν Ρωσία, στὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων.

Παράλια — ἀκτές.—Στὰ Β. καὶ Δ. παράλια τῆς Γερμανίας βλέπομε : τὸν κόλπον τοῦ Στέττιν (Στεπτινίου), τὸν κόλπον τοῦ Ροστόκ καὶ τὸν κόλπον τῆς Ἑλιγολάνδης. Ἡ Βαλτικὴ θάλασσα ἀπὸ Β. καὶ ἡ Β. θάλασσα ἀπὸ τῆς Δύσης ἀποτελοῦν γιὰ τὴ Γερμανία τὸν πνεύμονα μὲ τὸν ὁποῖον ἀναπνέει. Νησιά

βλέπομε : τὴ Ρύγκεν, τὴ Φέρμπεν καὶ τὸ περίφημο νησάκι τὴν Ἑλιγολάνδη, ὀνομαστὴ γιὰ τὶς ὀχυρώσεις της καὶ γιὰ τὸν ναύσταθμὸ της. Σήμερα τὸ νησί αὐτὸ τὸ ἀνατίναξαν στὸν ἀέρα οἱ Ἄγγλοι γιὰ νὰ μὴ ξαναγίνῃ ὀρμητήριο γιὰ μελλοντικὲς ἐπιθέσεις τοῦ Γερμανικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ.

Ἔδαφος — βουνὰ — πεδιάδες.—Τὸ ἔδαφος τῆς Γερμανίας εἶναι πεδινὸ πρὸς τὸ βόρειο τμήμα τῆς χώρας καὶ ὄρεινὸ στὰ νότια. Ἀπέραντη εἶναι ἡ Γερμανικὴ πεδιάδα πού ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Ὀλλανδία καὶ φθάνει μέχρι τὴν Πολωνία καὶ τὴ Ρωσία. Εἶναι πολὺ εὐφορὴ καὶ ποτίζεται ἀπὸ πολλοὺς ποταμούς. Μεγάλα βουνὰ ἔχει : 1) τὶς Βαβαρικὲς Ἄλπεις (Γερμανικὸ τμήμα τῶν Κεν-

Πότσδαμ: Ἐνα ἀπὸ τὰ προάστεια τοῦ Βερολίνου

τρικῶν Ἄλπεων) μὲ ὕψος 2950 μ., 2) τὸν Μέλανα Δρυμὸ (Μέλας = Μαῦρος Δρυμὸς = ὄροσειρά), μὲ 1500 μ. ὕψος, 3) τὰ ὄρη τῆς Θουριγγίας (Θουριγγικὸς Δρυμὸς μὲ ὕψος 1.050 μ., 4) τὰ ὄρη τῆς Βοημίας (Βοημικὸς Δρυμὸς, μὲ ὕψος 1450 μ.

Ποταμοί — λίμνες.—Οἱ κυριώτεροι ποταμοὶ τῆς Γερμανίας εἶναι οἱ ἑξῆς) 1) ὁ Δούναβις. Πηγάζει ἀπὸ τὸν Μέλανα Δρυμὸ, ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Θουριγγίας καὶ ἀπὸ τὰ Βοημικὰ ὄρη. Δέχεται νερὰ ἀπὸ τὶς Κεντρικὲς Ἄλπεις καὶ ἀπ' ὅλα τὰ βουνὰ πού διασχίζει. Ἔχει τόσους παραποτάμους πού δύσκολα μετριοῦνται. Μιλήσαμε γιὰ τὸ Δούναβι σὲ προηγούμενα μαθήματα. 2) Ὁ Ρήνος καὶ γι' αὐτὸν μιλήσαμε στὴν ἀρχή. Τὸ μεγαλύτερο καὶ ἱστορικώτερο ποτάμι τῆς Γερμανίας. 3) Ὁ Ὄντερ, 4) ὁ Ἑλβας, 5) ὁ Βέσερ. Ὁ Ἑλβας εἶναι ἱστορικὸ ποτάμι γιὰ τὴν ὄχθη του συναντήθηκαν καὶ ἀγκαλιάστηκαν οἱ γενναῖοι Βρεττανοί, Ἀμερικανοὶ καὶ Ρῶσοι στρατιῶτες, οἱ νικητὲς τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου. Ὁ Ὄντερ ἔγινε ἀκόμη πιὸ γνωστὸς σήμερα γιὰ τὴν ἀπατελεῖ τὰ νέα ἀνατολικά σύνορα τῆς Γερμανίας. Μὲ τὰ ποτάμια της ἡ χώρα αὐτὴ συγκοινωνεῖ μὲ τὴ

θάλασσα και διεξάγει τὸ ἐμπόριο καὶ τὶς μεταφορές. Εἶναι ὄλα πλωτά. Λίμνες δὲν ἔχει σπουδαῖες.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς Γερμανίας εἶναι στὰ παράλια γλυκὸ καὶ στὸ ἐσωτερικὸ ἠπειρωτικὸ.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—Ἡ παραγωγή τῆς πιάνει ὄλους τοὺς κλάδους τῆς οἰκονομίας. Τὸ 1938 ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς ἰσχυρότερες δυνάμεις τῆς γῆς καὶ ἡ παραγωγικὴ τῆς ἱκανότητα τεραστία. Σήμερα μειώθηκε πολὺ ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ τὴ συμμαχικὴ κατοχὴ ποὺ περιορίζει ὠρισμένους παραγωγικοὺς κλάδους νὰ λειτουργήσουν. Σημερινὰ προϊόντα :

1) *Γεωργικά* : παράγει σχεδὸν ὄλα τὰ δημητριακὰ ποὺ ἔχει ἀνάγκη : σίκαλη, βρώμη, σιτάρι. Στὴν πατάτα καὶ στὰ κοκκινογούλια ἔρχεται δευτέρη μετὰ τὴ Ρωσία. Ἀπὸ τὰ προϊόντα αὐτὰ ἔβγαζε καὶ βγάζει ζάχαρη, οἶνοπνευμα κλπ. Παράγει ἐπίσης κρασί ἀπὸ τὰ ἀμπέλια τῆς περιοχῆς τοῦ Ρήνου, τοῦ Μοζέλα καὶ τοῦ Νεκάρ. Ἀπὸ τὰ κεράσια τῆς περιοχῆς τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ παράγεται ἓνας θαυμάσιος κερασίτης ὀνομαστὸς στὴν Εὐρώπη.

2) *Κτηνοτροφικά.*—Ἐρχεται δευτέρη στὴν Εὐρώπη σὲ ἀριθμὸ ζώων (βόδια, χοίρους) καὶ τρίτη στὶς κατσίκες (γίδια). Δὲν ἔχει ὅμως πολλὰ πρόβατα. Οἱ Γερμανοὶ τρῶνε πολὺ τὰ χοιρινά. Καταβάλλεται προσπάθεια νὰ αὐξηθοῦν τὰ κοπάδια μὲ πρόβατα γιὰ νὰ μὴ ἀγοράζουν τὰ μαλλιά ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ.

3) *Δασικά.*—Υπάρχουν τεράστιες ἐκτάσεις μὲ δάση ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγαίνει ξυλεία καὶ ρετσίνι.

4) *Ἀλιευτικά.*—Καλὴ παραγωγή ψαριῶν ἀπὸ τὰ ποτάμια καὶ τὶς γύρω θάλασσες.

5) *Ἐργαστικά.*—Ἐχει μεγάλη παραγωγή κάρβουνου, σιδήρου, χαλκοῦ, μολύβδου, ἀργύρου, τσίγκου καὶ ποτάσσης. Στὸ κάρβουνο ἔρχεται τρίτη στὴν παγκόσμιον παραγωγή. Τώρα μὲ τὴν ἀπώλεια τῆς Σιλεσίας, τοῦ Σάαρ, τῆς Ρητανίας, τῆς Σαξωνίας κλπ. ἡ παραγωγή τῆς μειώθηκε πολὺ. Καὶ στὸ σίδηρο εἶχε μεγάλη παραγωγή ἀλλὰ τώρα περιορίσθηκε γιὰτὶ ἔχασε τὰ ὄρυχέα τῆς Σιλεσίας. Ἐχει ὅμως ἀκόμα τὴν πρώτη παραγωγή στὴν ποτάσσα (σὲ ὄλο τὸν κόσμον).

6) *Βιομηχανικά.*—Πολὺ ἀναπτυγμένη μεταλλουργία. Πρὶν τὸν πόλεμον παρήγε περισσότερον ἀτσάλι ἀπ' ὅσο ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία μαζί. Μονάχα οἱ Ἠνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς τὴν ξεπερνοῦσαν. Ἀπὸ τὸ ἀτσάλι αὐτὸ καὶ τὰ ἄλλα μέταλλα κατασκεύασε ἀφθονα βιομηχανικὰ προϊόντα: μηχανές, ἐργαλεῖα, αὐτοκίνητα, ἀεροπλάνα, βαγόνια κλπ. Ἐρχότανε σχεδὸν πρώτη στὰ βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ συναγωνιζότανε τὴν Ἀμερικὴ, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ἰαπωνίαν σὲ ὄλα. Σήμερα ὅμως ἔχασε τὴν θέση αὐτή. Πρῶτη ἔρχεται ἡ Ἀμερικὴ. Τὸ ἴδιο ἔπαθε καὶ ἡ Ἰαπωνία. Οἱ δύο νικημένες χώρες δὲν εἶναι πιά πλούσιες σὲ βιομηχανικὰ προϊόντα. Ἡ Γερμανία ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ ἀκόμη μεγάλη παραγωγή σὲ χημικὰ προϊόντα : φάρμακα, χρώματα κλπ. Ἐπίσης γυαλικά : ἐξαιρετικῶς

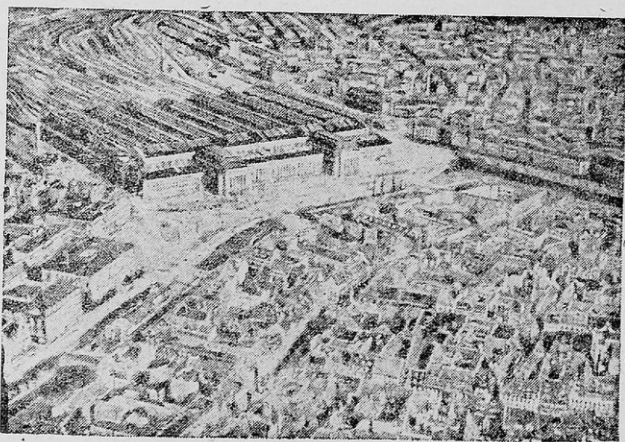
φακούς κλπ. Χαρτί παράγει αρκετό, επίσης ύφασματα, παιδικά παιχνίδια και βιβλία.

7) *Έμποριο*.—Με όλο τον κόσμο. Έξάγει τα βιομηχανικά της προϊόντα : μηχανήματα, χημικά προϊόντα, δέρματα, χαρτί, γυαλικά και εισάγει σιτάρι, μαλλιά, βαμβάκι, ρύζι, καφέ, κακάο κλπ.

8) *Συγκοινωνία*.—Με όλον τον κόσμο και όλα τα μέσα : αεροπλάνα, βαπόρια, σιδηροδρόμους. Το όδικο και το σιδηροδρομικό της δίκτυο είναι το πυκνότερο απ' όλες τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — γλώσσα — θρησκεία — πολίτευμα.—Από τα 70 εκατ. κατοίκους της Γερμανίας, οι περισσότεροι είναι Γερμανοί. Θρησκεία : τα 3)4 είναι προτεστάντες (διαμαρτυρούμενοι), το 1)4 καθολικοί. Γλώσσα έχουν τη Γερμανική, μία από τις αρχαίες γλώσσες της Ευρώπης. Το σημερινό πολίτευμα της

Λειψία: κεντρικός σιδηροδρομικός σταθμός

Γερμανίας είναι Δημοκρατικό. Χωρίζεται σε 4 Ζώνες κατοχής, όσοι είναι και οι νικητές σύμμαχοι, του τελευταίου πολέμου. Τώρα τελευταία έγιναν δύο δημοκρατικές κυβερνήσεις μία στις τρεις Δυτικές Ζώνες (Τριζωνία) και λέγεται Κυβέρνηση της Δυτικής Γερμανίας και μία στην Ανατολική Ζώνη που λέγεται Κυβέρνηση της Ανατολικής Γερμανίας. Τί τύχη περιμένει τη Γερμανία στο μέλλον δεν ξέρομε. Θα αποφασίσουν οι Μεγάλες Δυνάμεις και ο Ο.Η.Ε.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα το Βερολίνο (3 1)2 εκατ. προπολεμικά είχε 4 1)2 έκ.) χτισμένο στις όχθες του ποταμού Σπρέα. Ώραία και ιστορική πόλη με Μουσεία, πλατείες, Πανεπιστήμια. Σήμερα το Βερολίνο κατέχεται από τους τέσσερες Συμμάχους *Αγγλους, Γάλλους, *Αμερικανούς και Ρώσους. *Άλλες μεγάλες πόλεις

είναι τὸ Ἀμβούργο (1.600.000), ἡ Βρέμη (400 χιλ.), τὸ Μόναχο (850 χιλ.), κέντρο πνευματικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ μὲ σπουδαῖα Πανεπιστήμιο καὶ ἄλλες σχολές. Ἡ Λειψία (720 χιλ.), μεγάλο κέντρο γιὰ τὴν ἔκδοση βιβλίων, μὲ μεγάλες τυπογραφὲς ἐπιχειρήσεις, ὅπου κάθε χρόνο γίνεται μία μεγάλη ἐμποροπανήγυρη. Τὸ Ἀννόβερο (450 χιλ.), βιομηχανικὸ κέντρο, ἡ Νυρεμβέργη (400 χιλ.), ἡ Στουτγάρδη (500 χιλ.), τὸ Μανχάϊμ (280 χιλ.), ἡ Φραγκφούρτη (560 χιλ.) μεγάλη πόλη μὲ πολλές τράπεζες (Κρατικὲς καὶ ἰδιωτικὲς). Ἡ Κολωνία (600 χιλ.), ἱστορικὴ πόλη. Σήμερα εἶναι κέντρο βιομηχανικὸ καὶ ἐμπορικὸ. Ἐκεῖ κοντὰ βγαίνει καὶ τὸ ἀρωματισμένο νερὸ «Κολωνία» ποὺ μεταχειρίζονται στὰ κουρεῖα καὶ ἀρωματοποιεῖα. Βγαίνει ἀπὸ βρύσες ὅπως τὸ νερὸ ποὺ πίνουμε. Τὸ Ντύσσελτορφ (500 χιλ.), Βύρτσμπουργ (450 χιλ.) στὶς ὄχθες τοῦ Ρήνου ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα «ποτάμια» λιμάνια τοῦ κόσμου. Τὸ Ἔσσεν (600 χιλ.) ὅπου εἶναι τὰ περίφημα ἐργοστάσια Κρούπ ποὺ παράγουν πολεμικὰ εἶδη. Τὸ Μπρεσλάου (600 χιλ.). Τώρα ἔχει παραχωρηθῆ στὴν Πολωνία. Περὶφημὸ γιὰ τὰ πιάνο ποὺ κατασκευάζονται ἐκεῖ. Τὸ Στεπτινο (300 χιλ.) ἐμπορικὸ λιμάνι στὶς ἐκβολὲς τοῦ Ὠντερ. Τὸ Κιέλο (250 χιλ.) σπουδαῖο λιμάνι καὶ αὐτὸ στὴ Βαλτικὴ. Ἡ Βαϊμάρη (50 χιλ.) ἱστορικὴ πόλη μὲ βιβλιοθήκες καὶ Μουσεῖα. Σ' αὐτὴν ὑπογράφηκε τὸ δημοκρατικὸ σύνταγμα τῆς Γερμανίας (τὸ 1919). γνωστὸ ὡς «Σύνταγμα τῆς Βαϊμάρης». Αὐτὸ ἔχουν ὡς ὑπόδειγμα πολλὰ κράτη.

Ἱστορία — πολιτισμὸς.— Ἡ πραγματικὴ ἱστορία τῆς Γερμανίας ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 800 μ. Χ. ὅταν ὁ Κάρολος ὁ Μέγας ἔνωσε ὅλα τὰ μικρὰ γερμανικὰ κρατίδια σὲ ἓνα μεγάλο καὶ ἴδρυσε τὸ ἀπεραντο Γερμανικὸ κράτος τῆς ἐποχῆς του, ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ μέχρι τὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Οὐγγαρία. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου ἡ Γερμανία κομματιάσθηκε καὶ πάλι σὲ μικρὰ κρατίδια ποὺ ἐνώθηκαν πάλι τὸ 1870 σὲ ἓνα ἐνιαῖο κράτος μὲ Αὐτοκράτορα τὸ Γουλιέλμο τὸν Α'. Ὁ Γουλιέλμος διώρισε καγγελάριο τὸν Βίσμαρκ ἓνα ἰσχυρὸ πολιτικὸ καὶ σὲ λίγους μῆνες νίκησαν τὴ Γαλλία καὶ τῆς ἀπόσπασαν τὶς δύο ἐπαρχίες : Ἀλσατία καὶ Λωραίνη. Οἱ ἐπαρχίες αὐτὲς ἄλλαξαν κύριο ἄλλες δύο φορές ὥσπου τώρα, μετὰ τὸ β' παγκόσμιον πόλεμον, ἐδόθησαν ὀριστικὰ στὴ Γαλλία. Σήμερα ἡ Γερμανία βρίσκεται σὲ ἐρείπια γιὰτὶ νικήθηκε στὸν τελευταῖον πόλεμον ποὺ κήρυξε τὸ 1939 ἐναντίον ὄλων τῶν ἄλλων ἐλευθέρων ἔθνῶν τοῦ κόσμου γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὶς ἀποικίες ποὺ εἶχε χάσει στὸν α' παγκόσμιον πόλεμον καὶ γιὰ νὰ ἡγεμονεύσῃ στὸν κόσμο ὀλόκληρον. Κατέχεται, ὅπως εἶπαμε, ἀπὸ τοὺς συμμάχους νικητῆς. Ἐχασε τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσία, τὸ Ντάτσιγκ κλπ.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.— 1) Νὰ βρῆτε ὅλα τὰ παραπάνω στοὺς ἐγχρωμους χάρτες τῆς Εὐρώπης. 2) Νὰ ἀπομονώσετε καὶ νὰ σχεδιάσετε στὴν ἀμμοδόχο καὶ στὴ χαρτογραφία σας (δυσκολικὰ καὶ ἀτομικὰ) τὸ χάρτη αὐτό. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὶς λέξεις: Γερμανία, Κάρολος Μέγας, Βίσμαρκ, ἡ Μπίσμαρκ, Χίτλερ, Βαϊμάρη, Μπὸν, Πότσδαμ, Βερολίνο, Λειψία, Μόναχον, Ἐλιγολάνδη, Πρωσία, Κρούπ, Σάαρ, Ρηνανία, Γκαίτε, Σίλλερ, Κάντ κλπ. 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ ταξίδια πρὸς ὅλες τὶς Γερμανικὲς πόλεις 5) Νὰ γράψετε μίαν σύντομην ἔκθεσιν γιὰ τὴ Γερμανία.

2. ΕΛΒΕΤΙΑ

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — έκταση — σύνορα — πληθυσμός.— Η Έλβετία βρίσκεται στο κέντρο τῆς Εὐρώπης. Συνορεύει πρὸς Β. μετὴ Γερμανία, πρὸς Ν. μετὴν Ἰταλία, πρὸς Α. μετὴν Αὐστρία καὶ πρὸς Δ. μετὴ Γαλλία. Ἐχει έκταση 41.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 4.000.000 κατοίκους.

Ἔδαφος — ὄροσπεδιά — βουνὰ — πεδιάδες.— Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλβετίας εἶναι τὸ πιὸ ὄρεινὸ ὀλοκλήρου τῆς Εὐρώπης. Εὐκόλα μποροῦμε νὰ διακρίνωμε τρεῖς περιοχὰς ἅμα κοιτάζωμε μετὴ προσοχὴ τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς. 1) Τὴν περιοχὴ τῶν Ἄλπεων πού πιάνει τὰ 58 οο τῆς συνολικῆς ἐπιφανείας τοῦ ἔδαφους τῆς μετὴ ψηλότερο βουνὸ τὸ Σαῖν Γκοτάρντ. 2) Τὴν περιοχὴ τοῦ κεντρικοῦ ὄροσπεδίου καὶ 3) τὴν περιοχὴ τῆς ὄροσειρὰς Γιούρα. Στὴν περιοχὴ τῶν Ἄλπεων διακρίνωμε: τὴς Ἄλπεις τῆς Βέρνυς μετὴ ψηλότερες κορυφὰς τὸ ὄρος Γιουγφράου (4166 μ.) καὶ Φινστεράαρχορν (4275 μ.), τὴς Ἄλπεις τῆς Βαλαισίας ἢ Πέννινες Ἄλπεις μετὴ ψηλότερες κορυφὰς τὸ ὄρος Μόντε Ρόζα (4638) καὶ πολλὰς ἄλλες διακλαδώσεις τῶν Ἄλπεων πού δὲν ἔχουν ὁμως ψηλότερα βουνὰ. Στὴν περιοχὴ τῆς ὄροσειρὰς Γιούρα δὲν ὑπάρχουν πολὺ ψηλὰ βουνὰ. Ὁ Ἑλβετικὸς Γιούρας εἶναι συνέχεια τοῦ Γαλλικοῦ Γιούρα, πού μάθαμε στὴ Γαλλία. Ἀνάμεσα στὴν περιοχὴ τῶν Ἄλπεων καὶ τοῦ Γιούρα σχηματίζεται τὸ κεντρικὸ Ἑλβετικὸ ὄροπέδιο πού ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς μικρότερες κοιλάδες. Αὐτὸ εἶναι τὸ μόνο μέρος τῆς χώρας πού μπορεῖ νὰ δεχθῆ μερικὰ καλλιέργειες. Τὸ Ἑλβετικὸ ὄροπέδιο μοιάζει μετὴ τὸ κεντρικὸ ὄροπέδιο (Θιβέτ) τῶν Ἰμαλαίων τῆς Ἀσίας.

Ποταμοὶ καὶ λίμνες.— Ἀπὸ τὴς Ἄλπεις καὶ τὸ κεντρικὸ ὄροπέδιο πηγάζουν τέσσερα μεγάλα ποτάμια τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης: ὁ Δούναβις, ὁ Πάδος, ὁ Ρῆνος καὶ ὁ Ροδανὸς πού μάθαμε. Πηγάζουν βέβαια καὶ ἄλλοι μικρότεροι. Τὸ ἴδιο γίνεται ἀκριβῶς καὶ ἐδῶ ὅπως στὴν Ἀσία (θυμηθῆτε ἀπὸ πού πηγάζουν οἱ ποταμοὶ Χοάν-χό, Γιὰν τσέ Κιάνγ, Μεκόγκ, Βραμαπούτρας, Γάγγης, Ἰνδὸς). Ὅλα τὰ νερά ἀπὸ τὴς βροχὰς καὶ ἀπὸ τὰ χιόνια συγκεντρώνονται στὰ ποτάμια αὐτὰ πού διασχίζουν καὶ ποτίζουν τὴς τεράστιες πεδινὰς ἐκτάσεις ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς Κεντρικῆς, Δυτικῆς καὶ Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης. Ἡ Ἑλβετία συνεπῶς μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς ὕδρονόμος τῆς Εὐρώπης, ὡς χώρα δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ὁποία κατανέμεται τὸ νερὸ στὴς ἄλλες χώρες. Λίμνες ἔχει πολλὰς καὶ ἐξαισίως: 1) τὴ λίμνη τῆς Γενεύης (ἐκτ. 580 τ. χ.). Ἡ λίμνη αὐτὴ λέγεται καὶ Λέμον, περίφημη γιὰ τὴν ὁμορφιά τῆς. Βρίσκεται σὲ 375 μ. ὕψος. Ἐχει μῆκος 70 χ. καὶ πλάτος 12 χ. Τὸ μεγαλύτερο βάθος τῆς εἶναι 330 μ. Ἄλλη εἶναι ἡ λίμνη τῆς Κωνσταντίας μετὴ ἐκτ. 540 τ. χ., ἡ Νευσατέλ, μετὴ ἐκτ. 240 τ. χ., ἡ λίμνη τῆς Ζυρίχης καὶ ἡ λίμνη τῶν τεσσάρων Καντονίων.

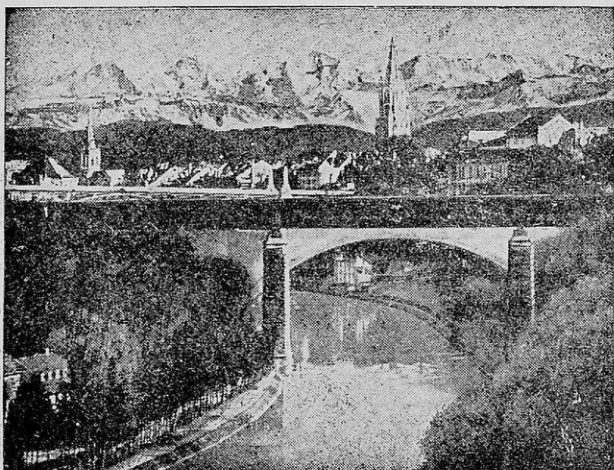
Κλίμα.— Τὸ κλίμα τῆς Ἑλβετίας εἶναι ψυχρὸ στὴς Ἄλπεις ἄλλὰ πολὺ ὑγιεινὸ. Στὰ χαμηλότερα μέρη εἶναι γλυκὸ γιὰτὴ φθάνουν ὡς ἐκεῖ οἱ θαλασσιοὶ ἄνεμοι (ἀπὸ τὴ Μεσόγειο). Ἀλλὰ καὶ ψηλὰ στὸ ὄροπέδιο φθάνουν θαλάσσιοι

άνεμοι με θερμούς υδρατμούς. Έκεί κρύνουν και γίνονται βροχές. Έτσι άλλωστε τροφοδοτούνται και οι λίμνες και οι ποταμοί. Στις άλλες έπάνω έχουν χτίσει πολλά σανατόρια και πηγαίνουν εκεί απ' όλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ἄρρωστοι γιά νά θεραπευθοῦν. Οἱ ὁμορφιές τῶν Ἑλβετικῶν τοπιῶν τραβοῦν πολλοὺς περιηγητές.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—Τὰ προϊόντα πού παράγει ἡ Ἑλβετία : 1) Γεωργικά : ἐλάχιστα γιατί δὲν ἔχει κατάλληλες ἐκτάσεις. Λίγα δημητριακά, ἀμπέλια, καρποφόρα δέντρα. 2) Κτηνοτροφικά : τρέφει παραπάνω ἀπὸ 1 1)2 ἑκατ. βοοειδή, ἕνα ἑκατ. χοῖροι κλπ. Περιήφemes εἶναι οἱ Ἑλβετικές

Βέρνη, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλβετίας

ἀγελάδες πού δίνουν τὸ ὥραϊο γάλα πού βλέπομε συσκευασμένο στὰ κουτιά. Κατασκευάζονται καὶ καλὰ τυριά : τὰ περίφημα Γκρυγιέρ καὶ Ἐμμαντάλ. 3) Δασικά : ἔχει παραγωγή ξυλείας ἀπὸ τὰ δάση της. Ὅχι ὅμως ὅση τὰ ἄλλα κράτη. 4) Ἀλιευτικά : γιά τὴν ἐσωρετικὴ κατανάλωση βγάζει μεγάλες ποσότητες ψάρια ἀπὸ τὶς λίμνες καὶ τὰ ποτάμια της. 5) Ὀρυκτά : μικρὲς ποσότητες σιδήρου, χαλκοῦ, νικελίου. 6) Βιομηχανικά : σ' ὀλόκληρη τὴ χώρα γίνεται συστηματικὴ ἐκμετάλλευση τῶν ὑδατοπτώσεων. Τὸ νερό, «ὀ λευκὸς ἄνθραξ», πού πέφτει μὲ ὀρμὴ ἀπὸ τοὺς καταρράκτες κινεῖ πολλὰ ἠλεκτρικὰ ἐργοστάσια καὶ παράγονται ἔτσι βιομηχανικά προϊόντα. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀντικαθίσταται τὸ κάρβουνο πού λείπει. Στὴν Ἑλβετία λειτουργοῦν καλὲς βιομηχανίες μετάλλων, ὑφασμάτων, μεταξωτῶν, βαμβακερῶν, χημικῆς, ἠλεκτροτεχνι-

κές και βιομηχανία ώρολογίων. Έρχεται πρώτη στην κατασκευή ώρολογίων και μερικών άλλων μικρών μηχανημάτων.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — γλώσσα — θρησκεία — πολίτευμα — ιστορία.— Οί μισοί Έλβετοί μιλούν τη Γερμανική γλώσσα και οί μισοί τή Γαλλική. Θρησκεία: είναι καθολικοί και διαμαρτυρόμενοι. Είναι λαός Κελτικής διαγωγής και άναπτύχθηκαν καλύτερα κατά τὸ χρόνια τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Ἀπὸ τὸ 1648 ἡ Ἑλβετία ἀναγνωρίσθηκε ὡς ἀνεξάρτητο κράτος μὲ τὴ συνθήκη τῆς Βεσφαλίας. Ἀπὸ τότε ὀργανώθηκε σὲ ὁμοσπονδιακὴ Δημοκρατία (Καντόνια). Ἡ Ἑλβετία δὲν ἔλαβε μέρος οὔτε στὸν ἀ΄ οὔτε στὸ β΄ παγκόσμιο πόλεμο. Ἐχει ἀναπτύξει θαυμάσιο πολιτισμὸ, πρότυπο γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα κράτη.

Πόλεις — συγκοινωνία.— Πρωτεύουσα εἶναι ἡ Βέρνη (150 χιλ.). Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ Γενεύη (145 χιλ.), χτισμένη στὴν ὁμώνυμη λίμνη, γνωστὴ σὲ ὅλο τὸν κόσμο ὡς τόπος διεθνῶν πολιτικῶν συνδιασκέψεων. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο ἦταν ἔδρα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν (Κ.Τ.Ε.). Ἡ Ζυρίχη (390 χιλ.), Βασιλεία (150 χιλ.), Λωζάνη (110 χιλ.), Λυκέρνη, Βάλη (190 χιλ.) κλπ. Ἐχει πολὺ καλὴ συγκοινωνία: σιδηροδρομικὴ, ὀδική, ἀεροπορικὴ.

Σημείωση.— Μεταξὺ τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς Αὐστρίας ὑπάρχει ἓνα πολὺ μικρὸ κρατίδιο, τὸ Λιχτενστάϊν μὲ 12.000 κατοίκους καὶ μὲ πρωτ. τὴ Φαντούς (2.000).

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.— 1) Νὰ βρῆτε τὰ παραπάνω στοιχεῖα στοὺς 3 ἐγχρωμοὺς χάρτες τῆς Εὐρώπης. 2) Νὰ ἀπομονώσετε τὴν Ἑλβετία καὶ νὰ σχεδιάσετε στὴ χάρτογραφία σας. 3) Σὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τῆς λέξεις: Ἑλβετία, Γουλιέλμος Τέλος, Γενεύη, Λωζάνη. κλπ. 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ ταξίδια στὴν Ἑλβετία. 5) Νὰ γράψετε μιὰ ἔκθεση γι' αὐτή.

3. ΑΥΣΤΡΙΑ

Α΄. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — ἔκταση — σύνορα — πληθυσμὸς.— Ἡ Αὐστρία βρίσκεται καὶ αὐτὴ στὴν καρδιὰ τῆς Εὐρώπης. Συνορεύει πρὸς Β. μὲ τὴν Τσεχοσλοβακία, πρὸς Ν. μὲ τὴν Ἰταλία καὶ Γιουγκοσλαβία, πρὸς Α. μὲ τὴν Οὐγγαρία, πρὸς Δ. μὲ τὴ Γερμανία καὶ Ἰταλία. Ἐχει ἔκταση 84.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 6.900.000 κατοίκους.

Ἐδαφος — βουνὰ — πεδιάδες.— Ἡ Αὐστρία, ὅπως καὶ ἡ Ἑλβετία, εἶναι πολὺ ὄρεινὴ χώρα. Τὸ μεγαλύτερο μέρος καταλαμβάνουν οἱ Αὐστριακὲς Ἄλπεις ποὺ εἶναι συνέχεια τῶν Ἑλβετικῶν. Ἐχει ὅμως καὶ πεδινὸ ἔδαφος πρὸς τὰ ἀνατολικά τμήματα ὅπου περνᾷ ὁ Δούναβις ποταμὸς.

Ποταμοὶ — λίμνες.— Ὁ Δούναβις. Οἱ ἄλλοι εἶναι πολὺ μικροί. Λίμνες: ὑπάρχει μιὰ μεγάλη λίμνη, ἡ Νιούσιλντ.

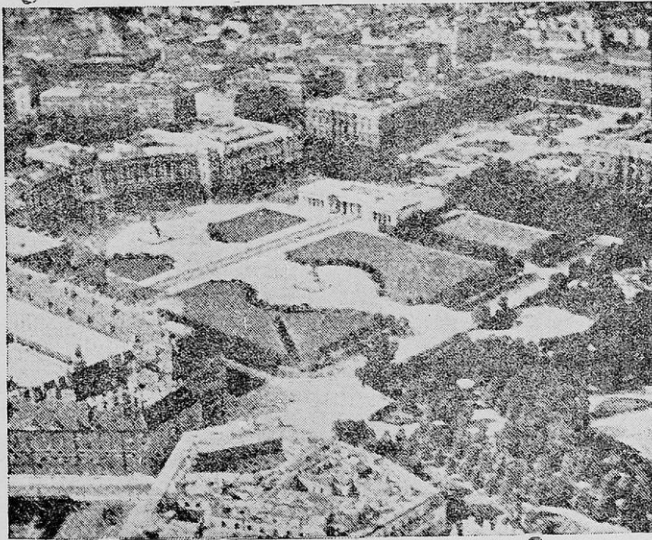
Κλίμα.— Ἡ Αὐστρία ἔχει κλίμα ἠπειρωτικὸ.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Ποϊόντα — παραγωγή.—Παράγει γεωργικά : σιτάρι, άραβόσιτο, πατάτες, όσπρια, κοκκινογούλια, πολλά φρούτα. Κτηνοτροφικά : πρόβατα, γουρούνια, βόδια, πουλερικά. Δασικά : ξυλεία άρκετή. Όρυκτά : κάρβουνο λιγνίτη (3 1)2 έκατ. τόνους) σίδηρο και πετρέλαιο. Βιομηχανικά : χαρτικά, μηχανήματα, ύφασματα, δέρματα, γεωργικά έργαλεία. Έμπόριο : έξάγει ξυλεία, κάρβουνο, μέταλλα, χαρτί. Εισάγει σιτηρά, λαχανικά, μαλλιά, βαμπάκι.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — γλώσσα — θρησκεία — πολίτευμα — ιστορία.— Οί Αύστριακοί άνήκουν στή Γερμανική φυλή. Μιλούν τή Γερμανική γλώσσα. Είναι καθο-

Βιέννη, ή πρωτεύουσα τής Αύστρίας

λικοί τὸ θρησκευμα. Ένα μικρὸ ποσοστὸ εἶναι διαμαρτυρούμενοι. Πρὶν ἀπὸ τὸν ἀ' παγκόσμιον πόλεμον ἦταν μίαν μεγάλη αὐτοκρατορία ἐνωμένη μετὰ τὴν Οὐγγαρία. Ἐλέγετο Αὐστρουγγαρία. Μετὰ τὴν ἥτταν τῆς Γερμανίας, στὸ πλευρὸν τῆς ὁποίας εἶχε πάρει μέρος, ἀπεσπάσθη ἡ Οὐγγαρία καὶ ἀπετέλεσε χωριστὸ κράτος. Κατὰ τὸ 1938 ὁ Χίτλερ μετὰ πραξικόπημα ἐνσωμάτωσε τὴν Αὐστρία μέσα στὰ ὅρια τοῦ Γερμανικοῦ κράτους (τοῦ Γ' Ράιχ). Τώρα πού καὶ πάλιν νικῆθηκε ἡ Γερμανία, ἡ Αὐστρία ἐπανῆλθε στὰ παλαιὰ τῆς σύνορα. Κατέχεται ἀπὸ τοὺς νικητὲς συμμάχους ὥσπου νὰ ἀποφασισθῇ ἡ τύχη τῆς. Τὸ σημερινὸ πολίτευμα τῆς Αὐστρίας εἶναι Δημοκρατικόν.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα είναι η Βιέννη (1.730.000 κατ.), ώραιοτάτη και ιστορική πόλη στις όχθες του Δούναβι. Σ' αυτή γεννήθηκαν και έγραψαν τὰ άθάνατα μουσουργήματα (μουσικές συνθέσεις) οί μεγάλοι μουσικοί τής Γερμανίας και Αυστρίας: Στράους, Λέχαρ κλπ. Άλλες πόλεις είναι η Ίσμπρουγκ (80 χιλ.), Λίντς (185 χιλ.), Γκράτς (220 χιλ.), Σάλτσμπουργκ.

Συγκοινωνία.—Συγκοινωνία πολύ καλή. Ό Δούναβις ύποβοηθεί πολύ τις μεταφορές και τὸ εμπόριο τής χώρας με τὸ έσωρétique και έξωτερικό. Άπό τήν πρωτεύουσα Βιέννη περνούν 6 μεγάλες σιδηροδρομικές γραμμές πρὸς ὅλα τὰ Εὐρωπαϊκά κέντρα.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ-ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—1) Νά βρῆτε τὰ παραπάνω στους χάρτες τής Εὐρώπης. 2) Νά άπομονώσετε τήν Αυστρία και νά σχεδιάσετε στη χαρτογραφία σας τὸ χάρτη τής. 3) Νά διαβάσετε στὰ λεξικά τις λέξεις: Αυστρία, Βιέννη, 4) Νά κάνετε φανταστικά γεωγραφικά ταξίδια. 5) Νά γράψετε μιὰ έκθεση σάν περίληψη γιά τήν Αυστρία.

4. ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — έκταση — σύνορα — πληθυσμός.—Η Ούγγαρία βρίσκεται άνατολικά τής Αυστρίας. Συνορεύει, πρὸς Β. με τήν Τσεχοσλοβακία, πρὸς Ν. με τήν Γιουγκοσλαβία, πρὸς Α. με τήν Ρουμανία και πρὸς Δ. με τήν Έλβετία. Έχει έκταση 93.000 τ. μ. και πληθυσμὸ 9 έκ.ατ.

Έδαφος — βουνά — πεδιάδες — ποταμοί — λίμνες.—Τὸ έδαφος τής Ούγγαρίας είναι μιὰ άπέραντη πεδιάδα μεταξύ τῶν κεντρικῶν Άλπεων, τῶν Καρπαθίων και τῶν Τρανσυλβανικῶν Άλπεων. Τὸ μεγάλο αὐτὸ λεκανοπέδιο, σὲ πολύ παλαιά χρόνια, ἦταν θάλασσα, ὅπως και ἡ πεδιάδα τής δικῆς μας Θεσσαλίας. Άργότερα τὰ νερά ξφυγαν πρὸς τὸν Εὐξεινο Πόντο και δὲν ἔμεινε παρά μιὰ μεγάλη λίμνη στὸ κέντρο: ἡ Μπάλατον. Τήν πεδιάδα αὐτὴ διασχίζει ὁ Δούναβις στὸν ὅποιο πέφτουν και τὰ νερά τῶν Ούγγρικῶν παραποτάμων του: Δραύου και Τίσσα. Είναι πολύ εὐφορη πεδιάδα. Μέσα σ' αὐτὴ βλέπομε μερικά χαμηλά βουναλάκια: τὰ ὄρη Μπακόνυ (710 μ.) και τὰ ὄρη Πέκς (1000 περίπου μ.). Τὸ μεγάλο Ούγγρικό λεκανοπέδιο τελειώνει σὲ μιὰ στενή διάβαση μεταξύ Αἴμου και Τρανσυλβανικῶν Άλπεων άπ' ὅπου περνά ὁ Δούναβις (πῦλες τοῦ Δουνάβεως). Ὅρμᾶ κατόπι πρὸς τις Βουλγαρικές και Ρουμανικές πεδιάδες γιά νά χυθῆ στὸν Εὐξεινο Πόντο.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τής Ούγγαρίας είναι ἡπειρωτικό. Χειμῶνες πολύ ψυχροί, καλοκαίρια πολύ ζεστά, μεγάλες ξηρασίες και βροχές θελλῶδεις κατά τὴ θερμὴ ἐποχὴ.

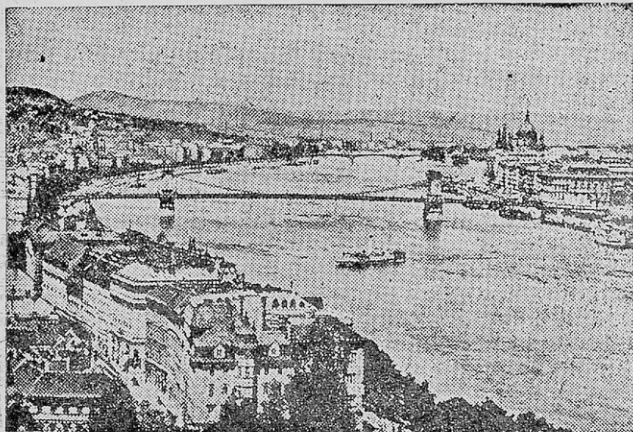
Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—Τήν πρώτη θέση στήν παραγωγή τής Ούγγαρίας ἔχει ἡ γεωργία: σιτάρι, καλλιεργεῖται στὸ 1)4 τής καλλιεργουμένης έκτάσεως με μεγάλη άπόδοση κατά στρέμμα και ἐξαιρετικῆς ποιότητας. Τὸ 1)3 τής παραγωγῆς ἐξάγεται. Άραβόσιτος ἔρχεται σὲ δεύτερη μοῖρα. Κοκκινογούλια,

πατάτες, καπνός, πιπέρι (που το λένε παπρικά). 'Επίσης σπουδαία θέση στην Ούγγρική παραγωγή κατέχει ή κτηνοτροφία. Τρέφουν καλές αγελάδες για γάλα. Κατσίκες 850.000 κεφάλια, γουρούνια 2 1)2 έκτα., πρόβατα, πουλερικά. 'Ορυκτά : λίγο κάρβουνο και πολύ βωξίτη (δευτέρα στην Εύρωπη). Βιομηχανικά: αγροτικές μηχανές, αλευρομηχανία, βυρσοδεψία κλπ. 'Εμπόριο : με όλες τις Βαλκανικές χώρες και τις χώρες τής κεντρικής Εύρωπης. 'Από τα κτηνοτροφικά της προϊόντα και είδη που εξάγει δεν πρέπει να λησμονήσωμε τα περίφημα ούγγαρέζικα άλογα.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — γλώσσα — θρησκεία — ιστορία.—Οί σημερινοί Ούγγροι κατάγονται από τους Μαγυάρους μιά φυλή 'Ασιατική που έγκαταστάθηκε στα

Βουδαπέστη, ή πρωτεύουσα τής Ούγγαρίας

παλιά χρόνια κοντά στο Δούναβι. 'Η Ούγγαρία πριν από τον α' παγκόσμιο πόλεμο ήταν ένωμένη με την Αυστρία σε μιά μεγάλη αυτοκρατορία, όπως είδαμε. 'Όπως ή Αυστρία έτσι κι αυτή είχε την άτυχία να πάρη μέρος με τους Γερμανούς στους δύο παγκασμίους πολέμους. Κι έτσι σήμερα είναι ένα περιορισμένο κράτος σφηνωμένο ανάμεσα σε 4 άλλα. Οί Ούγγροι μιλούν την Ούγγρική που δεν μοιάζει με καμμιά άλλη. 'Αλλά έχουν άναμίξει και Σλαβικά στοιχεία στη γλώσσα τους. Θρησκεία έχουν την καθολική. Το 1)4 του πληθυσμού είναι διαμαρτυρόμενοι. 'Υπάρχουν και ελάχιστοι 'Εβραίοι. Πολίτευμα μετά τον πόλεμο : Δημοκρατία.

Πόλεις — συγκοινωνία.— Πρωτεύουσα Βουδαπέστη (1.700.000) στις δύο όχθες του Δούναβι, πολύ ωραία πόλη. Χωρίζεται σε δύο τμήματα : στη Βούδα και στην Πέστη. 'Η Βούδα είναι ή άρχαία πόλη. 'Άλλες είναι : ή

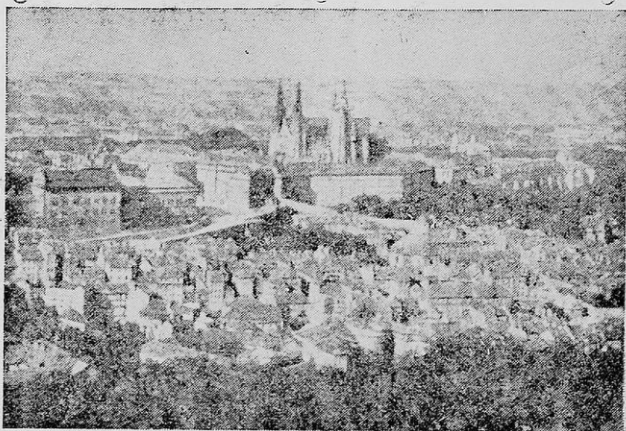
Ντέρμπετσεν (130.000), Μίσκολτς, Πέτς κλπ. Συγκοινωνία τακτική με τὸν Δούναβι καὶ με ὅλα τὰ ἄλλα μέσα.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.— 1) Νὰ βρῆτε ὅλα τὰ παραπάνω στοὺς χάρτες τῆς Εὐρώπης. 2) Νὰ σχεδιάσετε τὸ χάρτη τῆς Οὐγγαρίας χωριστά. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὴ λέξη «Οὐγγαρία». 4) Νὰ κάνετε φανταστικά ταξίδια. 5) Νὰ γράψετε μιὰ σύντομη ἔκθεση.

5. ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — ἔκταση — σύνορα — πληθυσμός.— Ἡ Τσεχοσλοβακία βρίσκεται

*Αποψη τῆς Πράγας

πρὸς Β. τῆς Οὐγγαρίας. Συνορεύει πρὸς Β. μετὴν Πολωνία καὶ Γερμανία, πρὸς Ν. μετὴν Οὐγγαρία καὶ Αὐστρία πρὸς Α. μετὴν Ρουμανία καὶ πρὸς Δ. μετὴν Γερμανία. Ἔχει ἔκταση 127.000 τ. μ. καὶ πληθυσμὸ 14 ἑκατ. κατοίκους.

*Ἔδαφος — βουνὰ — πεδιάδες — ποταμοὶ — λίμνες.— Ἡ Τσεχοσλοβακία ἀπατελεῖται ἀπὸ δύο πεδινὲς περιοχὲς καὶ μιὰ ὄρεινὴ 1) τὴ Βοημία πού εἶναι ἓνα μεγάλο ὄροπέδιο πολὺν εὐφορὸ καὶ πού περιβάλλεται ἀπὸ τὰ Γιγάντια ὄρη καὶ τὸ Βοημικὸ Δρυμὸ (Ἄλπεις). Τὸ ὄροπέδιο αὐτὸ διασχίζουν οἱ ποταμοὶ Ἔλβας καὶ οἱ παραπόταμοί του. Στὸ νότιο τμήμα του περνᾷ ὁ Δούναβις, 2) τὴ Μοραβία, πού εἶναι μιὰ μεγάλη κοιλάδα γεμάτη λόφους καὶ τὴ διασχίζει ὁ ποταμὸς Μοράβας, 3) τὴ Σλοβακία πού πιάνει τὸ ὄρεινότερο μέρος τῆς Τσεχοσλοβακίας: τὴν ὄρεινὰ τῶν Καρπαθίων. Τὰ Καρπάθια εἶναι τὰ ψηλότερα βουνὰ τῆς χώρας αὐτῆς. Οἱ ψηλότερες κορυφές τους εἶναι: τὸ ὄρος Τάρτα (2660 μ.), τὰ Μεταλλικὰ ὄρη, πού περιέχουν μεγάλα κοι-

τάσματα μετάλλων και τὸ ὄρεινὸ τόξο μὲ τὰ Ὑπερκαρπάθια. Στὴ Σλοβακία ὑπάρχουν καὶ μικρὲς κοιλάδες ποῦ τὶς διασχίζουν παραπόταμοι τοῦ Δούναβι. Λίμνες ἔχει μερικὲς μικρὲς ἐπάνω στὰ ὄροπέδια ἀλλὰ ἀσήμαντες.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς χώρας αὐτῆς εἶναι ἡπειρωτικό.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—Οἱ Τσεχοσλοβάκοι ἀσχολοῦνται πρὸ πάντων μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Ὑπάρχει ὁμως στὴν Τσεχοσλοβακία καὶ βιομηχανία ἐξαιρετικὴ καὶ πλούσια κοιτάσματα μὲ ὄρυκτά. Προϊόντα γεωργικὰ: δημητριακὰ, πατάτες καὶ λαχανικὰ, φρούτα, κοκκινογούλια (πολὺ μεγάλη παραγωγή). Κτηνοτροφικὰ : πρόβατα, βόδια, ἀγελάδες, πουλερικά, κονικλοτροφία, γουρούνια. Δασικὰ : ἔχει μεγάλη παραγωγή δασικῶν προϊόντων γιατί ὀλόκληρη ἡ χώρα σκεπάζεται ἀπὸ πυκνὰ δάση : ξυλεία οἰκοδομικὴ καὶ γιὰ ἔπιπλα, ξυλοκάρβουνα, ξυλεία γιὰ παραγωγή χάρτου. Ὅρυκτά : ἄφθονο κάρβουνο, σίδηρος, χαλκός, μόλυβδος, πετρέλαιο καὶ οὐράνιο. Βιομηχανικὰ : ἡ Τσεχοσλοβακία ἔχει πολὺ καλὲς βιομηχανίες : μεταλλουργικὲς, ὑφαντουργικὲς, γυαλικῶν. Τὰ βιομηχανικὰ τῆς προϊόντα εἶναι : ζάχαρη ἀπὸ τὰ κοκκινογούλια, χαρτὶ ἀπὸ τὰ ξύλα, ἐργαλεῖα καὶ μηχανήματα κάθε εἶδους ἀπὸ τὰ μεταλλουργεῖα τῆς, πολεμικὰ ὄπλα ἀπὸ τὰ περίφημα ἐργοστάσια Σκόντα, μολύβια καὶ γραφικὴ ὕλη ἐξαιρετικῆς ποιότητος. Στὴν παραγωγή λιγνίτου ἔρχεται δευτέρη στὸν κόσμο.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — γλώσσα — θρησκεία — ἱστορία.—Οἱ Τσεχοσλοβάκοι εἶναι ἀνάμικτος πληθυσμὸς ἀπὸ Τσέχους, Βοημούς, Σλοβάκους κλπ. ποῦ προέρχονται ἀπὸ διάφορες ἀρχαῖες φυλὲς Σλαύων καὶ Γερμανῶν. Τὸ σημερινὸ κράτος τῆς Τσεχοσλοβακίας, μὲ τὴ νέα αὐτὴ μορφή του, ἰδρύθηκε κατὰ τὸ 1918, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀ' παγκόσμιον πόλεμον. Τὸ 1938 τὴν κατέλαβαν οἱ Γερμανοὶ καὶ τὴν ἐχώτησαν σὲ τρία κομμάτια. Τὸ 1945, μετὰ τὴν συντριβὴ τοῦ Χίτλερ καὶ τῆς Γερμανίας, ἡ Τσεχοσλοβακία ἐλευθερώθηκε καὶ ξαναγύρισε στὴν προπολεμικὴ μορφή τῆς (Σλοβακία, Μοραβία, Βοημία, ἓνα κράτος). Μικρὸ μέρος τῆς Ὑπερκαρπαθίας δηλ. ἡ Ρουθηνία παραχωρήθηκε στὴ Ρωσία. Οἱ Τσεχοσλοβάκοι ὀμιλοῦν τὴ Σλαβικὴ γλώσσα. Θρησκεία ἔχουν τὴν Καθολικὴ. Πολίτευμα : Δημοκρατία.

Πόλεις — συγκοινωνία.—Πρωτεύουσα ἡ Πράγα (950.000), ὠραία πόλη μὲ πολλὰ μνημεῖα καὶ ἀξιοθέατα μέρη. Ἔχει περίφημο Πανεπιστήμιον. Πολλὲς καὶ δραστήριες βιομηχανίες. Ἄλλες πόλεις ἡ Μπρατισλάβα (170.000), τὸ Πίλσεν (120.000) μὲ τὰ περίφημα πολεμικὰ ἐργοστάσια Σκόντα, τὸ Μπρνὸ (270.000), κέντρο μεταλλουργικόν, ἡ Μοράβσκα-Ὀστράβα (175.000), τὸ Κάρλσμπατ (60.000), Μαριάμπαντ (50.000) κλπ.

Ἡ συγκοινωνία στὴ χώρα αὐτὴ εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένη. Ἡ Πράγα ἐκτὸν ἐκείνην μὲ ὅλες τὶς πρωτεύουσες τοῦ κόσμου ἀεροπορικῶς.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.— 1) Νὰ βρῆτε στὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης τὴν Τσεχο-

λοβακία και νά τή μελετήσετε. 2) Νά τήν ἀπομονώσετε και νά τή σχεδιάσετε στή χαρτογραφία σας. 3) Νά διαβάσετε στά λεξικά τίς λέξεις: Τσεχοσλοβακία, Σλοβακία, Βοημία, Μοραβία, Σουδητία, Ρουθητία, Καρπαθία, Κρούπ, «οὐράνιον» κλπ. 4) Νά κάνετε φανταστικά γεωγραφικά ταξίδια. 5) Νά γράψετε μιὰ σύντομη ἐκθέση γι'αυτή.

6. Π Ο Λ Ω Ν Ι Α

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — ἔκταση — σύνορα — πληθυσμός.—Ἡ Πολωνία βρίσκεται μεταξύ Γερμανίας και Ρωσίας. Πρὸς Β. βρέχεται ἀπὸ τὴ Βαλτική θάλασσα και συνορεύει με τὴν Ἀνατολικὴ Γερμανία και Λιθουανία (χώρες ποὺ βρίσκονται πιά ἐνσωματωμένες στή Ρωσία). Πρὸς Ν. με τὴν Τσεχοσλοβακία και Ρουμανία. Πρὸς

Βαρσοβία, ἡ πρωτεύουσα τῆς Πολωνίας

Α. με τὴ Ρωσία και πρὸς Δ. με τὴ Γερμανία. Ἔχει ἔκταση 310.000 τ. χ. και πληθυσμὸ 24 ἑκατ. Προπολεμικὰ ἡ ἔκτασή της ἦταν 380.000 τ. χ. και ὁ πληθυσμὸς 33. ἑκατ.

Ἐδαφος — βουνὰ — πεδιάδες — ποταμοὶ — λίμνες.—Ἡ Πολωνία εἶναι μιὰ ἀπέραντη πεδιάδα, συνέχεια ἀπὸ τὴ Γερμανικὴ. Ἡ πεδιάδα αὐτὴ συνεχίζεται πρὸς Α. πρὸς τίς Ρωσικὲς πεδινὲς ἐκτάσεις. Βουνὰ ἔχει μόνο στὰ νότια μέρη της, και πρὸς τὰ Ν. Δ. Ἐκεῖ βλέπομε τὰ Καρπάθια και τὰ ὄρη τῆς Γαλικίας. Τὴ μεγάλη Πολωνικὴ πεδιάδα διασχίζουν και ποτίζουν οἱ ποταμοὶ Βιστούλας, και οἱ παραπόταμοί του. Ὁ Βιστούλας ἔχει μῆκος 1070 μ., πηγάζει ἀπὸ τὰ Καρπάθια και χύνεται στή Βαλτικὴ θάλασσα. Κυλᾷ και μεταφέρει στή θάλασσα περὶ τὰ 1100 κυβικὰ μέτρα νερὸ κατὰ δευτερόλεπτο. Τὸ χειμῶνα παγώνει τρεῖς

μήνες σὲ πολλά σημεῖα του. Παραπόταμοί του σπουδαῖοι εἶναι ὁ Πίλικας, ὁ Σάν, ὁ Νάροβ καὶ ὁ Μπούγκ. Λίμνες ἔχει περὶ τὶς 400 ἢ Πολωνία ἀλλὰ πολὺ μικρές. Ἐπίσης ἔχει πολλὰ ἔλη πού σχηματίζονται ἀπὸ τὶς πλημμύρες τῶν ποταμῶν.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς Πολωνίας εἶναι ἠπειρωτικό.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—Ἡ παραγωγή τῆς εἶναι πρὸ πάντων γεωργική. Προϊόντα : σίκαλη (τρίτη στὴν παγκόσμιον παραγωγή), βρώμη, σιτάρι, κριθάρι, πατάτες, κοκκινογούλια, λινάρι (δεύτερη στὸν κόσμον), κανάβι. Ἔχει καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα : 10 ἑκατ. γιδοπρόβατα, 4 ἑκατ. ἄλογα, 7 ἑκατ. γουρούνια. Ἐπίσης ἀναπτυγμένη πτηνοτροφία. Τὸ χοιρινὸ κρέας καὶ τὰ αὐγὰ ἀποτελοῦν ἀκόμη πηγὴ πλούτου γιὰ τὴ χώρα. Δασικὰ ἐλάχιστα. Ὁ δασικὸς πλοῦτος τῆς μένει ἀνεκμετάλλετος. Ὀρυκτὰ : κάρβουνο. Τὸ 1948 παρήγαγε 100 ἑκ. τόνους. Τὸ ὄρυκτὸ αὐτὸ βγαίνει ἀπὸ τὰ περίφημα ἀνθρακωρυχεῖα τῆς Σιλεσίας πού πρῶτα ἦταν Γερμανικά. Τσίγκος, ποτάσσα, πετρέλαιο. Στὰ ὄρυκτὰ αὐτὰ κατέχει σχεδὸν τὴν τρίτην θέσιν στὴν Εὐρώπῃ (πετρελαιοπηγὴς Ἄνω Σιλεσίας). Βιομηχανικὰ προϊόντα : μὲ τὸ κάρβουνο καὶ τὸ πετρέλαιο πού παράγει κινεῖ πολλὰ ἐργοστάσια μεταλλουργικὰ, ὑφαντουργικὰ κλπ. Ἐμπόριο : ἔχει μὲ ὅλες τὶς χώρες καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴ Ρωσία. Ἐξάγει : κάρβουνο, μεταλλεύματα, κρέατα, λίπη, αὐγὰ, ζάχαρη, ξυλεῖα, λαχανικά. Εἰσάγει μαλλιά, βαμπακί, καπνὸ, ρύζι κλπ.

Συγκοινωνία.—Ἔχει πυκνὸ σιδηροδρομικὸ καὶ ὁδικὸ δίκτυο. Ἐπίσης καὶ τὰ ποτάμια τῆς, ὁ Βιστούλας πρὸ πάντων, εἶναι πλωτά.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — γλῶσσα — θρησκεία — ἱστορία.—Ἡ ἱστορία τῆς Πολωνίας εἶναι πολυκύμαντη. Κατὰ τὸ 18ο αἰῶνα μοιράσθηκε μεταξὺ Ρωσίας, Πρωσίας καὶ Αὐστρίας ἀλλὰ κανένας δὲν μπόρεσε νὰ ἀφομοιώσῃ τοὺς Πολωνοὺς πού εἶναι γενναῖοι πατριῶτες. Τὸ 1919, μὲ τὴ συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν, ἡ Πολωνία ἔγινε ἀνεξάρτητο κράτος. Τὸ 1939 ἡ Γερμανία κατέλαβε τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς χώρας καὶ ἡ Ρωσία τὸ ἀνατολικόν. Τὸ 1945 ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα καὶ σήμερα εἶναι ἐλεύθερο κράτος. Δὲν ἔχει ὅμως τὰ προπολεμικὰ σύνορα. Οὔτε τὸν ἴδιον πληθυσμὸν πού διαβάζομε στὶς παλαιὰς γεωγραφίας. Γιατὶ μὲ τὴν Πολωνορωσικὴν συνθήκην τῆς 17 Αὐγούστου 1945 ἐδόθησαν στὴ Ρωσία οἱ ἀνατολικὲς περιοχὲς τῆς Πολωνίας : ἡ Λευκορωσία, ἡ Γαλικία καὶ ἡ περιοχή τῆς πόλης Βίλνας πού παλαιότερα ἦταν Λιθουανική. Μὲ τὴ Συμφωνία ὅμως τοῦ Πότσδαμ (τῆς 2 Αὐγούστου 1945) οἱ σύμμαχοι μεγάλωσαν τὰ δυτικὰ σύνορα τῆς Πολωνίας σὲ βάρος τῆς Γερμανίας. Κι' ἔτσι τὰ δυτικὰ σύνορα τῆς σημερινῆς Πολωνίας βρίσκονται στὸν ποταμὸ Ὀντερ. Στὸ Πολωνικὸ ἔδαφος ἐπίσης ἐνσωματώθηκε καὶ τὸ μικρὸ κρατίδιον τοῦ Ντάνσιγκ, στὴ Βαλτικὴ θάλασσα, πού ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς ἀφορμὲς γιὰ νὰ κηρύξῃ ὁ Χίτλερ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πολωνίας. Γλῶσσα. Οἱ Πολωνοὶ μιλοῦν τὴ Σλαβικὴ γλῶσσα. Θρησκεία ἔχουν τὴν καθολικὴν.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα τῆς Πολωνίας εἶναι ἡ Βαρσοβία, πατρίδα τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ Σοπέν (1.200.000). Εἶναι γνωστὴ σὲ ὅλον τὸν κόσμον γιὰ τὶς μεγάλες μάχες ποὺ ἔγιναν σ' αὐτὴ κατὰ τὴν περίοδο τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου. Εἶναι χτισμένη στὶς ὄχθες τοῦ Βιστούλα. Ἄλλες μεγάλες πόλεις εἶναι ἡ Κρακοβία (300.000) μὲ σπουδαῖα μνημεῖα καὶ τάφους τῶν ἡρώων τῆς χώρας. Λότζ (600.000), κέντρο βιομηχανίας βαμπακερῶν, Λεμβέργη (300.000), Πόζναν (300.000), Ντάνσιχ (175 χιλ.) καὶ Γδύνια, σπουδαῖα καὶ μοναδικὰ λιμάνια στὴ Βαλτική. Μρεσλάου (500.000), σπουδαῖο βιομηχανικὸ κέντρο. Ἦταν Γερμανικὸ πρὶν τὸ πόλεμο.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.— 1) Νὰ μελετήσετε τὴν Πολωνία στοὺς χάρτες. 2) Νὰ τὴν σχεδιάσετε στὴ χαρτογραφία σας. 3) Νὰ διαβάσετε τὶς λέξεις Πολωνία, Πομερανία, Σιλεσία, Γαλικία, Ποσνανία, Λευκορωσία, Πιλσούδσκι, Βαρσοβία, Ντάνσιχ. 4) Νὰ κάνετε ταξίδια καὶ σύντομη ἔκθεση.

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ
ΧΑΡΤΗΣ
ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Κλίμαξ 1:15 000.000
Χιλ. 0 200 400 600 Χιλ.

Ἐνάτη Ἐνότης

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ (ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΡΩΣΙΑ)

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Στὴν Ἀνατολικὴ Εὐρώπῃ θὰ ἐξετάσωμε μονάχα τὴ Ρωσία γιὰ αὐτὴ κυρίως ἀνήκει στὸ Ἀνατολικὸ καὶ Βόρειο τμῆμα τῆς Εὐρώπης. Τὴ Βόρειο Εὐρώπῃ θὰ τὴν ἐξετάσωμε χωριστά.

Θέση — ἔκταση — σύνορα — πληθυσμός.—Ἡ Ρωσία βρίσκεται στὰ Ἀνατολικά καὶ Βορειοανατολικά τῆς Εὐρώπης. Εἶναι συνέχεια τῆς μεγάλης Ἀσιατικῆς Ἡπείρου, στὴν ὁποία ἀνήκει καὶ τὸ μεγαλύτερο ἐδαφικὸ τμῆμα τῆς Ρωσικῆς Σιβηρίας. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία βρέχεται πρὸς Β. ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ θάλασσα, τὸ Φιλλανδικὸ κόλπο καὶ τὸ Βόρειο Παγωμένον Ὦκεανό. Πρὸς Ν. βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο Πόντο καὶ τὴν Κασπία θάλασσα. Συνορεύει ἐπίσης μὲ τὴν Περσία καὶ Τουρκία. Πρὸς Α. μὲ τὴν Σιβηρία (ποῦ ὅπως εἶπαμε εἶναι δικό της Ἀσιατικὸ κομμάτι) καὶ πρὸς Δ. μὲ τὴ Φιλανδία, Πολωνία καὶ Ρουμανία. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας εἶναι 163 ἑκατ. καὶ ἡ ἔκτασή της 7.270.000 τ. χ. Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς Ρωσίας (Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἀσιατικῆς) φτάνει τὰ 200 ἑκατ. κατοίκους, ἡ δὲ ἔκρυσή της 22.270 τ. χ.

Ἐδαφος — βουνὰ — πεδιάδες — παράλια.—Τὸ ἔδαφος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας εἶναι πεδινό. Δὲν ὑπάρχουν μεγάλα καὶ ψηλὰ βουνά. Ὑπάρχει μίᾳ ὄρειά στὴν Οὐκρανία καὶ δυτικὰ τῆς Μόσχας: τὰ Βαλντάια ὄρη, ἐπίσης τὰ Οὐράλια ὄρη, ποῦ ἀποτελοῦν τὰ σύνορα Εὐρώπης καὶ Ἀσίας καὶ πρὸς Ν. τὰ ὄρη τοῦ Καυκάσου ποῦ μάθαμε στὴν ἀρχὴ τῆς Γεωγραφίας αὐτῆς. Στὰ παράλια της βλέπομε: 1) τὴ Βαλτικὴ θάλασσα μὲ τοὺς κόλπους της: τοῦ Ντάνσιχ, τοῦ Μέμελ, τῆς Ρίγας καὶ τὸ Φινικὸ ἢ Φιλλανδικό. Ἐπίσης στὴ θάλασσα αὐτὴ βλέπομε τὰ νησιά: Ὀεζελ καὶ Βόρμς. 2) Στὸ Β. Παγωμένον Ὦκεανὸ τὶς θάλασσες: Λευκὴ καὶ Μπάρεντς. Τοὺς κόλπους: Ὀνέγκα, Ἀρχαγγέλου, Κανταλάσκα, Τσέσκαγια. Τὸ ἀκρωτήριο Κάνιν. Τὸν πορθμὸ τοῦ Καρᾶ. Τὰ νησιά: Κολγκουῦγεφ καὶ Νέα Ζέμλα ἢ Νοβάργια Ζέμλα. 3) Στὸν Εὐξείνιο Πόντο βλέπομε τὴ χερσόνησο τῆς Κριμαίας, τὴ χερσόνησο τοῦ Κέρτς καὶ τὴν Ἀζοφικὴ Θάλασσα.

Νερὰ — ποταμοὶ — λίμνες.—Τὴ Ρωσία δισχίζουν καὶ ποτίζουν πολλοὶ καὶ μεγάλοι ποταμοί. 1) Ὁ Βόλγας, ὁ μεγαλύτερος τῆς Εὐρώπης. Ἐχει μῆκος 3357 χλμ. Πηγάζει ἀπὸ τὰ Οὐράλια καὶ ἀπὸ τὰ Βολντάια. Δέχεται νερὰ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα μικρότερα ποτάμια καὶ χύνεται στὴν Κασπία θάλασσα ἀφοῦ πρῶτα ποτίση καὶ γονιμοποίηση τεράστιες πεδινὲς ἐκτάσεις τῆς Ρωσίας. Παγώνει τὸ χειμῶνα ἀπὸ τὸ Δεκέμβριον μέχρι τὸν Ἀπρίλιον. Τὴν ἀνοιξὴ κατεβάζει καὶ χύνει

στήν Κασπία περί τὰ 40.000 κυβικά μέτρα νερό περισσότερο ἀπὸ τὸ νερό ποῦ κατεβάζει τὶς ἄλλες ἐποχές.

Αὐτὸ συμβαίνει γιὰτις λυώνουν τὰ χιόνια καὶ οἱ πάγοι. Ὁ Βόλγας εἶναι γεμάτος νόστιμα ψάρια, ποῦ πληθαίνουν ὅσο κατεβαίνομε πρὸς τὶς ἐκβολές του. Ἀπὸ αὐτὰ βγαίνει ὠραῖο μαῦρο χαβιάρι. Ἄλλοι ποταμοὶ εἶναι 2) ὁ Οὐράλης ἀνατολικώτερα, σύνορο Εὐρώπης-Ἀσίας, 3) ὁ Ντόν, 4) ὁ Δνεϊπερος, 5) ὁ Δνεϊστερος, 6) ὁ Μπούγκ. Ὅλοι αὐτοὶ χύνονται στὸν Εὐξείνιο Πόντο. (Ὁ Οὐράλης στήν Κασπία). 7) ὁ Πετσόρα, 8) ὁ Ντβίνας, 9) ὁ Ὀνέγκας, 10) ὁ Μέζεν. Αὐτοὶ χύνονται στὸ Β. Παγωμένο Ὦκεανό. 11) ὁ Ντούνας καὶ 12) ὁ Νιέμεν, ποῦ χύνονται στὴ Βαλτικὴ θάλασσα.

Λίμνες ἔχει πολλές καὶ μεγάλες. Μεγάλυτερες εἶναι ἡ Λαντόγκα καὶ ἡ Ὀνέγκα. Λίμνη εἶναι καὶ ἡ Κασπία θάλασσα ποῦ εἶναι ἡ μεγαλύτερη λίμνη τῆς γῆς.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς Ρωσίας εἶναι ἡπειρωτικό. Στὰ Βόρεια μέρη τῆς χώρας κάνει πολὺ κρύο τὸ χειμῶνα καὶ μεγάλη ζέση τὸ καλοκαίρι (γιατί;). Στὰ νότια ὅμως καὶ προπάντων στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου τὸ κλίμα εἶναι μεσογειακὸ καὶ πολὺ γλυκό. Ἐδῶ ὑπάρχουν πολλές λουτροπόλεις καὶ θέρετρα γιὰ νὰ παραθερίζουν οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ κάτοικοι τῶν ἄλλων περιοχῶν. Τὸ κλίμα τῆς χώρας ἐπιδρᾷ καὶ στήν παραγωγή καὶ στὶς καλλιέργειες.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—Ἡ Ρωσία εἶναι ἡ χώρα μὲ τὶς μεγαλύτερες πεδιάδες καὶ μὲ τὴν μεγαλύτερη γεωργικὴ παραγωγή σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπη. Ἐχει ὅμως καὶ μεγάλη βιομηχανία. Τὰ προϊόντα της εἶναι τὰ ἑξῆς, πολὺ σύντομα :

1) *Γεωργικά — Δημητριακά.*—Πρῶτο ἔρχεται τὸ σιτάρι. Παράγει 40 ἑκ. τόνους (ἔρχεται πρῶτη στὴν παγκόσμιο παραγωγή), σίκαλη τὰ 45 ο)ο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς (πρῶτη στὴ σειρά), κριθάρι τὰ 20 ο)ο, βρώμη 28 ο)ο, ἀρκετὸ ρύζι στὶς περιοχὲς τῆς Ὑπερκασπίας καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Πατάτες 29 ο)ο (πρῶτη στὴ σειρά), λινάρι 67 ο)ο, κανάβι 36 ο)ο, βαμπάκι 10 ο)ο (τρίτη στὴ σειρά), μετᾶξι ἀρκετό. Στὴν Οὐκρανία εἰδικὰ παράγει : κοκκινολούλια ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγάζει ζάχαρη 25 ο)ο (τρίτη στὴν παγκόσμιο παραγωγή). Κρασιά, φρούτα, ἡλιοτρόπια, ποῦ οἱ Ρωσοὶ τὰ τρῶνε ὅπως ἔμεις τὸν πασατέμπο.

2) *Κτηνοτροφικά.*—Βοειδῆ τὰ 10 ο)ο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς (260 ἑκατ. κεφάλια), πρόβατα τὰ 15 ο)ο (100 ἑκατ. κεφάλια), γουρουῖνια 10 ο)ο (30 ἑκατ. κεφάλια), ἄλογα 23 ο)ο (16 ἑκατ. κεφάλια), παστά κρέατα 13 ο)ο (3 ἑκατ. τόνους), γάλα 12,5 ο)ο (250 ἑκατ. κιλά).

3) *Ἀλιευτικά.*—Ἐρχεται δεύτερη στὴν παγκόσμιο παραγωγή μετὰ τὴν Ἰαπωνία. Ἡ Ἄλιεία της γίνεται στὶς ἀκτὲς τοῦ Β. Παγωμένου Ὦκεανοῦ, στὸ Μουρμάνσκ, σ' ὅλες τὶς λίμνες καὶ πρὸ πάντων στὴν Κασπία, ἀπ' ὅπου βγαίνει τὸ περιζήτητο μαῦρο χαβιάρι. Μὰ καὶ σὲ ὅλα τὰ ποτάμια της καὶ στὸν Εὐξείνιο Πόντο οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεία.

4) *Δασικά.*—Μεγάλη παραγωγή ξυλείας ἀπὸ τὴν ὁποῖα βγαίνει καὶ

χαρτί. Στά άπέραντα δάση τής Ρωσίας γίνεται και κυνήγι μικρών άγρίων ζώων για γουναρικά.

5) *Όρυκτά.*—Στό έδαφος τής Ρωσίας υπάρχουν πολλά και διάφορα όρυκτά. Τά κυριώτερα είναι : τό κάρβουνο. Παράγει τό 1)5 τής παγκοσμίου παραγωγής και έρχεται τετάρτη στή σειρά (πρώτη ή 'Αμερική και στή σειρά ή 'Αγγλία και ή Γερμανία). Τό ρωσικό κάρβουνο βγαίνει σέ πολλά μέρη : στά άνθρακωρυχεία του Ντόνετς, στό λεκανοπέδιο τής Μόσχας, στά Ουράλια κλπ. *Άλλο όρυκτό είναι ό λιγνίτης (δεύτερη στήν παγκόσμιο παραγωγή), ό ποώδης άνθρακας (τούρβη) μέ παράγωγή 78 ο) τής παγκοσμίου, τό πετρέλαιο 40 έκ.άτ. τόνους (δεύτερη στήν παγκόσμιο παραγωγή, πρώτη ή 'Αμερική). Τό πετρέλαιο βγαίνει στις πετρελαιοπηγές του Μπακού και σέ άλλα μέρη, γύρω από τόν Καύκασο, στήν Κασπία και στά παράλια του Εύξεινου. Σίδηρος τό 1)2 τής παγκοσμίου παραγωγής. Χαλκός τό 1)10 τής παγκοσμίου παραγωγής, μαγνήσιο τό 1)2 τής παγκοσμίου παραγωγής. Βγαίνει και μόλυβδος, σίγκος, πλατίνα και φωσφόρος. Χρυσός, τό 1)2 τής παγκοσμίου παραγωγής.

6) *Βιομηχανικά.*—Οί κυριώτερες βιομηχανίες τής Ρωσίας είναι μεταλλουργικές : βιομηχανίες χυτοσιδήρου, άτσαλιού, κατασκευής άγροτικών μηχανήματων, τρακτέρ, αυτοκινήτων, βαγονίων, άεροπλάνων. 'Υπάρχουν και βιομηχανίες ύφαντουργικές στή Μόσχα, Λένινγκραντ κλπ., που έπεξεργάζονται και κατασκευάζουν συνθετικό καουτσούκ, λιπάσματα, συνθετική άμμωνία, φάρμακα, χρώματα.

7) *'Εμπόριο.*—Εισάγει πρώτες ύλες από τήν 'Αμερική, 'Αγγλία κλπ. και έξάγει πετρέλαιο, ξυλεία, σιτηρά, κάρβουνο, λινάρι, χατιάρι, γουναρικά και κτηνοτροφικά προϊόντα.

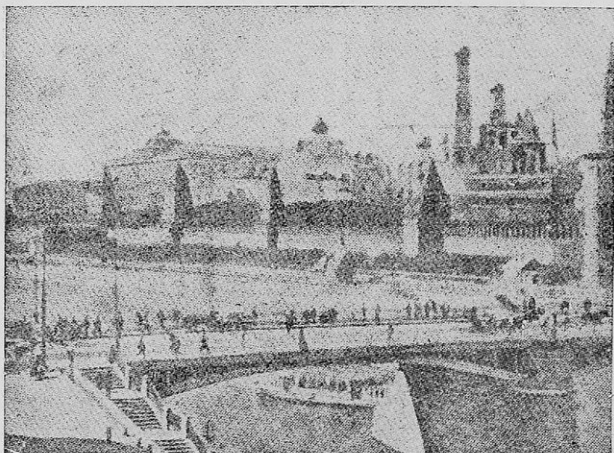
Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — γλώσσα — θρησκεία — πολιτεύμα — ιστορία.—Οί Ρώσοι είναι λαός Σλαυικής καταγωγής και έγκατεστάθηκαν στις άπέραντες έκτάσεις τής Ρωσίας λίγα χρόνια πριν ιδρυθή τό 'Ελληνικό Βυζαντινό κράτος. Τότε θέλησαν νά έγκατασταθούν και νά καταλάβουν τήν Κωνσταντινούπολη, αλλά οί Βυζαντινοί αυτοκράτορες κατώρθωσαν όχι μονάχα νά μη συμβή αυτό αλλά νά μεταδώσουν στους Ρώσους τό Χριστιανικό πολιτισμό και τή Χριστιανική Θρησκεία. Σήμερα οί Ρώσοι είναι όρθόδοξοι Χριστιανοί. Μιλούν τή ρωσική γλώσσα που είναι Σλαυικός κλάδος. Πολίτευμα έχουν τή Σοβιετική Δημοκρατία που έκαθιδρύθηκε τό 1917 μέ τή Ρωσική επανάσταση. 'Η ιστορία τής χώρας αυτής αρχίζει από τά Βυζαντινά χρόνια, όπως είπαμε. Γρήγορα εξελίχθηκε σέ μιά μεγάλη αυτοκρατορία. Οί Ρώσοι αυτοκράτορες πάντοτε βοηθούσαν τήν ύποδουλωμένη, στους Τούρκους, 'Ελλάδα νά ελευθερωθή. (Τί θυμάσθε από τήν ιστορία τής νεωτέρας 'Ελλάδος για τήν Ακατερίνη, Λάμπρο Κατώνη, Καποδίστρια, 'Υψηλάντη;). Κατά τόν α' παγκόσμιο πόλεμο πολέμησαν μέ τό μέρος των Συμμάχων 'Αγγλοάλλων. Τό 1917 έγινε ή Ρωσική επανάσταση. Τό 1939 άρχισε ό β' παγκόσμιος πόλεμος στόν όποιο πήρε μέρος και ή Ρωσία από τό 1941, όταν τής έπετέθηκε ό Χίτλερ. Μετά τό τέλος του πολέμου ή Ρωσία ένσωμάτωσε μερικές

μικρές χώρες: την Έσθονία, Λεττονία, Λιθουανία, Λευκορωσία, Βεσσαραβία, Βουκοβίνα, την Ανατολική Πρωσία της Γερμανίας και τη Ρουθηνία της Τσεχοσλοβακίας.

Πόλεις — συγκοινωνία.—Πρωτεύουσα της Ρωσίας είναι η Μόσχα (4 εκ. κάτ.) στις όχθες του Μόσκοβα ποταμού. Λένινγκραντ (3 εκατ.) ή παλαιά Πετρούπολη, πρωτεύουσα των Τσάρων. Στάλινγκραντ (500.000) στην τελευταία στροφή του Βόλγα, ονομαστή για τις μεγάλες μάχες που έγιναν εκεί και για την τελική συντριβή των Γερμανών. Στην πόλη αυτή και στην περιοχή της νικήθηκαν οι Γερμανοί κατά το β' παγκόσμιο πόλεμο. Σεβαστούπολη (800.000) στη χερσόνησο της Κριμαίας, σπουδαίο λιμάνι και στρατηγική θέση. Χάρκοβο (830.000), Κιέβο, πρωτεύουσα της Ουκρανίας, Αρχάγγελος,

Ἡ Μόσχα με τὸ Κρεμλίνο καὶ τὸν ποταμὸ Μόσκοβα

λιμάνι στη λευκή θάλασσα, τὸ μόνο πού πολλές φορές δὲν παγώνει καὶ χρησιμοποιεῖται κατὰ τὸ χειμῶνα. Κρονστάνδη, στὸ Φινικό κόλπο (50.000), ναύσταθμος τῆς Ρωσίας, Καζάν, ἐμπορικό κέντρο μεταξύ Ουραλίων καὶ Βόλγα, Ὀδησός, πολὺ γνωστὸ λιμάνι στὸν Εὐξεινο Πόντο στὰ σύνορα Ρουμανίας-Ρωσίας. Στὶς πόλεις αὐτὲς πρέπει νὰ προσθέσωμε καὶ τὶς ἐξῆς πού ἀνήκουν τῶρα στὴ Ρωσία: Ρεβάλ, πρωτεύουσα τῆς Έσθονίας, Ρίγα, πρωτεύουσα τῆς Λεττονίας, Κόβνο, πρωτεύουσα τῆς Λιθουανίας καὶ Καϊνιξβέργη, πρωτεύουσα τῆς Ανατολικῆς Πρωσίας.

Ἡ συγκοινωνία μεταξύ τῶν πόλεων αὐτῶν καὶ τῆς Μόσχας γίνεται με σιδηροδρόμους, με αὐτοκίνητα καὶ ἀεροπλάνα. Εἶναι τόσο ἀπέραντες ὁμως οἱ Ρωσικὲς ἐκτάσεις ὥστε ἀκόμη δὲν εἶναι ἀρκετὸ τὸ σημερινὸ συγκοινωνιακὸ δίκτυο. Ἡ μεγαλύτερη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τῆς Ρωσίας εἶναι ὁ Ὑπερ-

σιβηρικός σιδηρόδρομος που ένώνει τή Μόσχα με τὸ Βλαδιβοστόκ τῆς Ἀνατολικῆς Σιβηρίας καὶ φθάνει μέχρι τὸ Πεκίνο τῆς Κίνας.

2. ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ

Ἔνα ἀπὸ τὰ τρία Βαλτικά κράτη ποὺ ἐνσωματώθηκαν στὴ Σοβιετικὴ Ρωσία εἶναι ἡ Λιθουανία. Ἔχει ἔκταση 56.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 21 ἑκατ. Πρωτεύουσα τὸ Κόβνο ἢ Κάουνας (150.000). Ἄλλη μεγάλη πόλη εἶναι τὸ Μέμελ (50.000) τὸ κυριώτερο λιμάνι τῆς χώρας αὐτῆς.

Πολίτευμα — *ἱστορία*.—Σήμερα εἶναι σοβιετικὴ δημοκρατία μέσα στὰ πλαίσια τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας. Πρὶν ἀπὸ τὸν ἀ' παγκόσμιον πόλεμον ἀνήκε στὴ Ρωσία. Μετὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνο ἐγίνε ἀνεξάρτητη. Τώρα ἐνσωματώθηκε καὶ πάλι στὴ Ρωσία.

3. ΛΕΤΤΟΝΙΑ

Ἡ Λεττονία βρίσκεται βορειότερα τῆς Λιθουανίας. Ἀνήκει κι αὐτὴ στὴ Σ. Ρωσία. Ἔχει ἔκταση 65.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 2 ἑκατ. κατοίκους. Πρωτεύουσά της εἶναι ἡ Ρίγα (400.000). Ἄλλες πόλεις: Λιμπάου (70.000), Μιτάου (60.000), Ντίνιαμπουργκ (100.000) κλπ.

Πολίτευμα — *ἱστορία*.—Ἔχει τὴν ἴδια ἱστορία μετὴ τῆς Λιθουανίας καὶ τὸ ἴδιο πολίτευμα.

4. ΕΣΘΟΝΙΑ

Ἡ Ἑσθονία εἶναι ἡ τρίτη Βαλτικὴ χώρα ποὺ ἀνήκει στὴν οἰκογένεια τῶν Ἑθνῶν ποὺ διοικοῦνται ἀπὸ τὴ Ρωσία. Ἔχει ἔκταση 45.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 1.200.000 κατοίκους. Πρωτ. Ρεβάλ (180.000). Παλαιότερα λεγότανε Τάλιν. Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ Πέρνου, ἡ Τάρνου, ἡ Βάρκα κλπ.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.— 1) Νὰ βρῆτε ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα στοὺς χάρτες τῆς Εὐρώπης. 2) Νὰ ἀπομονώσετε ἀπὸ τοὺς σχολικοὺς χάρτες καὶ νὰ σχεδιάσετε τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία στὴν ἀμμοδόχο, ὁμαδικὰ καὶ στὴ χαρτογραφία σας ἀτομικά. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τις λέξεις: Ρωσία, Μέγας Πέτρος, Μεγάλῃ Αἰκατερίνη Οὐκρανία, Σιβηρία, Καυκασία, Λάμπρος Κατσώνης, Καποδίστριας, Ἄλ. Ὑψηλάντης, κλπ. 4) Νὰ κάνετε γεωγραφικὰ ταξίδια. 5) Νὰ γράψετε μιὰ σύντομη ἔκθεση.

Δεκάτη Ένότης

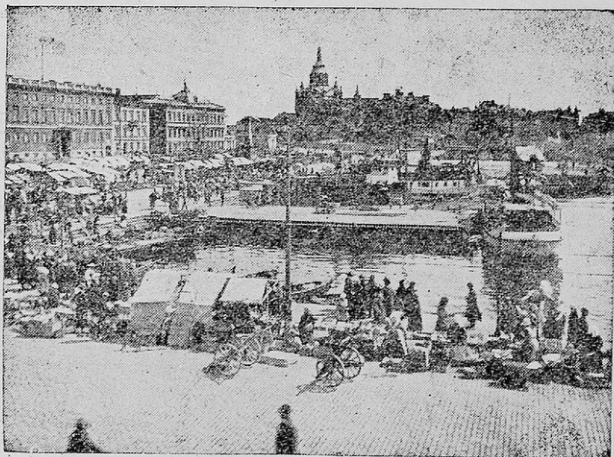
ΒΟΡΕΙΟΣ ΕΥΡΩΠΗ

Στὴ Βόρειο Εὐρώπη περιλαμβάνονται 4 ανεξάρτητα κράτη καὶ 3 ἐνσωματωμένα στὴ Σοβιετικὴ Ῥωσσία. 1) Ἡ Φινλανδία, 2) ἡ Σουηδία, 3) ἡ Νορβηγία, 4) ἡ Δανία, 5) ἡ Λιθουανία, 6) ἡ Λεττονία καὶ 7) ἡ Ἑσθονία.

1. ΦΙΛΛΑΝΔΙΑ

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — ἔκταση — σύνορα — πληθυσμός.—Στὸ χάρτη τῆς Σκανδιναυικῆς χερσονήσου βλέπομε ὅτι ἡ Φινλανδία κατέχει τὸ ἀνατολικὸ τῆς μέρος. Βρέχεται πρὸς Β. ἀπὸ τὸ Β. Παγωμένο Ὦκεανό, πρὸς Ν. ἀπὸ τῆ Βαλτικῆ θάλασσα, πρὸς

Ἑλσίνκι, ἡ πρωτεύουσα τῆς Φινλανδίας

Α. συνορεύει μὲ τὴ Ῥωσσία καὶ πρὸς Δ. συνορεύει μὲ τὴ Νορβηγία καὶ Σουηδία. Ἐπίσης βρέχεται ἀπὸ τὸ Βοθητικὸ κόλπο. Ἔχει ἔκταση 304 χιλ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 4.100.000.

Παράλια — ἀκτές.—Δὲν ἔχει μεγάλες ἀνωμαλίες τὰ παράλια τῆς. Σχηματίζονται δύο κόλποι: ὁ Βοθητικὸς καὶ ὁ Φιννικὸς, μερικὰ νησάκια, τὰ περί-

ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΣ ΩΚ.

Βορειον'Ακρ.

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ
ΣΚΑΝΔΙΝΑΥΪΚΩΝ
ΧΩΡΩΝ

Κλίμαξ 1:9.000.000

Χιλιόμετρα

φημα *Αλαντ και Χάγκο (με στρατηγική σημασία) και ο Ίσθμος τῆς Καρελίας, μεταξύ τοῦ Φιννικοῦ κόλπου και λίμνης Λαντόγκας.

*Ἐδαφός — βοννά — πεδιάδες — ποταμοί — λίμνες.—Ἡ Φιλλανδία δὲν ἔχει μεγάλη βοννά. Εἶναι χώρα πεδινή με χιλιάδες λίμνες και πολλά ποτάμια. Ἡ μεγαλύτερη λίμνη τῆς εἶναι ἡ Λαντόγκα (ἡ μιστὴ ἀνήκει στὴ Ρωσία). Ποταμούς δὲν ἔχει σπουδαίους.

Κλίμα.—Ἐχει κλίμα ἠπειρωτικό: τὸ χειμώνα ψυχρὸ και τὸ καλοκαίρι θερμὸ. Στὰ νότια παράλια εἶναι δροσερὸ τὸ καλοκαίρι.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—Παράγει τὰ ἐξῆς προϊόντα: Γεωργικά: σιτηρά, πατάτες. Κτηνοτροφικά: πρόβατα, βόδια, γουρούνια, πουλερικά. Δασικά: μεγάλη παραγωγή ξυλείας γιὰ οἰκοδομές, γιὰ ἔπιπλα, κουβαρίστρες, σπύρτα, χαρτί. Ἀλιευτικά: ἀρκετά. Βιομηχανικά: πολὺ λίγα. Ὀρυκτά: ἐλάχιστα: σίδηρο, χρυσὸ, κασίτερο. Ἐμπόριο: ἐξαγωγή ξυλείας και χαρτοζύμης ἢ κατάσκευασμένου χαρτιοῦ σὲ ὄλες τῆς χώρες. Εἰσάγει τρόφιμα, ὑφάσματα, μηχανήματα.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — γλώσσα — θρησκεία — πολιτεία — ἱστορία.—Οἱ Φιλλανδοὶ μιλοῦν τὴ Φιλλανδικὴ γλώσσα ποὺ εἶναι κλάδος τῆς Σκανδιναυικῆς διαλέκτου και προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἀραλο-αλταϊκή. Θρησκεία ἔχουν τὴν προτεστανική (διαμαρτυρόμενοι). Πολίτευμα: Δημοκρατία.

Πόλεις — συγκοινωνία.—Πρωτεύουσα εἶναι τὸ Ἐλσίνκι ἢ Χέλσιγκφορς (380.000) στὸ Φιννικὸ κόλπο. Ἄλλες πόλεις εἶναι τὸ Βιϊπούρι ἢ Βίμπουργκ (80.000), Γάμερφορ (60.000), Σάλο, *Οουλου, Τούρκου, Κέμι και Πετσάμο, τὸ μοναδικὸ λιμάνι στὸ Β. Παγωμένο Ὠκεανό, ποὺ τελευταία παραχώρηθηκε στὴ Ρωσία ἀλλὰ τὸ χρησιμοποιοῦν και οἱ Φιλλανδοί.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—(Ὅμοιες με τῶν ἄλλων κρατῶν).

2. Σ Ο Υ Η Δ Ι Α

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — ἔκταση — σύνορα — πληθυσμός.—Ἡ Σουηδία βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς Σκανδιναυικῆς χερσονήσου. Ἐχει ἔκταση 450.000 τ. χ. και πληθυσμὸ 6.800.000 κατοίκους. Νὰ βρῆτε μόνοι σας τὰ σύνορά τῆς.

*Ἐδαφος — βοννά — πεδιάδες — ποταμοί — λίμνες.—Και ἡ Σουηδία, ὅπως ἡ Φιλλανδία εἶναι πεδινή χώρα. Μονάχα πρὸς τὰ δυτικά τῆς σύνορα εἶναι ὄρεινη (Σκανδιναυικὴ Ἀλπεις). Ποταμούς ἔχει πολλούς, μεγαλύτεροι ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι: ὁ Τόρνε, ὁ Λούλεα, ὁ Βίντελ και ὁ Κλάρκ. Μεγαλύτερες λίμνες εἶναι: ἡ Βένερ, ἡ Βέτερ και ἡ Μάϊλαρ.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς Σουηδίας εἶναι ἠπειρωτικό στὰ νότια μέρη και πολὺ ψυχρὸ στὰ βόρεια.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—Τά κυριώτερα προϊόντα που παράγει είναι : γεωργικά : σιτάρι, κοκκινόγouλια, βρώμη, χορτονομές. Κτηνοτροφικά : βοδινά, γουρούνια, πρόβατα, γάλα, βούτυρο. Δασικά : εξαιρετική ξυλεία. Αύτη αποτελεί την κυρία πηγή πλούτου τής χώρας. ΄Εξάγεται σέ όλες τις χώρες ή Σουηδική ξυλεία και χρησιμοποιείται στις οικόδομες, έπιπλα, ναυπήγηση πλοίων κλπ. Βγάζει μεγάλες ποσότητες χαρτί από την ξυλεία των άπεράντων δασών της και σπύρτα. Τά Σουηδικά σπύρτα είναι τά καλύτερα του κόσμου. ΄Ορυκτά : στο σίδηρο έρχεται τρίτη στην Εύρωπαϊκή παραγωγή ύστερα από τη Γαλλία και τετάρτη στον κόσμο. Βγάζει και σίγγο, χρυσό, κάρβουνο. Βιομηχανία : γίνεται συστηματική έκμετάλλευση των ύδατοπτώσεων. Το νερό των καταρρακτών κινεί πολλά έργοστάσια που παράγουν έτσι διάφορα βιομηχανικά έμπορεύματα : σπύρτα, χαρτί, ξυραφάκια. ΄Εμπόριο : άγοράζει και εισάγει ύφασματα, νήματα, χημικά προϊόντα, τρόφιμα. ΄Εξάγει χαρτί ή χαρτοζύμη, ξυλεία, ματελλουργικά άντικείμενα και άκατέργαστα μέταλλα.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — θρησκεία — πολίτευμα — ιστορία.—Οί Σουηδοί είναι διαμαρτυρόμενοι. Το πολίτευμα τής Σουηδίας είναι Συνταγματική Βασιλεία. ΄Η Σουηδία έγινε ανεξάρτητο κράτος τó 1905. Δέν έλαβε μέρος ούτε στον α΄ ούτε στον β΄ παγκόσμιο πόλεμο. Κι έτσι δέν γνώρισε καταστροφές και έρείπια όπως οί άλλες χώρες τής Εύρώπης.

Πόλεις — συγκοινωνία.—Πρωτεύουσα ή Στοκχόλμη (700.000), Γκότεμπουργκ (340.000), Μάλμο (180.000), Ούψάλα (50.000), ΄Αμπίσκο (20.000) και μερικές άλλες μικρές πόλεις με πληθυσμό από 10 μέχρι 30 χιλ. κατοίκους.

Σημείωση.—Στή Σουηδία άνήκουν και τά νησάκια τής Βαλτικής θάλασσας : Γότλανδ και ΄Ολανδ.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ — ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—(Όμοιες με των άλλων κρατών).

3. Ν Ο Ρ Β Η Γ Ι Α

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

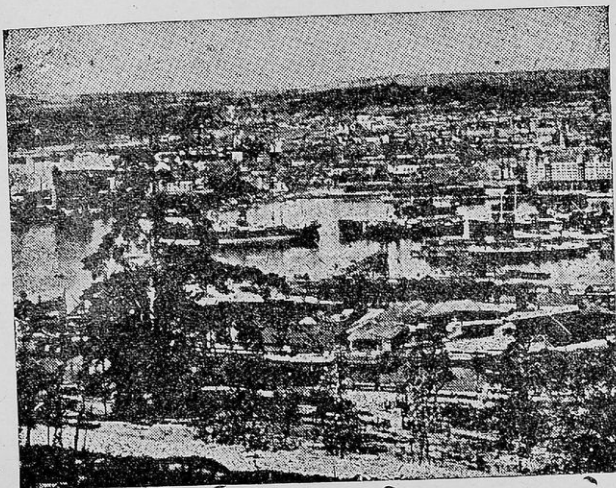
Όθση — έκταση — σύνορα — πληθυσμός.—΄Η Νορβηγία βρίσκεται στο δυτικό τμήμα τής Σκανδιναβικής χερσονήσου. ΄Έχει έκταση 323.000 τ. χ. και πληθυσμό 3.100.000 κατοίκους. (Νά βρήτε μόνοι σας τά σύνορά της).

Παράλια — άντές.—΄Η παραλία τής Νορβηγίας παρουσιάζει μεγάλη άνωμαλία. Παντού σχηματίζονται μικροί κόλποι που λέγονται φιόρν. Τέτιοι κόλποι και φιόρν βλέπομε στο χάρτη : τόν Σκάγερακ (στο μέρος που είναι ο πορθμός του Σκάγερακ). Το άκρωτήριο Λιντεσνάς, τά φιόρν : Μπουκερ, Χόρδαγκερ. Σόγνε, Ντρόντ, Φόλδεν, Νάρβικ (τό Νάρβικ είναι περίφηρο από την άπόβαση που έκαναν εκεί τά ΄Αγγλικά στρατεύματα κατά τό β΄ παγκόσμιο πόλεμο)

και τὸ φιορδ Βαράγγων. Περίφημο εἶναι ἐκεῖ τὸ Βόρειο Ἀκρωτήριο ποῦ εἶναι καὶ τὸ βορειότερο σημεῖο τῆς Εὐρώπης.

Νησιά.—Ἡ Νορβηγία ἔχει χιλιάδες ὀλόκληρες μικρὰ νησάκια ὀλόγυρὰ τῆς. Τὰ μεγαλύτερα εἶναι : τὰ νησιά Λοφότεν, Βέστερβαλεν κλπ.

Ἔδαφος — βουνὰ — πεδιάδες — ποταμοὶ — λίμνες.—Ἡ Νορβηγία, ἀντίθετα ἀπὸ τὶς ἄλλες Σκανδιναυικὲς χώρες, εἶναι πολὺ ὀρεινὴ χώρα. Ὅλο τὸ ἔδαφος τῆς καλύπτεται ἀπὸ τὴ μεγάλη ὄροσειρὰ τῶν Σκανδιναυικῶν Ἀλπεων. Ἡ ὄροσειρὰ αὐτὴ διακλαδίζεται σὲ πολλὰ βουνὰ σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι : τὰ ὄρη Γιοτουμχάιμ (2460 μ.), Ντύβρεφελδ καὶ Σαργιεκτάκο. Μεταξὺ τῶν βουνῶν αὐτῶν σχηματίζονται πολλὲς μικρὲς πεδιάδες καὶ κοιλάδες τὶς ὁποῖες διασχίζουν μικροὶ ποταμοὶ ποῦ τὰ νερά τους πέφτουν μὲ ὀρητικὸς

*Ὁσλο, ἡ πρωτεύουσα τῆς Νορβηγίας

καταρράκτες. Στὴ Νορβηγία ἐπίσης ὑπάρχουν πολλὲς λίμνες. Δὲν ὑπάρχει κανένας μεγάλος ποταμὸς ἢ λίμνη νὰ τὴν ἀναφέρωμε.

Κλίμα.—Εἶναι εὐκρατο στὰ νότια μέρη καὶ ψυχρὸ, σχεδὸν πολικὸ, στὰ βόρεια.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—Ἡ Νορβηγία παράγει τὰ ἐξῆς προϊόντα : γεωργικὰ : τὸ κύριο ἀγροτικὸ προϊόν εἶναι ἡ βρώμη, κατόπιν ἔρχεται τὸ σιτάρι, τὰ λαχανικὰ, τὰ φρούτα. Κτηνοτροφικὰ : τρέφονται βοοειδῆ καὶ πρόβατα σ' ὅλα τὰ ἐκτεταμένα λειβάδια τῆς. Οἱ Λάπωνες, στὰ βόρεια μέρη, τρέφουν ρέννους καὶ ἀλεπουδες μὲ τρίχωμα ὠραῖο γιὰ νὰ γουναρικὰ τους. Τοὺς ρέννους τοὺς χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ σύρουν τὰ ἔγκυθα. Δασικὰ προϊόντα :

ἄφθονη ξυλεία ἀπὸ πεύκα καὶ ἔλατα. Βγαίνει χαρτοζύμη γιὰ χαρτί. Ἑλιεία : Ὅλοι οἱ Νορβηγοὶ εἶναι ψαράδες. Στὰ παράλια τῆς χώρας ἀλιεύονται φάλαινες, ρέγγες, μπακαλιάροι κλπ. Ὀρυκτά : μέτριες ποσότητες χαλκοῦ καὶ σιδήρου. Κάρβουνο δὲν ὑπάρχει. Στὴ θέση του χρησιμοποιοῦν τὶς ὕδατοπτώσεις (τὸ λευκὸ ἄνθρακα). Ναυτιλία : κατέχει τὴν τρίτην θέση στὸν κόσμο μὲ τὰ πλοῖα μοντέρνα πλοῖα. Βιομηχανία : ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἐργοστάσια στὴ Νορβηγία ποὺ κατασκευάζουν ὑφάσματα, χαρτί, κοσμήματα, λιπάσματα. Ἐμπόριο: γίνεται μὲ ὅλα τὰ παραπάνω εἶδη καὶ μὲ ὅλο τὸν κόσμο. Συγκοινωνία : στὸ ἐσωτερικὸ ὑπάρχουν τρεῖς σιδηροδρομικὲς γραμμὲς καὶ καλὸ ὁδικὸ δίκτυο. Τὶς συγκοινωνίες μὲ τὸ ἐξωτερικὸ τὶς ἐκτελοῦν τὰ πλοῖα καὶ τὰ ἀεροπλάνα.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — θρησκεία — πολιτεύμα — ἱστορία.—Οἱ Νορβηγοὶ εἶναι διαμαρτυρούμενοι. Πολίτευμα ἔχουν Συνταγματικὴ Βασιλεία. Προέρχονται ἀπὸ τὴ Γερμανικὴ φυλὴ καὶ στὰ παλαιὰ χρόνια εἶχαν ἓνα κράτος μαζί μὲ τοὺς Σουηδοὺς καὶ τοὺς Δανοὺς (1320). Ἀργότερα ἐχώρισαν (1905). Κατὰ τὸν β' παγκόσμιον πόλεμον ἡ Νορβηγία καταλήφθηκε ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς μὲ πραξικόπημα. Οἱ σύμμαχοι Ἀγγλοὶ προσεπάθησαν νὰ σώσουν τὴ χώρα αὐτὴ κι ἔστειλαν στρατὸ νὰ ἀποβιβασθῆ στοὺς φιορδ τοῦ Νάρβικ. Ἐκεῖ ἔγινε μιὰ μεγάλη μάχη. Οἱ σύμμαχοι βρέθηκαν μπροστὰ σὲ πολὺ μεγάλες γερμανικὲς δυνάμεις καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ ἐπιστρέψουν στὶς βάσεις των. Τὸ 1945 ἡ Νορβηγία ἐλευθερώθηκε καὶ σήμερα ζεῖ ἡσυχία κι εὐτυχισμένη. Ὁ λαὸς τῆς εἶναι πολιτισμένος καὶ μορφωμένος. Στὰ βόρεια μέρη κατοικοῦν οἱ Λάπωνες. Αὐτοὶ δὲν ἀνήκουν στὴν ἴδια φυλὴ. Ζοῦν σὲ ἐκτάσεις σκεπασμένες ἀπὸ χιόνια καὶ πάγο καὶ τρέφουν ρέννους, ὅπως εἴπαμε παραπάνω.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα εἶναι τὸ Ὁσλο (460.000). Στὰ παλαιὰ χρόνια ἐλέγετο Χριστιανία. Εἶναι σπουδαῖο λιμάνι καὶ βιομηχανικὸ κέντρο. Ἄλλες πόλεις εἶναι: τὸ Μπέργκεν (100.000), τὸ Τροντχάιμ (60.000), ἡ Ντράμεν (30.000) κλπ.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ: Ὅμοιος μὲ τῶν ἄλλων κρατῶν.

4. ΔΑΝΙΑ

Α'. ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Θέση — ἔκταση — σύνορα — πληθυσμὸς.—Ἡ Δανία καταλαμβάνει ὁλόκληρο σχεδὸν τὸ ἔδαφος τῆς χερσονήσου τῆς Γιουτλάνδης. ἔχει ἔκταση 43.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 4.100.000 κατοίκους. Βρέχεται πρὸς Β. ἀπὸ τὸν Πορθμὸ τοῦ Σκάγκερακ, πρὸς Ν. συνορεύει μὲ τὴ Γερμανία, πρὸς Α. βρέχεται ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ θάλασσα καὶ πρὸς Δ. ἀπὸ τὴ Βόρειο θάλασσα.

Παράλια — νησιά.—Ἡ παραλία τῆς Δανίας εἶναι πολὺ ἀνώμαλη καὶ σηματοῖζει πολλὰ μικρὰ χερσονήσους, κόλπους, νησιά, πορθμοὺς καὶ ἀκρωτήρια. Ἀπ' ὅλα αὐτὰ θὰ ἀναφέρω μόνον τοὺς δύο πορθμοὺς: τοῦ Σκάγκερακ καὶ Κάτεγατ καθὼς καὶ τὰ νησιά Ζέλαντ, Φιονία, Λῶλαν, Μαίν, Λαίσην,

Μπόηνχολμ. Ἐπίσης στή Δανία ἀνήκουν καί τὰ νησιά 1) Φερόες, 2) Ἴσλανδία καί 3) ἡ Γροιλανδία. Τὰ νησιά Φερόες ἔχουν ἔκταση 14.000 τ. χ. καί κατοικοῦνται ἀπό 30.000 κατοίκους Νορβηγικῆς προελεύσεως. Ἀσχολοῦνται μέ τὸ ψάρεμα καί τὴν κτηνοτροφία. Τὸ 1936 ἐκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησία τους.

Ἡ Ἴσλανδία ἔχει ἔκταση 103.000 τ. μ. καί 121.000 κατοίκους. Ἔχει ἕνα μεγάλο ἠφαίστειο στὸ ὄρος Ἐκκλα καί μία ἄλλη ὄροσειρά τὰ ὄρη Βαίνα-Γιόκουλ. Πρωτεύουσα Ρεύκιαβικ (50 χιλ.). Οἱ κάτοικοι τῆς ἀσχολοῦνται μέ τὴν ἀλιεία καί τὴν κτηνοτροφία. Καί ἡ Ἴσλανδία μετὰ τὸ 1940 ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησία τῆς.

Ἡ μεγάλη νῆσος Γροιλανδία εἶναι σκεπασμένη πάντοτε ἀπὸ πάγους. Μικρὴ μόνο ἔκταση ἀπὸ 90.000 τ.χ. μένει ἐλεύθερη. Κάτοικοι 17.000 Ἐσκιμῶσι πού ἀσχολοῦνται μέ τὸ ψάρεμα, τὰ γουναρικά καί τὴν ἐξαγωγή ἀλουμινίου.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς Δανίας εἶναι ὠκεάνειο μέ χειμῶνες γλυκεῖς, ὑγρὴ ἀτμόσφαιρα, ἄφθονες βροχές.

Β'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Προϊόντα — παραγωγή.—Προϊόντα: Γεωργικά: σιτάρι, κοκκινόγούλια, βρώμη, πατάτες καί χορτονομή. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σιτάρι ὄλα τὰ ἄλλα καλλιεργοῦνται γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς κτηνοτροφίας. Κτηνοτροφικά: γαλακτερά (γάλα, τυριά, βούτυρο), κρέατα, βόδια, γουρούνια, πουλερικά, αὐγά. Κύριο προϊόν τῆς εἶναι τὸ βούτυρο καί τὰ αὐγά. Δασικά: ἄρκετὴ ξυλεία. Ὀρυκτά: ἐλάχιστα μέταλλα: ἀλουμίνιο, κάρβουνο. Βιομηχανία: τροφίμων (λίπος, μαργαρίνη, κουσέρβες, κρέατα), ὑφασμάτων, χημικῶν προϊόντων (λιπασμάτων, σαπουνιῶν), ἐργαλείων καί μηχανῶν (οκριακά σκεῦη, μοτοσυκλέτες, γεωργικά ἐργαλεῖα). Ναυτιλία: τὸ ἐμπορικὸ ναυτικὸ τῆς Δανίας κατέχει μιὰ πολὺ καλὴ θέση στὴν παγκόσμιον κίνηση. Ἐμπόριο: ἐξάγει βούτυρα, χοιρινά, αὐγά, πουλερικά, λιπασματα καί μεταλλουργικά ἀντικείμενα. Εἰσάγει καύσιμα (πετρέλαιο, λάδι), ἀτσάλι, νήματα, δημητριακά κλπ. Συγκοινωνία: ὑπάρχει μιὰ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ πού περνᾷ ἀπὸ τὸ Κίελο τῆς Γερμανίας φθάνει στὴν πρωτεύουσα τῆς Δανίας καί συνδέει ὄλες τὶς μεγάλες πόλεις τῆς.

Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Κάτοικοι — θρησκεία — πολιτεύμα — ἱστορία.—Οἱ Δανοὶ εἶναι διαμαρτυρόμενοι. Πολίτευμα ἔχουν Συνταγματικὴ Βασιλεία. Εἶναι Γερμανικῆς προελεύσεως φυλὴ καί ἔχουν ἱστορία παλαιά (ἀπὸ τὸν Μεσαίωνα). Μὲ τὴ Γερμανία ἔκαναν ἄρκετοὺς πολέμους καί μέχρι τὸ 1805 ἡ Δανία ἦταν ἐνωμένη μέ τὴ Νορβηγία καί τὴ Σουηδία σὲ ἕνα κράτος. Τότε ὄμως κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς χώρες αὐτὲς ἔγινε ἀνεξάρτητη καί ἀπετέλεσε δικό τῆς κράτος. Τὸ 1940 κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς τὴν ἴδια μέρα πού κατελήφθη καί ἡ Νορβηγία.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα ἡ Κοπεγχάγη (1 ἑκατ. κάτοικοι). Ἄλλες πόλεις βλέπομε τὴν: Ἄαρους (100.000) καί 6 μικρότερες μέ πληθυσμὸ γύρω στὶς 30.000 κατοίκους.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΠΑΝΩ ΣΤΗ ΓΗ

Ἐνδεκάτη Ἐνότης

ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς ποὺ κατοικεῖ στὴ γῆ σήμερα, σύμφωνα μὲ τὴν τελευταία στατιστικὴ τοῦ 1948, φθάνει τὰ 2.280.000.000 (δύο δισεκατομμύρια διακόσια ὀγδόντα ἑκατομμύρια). Ἡ κατανομὴ του στὶς διαφόρους Ἠπείρους, εἶναι ἡ ἑξῆς: Ἀσία: 1.200 ἑκατ. Εὐρώπη: 350 ἑκατ. Ἀμερικὴ: 300 ἑκατ. Ἀφρική: 150 ἑκατ. Αὐστραλία καὶ Ὠκεανία: 80 ἑκατ. Πολικὲς περιοχὲς: 20 ἑκατ..

ΦΥΛΕΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ κατοικοῦν στὴ γῆ διακρίνονται σὲ διάφορες φυλές, ἀνάλογα μὲ τὸ ἀνάστημά τους, τὸ χρῶμα τοῦ δέρματος των, ἀπὸ τὸ χρῶμα τῶν μαλλιῶν τους κλπ. Μὲ βάση τὶς διαφορὲς αὐτὲς βρισκομε ἐπάνω στὴ γῆ ἑκατοντάδες μικρὲς καὶ μεγάλες φυλές. Ἐμεῖς ὁμῶς θὰ μάθωμε τὶς 5 κυριώτερες, στὶς ὁποῖες ἀνήκουν καὶ οἱ ἄλλες μικρότερες.

1) *Ἡ Λευκὴ φυλὴ*.—Χαρακτηριστικὰ τῆς Λευκῆς ἢ Ἀρίας ἢ Ἰνδοευρωπαϊκῆς φυλῆς εἶναι τὸ λευκὸ χρῶμα τοῦ προσώπου καὶ τοῦ σώματός, τὰ καστανά, ξανθὰ ἢ καὶ μαῦρα μαλλιά, τὸ μεσαῖο ἀνάστημα, ἡ ἴσια μύτη, τὰ ἄφθονα γένεια. Οἱ λευκοὶ κατοικοῦν κυρίως στὴν Εὐρώπη καὶ Ἀμερικὴ, ἀλλὰ καὶ στὶς ἄλλες Ἠπείρους. Σ' ὅλοκληρὴ τὴ γῆ εἶναι 1.202 ἑκατ. λευκοὶ καὶ κατανέμονται ὡς ἑξῆς: Εὐρώπη 522 ἑκατ. Ἀσία 408 ἑκατ. Ἀμερικὴ 230 ἑκατ. Ἀφρική 52 ἑκατ.

2) *Ἡ Κίτρινη Φυλὴ*.—Χαρακτηριστικὰ τῆς Κιτρίνης ἢ Μογγολικῆς φυλῆς εἶναι: τὸ κίτρινο χρῶμα ἀνοικτὸ ἢ βαθύ, μαλλιά μαῦρα καὶ γυαλιστερά, μάγουλα ποὺ προεξέχουν, μάτια μικρὰ καὶ λιγάκι λοξά, πρόσωπο πλατύ, μύτη καμπυλωτὴ, ἀνάστημα μέτριον, ἀραιὰ γένεια. Κατοικοῦν στὴν Κεντρικὴ, Ἀνατολικὴ καὶ Νοτιοανατολικὴ Ἀσία. Εἶναι διασπαρμένοι καὶ σὲ διάφορα ἄλλα σημεῖα τῆς γῆς. Ἀπὸ αὐτοὺς προέρχονται καὶ οἱ Ἐσκιμῶι τῶν πολικῶν περιοχῶν. Σ' ὅλοκληρὴ τὴ γῆ κατοικοῦν 672 ἑκατομμύρια κίτρινοι καὶ μοιράζονται ὡς ἑξῆς: Ἀσία 624 ἑκατ., Εὐρώπη 8 ἑκατ., Ἀμερικὴ 15 ἑκατ., Πολικὲς περιοχὲς 20 ἑκατ.

3) *Ἡ Μαύρη Φυλὴ* ἢ Αἰθιοπικὴ ἢ Νιγηρικὴ φυλὴ μὲ χαρακτηριστικὰ: χρῶμα τοῦ δέρματος κατὰμαυρο, μαλλιά σγουρά, μύτη πλατεῖα, μάγουλα ἐξογκωμένα, χεῖλη μεγάλα καὶ παχειά, ἀνάστημα μέτριον, ἀραιὰ γένεια. Μαῦροὶ εἶναι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀφρικῆς (Σουδανέζοι, Μπαντού, Ὀπτεντότοι, Νέγροι κλπ.)

Κατοικούν όμως και σε άλλες 'Ηπείρους όπως στην 'Αμερική και 'Ασία. Σε όλη τη γη υπάρχουν 222 έκατ. μαύροι και μοιράζονται ως εξής κατά 'Ηπείρους : 'Αφρική 103 έκατ., 'Ασία 84 έκατ., 'Αμερική 35 έκατ.

4) *Μαλαική Φυλή* ή 'Ινδονησιακή ή Μελανησιακή. Αυτή τη φυλή πολλοί την παρομοιάζουν με τη μαύρη φυλή, άλλοι με την κίτρινη. Δέν την ξεχωρίζουν. 'Εμείς θα την ξεχωρίσωμε γιατί παρουσιάζει μερικές διαφορές. Χαρακτηριστικά : ανάστημα ψηλό, χρώμα κιτρινόμαυρο, μύτη πλατειά, στόμα πολύ μεγάλο, εύρυ κρανίο, έξογκωμένα μάγουλα. Στη Μαλαιϊκή φυλή ανήκουν οι 'Ινδουήσιοι, οι Πολυνήσιοι και γενικά οι κάτοικοι των νησιών του Ειρηνικού 'Ωκεανού και αυτής άκόμη τής Μαδαγασκάρης ('Ινδικός 'Ωκεανός). Φθάνουν τον αριθμό 164 έκατ.

5) Τελευταία έρχεται ή 'Αμερικανική φυλή των *'Ερυθροδέρων*. Χαρακτηριστικά της : ανάστημα ψηλό, δέρμα χαλκόχροο, πυκνά μαλλιά μακριά και όλόισια, μεγάλη μύτη. Βάφουν τό πρόσωπό τους κόκκινο (έρυθρό), γιαντό και ώνομάστησαν «έρυθρόδερμοι». Στο κεφάλι τους φορούν φτερά. Πολλοί γεωγράφοι δέν τους ξεχωρίζουν σε χωριστή φυλή άλλά τους ύπολογίζουν στην κίτρινη γιατί κατά τη γνώμη τους (πού είναι σωστότερη) προέρχονται άπό την 'Ασία. Σήμερα είναι μόνο 20 έκατ. έρυθροδέρων στην 'Αμερική.

ΓΛΩΣΣΕΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

"Όλοι οι άνθρωποι πού κατοικούν στη γη δέν μιλούν την ίδια γλώσσα. 'Υπάρχουν τόσες γλώσσες όσες και οι άμέτρητες φυλές τών ανθρώπων. 'Εμείς θα ξεχωρήσωμε τις κυριώτερες, όπως κάναμε και γιά τις φυλές. 'Εχομε 1) την Κινεζική πού την μιλούν περί τά 600 έκατ. άτομα, 2) την 'Ινδονησιακή πού την μιλούν (300 έκατ.), 3) την 'Αγγλική (300 έκατ.), 4) την Σλαυική (280 έκατ.), 5) την 'Ισπανική (120 έκατ.), 6) τη Γερμανική (100 έκατ.), 7) την 'Ιαπωνική (80 έκατ.), 8) τη Γαλλική (70 έκατ.), 9) την 'Ελληνική (10 έκατ.). Και 320 άλλα έκατ. μιλούν διάφορες άλλες γλώσσες (Πορτογαλική, 'Ολλανδική, Βελγική κλπ.).

ΘΡΗΣΚΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Σε δύο είδών θρησκείες πιστεύουν οι άνθρωποι : στις πολυθεϊστικές, δηλαδή αυτές πού παραδέχονται πολλούς θεούς και στις μονοθεϊστικές δηλαδή αυτές πού παραδέχονται ένα μόνο θεό.

Α'. Πολυθεϊστικές : 1) Βουδισμός ή θρησκεία του Βούδα. 2) Βραχμανισμός ή θρησκεία του Βράχμα. 3) Κομφουκισμός ή θρησκεία του Κομφουκίου. 4) Φετιχισμός δελαδή λατρεία τών άψύχων πραγμάτων (τών φετίχ).

Β'. Μονοθεϊστικές : 1) Χριστιανισμός με τρεις διακλαδώσεις : όρθόδοξοι, καθολικοί, διαμαρτυρόμενοι. Χριστιανοί είναι όλοι οι πολιτισμένοι άνθρωποι τής γής.

2) Μωαμεθανισμός ή θρησκεία του Μωάμεθ. Την παραδέχονται οι Τούρκοι, Πέρσες κλπ.

3) 'Ιουδαϊσμός ή 'Εβραϊκή θρησκεία. Είναι άπό τις πρώτες μονοθεϊστι-

κὲς θρησκείες. Διαφέρει ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ γιατί δὲν παραδέχεται τὴν Καινὴ Διαθήκη παρὰ μόνον τὴν Παλαιὰ Διαθήκη.

ΤΑ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Ἀπὸ τὸν καιρὸ πού πλάσθηκε καὶ παρουσιάσθηκε στὸν πλανήτη μας ὁ ἄνθρωπος ἐφρόντισε ἀμέσως νὰ ζήσει σὲ κοινωνία μαζί με τοὺς ἄλλους ἄνθρώπους τῆς φυλῆς του. Δὲν μπορούσε νὰ ζήσει χωρὶς οἰκογένεια, χωρὶς κοινότητα, χωρὶς κοινωνία, χωρὶς κράτος. Ἔτσι ἰδρύθηκαν οἱ ἀνθρώπινες κοινωνίες, τὰ χωριά· οἱ πόλεις, οἱ Ἐπαρχίες, οἱ Νομοί, τὰ Κράτη. Πολλοὶ ἄνθρωποι πού μιλοῦν τὴν ἴδια γλῶσσα, πού ἔχουν τὴν ἴδια θρησκεία, πού ἔχουν τὰ ἴδια ἦθη καὶ ἔθιμα, λέμε ὅτι ἀποτελοῦν ἓνα Ἔθνος. Ὅταν ἓνα Ἔθνος ἢ πολλὰ Ἔθνη, πού κατοικοῦν σὲ μιὰ χώρα, ἐνωθοῦν σὲ μιὰ ἐνιαία Διοίκηση καὶ ἀποκτήσουν μιὰ ἐνιαία Κυβέρνηση, τότε λέμε ὅτι τὸ ἔθνος ἢ τὰ ἔθνη αὐτὰ ἀπέκτησαν Κράτος. Π. χ. τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος ἀποτελεῖ ἓνα Κράτος. Τὸ Ἀγγλικὸ Ἔθνος καὶ τὰ Ἔθνη τοῦ Καναδά, τῆς Ἱρλανδίας κλπ. ἐνώθησαν καὶ ἀπετέλεσαν τὸ μεγάλο Βρετανικὸ Κράτος (τὴν Ἀγγλικὴ αὐτοκρατορία). Ὁ τρόπος με τὸν ὁποῖο διοικεῖται δηλαδὴ κυβερνᾶται ἓνας λαὸς ἢ ἓνα κράτος λέγεται πολίτευμα. Τὰ πολίτευματα εἶναι:

Α'. Ἀπολυταρχία: 1) Ἀπολυταρχία χωρὶς νόμους. Ἐνας κυβερνᾶ καὶ κάνει ὅ,τι θέλει. Στὸ χέρι του εἶναι νὰ ἀφαιρέσῃ τὴ ζωὴ οἰουδήποτε ὑπηκόου του χωρὶς νὰ δώσῃ λόγο πουθενά. Τέτοιο πολίτευμα ἔχουν μόνον οἱ ἄγριοι καὶ οἱ πρωτόγονοι.

2) Ἀπολυταρχία με νόμους. Ἐνας μόνον διοικεῖ καὶ σ' αὐτὸ τὸ πολίτευμα, ὁ μονάρχης, ἀλλὰ ἡ θέλησή του κανονίζεται ἀπὸ νόμους γραπτούς.

3) Συνταγματικὴ Μοναρχία ἢ Συνταγματικὴ Βασιλεία. Ὁ Βασιλεὺς κυβερνᾷ ἀλλὰ τὴ δύναμή του τὴν ἀντλεῖ ἀπὸ τὸ λαὸ με τὴν Κυβέρνηση πού ἐκλέγει με ἐκλογές.

Β'. Δημοκρατία: Ὑπάρχουν πολλοὶ τύποι Δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ἀλλὰ ὅλα ἔχουν Κυβέρνηση πού τὴν ἐκλέγει ὁ λαὸς με ἐκλογές. Δὲν ὑπάρχει Βασιλεὺς, ἀλλὰ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας πού κι' αὐτὸς ἐκλέγεται με ἄλλες ἐκλογές. Τέτοιο Δημοκρατικὸ πολίτευμα ἔχει ἡ Γαλλία, οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς κλπ. Ἡ Ἑλλάδα μας εἶναι Συνταγματικὴ Βασιλεία με Βασιλέα καὶ Βουλή. Ἀπὸ τὴ Βουλὴ βγαίνει ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση με 16 Ὑπουργοὺς καὶ με τὸν Πρωθυπουργό της. Ἡ Κυβέρνηση καὶ οἱ Ὑπουργοὶ της με τὰ Ὑπουργεῖα τους καὶ τοὺς Δημοσίους Ὑπαλλήλους διοικεῖ ὁλόκληρη τὴ χώρα πού, ὅπως εἶδαμε στὴν ἀρχὴ χωρίζεται σὲ Γενικὲς Διοικήσεις, Νομούς, Ἐπαρχίες, Κοινοτήτες καὶ χωριά.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.— 1) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τις λέξεις «φυλὲς τῶν ἀνθρώπων, γλῶσσες τῶν ἀνθρώπων, Θρησκείες τῶν ἀνθρώπων, Κοινωνία, Οἰκογένεια, Πατρίς, ἔθνος, φυλὴ, Κράτος, Πολίτευμα, Δημοκρατία, Βασιλεία, ἢ Συνταγματικὴ Μοναρχία, Σύνταγμα» καὶ κάθε ἄλλη λέξη πού δὲν μπορεῖτε νὰ ἐξηγήσετε. 2) Νὰ διαβάσετε στὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν σας τὸ κεφάλαιο γιὰ τις πολυθεϊστικὲς καὶ μονοθεϊκὲς θρησκείες.

Π Ι Ν Α Ξ Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ω Ν

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ : Στοιχεία από τη Φυσική και Μαθηματική Γεωγραφία	» 3-21
1. Σχήμα—μέγεθος τής γής, λιθόσφαιρα—πυρόσφαιρα	» 3-4
2. Ἀτμόσφαιρα, ὑδρόσφαιρα, πετρώματα	» 4-5
3. Μεταβολές στήν ἐπιφάνεια τής γής.....	» 5-6
4. Τò ἔσωτερικό τής γής—ἠφαιστεια, σεισμοί, θερμές πηγές.....	» 7-9
5. Οἱ κινήσεις τής γής—ἡμέρα καὶ νύχτα.....	» 9-10
6. Ἴσημερίες, ἡλιστάσια—ἔποχές ἡμερολόγια.....	» 11-14
7. Ὁ ἕναστρος οὐρανός—πλανῆτες—ἀπλανεῖς κ.λ.π.	» 15-17
8. Φάσεις σελήνης, ἐκκλήψεις, σελήνης καὶ ἡλίου	» 17-19
9. Ὠκεανοί, Ἡπειροί, Φυλές, Παλιός Νέος Κόσμος.....	» 20-21
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ : Η ΕΥΡΩΠΗ	» 22-131
1. Γεωφυσική ἐξέταση τής Εὐρώπης	» 22-29
2. Οἰκονομική ἐξέταση τής Εὐρώπης	» 30-35
3. Πολιτική ἐξέταση τής Εὐρώπης	» 36-41
4. Ἡ Βαλκανική Χερσόνησος;	» 42-43
5. Ἑλλάδα	» 44-52
6. Ἡ Ἀλβανία	» 53-55
7. Γιουγκοσλαβία	» 55-57
8. Ρουμανία	» 58-59
9. Βουλγαρία	» 60-62
10. Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία	» 62-63
11. Ἰταλία	» 64-69
12. Ἰβηρική Χερσόνησος	» 70-72
13. Ἰσπανία	» 71-75
14. Πορτογαλία	» 75-77
15. Μεγάλη Βρετανία—Ἰρλανδία	» 78-84
16. Γαλλία	» 84-90
17. Μονακό—Ἀνδόρα—Λουξεμβούργον	» 90-91
18. Βέλγιο—Ὀλλανδία	» 91-95
19. Γερμανία	» 95-100
20. Ἑλβετία	» 101-103
21. Αὐστρία	» 103-105
22. Οὐγγαρία	» 105-107
23. Τσεχοσλοβακία	» 107-109
24. Πολωνία	» 109-111
25. Ρωσσία—Βαλτική	» 112-117
26. Φιλανδία—Δανία—Νορβηγία—Σουηδία—Δανία	» 118-124
27. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν	» 125-131
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ : Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΠΙΛΩ ΣΤΗ ΓΗ	» 131-136
Πίνακας περιεχομένων	» 136

024000028260

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ Κ. Λ. Π.

Α' ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ

1. Πραγματογνωσία—τό παιδί κι' ό γύρω κόσμος	τάξη Α'	Δι χ.	7.
2. Πατριδογνωσία—πατριδογνωστικό ανάγνωσμα	» Β'	»	7.
3. Πατριδογνωσία—πατριδογνωστικό ανάγνωσμα	» Γ'	»	7.
4. Γεωγραφία τής 'Ελλάδος (έγχρωμη)	» Δ'	»	10.
5. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΝ (έγκεκριμένη)	» Ε'	»	12.
6. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	»	» ΣΤ'	» 12.

Β. ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

1. Μαθαίνω νά μετρώ	οί άριθμοί 1—20	τάξη Α'	Δρχ.	7.
2. » » »	οί άριθμοί 20—100	» Β'	»	7.
3. 'Αριθμητική με είκόν.	οί άριθμοί 100—1000	» Γ'	»	7.
4. » » »	άκέραιοι-δεκαδικοί	» Δ'	»	7.
5. » » »	τά κλάσματα με εικόνες	» Ε'	»	7.
6. » » »	Συμμιγείς-μέθοδοι κλπ.	» ΣΤ'	»	7.
7. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ	για τή Ε'-ΣΤ' τάξη (έγκ.)	»	»	12.
8. ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ	Ε'-ΣΤ' (έγκ.)	»	»	10.

Γ' ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ-ΙΣΤΟΡΙΚΑ

1. Παλαιά Διαθήκη	Γ'	Δημοτικού	Δρχ.	7.
2. Καινή Διαθήκη	Δ'	»	»	7.
2. 'Ηρωϊκά χρόνια	Γ'	»	»	7.
3. 'Αρχαία 'Ελλάδα	Δ'	»	»	7.
3. ΙΣΤΟΡΙΑ ΝΕΩΝ ΧΡΟΝΩΝ	ΣΤ'	»	»	12.

Δ' ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΑ

1. Φυσική Ιστορία	Γ'	(νέο σύστημα σχήμα μέγα)	Δρχ.	10.
2. » » »	Δ'	» »	»	10.
3. » » »	Ε'	» » (Ζωολογία-φυτολογία)	»	10.
4. » » »	ΣΤ'	» » ('Ανθρωπολογία κλπ.)	»	10.

"Όλα τά βοηθητικά μας είναι από τά καλύτερα πού κυκλοφορούν. "Όσα σημειώνονται με κεφαλαία στοιχεϊά είναι έγκεκριμένα στους διαγωνισμούς του 'Υπου. Παιδείας.

Τά Φυσιογνωστικά για πρώτη φορά τυπώνονται, άρτια από κάθε άποψη και ισάζια τών καλυτέρων εύρωπαϊκών. Μέγα σχήμα. Χαρτί έξαιρετικό.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: "ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ,, ΑΘΗΝΑΙ

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37 · ΤΗΛΕΦ. 25.169